

პენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

25 აპრილი 2008

№9(61)

1937 წელი და ქართული მწერლობა

ლაშა იმედაშვილის დეტექტივი

მაია სარიშვილის ლექსები

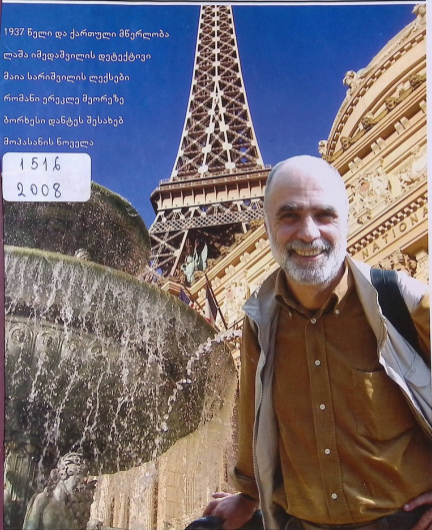
რომანი ერეკლე მეორეზე

ბორხესი დანტეს შესახებ

მოპასანის ნოველა

1516

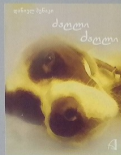
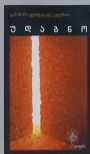
2008

ქრისტე აღდგა!

ფრანგული კულტურის ცენტრი გთავაზობთ

მისამართი: თბილისი, იაკობ გოგებაშვილის №15
ტელეფონი: (995 32) 99 99 76, ფაქსი: (995 32) 95 33 75
ელ-ფოსტა: ambrfgeo@caucasus.net

შენახის

კაპიტალიზმი	2	კახა ჯამბურია პასუხად ძალგატონე ეთერ გარინაშვილს
პანკრი-მედიცინა	3	ეთნომედიცინაში შენახული ტრადიციების კვლევა (საუბარი გივი გარაფინიძესთან)
ფართობი	6	ღამა იმედაშვილი ძარბოვი მანონი
პროზა	19	პაატა ნაცვლიშვილი თანხმობინაძეებანი
	23	მაია სარიშვილი ჩემი უპასუხებელი ძველები
მხატვრობა	25	ხორბე ლუის ზორხესი შვიდი საღამო
კინოგრაფი	32	1937 წელი და ძარბოვი მხატვრობა
	35	მალხაზ ივანიძე ბალატიმონტაჟის რუკაზე ფარცხნალი აინეთი
კინომა	37	როსტომ ჩხვიძე მთვარის სხივების მშპანი (ზაირა არსენიშვილის ახალი რომანი)
	41	ნინო საფლობელაშვილი მარტოვა - სიტყვის დღედაქვანი (დევიდ-დევი გოგინძეაშვილის რომანის „დილა სასწაულებს ნინ“ გამო)
მედიცინა და სხვა	43	მარიამ კარგელაშვილი „სული გვახლდა შობისას...“ (ფრაგმენტები აკაკი შანიძის პორტრეტისათვის)
სად წიგნები სარედაქციო	49	ეკა ბუჯიაშვილი „წიგნი“ - ძარბოვი სივრცე (საუბარი ნანა კაჭარავაძესთან)
საგონი	53	გივი გამრეველი კარლსბენი, რუმინის ცხომარობა... ძაღვპაპისათვის ანუ ახალი ფიქრი
მხატვრობა	55	გურამ შათიაშვილი სხივები და სიტყვები
მხატვრი ნიშნა	58	გი თე მოჰსანი მორი მორი
მუხატა	63	თქვენი რაბა, რამ მშვენივანი

45

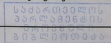
დასაქმებული „ლიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის ქ.41
რედაქცია - (995 32) 96-20-62
რეკლამა - (995 93) 65-93-68
გაერცელება - (995 99) 98-80-34
ფაქსი: (995 32) 96-20-42
E-mail: info@mtslib.org

მთავარი რედაქტორი - როსტომ ჩხვიძე
პროზის რედაქტორი - ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი - შაკა ჯობაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი - თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი - კარლო ფანულია დიხაინერი - მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი - ნინო ფეცხვაძე დეკანოზიძე - ლევან ჩხვიძე
ოპერატორი - თამარ ჩიხლაძე საარქივო მენეჯერი - ეკა ბუჯიაშვილი
გაერცელების სამსახური - ველა გარდაფაძე

გარეკანზე პარიზის ხედი
პაატა ნაცვლიშვილი, გია კაჭარავას ფოტოგრაფი

ბასუსად ქალბატონ ეთერ ბერიაშვილს

უპირველეს ყოვლისა, გულწრფელი მადლობა უნდა მოგახსენოთ გამოშვებუბასა და კვლევითი მუშაობისათვის. სამწუხაროდ, ქართული ენისა და ლიტერატურის უკუფი არ არის განვითარებული ასეთი ურთიდელო. მეტიც, სხვადასხვა პერიოდულ გამოცემაში გამოქვეყნებულ ჩვენს პუბლიკაციებს პირველად ელრისა გამოხმარება, რაც თავისთავად უკვე მრავალსმეტყველო ფაქტია. მოვლიანად ვინაარბობთ თქვენი წერილის პათოსსა „საერთოდ, ვფიქრობ, ეროვნული გამოცდების შესახებ უფრო ინტენსიური საუბრები უნდა იმართებოდეს როგორც პრესაში, ისე რადიოსა და ტელევიზიაში. განსჯისა და ანალიზის თემა ზედმეტად მიღწეული შედეგება, გამოცდების დადებითი თუ უარყოფითი მხარეები. თუცა, სამწუხაროდ, ასე არ ხდება“.

ძალიან გამივიკრდა, ასე რომ არ მოხდა 2005 წელს, როდესაც პირველად ჩატარდა ეროვნული გამოცდები საქართველოში. მაშინ ვცეკონა, რომ საზოგადოება დიდ ინტერესს გამოიჩინდა გამოცდების შედეგების მიმართ. ჩვენ არა გვატებს საშუალება, რომ ტელევიდეაციებში მივიპროთ საზოგადოების ყურადღებას, ამდგან ქართული ტელეკომუნიკაციის ასეთ ინტერესს არ იჩენენ, რადგან კი არაკარგული ვყავდით პრობლემურ საკითხებზე საუბრის დაწყება, მაგრამ ამას არავითარი გავრცელება არ მოყოლია. არც ერთხელ უარი არ გვათქვამს არც ინტერვიუზე, არც პუბლიკაციების მოწოდებაზე. მაგრამ ეს ვეულოფერი ზღვაში წვეთი ფი. სასაუბრო და განსახილველი კი ძალიან მწირი არ დაგრძობდა. ძირითადად ყველაფერი მანინე პირიველი პროცესის ხარვეზებამდე მდის, თუმცა, როგორც თქვენც შენიშნავთ, იმის დროც დადგა, რომ ახალგაზრდა თაობაზე საეჭო ზნეობისა და მორალის შესადაგებელი ტელეპროექტების გადგენებზედაც ვისაუბრობო. ეს იმდენად მრავალსმომცველი თემაა, ცხადია, მას ერთი წერილით ვერ ამოწმებრავთ.

ესე კი, თავის დროზე რომ დაგვეულოყო ეროვნული გამოცდების შედეგების საჯარო განხილვა, იქნებ იმ კუროზებამდე არც კი მივსულიყავით, ერთი კონკრეტული აბიტურიენტის ნაწერიში რომ აღმოჩნდა. მართალი ბრძანდებით, რომ ასეთი შემთხვევა ცოტაა, მაგრამ გარმშუენობ, რომ ნამდვილად ერთზე მეტი იყო და უკვე გარკვეულ ტენდენციებზედაც კი შეიძლება ფიქრი. სხვათა შორის, ერთიც რომ ყოფილიყო, ჩემი აზრით, უკვე ღირდა თავის მწუხრება (მეგალიადა, ტრადიციების დამცველი აბიტურიენტის ნაწერიში რომ აღმოჩნდა, ამდგან ერთი შემთხვევაც დიდ მღელვარებასა და საჯარო განხილვას გამოიწვევდა).

ქართულის საგამოცდო ნამუშევრების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ჩატარდეს უარესად საინტერესო კვლევა, რომელშიც ფსიქოლოგები, სოციოლოგები და მედიაგოგები მიიღებენ მონაწილეობას (ასეთი კვლევის მეთოდური დიდი ხანია აპრობირებულია ევროპაში) და ჩვენს წინ იტყვიანად ნათელი სურათი რას ფიქრობენ ახალგაზრდები, როგორ არბოვენენენ და რა ზნეობრივი თუ მორალური პრიორიტეტები აქვთ მათ, ვინც ზედა ქვეყანა უნდა

ჩაიბაროს და მისი მომავალი შექმნას. ამის განსჯა უკვე დაგვიანებულია, მაგრამ იქნებ სუობდეს, რომ ახალთაობებს მუდმივი პოლიტიკური აგიოტაციის ნაცვლად სუელიერებაზედაც ველაპარაკოთ („ბებრისა“ თუ არ ჩაეთლით, ეს თემა ჩვენი ტელევიზიებისათვის სრულიად უცხო და უინტერესსა). იქნებ ჩვენი საზოგადოების დღევანდელი არცთუ სასუფეო ეთიარება ნაწილობრივ ამ გულგრილობითაც არის გამოწვეული?

არანაკლებ საინტერესო იქნებოდა მსუველობა არჩევითი („ლიტერატურის“) გამოცდის შესახებაც („არჩევითი გამოცდა“) ჩვენი ცენტრის მიერ მომზადებულ კრებულში დაბეჭდილია ორი განსაკუთრებით საინტერესო ნაშრომი, რომლებიც გვაფიქრებინებს, რომ ამ ტიპის გამოცდა საზოგადოებრივად დასადასთან შედარებით მეტ გამოცდების აძლევს შემოქმედებით ნიჭით დაჯილდოებულ ახალგაზრდებს გამოვლინონ საკუთარი შესაძლებლობები).

რაც შეეხება თქვენს წერილში გამოთქმულ შენიშვნებს, ორეც მათგანი საულისწინად და ვასაზიარებელია. მხოლოდ მეორე განმარტების მომავალი მეორე შენიშვნასთან დაკავშირებით, რომელიც „აღუდა ქთალაურის“ ტექსტს ეხება:

მიგეტსენებოთ, ტესტის ყოველი დავალება ხაგნის ცოდნასთან ერთად გარკვეულ ჩვევასა თუ უნარს ამომშებს. დავალება – ამოინერეთ სტრიქონი, რომელიც ჩანს ახალგაზრდა ბეუსურთა განცვიფრება – ამონებებს იდენტიფიკირების, ანუ დავალების პირობაში მინიმუმბული ინფორმაციის ტექსტში მოცემულ ინფორმაციასთან გაიფიქრებს, უნარს.

„გადიქცივიან ტვეზლადა“ არ უნდა ნიშნავდეს მხოლოდ განრისხებასა და გავაერებას (ამის შესახებ შემიტყვ სტრიქონებშია საუბარი). ტვეზლად გავაქცივა“ გალიზინანებაცა და ამრეზაცაა (ტყემალი სიმგავის აბოციაციას იწვევს, ანუ ხასიათი „დაუშვადათ“, გაუფუჭდათ, ამირინენენ). ამას კი საფუძვლად მოულოდნელობა, გაოცება და განცვიფრება უდევს. იდენტიფიკირების უნარის შესაბონებელ დავალებში აბიტურიენტს შეიძლება პირდაპირი მნიშვნელობაც ვკითხოთ (დავავალით ამოინეროს ის, რის პირდაპირი მნიშვნელობაც მივეციო კითხვაში), მაგრამ ასეთი დავალებით ძალიან მარტვია და ბევრს არავტერს ამონებებს; შეიძლება აბლოს მდგომი მნიშვნელობაც მივეციო (რაც უფრო რთული და საინტერესო დავალებია), ოდინდ იმ შემთხვევაში, თუ ყველა სხვა სტრიქონი ამ კითხვას ნამდვილად ვერ უპასუხებს. ახლა ამ კუთხით შეეხდეთ მოცემულ ტექსტს: ყველაზე მეტად რომელი სტრიქონი მინიმუმბებს იმაზე, რომ ახალგაზრდა ბეუსურები განცვიფრდენენ? განცვიფრება არ არის გამოიციბული (უფრო მეტიც, ვფიქრობ, ეს კიდევ იფულისხმება) სტრიქონში: „გადიქცივიან ტვეზლადა“, სხვა სტრიქონებში კი გამოიციბულია. ასე რომ, ეს დავალება, ვფიქრობთ, დასაზულ მინიხას ასრულებს.

სამწუხაროდ, იმავს ვერ ვიტყვით აკაკი წერეთლის ტექსტთან დაკავშირებულ დავალების შესახებ. ეს აქცია

რად არაკორექტული კითხვა იყო და ამიტომაც ყველა ამიტორიენტმა, ვინც კი რაშის დანერა სცადა, ავტომატურად მიიღო ქულა. ამდენად, ამიტორიენტები არ ადაზარალებულან – ტესტირების საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებობს მათი ადაცვის შექანიზმი“ რადგან ასეთი შედეგომები, სამუხაროდ, ხდებო ხოლმე (თუმც ეს თავის გასამარალებლად არ გამოდგება).

გეთანხმებით, რომ „ლიტერატურა, განსაკუთრებით კი პოეზია, ფაქიზი სფეროა“ და უფრო მეტი პასუხისმგებლობა გემართება ტესტებზე მუშაობისას, თუმც შედეგომებს მხოლოდ ის არ უშვებს, ვინც არაფერს აკეთებს. შე-

ნენებებს, მოსაზრებების, მსჯელობისა და საჯარო განხილვების სამუშაოებით კი მთლიანად ეს საგამოცდო მოდელიც და კონკრეტული დავალებებიც, აღბათ, უკეთესი გახდება.

სასურველია საზოგადოება ინტელუი არ იყოს და თქვენსავით აქტიური მონაწილეობა მიიღოს ქართული ენისა და ლიტერატურის გამოცვის გაუმჯობესებაში.

პატავისცემით

კახა ჯახვარია

ქმსკარს-ინტარკვი

ეთომუსიკავი შენასული ტრადიციების კვალზე

საუბარი მიზი ბარაყანიქსტაზ

- გიგი, როგორც შევთანხმდით, ჩვენი საუბრის ღერძი ეთომუსიკის თეატრი იქნება. შამის კვალზე დგახარ და ვიძიერ გარაყანიძის ნაშინებულ, ჩვენი ეროვნული კულტურული ცხოვრებისთვის ძალიან საინტერესო და მნიშვნელოვან საქმეს აგრძელებ. გვიამბე, როდის შეიქმნა ეს თეატრი და რით არის განსხვავებული სხვა ფოლკლორული ანსამბლებსგან?

- თაქდაპირვლად, 1980 წელს ედიშერ გარაყანიძის მიერ „მოიბი“ შეიქმნა. ჩვეულებრივი ანსამბლი გახლდათ და არაფრით განსხვავდებოდა სხვა ანსამბლებსგან. თუმცა-და ჩანაფიქრი და შექმნის მიზანი ის იყო, რომ სხეების მგავები არ უნდა ყოფილიყო ეს გუნდი. ყველაფერი კი ასე დაიწყო: ედიშერმა სტუდენტობისას პირველ კუსპედიციაში ჩანერა ჯღუბკაცების ნაშერი და მიუტანა თავის პედაგოგს - გრიგოლ ჩიკვაძეს. შამინ ედიშერს ეგონა, რომ მის მიერ ჩანერული მასალა არ იყო სრულფასოვანი ნაშერი, მაგრამ მასწავლებელმა უთხრა: აი, ეს არის ნაშევილი სიმღერა და ნაშევილი შესრულება. ამას უნდა დაიწყო ედიშერმა ფიქრი ქართული სიმღერაზე და მისი შესწავლა, საშეცნიერო შესწავლა სიმღერის შესრულებლობისა.

თაქდაპირვლად შამი ჩვეულებრივი მუსიკათმცოდნე სტუდენტი იყო, უბრალოდ, სწავლობდა ამ ყველაფერს და საბოლოოდ კი ასე შორს წავიდა და ისეთ სიღრმეებს მისწვდა, რომ მხოფლიოს ნაშევი უნივერსიტეტებში კითხულობდა მოხსენებებსა და ლექციებს ქართული ხალხური სიმღერის შესრულებლობაზე. მაგალითად, კემპრეზი, ოქსფორდში... ეს ყველაფერი მის ნიშნია ასახული, რომ შელახვ ასევე შექვია „ქართული ხალხური სიმღერის შესრულებლობა“.

- ესე გიგი, ფოლკლორისაკუთრი საკუთარი შეცნიერული დამოკიდებულების განხორციელების სურვილი გახდა „მოიბის“ შექმნის მიზეზი?

- დიახ, ედიშერს უნდოდა, რაც სამეცნიერო მუშაობით იყოცა, განეხორციელებინა პრაქტიკულადაც. რა მონაწილეობა ჩამოკალიბდა, გამოებატა შესრულებით. ყველაფერი უნდა დაკვირებულიყო ისე, როგორც ეს სინამდვილეში სოფლად ხდებოდა და სრულდებოდა. ეს გახლდათ მისი მიზანი. და ეს შამინ, როდესაც სცენაზე შესრულებული ხალხური სიმღერები უფრო და უფრო შორდებოდა პირველსაწყისს, არღვეოდა მთლიანობა - სიმღერა და ცეკვა ყოფას შორდებოდა, თავის ნიდავს მონევეტილი, ის აღბი იყო, რაც უნდა ყოფილიყო.

აი, მგალითად, სიმღერის ფროს ტაშს რომ უკრავენ, ეს ნიშნავს ამას, რომ იქ ცეკვა უნდა სრულდებოდეს.

ეს მხოლოდ ერთი ნიშანია ამ დამორებისა, თორემ იხე უფრო მეტად არსებობს თავისებურებები იყო უარყოფილი.

ყველა სიმღერის შესრულების თავისი ადგილი და დრო ჰქონდა. რასაკვირველია, შრომის სცენაზე ვერ გამართავ, მაგრამ უნდა შესრულებულიყო შრომის სიმღერები ისე, როგორც ეს სოფლად ხდებოდა. არა რაფინირებულიად და დაეარქვათ, დაბეჭნილად, არამედ ისე, როგორც ამას გლეხი, შამქმეული მღეროდა, და ამ ხმოვანებითა და ელერადობით, როგორც სინამდვილეში იყო! ანუ, როგორც ქართული სიმღერა ელერს და არა როგორც ევროპულ პარმონიაზე აწყობილ-გაქალხული. არადა, სცენაზე შესრულებისას ასეთი სტილი იყო დამკვიდრებული და ღამის დაკანონებული. თაქდაპირვლად ედიშერისა და მისი მტკობრების მღერას, ასეთ შესრულებას თვითონ სპეციალისტები უხედავენ ცუდად. თაქიდან „მოიბი“ დაგმეს კიდეც.

- არადა, შემსრულებლობისადმი ასეთი დამოკიდებულების გამო, აღბათ, იმპროვიზაციულ ხშირია სცენაზე და უფრო საინტერესოა ამ პროცესში მონაწილეობა...

– დიხ, აი, მაგალითად, „კახური შაირები“. როდესაც აცხადებენ, რომ შესრულებმა შაირები, თითქოს ზეპირად ვიცით, რა შაირს რა პასუხს მოაყოლებენ მომღერლები. არადა, ამ შაირის პრინციპი სწორედ ის არის, რომ ყოველ ჯერზე ახალი უნდა უფროს მოპასუხეს. ასეთი ნამდვილი ფორმით რომ იმღერებ, რასაკვირველია, უფრო სანატყურესოა მამენიელისთვისაც და თვითონ მომპირესთვისაც.

– სცენაზე ამის გაკეთება წინასწარი მომზადების გარეშე მწელი არ არის?

– რა თქმა უნდა, ამაზე წინასწარ ვფიქრობთ, მაგრამ ყოველ ჯერზე ახალი უნდა ვუთხრათ ერთმანეთს. ზომ უცდელ, მოპასუხისთვის რით ვარ საკბილო, ზოგადად ფორმულები გვაქვს და მორგება შეიძლება, მაგრამ შაირი მინიმუმ იქვე, სიმღერისას, სცენაზე უნდა დახატოს. ასეთი ნამღერები ბუნებრივია. მაშამ სცენაზე ბუერი ისეთი სიმღერებიც აიტანა, რომელთა შესრულებაც არ ითვლებოდა მოსაზარად. მაგალითად, თურქეთში, ისტორიული საქართველოს ტერიტორიაზე შემორჩენილი ქართული სიმღერები „პოეტიკა“ შემოიტანა. იქაური ორბიანი სიმღერები სახეცნოდ დაუნუნებელი იყო. რასაკვირველია, „შავშურას“ და „მანანქაშურას“ საოპერო შესრულებით რომ იმღერებ, უნატურესია, მაგრამ, თუკი იმავე მანერით შესრულებ, იმავე ელერაჟობით, როგორც იმღერებოდა, სულ სხვა ფასი აქვს. ასევე აღადგინა ედვიტმა ადამიანების მითაქმეთის რეპერტუარი: „ლომინა“, „თაბახა“, „ფერხისა“...

– აი, „ედვიტა“ ავითლი ეს სიმღერა იმღერებდა დასაბუთებით. სალოცავთან, ღია ხეჩრებში დგანან და მკაცრად, დასაბუთებლ მითი მღერაინ მოხევეები. სწორედ ასეთი შესრულებისას აღიქმება ის სრულყოფილება. არადა, სწორედ ამ სიმღერის შესრულება დაუნუნეს თავიდან „მოთივს“. გააჩრდილებ, ღრიალი და სიმღერა ვერ გაუჩრდილეთო, მერე და მერე კი დამკვიდრდა, სწორედ ისი, როგორც „მოთივს“ ასრულებდა. ამ სიმღერებს ედვიტ გარაყანიძე შეესწავლიდა და მეცნიერული თვალსაზრისით უმჯობესდა საფუძვლებს და მერე მღეროდნენ. აუთენტურ ფოლკლორს ედვიტ გარაყანიძის ხელმძღვანელობით „მოთივსა“ დაუმკვიდრა ადგილი ქართულ სცენაზე. თანამედროვე მეცნიერთა აზიარებით, XX საუკუნეში აკადემიურ რესესებზე გაავსული ქართული მუსიკალური სიმღერა 80-იანი წლების დასაწყისში ბუნებრივი, პირველად გარემოსკენ შემოაბრუნა. ასე გააცოც ედვიტმა მსოფლიოს თვითყოფილად ქართული სიმღერა. „მოთივს“ ხშირად მოხსენების დროსაც შეიძლება ნავევია თვალსაჩინოებისათვის, ბოლორული ნაზრების ცხადად წარმოდგენისთვის. ამერიკაში ჰქონდათ ასეთი გამოხლება და კიდევ ბევრგან.

– ედვიტის მთავარი საქმე შაინც ის იყო, რომ საქართველოში ფოლკლორული ნიშნების შესრულება დაბრუნებოდა პირველსაწყისი. სიმღერის გასცენოებებამ და ვეროპული მუსიკის წარმებზე მორგებამ გამოიწვია ის, რომ სოფლიად უკვე ისე ღეროდნენ, როგორც ტელევიზორსა და სცენაზე იმანდნენ, ანუ მოხდა უკუგება უკერა და, უკულმა გება. ამიტომ „მოთივს“ სამოქმედო დევიზი ასე შეიძლება ჩამოვალბოდეს: დაუბრუნეთ

ხალხის წიაღს ის და ისეთივე სახით, რაც და როგორც მათგან წამოვიღეთ.

– სიმღერისა და ცეცვის პირვენდელი სახით აღდგენა, რასაკვირველია, გულისხმობდა ტრადიციის გაცოცხლებასაც. რომელ ტრადიციებზეა საუბარი?

– ერთერთი ასეთი ტრადიცია „აღილია“, რომელიც ხალხის სწონებაში არსებობდა. კომუნისტების დროს ზომ ასეთი რაღაცები იკრძალებოდა; ვთქვათ, სიმღერებმა მღერისას ხსენება. 80-იანი წლების დასაწყისიდან ედვიტმა და მისმა მეგობრებმა დაიწყეს და მას მერე წელი არ ჩაუღვიათ, ქრისტეშობის ამ დღესასწაულზე არ ჩამოვლეთ. დღესაც დაფიქვართ იმ სოფლებში, სადაც „მოთივს“ დადიოდა ადრე აღილოზე. უკვე გვიცნობენ და იციან ეს ამბავი. მაგალითად, კაკაბეთში ბავშვებმა გვეთხოვენ, ეს როგორ უნდა, ის როგორ გავაკეთოთო, და უკვე თვითონ დადიან. ასევე „ქონა“ – აღდგომის თინძნებზე სხადილო. ასევე ხატობებზე დაფიქვართ, სხვადასხვა სახადილო დღესასწაულებზე. ვცდილობთ ის სიმღერები ეიმღეროთ, რაც ამა თუ იმ დღეს სრულდებაო. ზოგა ჩანანერთი აღდეგენი, ზოგს თვითონ იქაურები იხსენებენ და მათგან ესნაფლობთ. დრო გადის და ხალხი მღერის იმ თავის ძველ სიმღერებს. მღერის და მერე ეს სიმღერები ცოცხლებდა და მეკვიდრება.

– რომელშიმე სიმღერასთან დაკავშირებულ ამბავს ხშირე გაიხსენებდით?

– ერთერთი ხატობაზე ვიყავი. კოპალას სალოცავია ირემი-კალხე. სანამ იმ ადგილამდე ვიდოდე, ერთი კაცი დამშვეტა ხაერა და ერთად შევისაუბრეთ. მე ჩემი მეგობარი – ვიკია გუგავა მხზდა. ვიკით ამ კაცს, ხატობაში „ფერხისა“ თუ სრულდება-მეთქი. მახსოვდა, სერგი მკავალიათას 1932 წლის ჩანანერების მიხედვით, იმ დროს ჯერ კიდევ სრულდებოდა. ახლა თუ არის-მეთქი. იმ ჩვენმა თანამგზავრმა მითხრა, გვახსოვდა, შეიძლება სუფრანზე გვეთქვა, მაგრამ იმ წესით აღარ ვასრულებდი, ვადრე ერთხელ ერთი სტუდიაში არ გვენთიაო. მოვიდა ერთი უკანაფშაველი კაცი, დაიწყო „ფერხისას“ სიმღერა, ნაგვაცხა და აგვიყოლია. მას შემდეგ ვმღერობ ხატობაზეო. ეს ამბავი ზურამ კენცაძესაც მოუუყვეთ, ექსპედიციით რომ ამოვიდა წლების შემდეგო. იმან გვითხრა, ვე კაცი უკანაფშაველი კი არა, ჩადიერ გარაყანიძე იყოო.

– მგონი, ამ ამბავში ცხადად ჩანს, სწორ ჩადიერას გნებავთ მეცნიერული ჩარევა დაეარქვათ რა კარგე მშდეგი შეიძლება მოჰყვეს. არადა, მიწრეულია, რომ აბჯვარი ჩადიერე ტრადიციის აღდგენა არ ხერხდება. მეცნიერული ექვლება-ძიებით ხება მხოლოდ შენაბევა.

– ბერეკაობა „საქიდაო“ მღეროდნენ. ახლა მხოლოდ ზურინა და დროლი ხოლმე ჰიდაობის ფონდა. „მოთივს“ იქაურებს ის სიმღერა გაახსენა და მღეროდნენ.

– წელს თითანდები ვიყავით, ღამარის გორზე. დროშების ხატში გადასვენების დროს სრულდებოდა ხოლმე ერთი სიმღერა. ვთხოვეთ გაეხსენებინათ და ემღერათ, მაგრამ არაო, ვერ უმღერებოთო. არადა, ტექსტი ახსოვდათ. მამან ვთხოვეთ შეეცადეს, ჩვენ შეავსოვლებინა, და დაფვრთეს ნება. ვვლადიერი გავაკეთეთ ძველებურად, რო-

გორც ჩვენი იყო. მოეწონათ და ვნახოდ, გაინად რას იზამენ? ნიქონი ეთნომუსიკოს თეატრის ერთ-ერთი ასპექტის გახლავთ: მხოლოდ სცენაზე კი არ გვაჯივლებოდა ჩვენი სიმღერები და ცეკვები, არამედ ყოფილიყო ადუღანობა.

- ეთნომუსიკოს თეატრის სხვა ასპექტებზე რას გვებტვი? საერთოდ, როგორ შექმნა ეს თეატრი?

- თითონ სახელწოდება ჩემი შემოტანილი გახლავთ. ყოფილა და სიმღერის სისხლბორცველი კავშირი ქვეთა ეთნომუსიკოს თეატრი. აუცილებლად ერთად იფუნქციონებდა სიმღერა და მოძრაობა, ვარკვეული რიტუალის შესრულება, ცეკვით თუ სამშობლოო მონიშვნების მატარებელი რიტუალი მსვლელობა-მოძრაობა.

2001 წლიდან ეტელმედიანობაში „მთები“ ღია ტელევიზიაში, უფრო მეტად ნარმოვადგინით ყოფილა და სიმღერის სისხლბორცველი კავშირი.

- უკვე რამდენიმე ათწლეული წინათ ედიშერ გარაჯანიძის მიერ შექმნილ „მთებში“ დღეს ახალი რა არის?

- ახალი ის, რომ ედიშერის დროს „მთები“ იყო ვაჟთა ანსამბლი. აუთენტიური ფოლკლორის ნარმოცება კი სრულყოფილად მაინც ვერ ბერხდებოდა, რადგან საამისოდ საჭირო იყო ქალთა რეპერტუარიც. ჩვენში ქალთა ფოლკლორიც ძალიან მრავალფეროვანი და მასშტაბური. ღია, აი, 2003 წლიდან „მთები“ ქალ-ვაჟთა შერეული ანსამბლია. იგი ნარმოვადგენს როგორც ცალ-ცალკე ქალთა და ვაჟთა, ისე შერეული რეპერტუარს.

- რეპერტუარს როგორ ადგენთ?

- „მთები“ ყოველთვის ცდილობდა, გლეხებისგან ესმეტილი სიმღერის მიერ-რულება, პარულენაროსითის დაეჯივო ყური, იქნებოდა ეს ეთნოკანონები თუ უშუალო კონტაქტი ექსპედიციების დროს.

შემსრულებელი ყოველთვის ცვლის რედაქციას, იმპროვიზაციებს ქმნის და სწორედ ეს არის ცოცხალი ფოლკლორი, სწორედ ეს არის მღერე... და როცხსაც ახს ნახვლობ, მიერ შენ თვითონაც ახს იგი, ახს არსადაც გაიმორხობ, არსაოფეს იმღერებ ერთხანად. ედმუარს პეონდა ასეთი დამოკიდებულება შესრულებისადმი და ჩვენიც ახს ვაგრძელებთ. იგივე შეიძლება ითქვას ცეკვაზეც, რომ მკობილია, გუშინ „ნაინინა“ როგორ იმღერო, ზუსტად ვერ გავიმეორებ. „მთების“ ერთ-ერთი მონაბოვარი იხიც არის, რომ შემსრულებლობის სინერჯიკა დააბარუნა; როგორც ეს ყოფილიყო, ახს მღერის ის, ვინც ცეკვავს, და ეს შერწყმა ბუნებრივია.

- ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ მამის კვლეში ჩამდგარი აგრძელებს საქმიანობას. სახელმწიროდ, ახლის ძიებების სურვილი არ ქრება. ამის შედეგი ეთნომუსიკოს თეატრი და მისი საინტერესო პროგრამაა. რას ცვლით? რას ამატებთ?

- შემოხდაგოპოლიტიკის სრულიად ახალი პროგრამა გვირდა და შემოგთავაზოთ. როგორც ტრეკან ტაბოზე ამბობს, ჭარბიველ კაცს უყვარს ცხოვრების თეატრალიზება და ჩვენც ჩვენზეზრად თეატრალიზებულ ყოფას ნარმოვადგენით. ნინასნარ სხვას არადგროს ვტყვით.

- ეთნომუსიკოს თეატრის ნარმოვადგენებში ყველა თობაა ჩართული, დიდი თუ პატარა, უფროსი თუ უმცროსი, მამამეწის თობისანაც და ბავშვებიც. რას გვებტვი რასადავშეო სტუდიაზე? როდის შექმნა ეს სტუდია? რას ამანდელით? როგორ ასანდელით?

- საბავშვო სტუდიას „ამერ-იმერა“ ქვეთა. ისიც ედიშერის მიერ არის დაარსებული 1991 წელს. დედაჩემმა, ნინო ბალთაური-ამ შექმნა კურსი, რომელსაც „სამშობლოთმყოფელობა“ ერქვა. ბავშვი უნდა ვასცნობოდა საწყაროს მშობლოური ფოლკლორით, მითოლოგიით, ეთნოგრაფიით, წლარებით, თამაშობებით, სიმღერებით. ამ საწყარობა უნდა აღზრდელიყო, მარტვიო რეპერტუარი თუნდა დავწყო სიმღერა - იმით, რასაც მისთვის მღეროდენ უსწორეარი დროიდან და რასაც თვითონ მღეროდა - თვისთვის გასაგებს, იოლს, მის ენაზე შექმნილს. ბუნებრივად, კურსის მიზვევით უნდა გადასულიყო მარტვიოდან რთულზე. ეს ასეა, ბავშვი თავის მუხაკალურ ენაზე ისევე უნდა აღაპარადეს, როგორც თავდაპირველად ენას იდგამს დედა ენაზე. დღეს სტუდია „ამერ-იმერა“, პატრიარქის ლექცია-კურთხვევით, ლერჯ მონასტრითანაა დაფუნქციონელი, რაც განსაკუთრებით სასიბარულია - ძველითაგანვე ზომ სულიერებას ტაძარი იფარადეა. სხვათა შორის, „ამერ-იმერის“ ერთი უხუცი კახეთშიც, წნორში, გვეყავს და ხიცვ ტაძარიან არსებულია. „ამერ-იმერის“ წევრები ახლა საღვთო სკოლსა და საგოპოლურსაც სწავლობენ ამ ყველაფერთან ერთად, რასაც სამშობლოთმყოფელობა მოიცავს. ამ სტუდიაში მოსული ბავშვი ბერ რამეც იცებს, ითვისებს, სწავლობს. შავალითად, ეცნობა ტრადიციულ დორტებს: მჭედლობას, ტახტულ მონასტარს, ქარგებს, ჩუქმთმეობის ქრას, თეატრულ მუშაობას... ყველაფერს ამ განსაღვლით, მაგრამ ვაცნობთ. ვინ იცის, ვინ რას აირჩივს სამშობლოდ?

შემოქმედებით თვალსაზრისითაც, რაც „მთებიში“ ხდება, იგივეა აქაც. შავალითად, ბავშვებსაც ვასანდელით სხვადასხვა ხალხურ საკრავზე დაკრას, მაგრამ არ არის აუცილებელი ყველამ დაუკრას. თვითონ აირჩევს, ვის რა უნდა. ესეც ბუნებრივად ხდება. მთავარი მთლიანობის განცდაა.

გივი გარაჯანიძე

ესაუბრა
თამარ ღონდუკი

ლაშა იმედაშვილი

ქართული ბანონი

საქართველოს მწერალთა კავშირის პარტჯგუფის
სადღმწერო

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ამ ბოლო დროს საქართველოს საბჭოთა მწერლებს შორის ადგილი ჰქონდა აშკარა პოლიტიკურ მტრულ მეზობეობას ავტობიოგრაფიის, რაზეც ჯერ ვერაძელება არანაირი მოუხერხებელი და რაბადი ზემო ბანონი სათანადო ვერაძელება უნდა მიეცეს. 15-ში თუ 16-ში ბალანოს მის. ჯავახიშვილი მომტკიცებდა, რომ არსებობს ბუთი კატეგორიის სისხლი. მისი მეზობეობით ყველაზე საუკეთესოა პირველი კატეგორია, რომელიც აქვთ ინგლისელებს, გერმანელებსა და მასთან ერთად გერმანია ზეინც ქართველებს, თუმცა ადგილი აქვს აღწერას და გველდება პირველთან ერთად მეორე და მესამეც, მისი ბანონი 4 და 5 კატეგორიის სისხლს, რომელიც ინდოელებსა და სხვა მავკანიანებს აქვს, არ შეუძლია შექმნას არავითარი კულტურა - ისინი ველურებითაა, ძალი ყველაზე საუკეთესო არის პირველი კატეგორია, რომელიც ქმნის კულტურას, ხილდა ამის ტემპით ნაგებები და ნაგებობა სისხლი, რომელიც კულტურას ვერ შექმნის. მან დაასაბუჯა სხვათა შორის რამდენიმე და როგორც მახსოვს, მათ შორის მთელურის თეორია ამ საკითხებზე, რომელსაც ის თავის საუმბარში ვერაძეობდა. ამ ზეინც საუბარს მამონ უკრს უვდებდა ვასო გორგაძეც. როცა მე მხოლოდ საბიოგრაფიის კულტურებში, მხოლოდ მოყვარეა მავკანიანები ვითომ ისტორიიდან, თითქოს ინდოელებს ჰქონიათ ობიექტური პირობები კულტურის შესაქმნელად, მაგრამ მხოლოდ ადამიანთა მათ ვერაძეობს ვერ შექმნის. მამონ მეგონა, რომ მე მხოლოდ ვერაძეობით შემაბრუნებოთ ნაშრომმა, მაგრამ ამა თვესავე, როდესაც ის იყო თამადა მანკეტზე ახერხებულ მწერლებთან შეხვედრის დროს, მხოლოდ იცოდა აზრები გაიმეორა დაბლოებით. როგორც მე შორიდან ვეიცოდა დაბლოებით შეხვედრა აზრი გამოიქვია: რომ სისხლს დიდი მნიშვნელობა აქვს და ახალი თეორია ამტკიცებს, რომ კავკასიის მალბებ დაბლოებით ერთგვარი სისხლი აქვით. აქ იფენენ მამონ ამხ. დემეტრაძე და სხვა ამხანაგებაც ხელმძღვანელობდა. მხოლოდ ვერაძეობით დიდ კმაყოფილებას გამოხატავდა იმის გამო, რომ თურმე მას პირადად გაუსანჯავს სისხლს და აღმოსაზრნია პირველი კატეგორიის სისხლი, ე. ი. ვარდისფერ საუკეთესო. მამ და ამდენიდან აღარაფერი სთქვას რემზე პაოლო იაფრემა სისხლს მე-სახებ, რადგან მე ნამდვილი მინდა, პირველი კატეგორიის სისხლი აღმომაჩნდა. ეს მე მიმარჩია კლასიკურად

მტრული მეზობეობის ავტობიოგრაფიად სავსებით დუგალურ ფორმამი, რაზედაც საჭიროა ვერაძეობის მოცეცეა და შესაფერისი დესკენების გამოტანა, რომ მხოლოდ მოვლის რასაული თეორიის ავტობიოგრაფია.

ანდროს მანონი არ უყვარდა.

გასაკვიროა დემეტრაძე, ან ანდრო, რა ვერაძეობა ამ ველაფერთან, ან მანონი, ან ანდრო, რომელსაც მანონი არ უყვარდა, მაგრამ თუ იმას გაიეთვალისწინებთ, რომ სხვა ქართველებსაც განსხვავებით, რომლებიც მანონს ნაბაბუსებზეც კი მართმევენ, ანდროსთვის ეს გრანობა უცხო და უხერხულეც კი გახლდათ, შესაძლოა ბევრი რამ ველოდებით გასაგები გახდეს, რა თქმა უნდა, გარკვეულ გარემოებებში გარკვეულ შემდეგ.

ანდროს, როგორც უყვე იტყვა, მანონის თითო კოვზის გადამლაპა უნდაც სატანჯველს ჰგვრიდა, მაგრამ მე უნდაც ხაოის ვერ უტყვებდა და ექიმის მითითებას ზედმით ნებნება ზუსტად ასრულებდა. ამ ექიმის კი მიამნდა, რომ მანონი, სხვა ყველაფერთან ერთად, იგულისხმება თასაგვარი დანაშაულები, უზილობისგან განკურნების უნდაც საშუალებას მანონიამდგებდა. არადა თუ რამე ვეშქრებოდა ანდროს ახალგაქმნილ ოჯახს, სწორედ რომ უზილობა იყო. მართალია, ანდრო ამ საქმეში თავის უდამამაულოდ თვლიდა, მაგრამ მამაკაცის ხიტვებს უნდადგებდა აიანი ამცეცება და, როგორც ქართველებს ყრვად აქვთ, ყოველივე ჩასიხებულ ანდროს პრალდება. სწორედ ამას გაუო იყო, რომ ანდროს, სხვა მანონთან ერთად, დღის განმავლობაში ორი ქილა მანონისთვის უნდა მოელო ბოლო. განსაკუთრებით მანონის თავზე მომდგარი ნალებების შექმნა უჭირდა, რაც, ისევე და ისევე იმ ექიმის მითითებით, უზილობისგან თავის დადნევის უტყუარ საშუალებად ითვლებოდა ნალების ჯადოსნური თვისებების გამო. სხვა რა გზა იყო და ბედს დაბორჩილებული ანდროს ედღის განმავლობაში ორიოდ საათს კარგავდა ორიოდ ქილა მანონის შუქში.

თუმცა ახერხად რამდენიმე კოვზი თავის ნალებიანად გოველგვარი ძალდატანების გარეშე ჩაყლაბა, რაც თითონვე გვიარინად ვაუკვირდა, მაგრამ ამ უცნაურ შემთხვევას ახსნა მალევე მოწინაა და ველაფერის მანონის ქილაზე შემოკრულ ქალაქდის ნაგლეფს დაბრალდა, რომელსაც სამზარეულოში მარტოდ მუდარი ანდრო ვერაძეობით ეცნობოდა, რა თქმა უნდა, ქაშა - ქაშაში.

მანონ როგორ უნდა მოხედრილიყო ეს განცხადება, უფრო კი დანოსი, ქართული მანონის ქილაზე?

ანდრო მანონმა, მაცვირის კარი გამოიღო, მეორე ქილა გამოიღო, რომელსაც თავზე ასეთივე, ფერგადისული ფერცული ჰქონდა შემოკრული და რომელიც, ანდროს აზრით, უყვე ნავითელი დანოსის გაგრძელება უნდა ყოფილიყო.

მე მოხმადარი ფაქტის დაფარვა მაინც არ შეუძლებო, ეი-ნაჟან ეს პარტიის საკმისადმი ღალატე იყუნებოდა მე დარწმუნებული ვარ, რომ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტებს არ გაუხედავებდა გამოცდის მე და გააცოცის ის ფაქტები, რომლის შესახებაც მე ამ განცხადებებში ეწერ, რომ აქედან სათანადო დასკვნები იქნას გამოტანილი.

ილი ლახბიშვილი.

ქართული მანწინის პატარა ქილის დიდი ამბის დატყევა უჭირდა, არადა, ინტერესი თუ ცნობისმოყვარეობა თავი-სის ითხოვდა. ნათლად ჩანდა, ამ ფურცლებში უკან მივიწ-ყებულეი საიდუმლო იმაღლებოდა.

მიზელი ჯავახიშვილი ადრეც ეწოდებენ. სხვა მწერ-ლებში ნიჭის გამო, ხელისუფლება ამ მწერლების გამო, რომლებსაც თავისიანად თვლიდა სწორედ რომ ერთგუ-ლებიანა და უკადვანო უნიჭობის გამო. ერთ რომანზე თქვენს - ავანტიურისტულაო, მეორეზე - ერთ მასხრად აიგდოო, მოთხრობებს ვაღბად მიიჩნეოდნენ და საბჭოთა ნყობის ცილისმამებლად ნათლადგნენ, ალბათ ხეჯე-ბოდნენ, უფრო კი იცოდნენ, რაც გულის სიღრმეში ავი თვალისგან მოსარიდებლად მომავალი თაობისთვის შექნდა გადანახული: ქართული მწერლობა მოსკოვის ნა-ბუშკოია!

ყველაფერი უბნისმწველო რაღაცადან იწყება.

მწერლებმა კომისია შექმნეს გამოცემლობა „ფედერ-რაცია“ საქმიანობის შესახებლად. ამ კომისიის ისე არ შექმნიდნენ, რამე ეჭვი რომ არ შექონოდათ. ერთ მხარეს მიზელი ავბონდა, მეორე მხარეს ეს ჩვენი დაწოის ავ-ტიორი. კომისია წინ მიიწვედა და გამოცემლობის მოა-ვარ შეუღალტერ ცეტიმწველის გასაქნის არ აძლევდა. საქმეს ცუფი სული აუვიდა, საცაო ერთი ორი კაბისი და-ნაკილისი ამოკყოფდა თავს. ეს ჩვენი დამსმინი შემოქ-მევებისთან ვახლდათ მწერალად, თორემ დაწოისების წყა-ცხადებას წარმოადგენდა. ისე, კაცმა რომ თქვას, ამ კა-ციის გაგებაც შეიძლება, ძნელა მწერლისთვის ციხეში ჯდომა.

დაწერილი კი დაწერა, მაგრამ მასხრად აიგდეს და ფური არ ათხოვეს.

- ეს რა დაგწერია, კაცო?! - გაიცინა მწერალთა კავშირის პარხისმეგებელმა შვილანმა დავით დემეტრა-ძემ და განცხადება მაგიდის კუთხეში ისე ჩამოსდო, რომ ავტორს, სურვილის შემთხვევაში, მისი აღება შესძლე-ბოდა.

- რად იყო, ის დაწერე. - მკვახებ უხასუბა ავტორმა.

- მამ ვარდისფერი სისლი მაცესო? - ჩაეძინა დემეტ-რაძე.

- ალარე მალავს და თავნებ იწონებს.

- არს, ეს მიზე რა დაგწერია, კაცო. - ისევე გაიცინა დემეტრაძემ და იქვე დაამატა. - საწდრო უელი მომგვა-რეთ, თუ სანანგო მასალა უნდა გადავიცე.

- მოუბოხო, მსელებლმა მისევე ჩემს განცხადებას.

ნათლად ჩანდა, ილი ლახბიშვილი განცხადების უკან გატანას არ აპირებდა და, ერთი შეხედვით, გვიარანი ნან-

ყენილ ჩანდა. წყენის მიზეტი კი ნამდვილად შექნდა, ზუმი-რობა სავეე ხომ არ იყო, პირველი დღიდან კავშირის წყე-რი ვახლდათ, სწორედ იმ დღიდან, როდესაც განსაბუქების ხუთი წლის თავზე მთავრობამ ნამდვილი მწერალთა კავ-შირი გააუქმა, პროლეტარული მწერლებით გააუქმებული ახალი გავროიანება შექნა და სათავეში პირველი თავ-მჯდომარე, სიღობისტრო თოდრა ჩაუყენა. შესაძლოა პოეზიაში ორივე ფეხით კოჭლიც კი იყო, მაგრამ პარტიის სწორ ხაზს გამართული ნამბეით მიუღვევებოდა, ცდას არ აკლებდა და ხელისუფლების განწყობის ლეკსით ეხმობა-ბოდა, თუძცვალა ლაფრენტის საყვარულში კალე ბობოი-ძის მანცევერ შეედრებოდა:

და კავკასიონს მრავალეროიანს,
რა დიდებული დღეწი უღიროს,
აქ სატალიურად იბრძვის ბერია,
მწკვავის ძლიერი ელეა მუხისა.

ევერე მალვა აფხაიძეს აჯობებდა :

დღევრძებლობა და დიდება შენს ხუროთმოძვეარს
ბერიას,
ვისი სახელეც უკვდავი ხალხს გუღმში ჩაუწერია.

ევერე დავით გაჩეილიძეს გადასწრებდა :

სტალინის ფიქრით, აზრით, სახელეით,
წინ ეაკვაცურად გვიძლივის ბერია.

და ევერე რაეფენ გვეტაძეს დამაგრავდა :

დილის მუხსაკეით მუდამ მგზნებარე,
ახალ თბილისის მმწეველებია,
ახალ თბილისის ავტორი არი,
ქართველი ხალხის ბურჯი ბერია.

მაგრამ ერთ-ორი თბილი სიტყვა ილისაც შექნდა და-წერილია :

მზე მინაზა ჩამოტანილი,
წინ მიგვიძვევა ჩვენი ბერია
და გზას გვიწითებს დიდი სტალინი.

ილიც უნდა ითქვას, რომ ქართველებს მეტიმეცადე ყვარებულად ლაფრენტე. სულ მეუფეწილთ 55 წანარმოიკო, აქედან 41 პოეტური ქნიილება, 5 პროზაული და ცნარავტორ კრტიკოსებათა ნისდგენით კალანია. ყველაზე მეტი ლექსი - 19 - კალე ბობოიძის მეუქმია. ეს ის კალეა, პო-ეზიის ობოლ ხიზზე ქალებს რომ მისდევდა კანკალ - კან-კალი. მოკლედ, ამ დიდ ხალხში ყოფილა გარეული ჩვენი ილი, ასე რომ სიტყვა მასაც ეთქმობა.

თქვა კოდეც.

ანდროს მანწინის ქოლერ ქილა, უფრო სწორად ამ ქი-ლაზე გადაკრული მთელდღის ნავლუჯი ლახბიშვილის ამ განცხადების ნაწილს წარმოადგენდა, რომელშიც მწე-რალთა კავშირის უფურადღებობით გულნატყენი დამ-

სმენი ახლა უკვე პარტიის ცეცას სთხოვდა მასხვილ ჯავახიშვილის დასჯა - განადგურებას. მეო, ჩიოდა იღო, საიდუმლო ბარათი ვაიხლ დემეტრასძეს, მან კიდე ეს ამბავი საექვერდ გამოიტანაო, ჯერ თავად ჯავახიშვილს გაავრჩიო ჩემი განცხადება, მერ კიდევ უპარტიო დღენატაც ნაკითხიანი, მოკლედ მასხრად ამოგდეს და თქვენი იქით გზა არა მაქვსო, როგორც გადამწვეტავთ, მეც ისე მოქვეყნეო.

ნესი კრების გამართვას მოითხოვდა.

„საქართველოს მწერალთა მასამ ნამოყვანა შესანიშნავი ხელმძღვანელი ამხ. ლ. ბერიან. ჩვენ ვიცით სოციალისტური მშენებლობის ყველა დარტყმად ერთად მა დიდი ყურადღებით გყურება ამხ. ბერიან მწერლობას, მთავარი ხელმძღვანელი ჩვენი მიღწევების არს ლ. ბერიან.“

არ გაჭრა მიხეილის თავის მარულებამ. სხდომის დასკვნა იღოს განცხადების შესაბამისი ვახლდათ : " მიხეილ ჯავახიშვილი, როგორც ხალხის მტერი, ჯამში და დიდურსანტი გაირიცხულ იქნას მწერალთა კავშირიდან და ფაზიკურად განადგურებულა ."

ამ ყოველგვან მონდომებით, უფრო კი სიყვარულით, ხელმძღვანელობდა ჯალათი ახუნდოთა თეთრ ზურცქესკას აჭარებდა, რომელიც დღის ბოლოს ერთთავად სისხლით პქონდა მოთხვრილი. ხელმძღვანელ პატიმრებს საბარგო მანქანაში პქონდნენ, მანქანის მტკროს ნინასნარ ამჟამად ვახლდნენ, რომ ყვარლის ხმა ვართუ არ გასულიყო, ამის მუშედგ მაქაუდნენ საბურთალოსზე და განაშვებულ ორმოში პქონდნენ. მიხეილისთვისაც ასე გაუკრავთ ხელები, სხორედ ამ დროს მოუხერხებია სულელია ანდრონიკაშვილის ასეთვე ჯალათ მულმანისთვის ყმაში ენაგვიანი ლურსმნის ჩარტობა.

თუმცა მანამდე იყო ნამება, სიკვდილი კი შვება ვახლდა.

პირველი დაკითხვა თავად ბერიანმა ჩაატარა. დაკითხვა ერთჯ, თორედ ცუბის იქით საქმე არ მიდიოდა. ბერია მარტო არასოდეს რჩებოდა პატიმართან, აღბათ მიშის გამო, ამჯერადვე ასე იყო. მწერალს სცემდა საიდუმლო პოლიტიკური განყოფილების უფროსი ლევან აბაშიძე, ბერია იქვე იდგა და დუღიანად იცინოდა. აბაშიძემ თავისი საქმე კარგად იყოდა, ჯავახიშვილს მხოლოდ ყურში ურტყამდა, დაბლა დაგდებულს სკამზე სჯამდა და დარტყმის ხელახლა იმეორებდა. რადა დიდი მხებედრა უნდა იმას, რომ მწერალმა ყველაფერი აღიარა და საკუთარი ხელით დაწერა მწერლობი და გამართული ჩვენება, ისეთი, როგორიც მას სამწერლო ნიუს შეეფერებოდა : " მე უპაირობი ამბავად ბერიანს დაამტკიცებას, რა თქმა უნდა, განადგურების მიზნით ."

ეს ყოველივე ახალი მოთხრობის დასაწყისს ჰგავდა.

ვაშა გა.კ. - შენი ვანაჩენი
მოდუმეიკურად არის დანერილი
როგორც პოეტმა პოლიტიკურმა,
უნდა შესარული შენი გაკვეთილი.
სოციალისზმის ყველა მავნებელი
დოქტატურის ტყვიით იფოს დახვრეტლია.

როდესაც ბერია გახვითი გამოქვეყნებულ ნაროუმვილის ამ ლექსს ეცნობოდა, ქართულ მანონს მიართმევდა და გაოფლილ ცხვირზე დაიურუნებულ, დაართქილ პენსის დროადდრო მალდა, ასეე შუბლისკენ ქაჩავდა. საამოყვანა ამკარად დასატყობოდა, თუმცა კითხვის დასამას ვერჯინა შედარად და ეს ამბავიც დღემდე საიდუმლოდ დარჩა: ლექსმა ახასამონა ბელადი თუ ყველა ქართველისთვის სავეარელმა მანონმა.

ანდროც ქართველი იყო, მაგრამ, როგორც უკვე ითქვა, მანონი არ უყვარდა და უპარატესობას ეცნობულ - ამერიკულ თოჯინებს ანიჭებდა, მიოუმეტებს ვასაკერი იყო მისი საქციელი, უფრო კი შეკითხვა, რომელიც ანდრომ, გარკვეული ფიქრის მუხედგა, გვიან დამით ვახლდა და ცოლს, უფრო კი თითქმის ყოვლიმეხმელ ხიდედრს დაუტყდა.

- ჩვენთან მანონი ვის მოაქვს?

- მტკნარ არ ეთქვი, მაგრამ ჩემს სახლში მანონი იმას მოაქვს, ვასაც მოაქონდა. - მოჭრა სიდედრმა და ანდროს კიდევ ერთხელ მოუთხია საკუთარი აფვილი.

- ნორა პქეა, ლტოლვილია, წყნეთში ცხოვრობს. - თინდა შეარბილა ცოლმა.

- საოცარი პირდაპირ. - ჩაიღამარავა სიდედრმა, ადგილიდან წამოდგა და წინაპრების სურათს ახედა, ისე თითქმის მათ სთხოვდა რჩევას, მეტად კი თინაგრძნობას : ნახთო, თქვენს ოჯახში ვინ მოგინობს და მისი ამოღებასაც რომ შეგავლით.

უნდა ითქვას, რომ ქალბატონი თუკი სამ გამართლიანად ამაყობდა საკუთარი წინაპრების სურათს რომ გააჩნდა ნელის, მის ქალიშვილს, მის ქმარს და ასევე მათ სავეარულელს, ამ წინაპრებს დანატყობოდა ვახლდათ. სოლოლაკში მდებარე სახლს ქალბატონ ნელის მზურუნელი ხელი დასატყობოდა. ძვირფასი აფევი, რომელიც სხვადასხვა დროსა თუ ეპოქის გამო, უფრო ჩამორთმულ - მითვისებულს ჰგავდა, ვიდრე შექმნის, მტკრასგან, ასევე ქალბატონ ნელის მიერ, დღემდე ორჯერ მარცხ გულდაგულ იმზინდებოდა. განსაკუთრებულ ყურადღებით წინაპართა სურათებს ეცეკვდა, რომლებიც მისაღები თახიზნად მესცქეოდნენ შემსულ სტუმარს, ცხოვრობის ამოღებას ასხენებდნენ და მანაშელს პატივისცემისკენ კიდევ ერთხელ მოუწოდებდნენ, რა თქმა უნდა, ისევე და ისევე ქალბატონი ნელის ხმით.

იაყო დაკითხაშვილი, დროებით მანაც, ბოლშევიკური პარტიისგან დაფასებულ კაცს წარმოადგენდა. სამეურნეო თანამდებობაც არცუნდა და ენდობოდნენ კიდევ, თუმცა შერე, როგორც ჩვევად ქონდათ, რადაცაზე აუხორდნენ და მანაცებისკენ მიმავალ შორულ გზას გაოფევი. მისმა მუღელმა, მწერალმა და კავშირის ნეეგმა, ელენ დაკითხაშვილმა მუღელის გადაჩქენა სჯამდა და, როგორც მამინ მიღებული იყო, რამდენიმე საქებარი ლექსი უძღვინა მობოლდურ მთავრობას.

განსაკუთრებით სურგო ორჯონიძის დასატაროდა :

ცრმელებს ვღერი, ელოფულმა გულანდებულეო,
არ მჭერა, რომ შენ უკვე იღარ ხარ . . .
და ჩემს ეზოში დაფინის ფოთოლი სტეროდა
უძვირფასეს სურგოს დაკარგვას.

არც სხვა ბელადები დაიწინაო :

**დავცქერო პორტრეტს ორი ბელადის
ღელწილი ავაჟ, სტალინი მასთან.**

ჩვეულება ზერხმა ამჯერად არ გაქრა და დავითთფი-
ლების ოჯახს რებრესირებულების დამლა დააჯდა, რაც
ქალბატონი ნელისთვის დღემდე სინანულის მიზეზსა და
სიამაყის ლაღ გრძნობას ერთდროულად იწვევდა.

მაგრამ ქართული მანენის პატარა ქალის ცველა ამბის
დატყვა უჭირდა.

სხვები სხვას ამბობდნენ, ოღონდ, რა თქმა უნდა, ჩურ-
ჩულით.

როგორ იტყობა მიზეზის გვიგ შედურნი?
სალამათ გარდაწმენებო,
სიღამს,
სმენა და გაგონება,
ასევე დაიწყოთ.
სალამათ გარდაწმენებო!

გახსკვირო არაფერი იქნება იმაში, რაც ახლა ითქმება,
რადგან უშეტობისთვის ეს ყოველფე ნაცნობი უნდა
ყოს : მამებელღოვანი მოღელნის გასახსენებლად უმნი-
ვნილად ამზავივ გამოდგება, განსაკუთრებით მაშინ, რო-
დესაც საქმე დროის განსაზღვრებაზე მიდგება ზოღმე.

ეს ამზავივ მაშინ დაიწყო, როდესაც ბათუმის პორტში
ინგლისური გემი „ნეტკრინი“ შემოვიდა. გემს ათი მილი-
ონ მანეთის ტყავისი საქონელი ამერიკისკენ უნდა წავლყო,
მაგრამ ამინდის გაუარესების გამო პორტშიდან ვეღარ გა-
აღწა და რამდენიმე დღით იქ დაიჩქნა მოუწია.

ბათუმში გვარჩინად გათვლია და ასევე გვარჩინად
აიცივდა, შეშის ფსახა საშოცდათ მანეთის გაუსწრო, ქა-
ლბატონი ზღაპრული სიღრმე შეიქნა, სურსაღს – სანოვაცე
საწილთი საძებნელი გახდა, ზოლო რისი მოიხებდა შეთ-
ლებოვდა, იმას ფასის გამო ეერ სწეებოდა დაგლობრივი
მოსახლეობა. ამას ემატებოდა ასეთი ხალხი, რომელსაც
ბათუმთან არაფერი აკავშირებდათ და ისედაც უსურსა-
თო ქალაქი კიდევ უარეს მდგომარეობაში ვარდებოდა.
მთელი ქალაქი მიშა ჰყავდა დაეყრიბოლი, ადგლობრივი
ვაჭრება, „პაგრომის“ საფრთხით, მალაზის გაღების ეერ
ბეღადმდნენ, ამ ყოველივეს თან ერთოვდა ადგლობრივი
მიღიციის უშოქმედობა, ასე რომ, სრული ქაიბის დაწყე-
ბას აღარაფერი აკლდა. იმდროინდელ ბათუმში ხშირად
შეხვედროვლით მიმშლისხანა გულმეხუბრებულ ხალხს, სა-
აფეგმყოფობით დაუპლდრებულ მოქალაქეთა მიღება –
აღრისყვას ევეღარ აუღიონებდათ. ფულიც ტყურღობროლოდ
ინარეგებოდა, მარტო ქალაქის სამკურნალო დაწესებუ-
ლებას ამ ამბების მოსაგვერებლად ერთი კვირის განმავ-
ლობაში ახი ათასი მანეთი დაუზარგავდა, თუმცა საქმე წინ
ვერ წაუღვდა და მოსახლეობისთვის, იძუითი ვაიონაკლი-
ის გარდა, შეემა ეერ მოუცია. მთრებდავად გავსაღლისი
მდგომარეობისა, ბათუმური ტრადიციის თანახმად, მო-
სახლეობა მაინც ვაეიმართა პორტში შემოსული ინგლისურ
გემის ხანხავად.

სწორედ იმ დროს, როდესაც სხვები „ნეტკრინის“ სი-
ღამაზით ტყებოდნენ, ბათუმის კომერციული სახანე-
ლებლის კურნისტკამ, ტარა ზუნდელმა, მიშბლოური სას-

ნაღვლებლის სამირფარეზობში თავის ჩამოხრჩობა განიზ-
რახა. ეინ იცის, რით დახარულდებოდა ეს ყოველივე, სა-
პირფარეზობში შემოსევეთ ამასანგები რომ არ შესულყო-
ნენ და ტარა სიყვდილის კლანჭებიდან არ დაეხსნათ. მო-
რდების, უფრო კი ბათუმის შექმნილი გაუსაძლისი
მდგომარეობის გამო, ტარას თვითმკვლელობის მიზეზის
გამოსარკვევად არავინ ჩასძებნია და არც მოკვლევა დაუ-
წინმავთ, აღმათ იმტკამ, რომ მიზეზი ასევეც ცველას-
თვის ნათელი გახლდათ : ქალაქში გამეფებული მიშბილი,
მეტადე კი უშიგდობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ბათუმური ამბები, ტარას სეცე-
დაინი ასტრორის ჩათვლით, დედაქალაქში გამომავალ გა-
ზეტებშიც დაისტამბა, იეადე ხმაღამე ამის შესახებ არა-
ფერი იცოდა, ერთი უზარალო მიზეზის გამო : დაბატარე-
ბული ჰყავდათ მოქალაქის მოტყუებისთვის, ანუ რო-
გორც ხალხში ამბობენ, აფერისტობისთვის.

საქმე იეე ოსტატურად გახლდათ მოწყობილი, ჩანს
ხმაღამისთვის ეს პირველი შემთხვევა არ უნდა ყოფილიყო.
ქალაქის კავშირში მოსულა ეინმე გრიგოლე არუთონო-
ვა და წარუდგენია გაღბი მოწმობა 788 რომლითაც კავში-
რის საწყობიდან უნდა მიღლი ახი კილოგრამი თეთრი
ფეცილი, სულ თორმეტი ათასი მანეთის ღირებულებისა.
დაკავების შემდეგ არუთონოვი გამოტყდა, რომ საბუთი
გადაცვა საუქთარმა სიძემ, სტოლანე მამეღობმა, მისთვის
კი მოუცია იეინე ხმაღამეს მათგან სესხად აღებულთი იმ
თორმეტი ათასის საფასურად, რომელსაც ეს უკანასკნე-
ლი დაპირებუბა დასაშვობიდან ფეცილის გამოპრობისა და
რეალბაჯის შემდეგ, ხმაღამე, რა თქმა უნდა, ფულია-
ნად გაუწირადა. ატყდა ძებნა და ვაი – ეინი ხმაღამეც
დაპიტოქსა, მან დანამაუღლით ერთად ისიც ახლარა, რომ
ასრულებდა ბუღალტრის თანამეგებობას სახურსათო
საბჭოს სასურსათო განყოფილებაში, ეს იმასვე მიანიშ-
ნებდა გამოცდილი გამოცდილებს, რომ აფერისტი ხმაღამე
ქეზოლოდ მოქალაქეთა გამოძღვლით არ ემყოფილდე-
ბოდა და სახელმწიფოს გატყუებაც ჰქონდა ჩადგირებუ-
ლი. მიუხედავად ასეთი მიშბე ბრალდებისა, იეინს ორ
თვეზე მეტბ არ გაუტარებია მეტების საეყრობაღმე, ერ-
თი მარტოვი მიზეზის გამო : ხმაღამეს ჰქონდა ვარცე ვა-
რეგობა და ეინოდედა სინდის – ნამესის სრულ ექრო-
ლობას, მოკლევ მისწრება გახლდათ ახალი უშიშროების
სამსახურისთვის, რომელიც ბოლშევიკების მოსვლითან
ერთად მტკიცად ეკლებდა ფესს საქორთველის მიწახე.

თეადან, როგორც ამ საქმეზე გამოცდილი ხალხი ამ-
ბობს და როგორც ასეთ სამსახურებს თორმე სწევილთა,
დაწმეც შეუბას უშიშმენელი დავალებებს ასრულებბა-
ნებდნენ, რეგორივდა, ენის მიტან – მიტანა, დაწმის
შედეგება და სხვისი საუბრის ყურის ვდება. ასე ჩანს, ხმა-
ღამეს დავალება პირნათლად შეუსრულებია, რადგან
ორიოვე წლის შემდეგ მის წინამე ახალი ამოცანა დაუსა-
ხავთ. მას უნდა ეაცენო და დაახლოებოდა ეინმე ეიერ
დათოთმავლბ. გაცნობას თეთრონა უშიშროება მოაწყობ-
და, დაწარჩენი კი ხმაღამის მარტოდაის საქმე იყო. რა
თქმა უნდა, ამ ყოველივეს მომავალში გარკვეული თან-
ხები და უსაფრთხო ადგელი დასტორდებობა შეხვედრე-
ბისთვის, რასაც ასევე და ისეც სადამუშლო სამსახური მო-
აგებრებდა. თეთრონ ეიერ დათოთმეილი დედაც გამო-

საცნობო – მათგანდითვალე არ უნდა ყოფილიყო, ერთი მხიარული, ხიერლოზაზე შეყვარებული, საჭურების მოტრფილად ქალბატონი ბრძანდებოდა, რომელსაც კარგი ჩიქმა და მამაკაცთა ყურადღება იტაცებდა. ქაჯმა რომ თქვას, ეს არც იყო ვასაკური, რადგან იგიოდვე წლით უფროსი ქმარი ჰყავდა, რომელიც სამსახურში აღამ – ათინებდა და მეუღლის ამებში ნაკლებად ანტიკურესებდა. საიდუმლო სამსახურის თვალე სწორედ რომ მის პირველ ნახევარზე, იაკო დავითაშვილზე ეჭირა. არადა, ცნობით როგორ არ იცნობდნენ, სოციალ – დემოკრატიების ძველ წევრს, რომელსაც ზელი არაერთხელ გაუმართავს პარტიული მუშაკებისთვის, როდესაც სხვებს ამ დამხარებაზე უარი უთქვამთ. გარდა ამისა, იაკო ბრძანდებოდა მგზნებელი ორატორი, ხალხის ესმოდა და ამ ხალხის უნაზე საუბრობდა :

„განკალკეებული მუშაობა ვერ შეედრება საერთო მუშაობას. მავალითად კერო მშრომელი შეყვანებ ღერონის მაქყადის ვილად ხირაჯს. ეს უკანასკნელი ცდილობს მხოლოდ თული მივარს, მშრომელი შეყვანებ ცდილობს ეცნას კარგად მოუაროს, კარგი ღვიონ დააყენოს, ფაჯაზად უღლოს ჭურ – მარანს. სირაჯი ნაიღებს ღვიონს, ჩანს-ჩამს უსუფთაო რუმებში, მიავორებს ბინაურ აღვას და ვიწ ივის რას არ წაურვედ ღვიონი. სულ სხვა მშრომელ შეყვანებთა კავშირები და ამხანაგობები, აქ სრული სამართლანობა იქნება დაყული“.

იაკოს სიტყვის გარდა საქმეც ბევრი ჰქონდა ვაკეთებული. კრიონის შეკლულობის შემდეგ, პარტიის დავალებით, ქუჩა – ქუჩა დაიარებოდა, ათასგვარ ბინაურ ქორებს აერქვლებოდა და პატიოსან ხალხს ღირქია სცხებდა. შეხედებოდა ვინმე ნაცონს ბერისა მოედანზე, სადაც ხმარად უნდვდა ხოლმე სიარული სამსახურის სიახლოვის გამო და გაუბამდა ამგვარ საუბარს.

- ხომ გახსოვთ, როგორ ვიდევრდი ქვეყნისთვის?
- გვახსოვს, როგორ არა.
- მე ვიყავი სინოდალური კანტორის მუშაკი, საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს ყოფილი მდივანი, უპანი და ახალგაზრდობა სამშობლოს დღიერებას შეწინორ, მარცხენა ხელი სწორედ მაშინ დაეკარგე, როდესაც მონისძირის დროს, კანტორაში კვლადი ჩამოივარდნილი ხატის გადაჩრჩინას ევდებოდები, მეტი? განა დამოღვას ვინმე, ახლა დავიან და ჩემზე ათასგვარ ხისამატებს იძახიან.

- დამიანის ენას ძეალი არა აქვსო, ამბობენ.
- არასოდეს დამიშლავს, რომ კრიონის აშკარა წინააღმდეგი ვიყავი კათალიკოსად არჩევის დროს, სადაც ზუთასამდე დემოტრატი იყო თავმოყრილი და საკათალიკოსოდ ორი კანდიდატი ჰყოფიდა წარმოდგენილი, კრიონი და ლეონიდე.
- თქვენი ალბათ ლეონიდეც უქრფიით მარან?
- ვუთხარი კიდეც კრიონს, შენი წინააღმდეგი ვარმეთო, ფარად აქნიე და შევი კენჭი ისე წაუვადე.
- მეტი?
- მინც აირჩიეს.
- როგორღა მოახერხებ?

- დააკვებსა და მელელებს შორის მომხდარმა კონფლიქტმა იხსნა.

- ვერფილი ვაკვიე.
- მუშისაღლის ორი მესამედი დაიკენებს უნდა მივლოთ, დინარჩენი მელელებს და ფულზე პასუხისმგებლობა მათ ეცისნებოდათ, ეს დადგენილება არ დაამტკიცა ლეონიდეც და ამიტომაც ასზე მეტი ამოზრჩველი ჩამოშორდა, ამ შეზოველია გაიმარჯვა კრიონმა.

- თავი რად მოიკლა?
- უკრუნებელი სენი სჭირდა, ათამანიე, მარტყოფში ნივთა, დამით თავსით დაიცა რეკოლტორი, რომ სირცხვილსა და ავადსენების გადარჩენილიყო.
- ვითომ ეც დასაჯერებელია?
- დასაჯერებელი რომელია, ვენეროლოგმა, აღექსანდრე დიასამიძეც მთხზრა, ჩემი პაციენტი იყო, მიკვირს ამ აქამდე როგორ გაუძლი ამ სენს, მავარი ატეულებლის კაცი ყოფილა.

- მეტს გე საქმე გამოიძიოს თუ არა?
- ჩემს შესახებ ვაისმა მოიქმა – მოთქმა, ვითომც მე ერულებყე ამ საქმეში, იძულებული ვაგხვი ნოე რამივილითან მავსულყავი, რომ ეს საქმე გამოიძიებინათ, რამივილიც ვერ მივაგენი, მისმა იურისტმა კი მთხზრა, თემცა ჩვენ სოციალისტები ვართ და ამ საქმეში არ ვერცვით, მაინც კარგად ვცოთც ვყვლადიყო და ამ საქმის გამოითება არაა საბორო, რომ ჩვენი ხალხი და სამღვდელოება არ შერცხვებს, ასე დაუბარებია ნოე რამივილი.

- ეც ამბობს აღწერილი თუ ვაქვით?
- როგორ არა, აღწერილი შერნდა, მეტი დაეკარგე და ახლა აღვადგურე, გადაგუედეც და გამოემხურე.
- რა თქმა უნდა, დავითაშვილს ანაფერი დაუსტამამეს, ამ კი თან უნდოდა, ისედაც მარჯვედ ახერხებდა სხვისი დავალების შესრულებას, ასე რომ, ამ ინფორმაციის თუ განწყობის დამახაურება უნდა იყოს, რომ ეს ბნელი მოკლელი საქმე ხერიანდად არც კი გამოიძიოს, იაკო დავითაშვილს განრული სამშუთო ბოლშევიკებმა, დროებით მაინც, დაუფესეს და, ისეც და ისეც დროებით მაინც, ერთ – ერთი ხელმძღვანელი თანამგებობა არგუნეს.

ყვლადური მამის შიკვავალი, როდესაც ანაფერის რაიონში მიღვიის რაზმმა მომიშვილის მეთაურობით აღმარანა ყაჩაღების ბინა, სროლის დროს მოკლული იქნა ორი ყაჩაღი, მაქრო ქაფიათიდა და კატო ყანგიროპოლი, რომლებიც სამალავიდან ეაჯაღურ სროლას აწარმოებდნენ. ყაჩაღების სადგომში აღმოჩენილ იქნა რამდენიმე თოჯი და „სტერის“ სისტემის პისტოლეტი ვანზეთან ერთად, ასევე მამონერა სხვა ყაჩაღებთან.

მაქრო და კატო თავის ამტოკლ კოლეგებზე, ბონი და კლავიზე გაცოლებით ადრე დთარეობდნენ მარგზახზე და შიშის ხარს სციემდნენ როგორც სოფლის, ასევე ქალაქის მოსახლეობას. ბოლშევიკური ხელისუფლება ერთსაც კარგად იცნობდა და მეორესაც, საერთო საქმეებოც კი ჰქონდათ და მათი დახმარებით მდიდარი მოქალაქეების დაყაჩაღებას ახდენდნენ, რასაც თითონც ექსპროპრიაციას უახდენენ. ყაჩაღები ნაქროშავლის ნახევარს იტყობდნენ, ნახევარი კი, იაკო დავითაშვილის დახმარებით, სოციალ – დემოკრატთა ხაზინაში შუქონდათ. თუ რას ხმარდებოდა ამგვარი გზით მოგროვილი თანხები, ძნელი მი-

სახეები ადარ უნდა იყოს. სიხარბის ბრალი იყო თუ უქკულის, არაფერ იცის, მაგრამ შაქრომ და კატომ პარტიის, იგივე ხელისუფლების ფაქტორებზე ხელს აიღეს და დამოუკიდებლად განავრცობდნენ თავიანთი საქმიანობა. ყაბაღბას არ იძლეოდნენ და ბოლო ორი თვის განმავლობაში გვაკრახავენ მეცხვის საკუთარი ოჯახის მიუხედავად :

დასაწყობელი ნიკოლაევის ქუჩაზე შეგებარე მართა კრუტინიკის სახლი და ხელს გადაყოფს 7000 მანეთის საოჯახო ნივთები.

კოსიკის ტყვეულობის მალაზიიდან გაიტაცეს 3700 მანეთის საფრენი.

საზოგადოება " კაცკაზ და შერკურო " ამოიღო დღეები და 500000 მანეთად ღირებულ ორ ხალხის, რომლის საწყობიდან გაქრობა ასევე განუგრძელ ნივთის ბრალდებოდა.

ამ შემთხვევიდან სულ რაღაც სამოიდე დღეში თავს დაესხნენ ინიცირ კლბოების სახლს, საიდანაც გაიტაცეს ოქრო, ვერცხლი, პრილინტი, ტყავულობა და ტანისამოსი, სულ 1500000 ათასი მანეთის ღირებულებისა.

ბოლოს კი ექიმ ამიაკ ტერ განიხილეს გასტაცების ორი ხალხი, რომლის ღირებულება შეადგენდა 75000 ათას მანეთს.

აღვილი გასაკვირია ბოლშევიკების გულისწყრომა, რადგან ამ ყველაფრის შემდეგ პარტიულ ხაზინაში, იგივე მოგრობის უბედში, მანეთი კი არ შესულა, ასე რომ, შაქრომა და კატონს ბედ - იღბალი გადაწყვეტილი გახლდათ, ხოლო მილიციული მომხამელები მხოლოდ მემწერულებელი ბრძანდებოდა და იხივ საინჟინუოდ გამოიფურება, რომ ამ ყველაფრის შესახებ დანერგებით არაფერი სცოდნოდა.

როგორც უკვე ითქვა, ყაბაღბის ბინაში, სხვა ბევრ რამესთან ერთად, მიმწერეც ექნა აღმოჩენილი, რაც ძიების საქმეს გვარიაანდ წინ სწევდა, მთავარი კი ის იყო, რომ ერთ - ორ წერილს იაკო დავითაშვილის ხელი დასტავობდა და რა გასაკვირიც არ უნდა იყოს, მიხი ბინის მისამართიც ამწერებდა. ამ მიმწერეიდან ერთი საინტერესო ამბავი გამოდგოდა, მაქრომ და კატომ ძველდებურად, ყოველი ყაბაღბის შემდეგ, ნახევარს თუ არა, შესამქდს მაინც დავითაშვილის უტოვებდნენ, ხოლო დავითაშვილი

სათავისოდ იყენებდა ამ საქმეს და პარტიის სხვა მუშაკებს აღზარდურს უნაილებდა. ისე გამოდიოდა, რომ შაქრომა და კატონი, დავითაშვილის წყალობით, სულ ტყუილად დაუბოვადი. სად მიჰქონდა ამოფენა ტრებმა იაკო დავითაშვილს, ძნელი სათქმელი გახლდათ. ამის დადგენა, ჩეკას მეთოდებს თუ გავისინებთ, დიდ ღრის არ დაიჭრება, მაგრამ ისიც საყოველთაოდ ცნობილი გახლავდა, აჭაბაჩის სულის დათმობაზე მეტად ფულის დათმობა უფროს და შესაძლოა დავითაშვილს ნაშტის მიზნითაც არ გაითქვა სამალავი. ამის გათვალისწინებით გადამწედა საშალავის დასაფენად ხმალიაფე გამოყენებინათ, რომელიც უპირობების მითითებით ერთერ დავითაშვილის საყვერუღად დაინაშნა, დაპარტინიკო, როგორც უკვე ითქვა, ხმალიაბს მაროფათის საქმის ნარჩობადგენდა.

გაქრობა შეფევა პანამიკოზე.

თბილისი დასტორი და მსახიობ გიორგი იბნეხს, რომლის სიცოცხლე უფროოდ და მოულოდნელად ჩაშტრა. აფარებელი ხალხს მოეფანა თავი, იყო საუბრები, მოვლენბა, აზრის გაზარება და გულთიადი სინანული.

ეს შეუძლია დავითაშვილის კუთვლბობილი ანაწიას განსახიერება გიორგის მიერ?

ხომ გახსოვთ შალიკაშვილის "გადატრილი მუხამი" გიორგი მოურავის როლი? იგი სთხოვდა თავის ბატონს სახლში დაბრუნებას, სოფლის მიხედვას და ეს ხეენა იმდენად ძლიერად გადმოიტკმეოდა, მასთან ერთად შეხეენოდა ბატონს.

გერ კიდევ რუსეთში სწავლისას მისუღიყო მასთან ერთი თელსაწინო თეატრის მოღვენდ და მიემართა შემდეგი სიტყვებით : გიორგი ნიკოლოზის ძე, გუბევენებათ, გემუფარებით, ნუ შეხვალთ ქართულ სცენაზე, რადგან თქვენ იქ დაიღუბებით, რუსული სცენაზე კი სახელს მოიხვევთ.

ნამდვილად ასე იყო, მაგრამ გიორგიმ არ უღალატა ქართულ სცენას.

დაიხ, დიდი, აუნაზღაურებელი დანაკლისია გიორგის დაკარგვა ქართველი ერისთვის.

მიატარი მალხაზ იაშვილი

რომ მაყურებელიც მზად იყო, მასთან ერთად შეხეენოდა ბატონს.

გერ კიდევ რუსეთში სწავლისას მისუღიყო მასთან ერთი თელსაწინო თეატრის მოღვენდ და მიემართა შემდეგი სიტყვებით : გიორგი ნიკოლოზის ძე, გუბევენებათ, გემუფარებით, ნუ შეხვალთ ქართულ სცენაზე, რადგან თქვენ იქ დაიღუბებით, რუსული სცენაზე კი სახელს მოიხვევთ.

ნამდვილად ასე იყო, მაგრამ გიორგიმ არ უღალატა ქართულ სცენას.

დაიხ, დიდი, აუნაზღაურებელი დანაკლისია გიორგის დაკარგვა ქართველი ერისთვის.

ეს სიტყვები უკვე ხმალივით წარმოთქვა ეთერ დავითაშვილის ვახანგოვად. ქალმა მამაკაცის მწველი მზერა იგრძნო, გადაამეტებულა ყურადღებაც შეამჩნია და, როგორც ასეთი დროს ხდებია ხოლმე, რაღაც უპასუხა, რა თქმა უნდა, გამომწვევი კვლეულობით. ეს ჩვევა ჯერ კიდევ ყმაზედაცულობიდან დასტმედა, როდესაც კურსიტკა ტარა ზუნდელი ბათუმში სწავლობდა. დრომ ამ ჩვევას ვერაფერი დააკლო, ვამოცდალება კი შესძინა, რომელიც ტარამ უმეტესწილად გადასცა ეთერ დავითაშვილს. რაღა დიდი გონება ექაჭორება იმას მისხედრას, რომ ტარაცა და ეთერიც ერთი ადამიანის ორი სახელი უნდა იყოს, ოღონდ სხვადასხვა დროს შერქმეული. ამის შესახებ იგავი ხმალივით არადერი იცოდა, ისევე როგორც ტარა – ეთერის მუდღემ, სამურწრო მუშაყმა, იაგო დავითაშვილმა.

ამ დროსათვის დავითაშვილს უკვე დაწერილი ჰქონდა რამდენიმე მწერი ფელეტონის ზმუკას უსეცულობით და ყურნალ "ტარტაროზთან" თანამშრომლობდა. წერდა ქართულ მწერლობაზე, მდარე ენით, პირობტი გულითა და გაცულებით გრძნობით.

ყვარტი ხში ჩვენი მწერლობისა.

ლევარიან როზობიანის მეცნიერული გამოკვლევა ანერეკაში თითოეულ ტექსტს კაცზე ერთი ატკომობილი მოიღეს. ამიტომაც ამ ტექსტანს მტკნად განააღებულ ტექსტანს უსახან. ასეთივე მუთარდება არსებობს ჩვენშიც, ხოლო ცხოვრების სხვა დარგზე და ისიც მუბრუნებით, ჩვენი უკანასკნელი სტატისტიკური გამოანგარიშებით, თითოეულ ტექსტს პოეტზე თითო კაცი მოიღეს.

საკითხი იბადება: თუკი ჩვენ ტექსტანს ამდენი პოეტია, მაინააზრებ იგი ყოფილა ვეულო კვერნებზე უფრო განათლებული მართალია, ჩვენებო განათლებული სხვა არ იქნებოდა, რომ პოეტების სიბრველე განათლებას ნიშნავდეს. მატრამ დღეს ჩვენ გვანტიტრებს საკითხის სხვა მხარე: რატომ არის ჩვენში ასე მჭერი პოეტ – მწერლები? ჩვენი ღრმა რწმენით თე აიხსნება იმით, რომ ჩვენი ქვეყანა მდინარია დენით.

ეუკით: მჭერი თქვენგანია ამას უარყოფით და პოეტების სიბრველის მიზეზად დაასაბუღებთ ჩვენი ქვეყნის ბუნების სიმშვენიერეს, მაგრამ ჩვენ კონტრუბუტულებით უნდა ნავიხებთ თქვენს აზრს. ჩვენი პოეტ – მწერლების ოთხნივდაცხანამეტა პროცენტნი ვერც კი იცნობს ჩვენს ქვეყანას. ასე რომ, ქვეყნის ბუნების სიმშვენიერე აქ არაფერი მუბაია.

ამ დღელტონებმა მტრებიც ბერი შესძინა. თაკი განსაკუთრებით აფრასიონ ურატამე გამოიჩინა. ეს აფრასიონი კრიტიკულ წერილებს არ იშურებდა და საჭირო იყო თუ არა, ქვეყანაში მომხდარი ყველა მოვლენის შესახებ ერატკიან პოესაზე მინიშნულებიდა ხელი, როდესც კოლექტივს გვარიანად აღიზრებოდა და იმ მსიკრუტიცხოვან მკითხველსაც, რომელიც თითოყადა ჯერ კიდევ შემორწმუნოდა. ერთი – ორი წერილი თუ რეპლეკა დავითთაშვილს დაუწერდა და, როგორც მიუღებელია, ლაფშიც ამოსვარა. ამან ქალს გული კი დასწყობდა, მაგ, რამ ლიტერატურაზე უარი მიანიც ვერ ათქმევინა. რა გა-

საკვირია, როდეს ყოფილა კრიტიკოსის ვინმეს კალამი დატარებულები.

მიუხედავად ეთერის ასეთი, შიშობება ითქვას, თითქმის არალეგალური ბიოგრაფიისა, ქალ – ვაფის ურთიერთობა ისე ვითარებულა, როგორც უნდა განთიარებულყოფი ასეთ დროს. ერთმანეთს კურამში სამჭერი ხედეუღენენ კომბიანის ქუჩაზე, სატრანსპორტო საზოგადოების უკან განლაგებულ ჩუკას კუთვნილ ბანაშა. ცოტას საუბრობდნენ, მიუხედავად ამისა, ხმალივით მინი ცდლობდა ქალის გამოტეხვას და სამალავის დაჯგუნას, თუმცა ამ საუბრებს შედეგი არ მოჰქონდა, ქალი ან თვის იკატუნებდა, ანდა მართლაც არაფერი იცოდა ქმრის საქმიანობის შესახებ. დანარჩენ დროს ერთმანეთს აღერსში ატარებდნენ, ამ საქმიანობის კი ის ძველებური, განიერი სამალი შქონდათ შექმნული, რომელიც საიდუმლო ხანასაბურს ყოფილი ბანის მულობლისგან ტრფო, რა თქმა უნდა, მისი დაძაბტიმრების შემდეგ.

– ე, ნეტავ მწერლობა კავშირში მიიღებდეს ვინმე, ვეღარ ამდენს გამოხედავდნენ. – ამოთვია მორიგი ხეყვანა – კონტის შემდეგ ეთერმა, ისე რომ იგანგებოს თვლი არ მოუცილებია, რომელიც ნახევრად ჩაცმული, ნესტიანი ასანითი, პაპიროსის მოკიდებას ცდლობდა.

– მერე, მაგაზე ადვილი რა უნდა იყოს, უთხარი შენს ქმარს, არა მგონია მაგას მოგვარება გაუქირადეს, ქვეყანა ხალხს იცნობს.

– ეგრე რომ არ მინდა?
– მამ როგორ?

– ღირსეული რამ უნდა შეეყმნა, თუნდაც პატრიოტული რომანი, მერედა როგორ აუღია ჩვენს ქვეყანას, ჩვენს ხალხს პატრიოტული სულით გამაქვალული ნაწარმოები.
– რატომ? ხომ მწერეს, ხომ იხეყებუბანა, ჩვენი მთავრობაც ხელს უწყობს, გულსაც უკეთობს და ფულითაც ეხმარება.

– მერე რას სწერენ? განა ეს მღელერება ჩვენს ხალხს, ჩვენს მთავრობას? მოსახლეობასაც ატყუებენ და ხელი-სუფლებასაც აბურად იგდებენ, დიდი მწერლობა კი სულ სხვა რამეა, ვინაც არ უფერია სანამაფილის გამოისახვა სხვის ნინაშე, მას არ ძალუბს წარმოიდგინოს, თუ რამდენად თუკი შეკავებულად უნდა გრამობდეს მოქმედების დროს სატრეკიანი ნიჭის პატრონი მოთხოვნის მწერალი, არ უნდა უღალატო სანამაფილეს, ხალხის სიყვარული გავალებს არაფერი დამატარო, ყველაფერი სატყვა, ხარ ორ ცეცხლ მუა, მაგრამ რჩეულინი საკვირნი ატრებებენ ამ დაბრკოლების ძლევისა.

– ყველაფერი გკოდნია, დაწერას ნინ რაღა უფგას. – შეადგულობა ხმალივით, რომელსაც ვერაფრით ვაეგო, თუ საით მიპყავდა მის გულისსწორს საუბარია.

– ეცადე, მაგრამ ორი გვერდის იქით ვერ წავიდა, აი, შენ რომ დაბუნდარი, ჩემს გაჭირვებასაც ემეკლებია.

– მე რა შემოძლია? – გულით გაიკვირა ხმალივით. – როდის იყო ბულდატკერი მოთხოვბების წერდა?

– დაწერა არც შენ დეაჭორება და არც ე, ანა მომისმინე. – თქვა ქალმა, ლუგინზე ნამოჯდა და, როგორც საიდუმლოს გამოხედა შეუფერება, იმდაგვარი სახის გამოხედეულებს მიიღო. – ევეთი პატრიოტული რომანი უკვე დაწერილი მგვარდება.

- ხად?
- ბიბლიოთეკაში, სადაც ვეუშობ.
- ბიბლიოთეკაში სულ დანერვილი რომანები აღვანა.
- არც ვეუთი შტრაზი ვარ, უკვე გამოცემულ წიგნს ჩემი გვირა მივანერო, მე ვერ დაფრთხვავ ნაწარმოებზე გვიპარაკებ, ჩემი ამხანაგი წერს, მასაც ჩემსავითი წიგნების დახარისხება - აღრიცხვა ავალია, მაგრამ უმეტეს დროს რომანის წერით ერთობა.
- თეთონ განვეწა?
- საფულდავლოდ მაღალი, ხან ხად, ხან ხად, მაგრამ მაინც მოვხებრეხ ნაეთობა, საოცარი რანაბ, ხალხსაც გამოადგება და მთავრობაც კაყაფილი დარჩება, ნარმო-მიფრება, რა ქება - დიდებას შევასაზმენ, რას დანერენ ვაბთებთ, შეიძლება ორდენობანი მწერალიც ვაბხდე.
- ეთუდა და აილე, არ გეშინია, საჭივით მთავრობას რომ მიმართოს?
- ხმასაც ვერ ამოიღებს, ხალხს მტრის შეიღს ერდა მოუსმენს.
- მაშინ ილდე.
- სათქმულად აფეოლია.
- შიხინ რა გიზღის ხელს?
- ჯერ ერთი, რომ სამალავებს იცვლებს, მეორე კადდე ის, რომ რომანი დაუსრულებელია.
- მე ზომ ამ მოხვო რომანის დასრულებას?
- თეთით უნდა დასაჩრულოს.
- კი ბატონო, დასაჩრუოს, მე სანაწილმდეგო არაფერი მაქვს.
- ეხლა უნდა დაასრულოს, რაც შეიძლება ჭკარა, სახელი და დიდება მე ახლა მჭირდება, ძალით უნდა დაეასრულებინით.
- ეშ როჯორ?
- კარგად იცი, როჯორაც - თქვა ქალმა და ივანე მხერით გააშუბა. - ევთები უქნია თქვენს სამხაზურს.
- რომელ სამხაზურს, სახულაღტრო კანტორას?
- თავს ნუ იკატუნებ, კარგად იცი, სადაც მეუშობ, გინდა შენი უფროსას გეარი გითარა, ხშირად იმეორებ ძალბა, მაინა კუთრებით მაშინ, ორდენაც გვრდეს იცვლი ზოდე.
- ხმალავე გამრა. მოვლდენდლობისგან ვერაფერი მოახერხა და ისლა შესალო, რომ თანამობის ნიშნად თავი დაეწენა, თითქოს მართლაც არ იყოდა საკუთარი უფროსის გვარი და ამ გვარის გამხელის სურული პლადეა ისევ და ისევ ვოჩისგან.
- ეიქტორ ლომითაძე, ჩვენთანაც ბევრჯერ ყოფილია, რომ პკითო, ჩემს ქმარს ეფეგობრება, რას იტყვა? - გოველგეარმა პასუხმა აზრი დაქარჯა. ხმალაქენ სირცხვილით თავი არსად გამოეყოფოდა და საქმე საქმეზე თუ მიადგებოდა, შესაძლოა ეს თავიც დაეკარგა. ხელი ხელს ბანსო, ხნორედ ამაზე იყო ნათქვამი. ხმალაქე იძულებული შეიქნა თეთრის წესებთან ეთამამა და სახუკეზოდ ისლა რჩებოდა, რომ ქალბნ მასზე ძლიერი მამაკაცების თესაღ სრულად ადვილად მოეფრებოდათ კისერო.
- თბლინმა სიცივება დაიწყო.
- დედაქალაქის სასწავლებლების გათბობა, არსებული ხელმძღვრულების თანხმად, "მეკარნეთა სახუკადეობას" ევალბოდა, მოუხედავად ამისა, მსენებელი სახუკა-

დოება საკუთარი მოვლემის შესრულებას არ ჭკარობდა და თავის გასამართლებლად მიზეზი არ ეძლეოდა. ხან უმზუთობას იმეცილებდა, ხან უფულობას, ხან კადდე სხვა რამეს. ამის გამო, მეტად კი აუტანელი სიცოცის გამოიხატებოდა, სასწავლებლებში სხადა ისედაც მოხალხებლები, მოსწავლეები და სხვა მუშაქენი დღენადიდ ავად ხდებოდნენ, ხან კი გამგებოა იძულებული ხდებოდა ვეველა დროზე აფრე ვაეთავისუფლებინა, რის გამოც სწავლის პროცესი წამლის პარას იდგა.

არც თბლინის უნივერსიტეტი ვოფილა გამოწაკლისი. ეღენე ლეონიძემ, სწორედ აუტანელი სიცოცის გამო, ხუთი წუთით აფრე მატეოვა სამსახური, უნივერსიტეტის ბიბლიოტეკიული განყოფილება და სახლისკენ ეფრით გაქმართა. ერთი სადარდებელი მაინც გამოიყვია სამსახურ-რიგბან, რომანი, რომელსაც ნერვა, მაგალით უფრამი დარჩა. არადა, ჩვეულებისამებრ დამაღება ამირეზმა, მაგრამ განყოფილების უფროსმა იხმო, ახალი დავალებმა მისცა და მისაც ხელნაწერის აფელით შეეცლია გადაიხწყნა.

გარეთ გამოსულ ეღენეს ეცვა გახსენებული ლურჯი დრამის პალტო და ეხურა ყავისფერი, ნაქოვი ბურტეტი, თუმცა ეს სამოსი სუბისგან მაინც ვერ იტყვია. ამას ბრალი იყო, მეტად კი ნაცინებს, რომელმაც ამიწდის შეუფრე-რეხელი გრძელი საუბარი გაუბა სიცოცისგან შეწმენბულ ეღენეს, რომ იგი უკან აღარ შებრუნებულა მოწინავეული ხელნაწერის სახალებად და სწორად ნაბიჯით შეეღიქმე-ლოს ქუჩას გოლედა. ათოვედ წუთში ბაქრაძის ქუჩას მიავ-წინა და ის იყო სადარბაზოშიც შეესწრებდა, მაგრამ არ დასცალდა. სწორედ ამ დროს მის ფეტიბთან შვიი მანქანა შეერგდა, ეთლო კარო და მანქანიდან ვადმოსტემა მამა-კაცმა საქმელთ თავახიანად მიუთთია ეღენეს და კარს-ეწს. ეღენე დამორბილია და თავი მანქანაში მყვებარი ქე-ვის გვერდით ამოყო, რომელსაც ყავისფერი პალტო ეც-ვა და აბთივე ვავისფერი ქუბა ეხურა. მანქანა დაიძრა და გევი მონახკომის ეთისკენ ალო.

ეღენე დასევა მოსაცდელი ოთბში იატაქზე დაჭედე-ბულ ტაბურეტზე, მეთაველურად მიურჩის მადეისთან მყდარი ახალგაზრდა კაცი, რომელიც თავჩაქრებული რალაცას ნაქორკეტებდა. ორევენი გრძნობდნენ უბრეხ-ულობას, უფრო კი ნებიდს ირგვლივ გამეფებული სირქმის ელბა.

- ვის ევლოდებთ? - იკობა ეღენემ, თუმცა, რო-გორც მოსალოდნელი იყო, დასმულ კითხვაზე პასუხი ვერ მიიღო.

ლოდნი და გაუსაძლისი სოლუმე ეცეს დღეს ვაგრძელ-და. ამ სირქმეს დროდადრო გასაღების ღრქალით არდევ-და, რომლის ბნის მოსმენა მხოლოდ მიცვალებულების ყურ-თანმებრ არ შეუზარადა. ეს დღეები გამოიძიებას უქმნა არ დაუკარგავა. უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში ჩხრეკა ჩატარდა, რა თქმა უნდა, ჩხრეკის მიზეტი თანამშრომლე-ბისთვის არავის უთქვამს. ხელს ვაგოვლის რამდენიმე ყუ-თი ნიგნი და ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიული განყოფი-ლების ხელმძღვანელი მიხიელ აბულაძემ, რომელიც, ამ შემთხვევის შემდეგ, თავაღმა ღარკარის მოხედაოა.

მეშობედ დღეს პატიშარს მოაკითხა ციხის დარაჯება და ნახევრად ჩანებულბულ ფერეუანმა ნახორივით ღინ გაიგ-დო. მგზავრობა ვაგრძელდა ორიოდ წუთის და დასრულდა

გამომძიებელ მარქაროვის ოთახში. ეს მარქაროვი გან-
თქმული გახლდათ განსაკუთრებული სისასტიკითა და
დღეგრძელობით. კლასიკური მტრებს არაფრად აცდებოდა
და, სანამ ქაბინეტში გადაინაცვლებდა, მათ საკუთარ
ტოლ-ამბანავებთან, საეიქსისთან, ხაზანთან, პარამო-
ნოვთან, კრიმინასა და დოლობრტიხთან ერთად, პირდა-
პირ ქაბინე ხვრტავდა. მიხედავ ყველაფერი გამოდგებო-
და, თუნდაც ევროპული ქედის ტრადიციული და ტარებდა.
ამის შესახებ ელენესაც პეონზე გაგონილი, მაგრამ გა-
მომძიებელი მარქაროვი თვალთ არასოდეს ენახა, ამი-
ტომაც, ჯერჯერობით მაინც, თავის შუადგომით ლადად და
სხვათთან შედარებით თამამად გრძნობდა.

- თვალში რატომ გაქვთ დანიშლებული? - ჰკითხა მარქაროვმა მის წინ მჯდარი ქალიშვილი.
- უბედურის ბრალი უნდა იყოს. - უსახუბა ელენემ და იტყუ დაამატა. - მოთხარით, რატომ დაამატებდნენ.
- ამხანაგმა ტალახაბემ დააფო სანქცია თქვენს დაპა-
ტირებას.
- მოთხარით, რატომ დაამატებდნენ?! - გაამეორა ელენემ.
- დრო მოვა და გაივლებთ, ჩვენ დახამალი არაფერი გვაქვს, თქვენგან განსხვავებით, მანამდე კი განაჩენს უნ-
და დაემორჩილოთ. - თქვა მარქაროვმა და პატონარს ისე-
თი მხერთი შეხედა, რომლის მსგავსადაც ციხის გარდა
ვერსად ნააფრება ადამიანი.

ოთახში დაბალი კაცი შემოვიდა, თან გაშურული დაფა
შემოიტანა, ელენეს მავანი სწვდა და ხელის მიტანაში და-
ლაზე ისე დააფრებინა, თითქოს ნაჯახით მის მოკვება
პეონზე გადააწყვეტილი. ერთი მოამთავრა და მეორე ხელს
მისხდა, შემდეგ კი საკუთარი ბარგი-პარხანა აკრიფა და
დერეფნის წყვილადაში გაუჩინარდა.

გაუსაბინაო ლოჯიან ყოველთვის იყო და, კაცმა რომ
თქვას, დღესაც რბემა ციხეში მოხვედრილი ადამიანის
მთავარ ჯალათად ელენეს გველაზე მეტად გულს ის
ხტყენდა, რომ გამომლაპარაკებელი არავინ შეეგდა. მხო-
ლოდ ერთხელ დაეცდენინა სიტყვა კარის დარაფს და ამ
სიტყვაშივე სახუგვემო ევრაფერი იგრანო.

- მოთხარით, ნებაყოფლობით მუშაობთ აქ?
- მიმათ აქ რა გამაძლებინებდა, პატიმრები რომ არ
მეგულეზობდნენ. - ჩუმიად უთხრა დარაფს და აჯეთ - იქით
მიმოიხედა იმის მიმით, ვითურ მათი სახეზარი ვინისა გაე-
გას და უფროსთან ენა მიტანდა, რაც სამსახურის დაკარ-
გვას ნამევილად ნიშნავდა.

ურთ კვირის მეორე მსიყვა. გამომძიებელი გამოიყვა-
და, მარქაროვის მავიერია ჩიტაია დარიონმა, რომელიც
ელენეს ნაკლებად უბედვრდა და ადამიანებით თუ არა,
ძალღოვით მანაც აღარ ექცეოდა გამუდმებით გაურკვევე-
ლობაში მყოფ პატიმარს.

ჩიტაია გამოცდილ მუშაკად ითვლებოდა და ჯერ კი-
დე იმ დღიდან ბრძანებებდა პარტიის წევრი, როდესაც
ეს პარტია სულ რაღაც ათასობდე წევრს ითვლიდა. ამი-
ტომაც იმთავითვე ნაპასუხისმგებლო დავალებებით
ტვირთავდნენ. ხოლმე სულ ახალგაზრდა, საღიო კვებო-
ვლიანი ურთად, სტამბის ჩამოყალიბებაში მონაწილეობ-
და. კვებოვლი მამის გაყენო, როდესაც მეტრების ციხეში
უსამარალო მუშტა - კრივისთვის მცირე სასჯელს იხდი-

და. ორავენი, კვებოვლიცა და ჩიტაიაც, ერთად გათავი-
სულდნენ. სტამბის ჩამოყალიბება მამის გაყენება, მაგ-
რამ უფულობის გამო რამდენიმე თვით შეეჭრებოდა. კვ-
ებოვლიმა ზურხა იხმარა, იმის მისწრაფა და უთოშდა სანე-
ლის გასაგვრებლელად ორხანა მწველი მოსთხოვა, რომე-
ლიც მალევე მიიღო. ვორონიცოვს ქუჩაზე ვინმე თურქის-
გან იურავდა ოთახი და, საბლის პატრონი შენარად რომ
გოვლიყო, შეეკრდად მისი შვილი, სურვი დაიყურეს. გა-
ზრენ, თითქოს ხადარბაზო პარათების დატეხვდა პეონ-
დათ განზრახული, სინამდვილეში კი რამდენიმე შუქს
შოივდა გაყოფის ხელს. ნელ - ნელა ყველაფერი მოგ-
ვარდა და "ისკრის" ოთხი მხერთი დაიბეჭდა, ამის მოწყა-
ტართული ვახუთი "პრძილა", რომელიც მინარჩობით რუ-
სულისგან დიდად არ განსხვავებულა. როგორც იმ დროს
ნესად პეონდათ, ყველაფერი ლუნის მისწერეს, მისგან კი
ამ საქმის გამო შეეჭრებოდა - ეზრული მადლობა დაამს-
ხურეს. ყველაფერი კარავად მიდიოდა, მაგრამ ერთ დე-
საც ოხრანკამ დაამატებინა ჩიტაიას საყვარელი, ექვით
განსხვარება, რომელსაც სახლში აკრძალული ლიტერატურა
და მამონტრა აღმოაჩინდა. როგორც მოსალოდნელი
იყო, ამის მოწყა სხვა დატყენიც, მათ შორის ჩიტაიას
და კვებოველის. მავიანებით კვებოველი მოშალა ციხის
დარაფსა, საწინადად საკანში გადალამაპაკების დროს, ხო-
ლო ჩიტაია ხანგრძლივი პატიმრობისგან იხსნა საერთო -
სახალბო ამბოხში, იგივე რეგულულობა.

აჰ, ასეთ გამომწვევად შეუქცა უნდა ნაღვიანა ელენეს
საქმე?

- რა იყო, ელენე, ცუდად ხომ არ ხარი? - იკითხა გა-
მომძიებელმა და სკამიდან წამოვიდა. - თავი თუ გტკივა
ფანჯარას გამოვალბ, უკეთესად გახვდება.
- სარკმელი მართლაც გამოიღო, მაგრამ მალევე მიხუ-
რა.

- სიცივე შეშოვის, არ მინდა რომ გაცივდე.
- რას ითხოვთ ჩემგან? არ ის მაინც მოთხარით, რამაი
საქმე?
- შენს რომანში, რომელიც საბუშოო მავიდან უფრავა
დაგრჩენია.

- ჩემს რომანში სახელმწიფოს საზიანი არაფერი სწე-
რია, თარგმნით რუსულად და გაგზავნით მოსკოვში, თუ
მითარგმნელი არ გაყვთ, დატეხმარებთ და მე თითოთს
უთარგმნი.

- შენი დახმარება სხვა რამეში გჭკვრებდა.
- მაინც?
- რომანი უნდა დაასრულო.

ეგ რომანი ხომ... კონაღმ წამოსცდა ელენეს, მაგრამ
რაღაც ძალამ შეაჭრა და იმავე ძალამ უკარნახა თუ ჩას-
წეროდა, რომ ამ ყველაფრის, დროებით მაინც, სათავს-
ოდ გამოყენება შეეძლო.

- რომანს სახლშიც დავასრულებდი, რაღა საჭირო იყო
ჩემი დაპატიმრება?

- ხელმძღვანელობამ ასე გადააწყვიტა, საბუშოო პირ-
ბებს შეეკენით, რა თქმა უნდა, სრულ გათავისუფლებას
ვერ დაგპარდებო, მაგრამ შეღავათიან რეჟიმს არ დაგა-

მადლი, რაც მთავარია, საქართველოში მოხდეს პატიმრობის ვადისა. - ჩიტაია წამით ვაჩქარებ და იქვე დაიპატიმრება. - შერსტიერი მწერალი ხარ, სასჯელს რომ მოხეცი, ახალ წიგნებს დაბეჭდვად, მე კი ვიყიად და სახსოვრად შექნება. - მომტყნებთ, ვეცდებით რომ დაასრულეთ. - დაიანხმდა ელენე და, კაცმა რომ თქვას, სხვა რა ვაჰქონდა დარჩენილი.

ამ შემთხვევის შემდეგ პატიმარ ლეონიძის მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა, მართალია თავისუფალი ადამიანისა ვერ შეეფერებოდა, მაგრამ სხვა ტუსაღებთან შედარებით შეფერხდა უკეთესად. საქმელი ნორმალური შემოსილიდა, აბანოს საშუალებაც გამოჩნდა, ამგვარად მხოლოდ კვირაში ერთხელ, მაგრამ ესეც საქმე იყო. პატიმარ ლეონიძის მხოლოდ ერთი რამ ევადლებოდა, რომანის ფასრულებდა, თანაც რაც შეიძლება სწრაფად, ამასთვის კი იმპერატორს ხაიდუმლო სამსახური არც კალამს იძურებდა და არც ფურცელს ენაწებოდა.

შერი რომ იყო ველურადონის სათავე, ამას ჩიტაიას მიკობულ - მოკიბული საუბარიც ადასტურებდა. ახელი ამბების შესახებ, ჭორად შინაც, ელენესაც შეუღდა გაგონილი. ვიღაცას ვიღაცის ცოლი მოსწონდა და კიბულის დაბეჭდვებით მის მოპოვებას ახერხებდა, ვიღაცას სხვისი ზინა მოსდებოდა თვალში, ვიღაცას სამსახური და დანიშნულება, მაგრამ საქმე რომ მატერული შემოქმედების მოთხოვნაზე მიდგებოდა, მართლაც ძნელი დასაჯერებელი გახდებოდა, არადა ელენეს თავს ვაფამბალი ამბავი სულ საპირისპიროს ადასტურებდა.

შარც ვის უნდა დასტურებოდა ელენე ლეონიძის რომანი?

მეგობრებს?
სავსებით დასაშვებია, რადგან იმ შავ - ბნელ დროში მეგობრის ხელშიც ძნელი იყო. მაგრამ მეგობრებს ელენეს რომანი ნაკითხულიც არ ჰქონდათ, მეტოც, ვერც კი ნარმოვდებოდა, თუ ელენე მატერული შემოქმედებით იყო გატაცებული.

თანამშრომლებს?
ეს სავსებით დასაჯერებელი ვახლავთ, რადგან ელენე საკუთარ რომანს ბიბლიოთეკაში ინახავდა. პირველი, რაც პატიმარს გაახსენდა, სამსახურში მის გვერდით მჯდარი ეთერ დაეთიამუილი იყო. გვიან - სახელის გახსენებას იმ საუბრის მოგონება მოჰყვა, რომელიც ექვსიოდე თვის წინათ შესწავლა და რომლისთვისაც ელენეს მამონ დოდი ეწერებოდა იმ მოუცველია.

საუბრის გახსენებას, რომელიც ისევ და ისევ ბიბლიოთეკაში დგას ვახსენებ, კვლევები მიმდინარეობდა, დედ სართულს იმ ნარმოვდებდა, მათთვისაც, რომ ამ საუბრებთან არც ხელ დიდი დრო იყო გასული, როგორც უკვე თქვამდა, სულ რაღაც ექვსიოდე თვე.

- რა კარგი რომანი დაგინერია, ელენე. - უთხრა მეგობარს - თანამშრომელმა ერთ - ერთი მჭკვედრის დროს.

- რომანი? - ვაი კვირდა ელენემ.

- რამდენიმე გვერდის ნაკითხვა მოვასწარო, სანამ ტელეფონზე გამოვიძახებ.

- სად ხარ?
- მაგიაზე დავრჩენილია სიქქარეში.
- მაგიაზე მე არაფერი დამიტყუება.

- ვერცხე - გამოტყდა დაეთიამუილი. - უფროდამ ახოვლი, ხომ არ მობრუნებ?

- ეხლა რაღა, მაგრამ სჯობდა ჩემთვის გეკითხა და გეტყობა, ვერ ნათქვამა არ ღირს.

- ვითომ რატომ?
- დასურულებელია და იმპორტი. - იცრუა ელენემ.

- მე ვარაფერი შევატყვი, ისე კარგად იკითხება, უა, ნეტავ ევლით რომანი დამაინერია.

- შინაც როგორი.

- პატროტული გრანობებით აღსავსე, ისეთი, როგორიც ჩვენს ხალხსა და ჩვენს დიად სამშობლოს შეეფერება, აი, როგორცსაც ავით კლდისაშული წერდა.

- ეგ მოთხრობებია. - შეუსწრა ელენემ.

- ვიცი, მე შემოქმედების ძალას ვგულისხმობდი, მის ნაწერებში მწარე სინამდვილესთან ერთად საამური მომავლის ნაწინები გამოსტყვის.

ამის შემდეგ ეთერი ვარბოდა. აღბით ნათლად ნარმოვდებოდა ის დრო, როდესაც კრეტოსთა არმია ქება - დიდების შესახებდა ხასიათებულ მწერალს, მთავრობაც დათავსებდა და მის ნაწარმოებს სასკოლო საბუღალბანდებშიც შეიტანდნენ. არ იყო გამორჩეული, ვინმეს სადესერტაციო ნაშრომიც კი დაეცა, თუნდაც ახლი თქვამს: ტარა ზუნდებოდა პატროტული შემოქმედება. არ თქვა უნდა, იმ დროისთვის ეთერ დაეთიამუილს ძველი გვიან - საბუღალბანდებში ეცნობოდა, რადგან ნარსულის შეხედვით თუ სირცხვილი აღარ დატყავებოდა, ხელუფლების ხომ თავის მოკვლაც ეტაცებდა და თავის მოკვლის მცდელობაც.

- ხომ მალე დაასრულებ? - ჩერჩულით იკითხა ეთერი.

- დაასრულებ, აუცილებლად დაასრულებ. - წინადად თქვა ელენემ და ნიგნების ბარათების დახარისხების შიშით ხელი, რადგან შესვენება უკვე ხუთი წუთის დასრულებულიც ვახლავდა.

რაღა დიდი მიზეზი უნდა, ეთერ დაეთიამუილის ხელი ერთი ან საქმეში, რომელსაც, რადაც უნდა დასჯდომოდა, სახელის მიხედვით ჰქონდა გადამრეცხვითი, ამისთვის კი მიზნად ელენე ლეონიძის რომანის დასაკუთრება - მოიყვანდა ჩაეთიამუილი. თეთი ელენეს ზედა დაეთიამუილს არაფრად ენაღვლებოდა, რადგან ნიგნისმიერ შემთხვევით ცოცხ - ბანაკებისთვის მკვდა განმარტოდა.

ელენემ მტკიცედ დაიპყრო, რომ საკუთარი რომანი არ დაეტოშა. მართალია, ამით წამხდარ საქმეს ევლარ გამოსაწარმებდა, მაგრამ ცოტა ხნით შინაც შემოსუბუღებდა მდგომარეობას, წერას ვააჯანულებდა და დროსაც მოაგებდა. კაცმა რომ თქვას, პატიმარ ლეონიძის არსად ექვსიოდე.

სამაგრიოდ, ჩქარობდა დაეთიამუილი, სულ იმის ფიქრი იყო, როგორმე რომანი ხელში ჩაეგდო და, როგორც თეთერი ამბობდა, შემოქმედ ხალხში ვარეულოყო. ამ ფიქრით ხმალიძესაც ვეაირიანად აწუხებდა, თან სულ იმის ხსენებამ იყო, ხომ ვახსოვდა, შერი სული ხელი მიპყრო, არ გამარბას, თორემ წერლის პირდაპირ მთავრობაში ვაფრენ და იმასაც მოვასწებებ ზღმძღვანელობას, თუ როგორ ვათქვი საკუთარი თავი და მკურნავა საგრძობის წინაშე დააღწერო. არც ეცხებლს შუა მოტყველი საბარალო

ხმალიანე პატაკს პატაკზე აფეკინდა და ზემდგომებს სთხოვდა, ცოტა ხანი მაცალეთ, სიცაა სამალაის ადგილ-სამყოფელი დადგინდება, რა თქმა უნდა, ეთერ დაეთამ-ვილის ნაღობითა და დახმარებით, რითაც, თავსდააუფ-ებრდა, ელენე ლეონიძის ბედ - აღბაღზე ზრუნვაც გა-მოსდოდა. ამით ელენეც სარგებლობდა, ვითომ რომანს ჩაჰკირკიტებდა, სინამდვილეში კი სულ სხვა რამით იყო დაკავებული. თუმცა ერთი-ორი ადგილი, რომელიც ჯერ კიდევ თავისუფლებზე ყოფნის დროსაც საინთიროდ უ-ვრებოდა, მართლაც ჩაასწორა, მართლმართლაც მხებდა, მაგრამ ამის ოქით აღარ ნასულა და მთელ დღეს ქალაქ-დზე ციხის მოამბეჭდილებებს იმამნადვდა. მართალია, ელენე გუმანიტი გრძნობდა, რომ მზავარი მოამბეჭდილებები ჯერ კიდევ იმ იყო, მაგრამ რამე რომ არ დაეინფორმებინებოდა, ნიშნულსაც კი თავის მესადეშელე ქადაღს ანგობდა.

რამდენიმე თვის ლეონიძა, იმედგროვულად იმერტა-ულმა მუშაობამ და თვალთვალმა შეეგნა ჯერ გამოიღო. დაეთამბვილის სამალაი არ ჩანდა და აღარ რომანის დასრულებას დაადგა სამეული. საიდუმლო სამსახურის ხელმძღვანელობა და ეთერ დაეთამბვილი მოთმინებას ერთდროულად კარგადენენ. ნაოლაე ჩანდა, პატინარი ლეონიძე რომანის დასრულებას არ აპირებდა, ხოლო სა-მეურნეო მუშაუა დაეთამბვილი სამალაისკა ვაიქმა - გამ-ულადენებას.

ორივე ბედი თითქმის ერთდროულად გადაინდა. ლაით დაბატომრეს მინარე დაეთამბვილი. დაბატომ-რება, სხვა ვეღლაფერთან ერთად, იმამაც დაატარა, რომ იაგო დაეთამბვილი, საგარეო ვაჭრობის კოლეგის გა-დგეჭიკილებით, იმ ველეგაციის ხელმძღვანელად ვახ-ბანდ დათმინდა, რომელიც ოტალია - თურქეთში მემე-ჯხაერებოდა აბრეშუმის თულის შესაძენდა. არებობდა განძის სახლვარგარო ვაჭანისა და დაეთამბვილის სა-ბოლოად მიმალვის აღბათობა, დაყოენება საქვერო საქ-მეს არ ნაადგვეოდა.

ხუფსაათთანმა დაკითხვამ, როგორც მოსალოდენი იყო, შეეგნა გამოიღო და სამალაის ადგილსამყოფელიც ნათელი შექმნა. მაჭროსა და კატოს ნაყმარეო ნივთები აღმოჩენილ იქნა სოფელ მელაბანში, დაეთამბვილის საყ-ვარლის, თებრონია ქუმბაკვილის მამაპაბესულ სახ-ლის სხვეწმა. თვითონ თებრონია მსახურობდა დაეთამ-ვილის უწვევამა დაშლაგებულად და, როგორც ჩანს, უფ-როსის უსახლრო ნდობათა და სიფარულით სარგებ-ლობდა. აქვე აღმოჩნდა პროკლამაციის ფურცელი, რომე-ლაც უფროსისა და მისი სავეარლის დანაშაულს ერთი-ორად ამბობდა.

თუ უმთმრობების საარქივო მასალებს დაეჯერებმა, პროკლამაციის მინარისი ასეთი ვახლდათ :

მაჭულობილილი!

საქართველო განსადგეღობამ რუსეთის ომობასავით თავის ზღაროებში კვაყაით გაბმული და სისბლას ცენოვს. დღეს, როდესაც მსოფლიოს დიდმა საბელმნიფო-ებმა თავისი ზებით კათათვისუფლებს კოლონიერ, ომერო-ალისტკირი რუსეთს კადვე უფრო მაგრა დე უყვარს მარნე-უბეს დაჰყრობდა ერებს. ევლეკორუბული შოვინიზმის ფსიკოზით დადადებულ კრემლს არ ზურს შევიწის, რომ

სალადობაზე, მუქარაზე, მოშვე დაფუთებელი გველა სა-ხელმწიფო დაჩერულია და ისიც განმარტულია დასალუ-სად. ბოლშევიკური რუსეთი ზემომის თავის შიდა ნოემ-ბურს, რომელსაც, როგორც დაბონების დღეს, ისე უფრო-ბენ საქებით იმპერიაში შემალელი ერები. კრემლის იმპე-რიალისტებმა იმდენი მოამბეჭდეს, რომ საქართველო ვაა-პარტატება და ცდილობენ, რომ სულელორადაც ვაპირა-ვარან : ჩვენს ერს არასდროს შეუნწყვეტია ბროლო თაი-სულელობთვის და დღესაც მტკიცედ აცხადებს : რუსებო ნათორით საქართველოვან!

ერთი მუტს ქართველებო.

მეორე დაკითხვაზე დაეთამბვილიმა აღიარა, რომ პროკლამაცია გადასცა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიული განყოფილების გამგემ, მიხეილ აბუ-ლადემ, ხოლო ნაჭურდალთ აპირებდნენ იარაღის მოგ-როვებას, ამ იარაღის შექმნაში კი უნდა დაბმარებოდა აბულაძის ძმა, რომელიც იმამნად თვადვასის სპინს-ტროში მსახურობდა. მართალია, ეს იარაღი ბოლშევიკუ-რა რევიმის საფუძველს აღბათ ჯერ შეარყევდა, მაგრამ ერის გამოფინილების საქმეს კი ნაადგებოდა. ამას მო-ყვებოდა საქართველოში გაბნეულ ორგანიზაციის ხელის-შემწყობათა მოზრდილი სია, რომელიც, როგორც რეალთი დახმარე, ელენე ლეონიძეც აღმოჩენილა. ორგანიზაციის ნდობაზე ელენე დაუსახებუბია საკუთარ უფროსს და იქვე აღუწინმაგეს : პროკლამაციების ვესარება ნებო და ფენე-ჯი სწორედ ელენეს მოუტანა. ნებო სახელგამის მადლი-ანი შეუძნაო, ხოლო ვენეჯიროს ბენისგან დახმარებული ფენეჯი, რომელიც არ ხმებოდა და სხვადასხვა ტექნიკა-ტურულ სხვაობას ადელად ოჩანდა, მისთვის გადაუვია საქართველოს სახალხო მხატვარს ვესიტობი გულისპი-რებს. მხატვრის საქმიელი მართლაც ვაოციების იწვევდა, რადგან სახელი თუ დიდება რევილუკური თმბატკითა და ბეღადენის მოტრეტებას შექმნის მოიგოვებმა, თუმცა, როგორც გამაორკვა, საქმიო ერთს აკეთებდა, გულის სიღრმეში კი მეორეს ფიქრობდა.

ასე ვახიხნა ორგანიზაცია "მუჭელებში" გახმარებუ-ლი საქმე, ისეც და ისეკ პოლკოვნიკ ჩატაიას ძალისხმე-ვი, რომელიც განუღლი შრომა დაუფასდა და რამდენ-მე თვეში საბუშაოდ დიდი ქვეყნის დედაქალაქში იქნა გა-დაყვანილი.

დაჭერა - დაბატომრების ქვეყნის საფარჯირო მდგა-რი ფხიხელი ქართველების მხრდა და სხვადასხვა გამომი-ურება მოკვდა. აფრისიონ ტრატაკემ, როგორც ჩვევად აქონდა, უკან არც ამჯერად დაიბო და ორმოქმედებანი პოსა, ანაკარებო" შექმნა, რომელიც ნარმატეობით და-იფგა რამდენიმე სახალხო თეატრში. ვანსაკუთრებით ქა-ლბო აქტიურობდნენ და ნერილს ნერილზე სწერდნენ.

ერთი ასეთი ანანიო კეცამული ვახლდათ, რომელიც ნერილო, "ისტტორიამ ვაგვემარტლოს", ბოლო ლურსმანი ჩაიჭედა "მუჭელების" ისედაც ვაგრიანად დაქედელი კუ-ბოს თავსახურს.

•დღეს ვეველა მუდგებს თუ რა კეთდება საქართველოში, თუ როგორი სისწრაფით უითარდება აღმშენებლობას, რო-გორ უვლის ხელისუფლება ჯანმრთელობას, როგორ

არის დასერული ყველა მისი კუთვნილება სავსებით უზენაესი, როგორც სწრაფად მოამზადებინა წინ განაღობების საქმე, როგორც ზღაპრულად იზრდება დღეს ქართული წიგნისა და გამოცემების საქმე, როგორც ფასდება მუშის პროცესი. ნიუთ ყოველთვის ამას, აღმშენებლობის გრანტებზე მსჯელობის უარს და ფიზიკაზე, მართლაცდა ერთი მუხა ქართველების გამოხატობა? დაუ გაკვირ, ჩვენ ვინ ვართ ეს საქართველოს სინამდვილე, ვინ ვართ საქართველო, ვინ ვართ დაუფლებით მის საფარგლოზე, არც ერთი ნამდვილი უკან არ დაუბრუნებ, ყოველ მათ ყველაზე უფრო მჭიდროდ შევაკავშირებთ ჩვენს რიგებს ბელისუფლებასთან, რათა დაუფლებით სამართა კავშირი ვარაუდებისგან. ასე მოუცხველი ჩვენ და დეი ისტორიამ გავამარტოვოს."

ეს შემოთქობა, როგორც ჩანს, ოღვე კვიკვიძასაც გაუზიარებდა და მცირე ნაშრომი შექმნიდა სათაურით - "ქართული ქალები".

ქართული საქმე?
ამ დღეებში დაპატიმრებს ყორვანია - რამიშვილის მიერ წარმოებ ზაენილი ენობარი, რომელსაც, როგორც მასთან ერთად დაპატიმრებულ დოკუმენტებში ჩანს, ფიკალბუღული შერვადა შეუდგინა პარტიკული კომიტეტი ამ კომიტეტს უნდა მოუბრძინა აფხაზება, აგრისა დროებითი მთავრობა, გამოცხადებინა დელარანია და სხვა აფხაზება. მაგრამ ჩვენი, ქართული ქალების კალია შედგინა და ვაღვეთ თავის ქართული ჩვენ უნდა ვცვალოთ ამ დღევანთ ანტიტორისტებს არც ერთი ქართველი ახალგაზრდა. ქართველი ქალი შერ ყოველთვის იდეტი ქვეყნის მხსნელთა მიწვეულ რიგებში, შენ ასეთ დროს ამ შექმნილია გულხელდაკრული იდეტი, ისტორიული მომენტით მოითხოვს შენს აქტიუობას.

შენ ამოიღე ქართული ქალი!
დავამე, დაძინებ სოციალისტური სამშობლოს მტრები!"

ამ ამბების შემდეგ პატიმარი ლეონიძის სიცოცხლე გახურებულ გრომადაც კი ადარ ფასობდა. მართალია, დახურვებს სასწაულებო გადაურჩა, მაგრამ ოცდახუთწლიანი პატიმრობის მანძილზე ვერ ასცდა. რომანი, რა თქმა უნდა, ჩამოართვება, არც კალამი და ფურცლები შეგროვინეს, თუმცა ვლენიქო მანქან მოახერხა და პატარა ნაგლეფის დახმარებით ოჯახს ის შეატყობინა, რომ ტტაპით შორეულ გზებს გაუყვებდნენ. მატარებელი ნავთობის სადგურთან გადმოვიდა, მიუხედავად იდეტი მცდელობისა, ვლენიქო თავისიანებს თვალს ვეღარ მოჰკრა, არადა ვლენიქოს ნათესავებს კანვლის უფროსისთვის ოთახში მანქანი და სურათს - საწოლივე გადადგინა, თუმცა ამ ყველაფერს პატიმარამდე ვეღარ თუ აღარ მიუღწევია.

ამის შემდეგ ვლენიქო აღარავინ უნახავს. საგარეოდ და მისა ძველებზე იმ ვინულებსა ჩარჩა, რომლის უკიდვანო სიღრმეებსაც ვეღარ ბელისუფლება მანამდე და მის შემდეგაც ასე გულმოდგინედ და ყუბუბადა ავსებდა.

ღირდა კი ერთი, დაუსრულებელი რომანი ამოღებდა დეიღარანად?

თვითმ პატიმარ ლეონიძისთვის რომ ეკითხა ვინმეს, რა თქმა უნდა, თავს დაძვინდა და ათეული თუ არა, ერთი-ორი მიზეზი მაინც აღმოაჩინებოდა საკუთარი შეზღუდულობის დასაფლად: ჯერ ერთი ის, რომ დაძინებდა არ იყო, მეორე კიდევ ის, რომ საკუთარი რამის ძალით დაძინება მანამდე ისევე ლახავდა ადამიანის ღირსებას, როგორც ამ დროის შემდეგ, შესაშერ მიზეზი კი, მათაგან რომ ეძახიან, სწორედ ის უნდა ყოფილიყო: საქმე იმაში ვახლებდა, რომ შედეგი ლეონიძის რომანი კარგა ხნის დასრულებული ქალები, ამას კი ვეღარ მიხედობოდა, უნებ რომანს ცალი თვალთ მიჩნე ჩახედვდა.

ერთი ამით რა იცვლებოდა?
ყველაფერი თუ არა, ბევრი რამა.
გადამხდდა საკუთარი რომანი ლეონიქ ტარა ზენდელს, ისევე დაამხდდა საკუთარი გვარ - სახელს, ამოყვინდა და თავს მწერალთა კავშირში, მოითხოვდა სახელსა და დიდებას, უნდა მიიღებდა ორგანი და უნიჭობა თუ გაკეთებული წიგნის მწერალთა ასეული ერთი - ერთი მეთაური თუ არა, რეალური წვერი ნამდვილად შექმნილია. არადა, ხელს ნაკურა ნების სწორდება, თორღ უნიჭობა თავისთავად გაიკვირებს გზას. ასე რომ, უნიჭობასთან ბრძოლაში პატიმარ ტარა უნდა ყოფილიყო, თუნდაც საკუთარი სიცოცხლის ფასად. ასევე მანამდე ვლენიქო უნიჭობით დაპატიმრებამდე, რა გასაკვირაც უნდა ყოფილიყო, დაპატიმრების შემდეგაც.

ისე, თუ ვლენიქო ანტიტორისტებს, რომანი ასეთი დასასრული შერვადა, ერთი მხრივ სამშობლოს გაიმტკიცებს, დაუფლებელი მიტყია და სადაც უნდა დაიღოს ბუნაგი, ვეღარც მანამდე მშობლიური ცის კვილი და სიკეთელამდე შეაძრუნებს.

დროს ამ რომანის შესახებ სხვა აზრული შემოვიგინება და ეს რამდენიმე წინამდებარე სურულივე შემთხვევით გადარჩა, ისევე და ისევე პოლიციური ჩიჭაბას წვალობით, რომელიც ხმარად იწერებდა ამ სიტყვებს სადღეგრძელოს სახით სხვადასხვა სურფრებზე თამაჯობისას, რა თქმა უნდა, მოსკოვიც და, რა თქმა უნდა, რუსულ ენაზე.

- ტყუილია! - იყვირა ანდროს სიდედრი, რითაც მეორე ოთხშინ მიღებურზე სიდე მოურიდებლად შეაფხიზლა, შეტატი კი გვაროანად დააფრახო.

ძილ - ლეონიძის მყოფის ანდროს თავიდან ვერც კი გაარკვია, თუ რას უარობდა საყვარელი სიდედრი, იმ შეველ ამბავს თუ კიდევ სხვა რამეს. ეს ვაგეტქრობავ მალე გაიფანტა, ისევე და ისევე ანდროს სიდედრის დახმარებით.

- ტყუილია! - გაიმეორა ქალმა.

- რა არის დედა ტყუილი? - მოკრძალებულად შეუბრუნა ქალიშვილმა.

- ვეღელფერი.

- მაინც? - არ მოუცხვე ქალიშვილი.

- გახადურდა მაგ წაწონს.

- რატომ, დედა?

- ჩემს ვინაზე, მაგის შვილი რომ უნდოდეს, სხვანაირად მოიტყუოდა, მაგრამ ჩემი სიყვდილი აქვს ჩაფიქრებული, მამამისე ხომ მოუღო ბოლო? არ მოიხვეცა, საწამე ვქმნიბის ხელში არ ჩაავტო.

- ჩემსა, დედა, არ ვაგვის.

- ვაგვის, მე დაძამილი არაფერი მაქვს! - თითქმის იყვირა ოჯახის უფროსმა. - შენ დამღუბე, სხვათთან რომ

საქართველოს
გარე ურთიერთობების
სამსახური

გენსაღვა ეს ინტელისური, რა დაშავებუბოა? რა ზემს
ოჯანში შეგოსაშეები ეგ იყო? კაცს მანძე გავდეს, ნახავ,
ვინმე თუ არ ჯივდეს, დედის გულის ამბავი ხომ იცი? მა-
ნაშენს ახლავ თანამშეგობრა ჰქონდა მთელი ცხოვრება
და ერთხელაც არ დაუტყვანია სახლში, სულ თათბირი და
კრება გამაგია?

ამის შემდეგ ორივე გაჩრმდა. დიდი მცდელობის მუე-
ხედავად ანდრომ კედლის მეორე მხრიდან ეერაფერი შე-
იტყო, ასე რომ, მისი ბეგ – იღბალა, ფროიბით მანძე, გა-
ურკვეველი რჩებოდა, თუმცა კარგი რომ არაფერი ელუ-
და, ისედაც მიზეფებოდა ანდროსნარი ადამიანი. ამის
ემატებოდა ისიც, რომ სიწუმე თანბობის ნიშანია, და
ისიც, რომ ყველა შეილი უმბტესად მშობლის მონაა და
არც მერიკო, სნორედ ასე ურქვა ნედის ქალბედილსა და
ანდროს შეფულეს, გახლადან გამონაკლისი. როგორც იტ-
ყნა, მავი ღრუბლები თავს იყრდნენ და ანდროს საკუ-
თარი თავისთვის თვითონვე უნდა ეშევიდა.

მეორე დღეს, რა თქმა უნდა, დილით ანდრომ მუელ-
ლეს მანენის გამყოფელებს მოამბართი გამობართვა და
წყნეთისკენ გაემართა ეთომგა მანენის მოსატანად და
ისის დასამტკიცებლად, რომ მთლად ისეც არ იყო საქმე,
როგორც მის სიდედრს ნარბოეფებია.

დროებით გადაადგილებულ პართა, იგივე ლტოლვილე-
თა, დასახლებას ანდრომ სრულად აფეილად მავანს და
ოთხსართულიანი კორპუსის მეორე სართულზე, ნორა ნა-
ყოფის ბინის კარზე დააკაუნა, რომელიც ორი პატარა,
ოთახსამგვარი სათავისიდან შედგებოდა. კარი არავინ
გაუღო და ის იყო გულგატკეზილი გამობრუნების აპირებ-
და, რომ კიბეზე ამომავალ მამაკაცს მოჰკრა თვალი, რომ-
ელიც, თუ ხელში მოთამამზე გასაღებს მხედველობაში მი-
ვიდებთ, ნორას მეზობელი უნდა ყოფილიყო.

- ანდრომაც სნორედ ასე იფიქრა.
- ნორას ვუქებ. – თითქმის ბოდიშით თქვა ანდრომ.
- ნორას? – დააზუსტა მამაკაცმა.
- ქალბატონი ნორა არ არის?
- ნორა რომ არის, ისე იყოს ზემე მტერი. – ამოიხარა
მამაკაცმა და შობამტეფილების გასაძიერებლად ოხრნი
თავის ქივიცა მოაკლდა. – მანქანა დაეჯახა დღეს დიღისს,
მანონს რომ არივებდა, მამან.
- გარდაიცვალა?
- ნორა, მაგრამ ქუჩა აღარ მოვიკითხე, რაღაც ამბობა-
ზე ყოფილა მიერთებულ.
- ცუდად საქმე დამართინა. – ახლა უკვე ანდრომ გადა-
აწინა თავი.
- ცუდად და კიდეე უარესი, ეგ არჩნდა ამხელა ოჯახს.
- ჩვენთანაც მოჰქონდა მანონი. – ჩაურთო ანდრომ.
- მანონი თუ გინდა, გასაღები მამქს აგერ და ეწახობი.
- უბერებელი თუ არ იქნება...
- ეის ქალა ახლა მავისთვის და გაუფუქდება მარც.
- სულ ნაივლებ, რაც იქნება. – ნამოცდა ანდრომ.
- მავას რა სჯობს, ბეგრი არავფერია, მაგრამ ეს ფუ-
ლდე ნაივლება მაგ უბეჯურს.
- ამ სიტყვებით შევიდნენ ნორა ნაყოფის ბინაში და ოი-
ვანზე, რომელიც, სხვა ყველაფერთან ერთად, ამბროეი-
ზებულ სამხარეულოსაც ნარმოაფეტება, ადილის? ქვემ
გადამალული თუ შეფუთული ხუთი ქილა მანონი აღმოა-

ჩინეს, რომელსაც თავზე გადათილებული ფერცლები
ჰქონდა შემოკრული.

„ქართული მწერლებსა და ხელოვნების მუშაკთა შორის
არინა ცალკეული პირები, რომლებმაც უნდა გადასწავლინ
თავიანთი კავშირურთიერთობა ქართული ხალხის მტერე-
თან – აღნიშნულიან, ვერისთან, ელიავასთან და სხვებ-
თან. სეროაზულად დაუფიქრდნენ ამას და გამოიტანნ
თავისთვის ვეღვა საერთო დასკვნა, ერინადან არავის ნებას
არ მძევეთ ითვალთმაცნოს, ქართული ბაღბი მოატყოს
და სამჭოთა მწერლის ან მხატვრის მალული სახელმწიფოს
ამოფარება აკეთოს თავისი მავი საქმე ხალხის მტერებთან
ერთად. მავალიად მავლე იაშვილმა, რომელიც უკვე 40-
ზე მეტი წლისაა, დროა ქუჩა ისინაფლოს.

საკუთე არ მოკვება მის ნავარდ ლომინაძისგან ვე-
რისებრ, ფეიხისაგან აღნიშნულისაგან, ლოლობრძებუ-
გან ლომინაძისაგან და ბოლოს, ელიავას კლანტეში. ზედე-
მეტე არ იქნება სეროაზულად მათუფიქრდნენ თავის საქ-
ციელს აგრეთვე გამსახურდია, მინიშვილი, შევარდნაძე
და კიდეე ზოგიერთები.

ჩამოთვლილმა მწერლებმა უნდა იცოდნენ, რომ მათი
შემდეგმა საქციელი, ის გარემოება, თუ რა სნორედ გარ-
დაიქნებინა და ფამეზონენ ისინი თავის წარსულ საქმე-
ებსა და კავშირურთიერთობას, განას ზღვრავს წვენი პარ-
ტისი და სამჭოთა ხელისუფლების დამოკიდებულების
მათადმი“.

მანენის ქილა ჯერ იტყვდა, თორემ ზოგიერთებში რა
თქმა უნდა, სხვებთან ერთად, იფულისმებოდა მწერალი
ვასლე კონინივანი, რომელიც მანენთან, თუ სანამ ცოცხა-
ლი გახლდათ, ლიტერატურაში? კატაქისა? ფსევდონიმით
მოღვაწეობდა.

ცუდი კაცი არ ეთქმოდა ბატონ ვასილს. მართალია და-
დი განათლება – განსწავლულობით არ გამოირჩეოდა, მაგ-
რამ, როგორც იმასად გახლდათ მიღებული, მანძე ხშირად
გამოდიდა ლიტერატურულ მკერედა – სხდომებზე. პარ-
ტისი სურსისა აქებდა და მთავრობის პოლიტიკასაც იწო-
ნებდა, პიროტებარული ელფრობი შეზავებულ პატრო-
ტულ ლექსებსაც უხედა, მაგრამ რაღაცევიარად,
მხოლოდ მისთვის ნაცნობი გზებთია თუ ხერხებით, კოლე-
გების ლახლვა – გინებას, იფივე დანოსების წერას, თავს
არიდებდა. არადა, ეს კოლეგები გამუდმებით დასცილოდნენ
ბატონ ვასილს, რა თქმა უნდა, ზურგსკუან, მისი სავფარი
გამოხლებლისა თუ შეტეფულებების გამო. ერთ თავმფრახზე
აქნებოდა: შექსპირი ლესინგის გავლენით წერდაო. ეს არ
იქმარა და მეორე თავყივილობაზე პარდაპირ ასე თქვა: ეს
მწერლები დეკამერონით და ბეატრიქის სტილით მოღვაწე-
ობდნენო. თუმცა ეს არ უმღლდა ხელს, რომ რამდენიმე პო-
ეტიური სრებულის ავტორი ყოფილიყო და ერთი – ორი ლი-
ტერატურულ – კრიტიკული წერილიც დაეწერა. მოხედა-
ვად ასეთი მიღვეფებისა, მუდელე ბატონ ვასილს გამუდმი-
ებით აფრთხილებდა და ლიტერატურულ ფრონტზე აქტიუ-
რი მოღვაწეობისაგან თავის შეკავებას ურჩევდა.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

ბატონო რედაქტორო, მსოფლიოში

თუ წელსინაღვრე მტკი იყო, ვერანაღვრა თუ გახეობი ლექსი არ დასმებუქდა, რიგა მერ სათქვრქორნალოდ ლექსების მოგანა მოხოდე. ვერ წარმოადგენ, როგორ გამახარეთ ამ შემოთავანებთი. და თუგა მას შეწიდე მთელი წელიწადი გავაფა, ვფიქრობ, ის შენი შემოთავანებუბა კვლავაც ძალაშია და ამით დაიმკვებულა გამახარებთ კიდევ შემოთის ძველ და მკათხველისთვის ახალ ლექსებს ცუკლადან კანმომოქრებანნი.

ეს ციკლი არანატი წლის განმავლობაში ვერცხორავს და მასში შემაჯავლი გველა ლექსი თითოტავანაშია. თქვენი კარგი ფორნაოსიოსის შრავალოთგან ზუსტად ასე გამოვარჩიე, როშელოც და რამდენიც ვენებთ, ის და იმდენი დასტეფავი. ავტორისაველი შენიშვნები ლექსების კარუფოველა წაწლია, ხოლო რაც შეეგება სათაურებს, დაკვირვებული შეთხვეული აღნაბი აფვილად მიხედვება, რომ ეს რიცხვები თანმხოვანია აფვილის აღწნამეწეულა ქართული ანბანის რიგში.

ბატონისეცებით და საუვეუროს სურვილებით

პაატა ნაცველიშვილი

თანხმობ(ა)ნებაანი

პოსტმოდერნისტული ლექსები წინა ათწლეულებიდან

02. 02. 11.

ფიქვი ზელში უჭირავს, ისე გარშის ბაბაღელ, ცხენარმიაც მოიხმოს, ვერ მისწედება ბაბელში, ბაბელმანდებს? გაცურავს ევკლიპტული ბობოლა, ყუფარკები ორმბიტი, ფიროლი და ბაბოლი!

1. ბაბაღელ - ვიქტორ ფოლოვის (1890-1933) კომიკური ოპერის „ქვილი და კობეს“ პერსონაჟი. შვირ ბაბუსა.
2. იხაკ ბაბელი (1894-1942) - რუსი მწერალი, ავტორი მოთხრობების წიგნის „ცხენარმია“ (1926); თავიდაც პირველი ცხენარმიათა მებრძოლი.
3. ბაბელმანდები - სრულე აფრიკასა და აზიას შორის აკავშირებს ნილეზ ზღვის და აფენის უფრეს.
4. „ორმბიტი“, „ფიროლი“ და „ბაბოლი“ - ყუფარკები.

02. 03. 17.

მე აფვიდან ვენევი, მერ იქიდან ენევი, ლამის ვანყფეს ბავირო, ამ ბავიროზე მიმოიდას გულზე აღმოადებული ჩემი რისხვის ბავიარი, შორით ხანანევეტრა? ისმის, როგორც ვაღო! და ღალა ანდა ბეგარა, და მოფრინავს ბელურა, გაღალიში მოფრინავს - კვება უნდა ბავური!

1. ბავიარი - მანტერა რედაქორე კომენტის „მეუველიან“ (ილუსტრაციები აღექვანდრე ბანქელისისა).
2. ანამბელ არუსიანის? შეწრულებით.
3. სომერა, როგორც ვაღი - გამზიადე-შენევიანსა შერეკლევბის? რეშინსევეციაა.
4. ბავური კვება - იხ. სკკპ სასურსათო პროგრამა.

02. 04. 13.

გადენ-გადენი ამ ღრუბელს - უკან გრწნის ბადენ-ბადენი, აფხაზუის ვერ დაფვიბრუნებს ბატონი დიტერ ბოდენი,

დენი არ არის, მოზიდე ბუნზი ბოდონ-ბოდონი, რა ბედენია ეს ყოფა - მოგვეგერა ბუდენ-ბუდენი.

1. ბადენი ქალაქია ესტრიაში, ბადენ-ბადენი - გერმანიაში.
2. პურ დიტერ ბოდენი გერმანელი დიპლომატია, რომელიც ვერონამ მუერნა სატროველის და, რომელიც, მადანთა იმდენს მოუტედავად, აფხაზუის ვერ დაფვიბრუნებს.

02. 04. 25.

მოცუბაღი წითელ თევზს უნდა დიდი ბოდინი, ისე, თავის ბრალია - რა უნდოდა ბიდელი! გაავაციონა კველანი: მამა, შვილი, ბადლი, ამის სჯობდა კაცურად გაბმულიყო ბადენში!

02. 07. 07.

მე ვევიდეები კარმენზე, რა თქმა უნდა, ბიზენზე, თუშვა მიკვიროს დონ ზონენ? გადარევა პოზიზა, ნეტა მიქონდეს გაველება ცეკავიზირის? ბაზაზე, ანდა ვიყო ენაბნეუს სივარტის ბაზაზი!

1. კარმენი - ბოზა დონ ზონენ სივარტის ობიექტი პროსკერ მერმისე (1803-1870) ნოველაში „კარმენი“.
2. ფორე ბიზე (1838-1875) - ფრანგი კომპოზიტორი სხვათა შორის დამტერა ოპერა „კარმენი“.
3. დონ ზონენ (წავარა) - კარმენზე შევარტებელი ჯველი „კარმენში“ (იხ. შენიშვნები 1 და 2).
4. იყო თუ არა კარმენი ბოზი, ამაზე რამდენიმე ურთიერთგამომრინევაზე შეტეფლება არსებობს.
5. ცეკავიზირი - ცეკვალიზირებულად მოვაქტრობ კავშირის საბჭოთა კავშირში.
6. კარმენ სწორედაც სივარტითი მოვაქტრე (ბაზაზი) ვოფილა სევილიაში.

02. 07. 13.

ერთად მესაზმრებთან მუსტანგნი და ბიზონი, კიდევ ბირიჯად ბარდონი! და ლუნია ბიზენი...

ცოლ-ქმრულ ამბებს წიგნებში სწერავს ურულ ბაზენი, პიანინოს მოუჯდა დიდმასეტრო ბუზონი.

1. ბრიჯიდ ბარდო (დ. 1934) – 50-60-იანი წლების ფრანგი კინო-გარსკვლავი.
2. ლუიზ ბოზე (დ. 1931) – 50-60-იანი წლების იტალიელი კინო-გარსკვლავი.
3. კრედე ბაზენი (1911-1995) – ფრანგი მწერალი, იყო გონსტრუქციის აკადემიის პრეზიდენტი 1977 წლიდან.
4. ფერუზო ბუზონი (1866-1924) – იტალიელი კომპოზიტორი, დირიჟორი და, რაც მთავარია, პიანისტი.

02.10.10.

უნდა დატოვო ბე. კაკი?, ნიაღვრა არა, ბუკი – ვი! ცერზე კიკინებს ბეკეკა, სვალში კიკინებს ბაკეკი...

1. ივლიხსმენა არა კაკი წერციელი (1881-1959), არამედ ივტორის ერთი ნაცნობი.
2. აბაყაი წყალში ყოინებს“ (დამახინჯე) – რწის გასატეხი ქართული რწის შეცნაილელ უცხოელთათვის.

02. 10. 13.

ბაკუნინს“ ეკამათება სამინიშეილი ბეკინაბ; ფრწესის ბეკონი“ კი არა, უბრალოდ ღორის ბეკონი, ბიკინი – არა კუნძული, ვინორ ტრუსიკი – ბიკინი... არ ვინადა ფეხის ბაკუნე! კუ არა, მხოლოდ ბაკანი!

1. მიხაილ ბაკუნინი (1814-1876) – რუსი რევოლუციონერი ანარქისტი.
2. ბეკინი სასამიშეილი (გაზაფხულისა და გარდაცვალების წლები უცნობია) – პერანონადი დავით კლდიაშვილის მოთხრობის „სამასიშეილის დედინაცვალი“; ანარქისტი არ ყოფილა. თავისი პროზულეში ბეკეკა.
3. ფრწესის ბეკონი (1909-1992) – მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარს უდებდა მხატვარი, ორდანიფილი.
4. ბიკინი (საფორ) – ატლი მწერარ ოკეანეზე აქედან მოდის საბანაო კოსტუმოს სახელწოდება.

02. 11. 04.

ჯარისკაცის ბალანდა და ჯარისკაცის ბალადა, ჯარისკაცებს წინ მიუძღვის ამაჩიების ბელადი, დედა დათვი, მამა დათვი, იმ დათვების ბელი და დიდი დათვის ვარსკვლავთში ჩაკარგა ბოლადი!

1. „ჯარისკაცის ბალადა“ (1959) საბჭოთა რეჟისორის ვროდორის ზურხანი (დ. 1921) ფილმი.
2. ამაჩიების ბელადი ვინტეუ იყო, რომლის როლსაც ფილმში დედადი კინოგარსკვლავი ვოკო მატაში (დ. 1940) ასრულებდა ვერ-ის ფილმებში ინდიელებზე: „დიდი დათვის თანაგარსკვლავების შულები“, „ფრეტე – ამაჩიების ბელადი“ და სხვა.
3. ბოლადი კედანი მეტეორის ვეცეა.

02. 10. 17.

უნს გეკოდა დაკარგულს (ბოკერო არა) ბოკერი, ბაკურიაში ასულან ბოკერია“ და ბაკური“, ბრიჯა, ბოკერო, ჯოკერი, პრეტერანსი და ბაკარა, ხელმარჯვედ სეცემდა ჩოვანსა თინივეერი ბეკერი!

1. ივლიხსმენა ოთარ ბოკერია (დ. 1952), ავტორის ანაკლასელი, ნეოროქარუგი.
2. ვისეც ვინ უნდა, ეს ივლიხსმენა.
3. ბორის ბეკერი (დ. 1967) – უფიდეცი წიგნბურთელი, გერმანელი; 1985 წელს 17 წლისამ და 227 დღისამ მოიგო უიშხლდონი.

02. 11. 13.

სეტერი მწერის დეიდენა, ავშალი ბალანი, ავამეთის ტეცე არ არის ვენის ტეცე და ბულონი“, სადაც ორკესტრს დირიჟორობს თვით ვინწენცი ბელინა“, საბაერო ბურთის გეცეცია ფრანციცელადა ბალონი.

1. ბულონი – პარიზის ტეცე.
2. ვინწენცი ბელინა (1901-1835) – ფიცი იტალიელი კომპოზიტორი.
3. ბალონი [ფრ. ballon] – საბაერო ბურთი.

02. 11. 19.

არა სადმე მყრელ ქაიბში, რომელს შკეია ბალოტა“, სადაც უფთრო ვაზეთებს და იფორქქენება ბალოტა“, არც ვინულში (ტრეტიაიკი“, შიიბა და ბულოტი), – თბილ მინაში ჩაეცელაე წინაშა“, როგორც ამშობს ბულატა“.

1. ბალოტა [რუს. балот] – ქაიბი.
2. რუსი ღურნალისტისა და მწერლის ილია ერენბურგის (1891-1967) სიტყვებით, რუსეთის მხოდლოში საუკეთესო ბალოტა და მხოდლოში ვეცელაე უარესი ვაზეთება აქეს.
3. ვადაცელაე ტრეტიაიკი (დ. 1952) – ლეცეფარული საბჭოთა პოეტისტი, საშუაის ოლიმპიური და 10-გზის მხოდლოი ჩემპიონი.
4. „თბილ მინაში ჩაეცელაე წინაშა“ [„Вторгавшийся катюшке и в тортике атакое атакое“] – ბულატ ოკუეცეცის სიტყვების მისა ერთი-ერთი ვეცელაე ცნობილი ლექსიდან და შესაბამისად – სიმულრიდან.
5. ბულატო – (აქ) ბულატ ოკუეცეცა (1924-1997), სახელეოვანი რუსი მწერალი და ბარდი.

02. 13. 02

შე ვეგროვე წიგნები, მარკები და ბონები, შერ იცეველე ცოლებში, მანტანებში, ბინებში... კაცია და გუნება, ქალაი და ბუნება, ამირანმა დაინყო მივაშხელოთ ბანები...

1. შერ. ქართული ანდაზის „ამირან ვეშლოი მუტროდა, – მშუბო, ბანი მთხარაიოთ“.

02. 13. 13.

გარდობენ მერე საფრანგეთის, თითქოს იყო ბუნინი, ფრანციკულად მოვილოცავით ამ ახალ წელს – ზონ ანუ საქართველოს ყველაფერს უსწრებს დავე ბუნინი, ჩემი ქვეყნის თოქუნია, სამწუხაროდ, ბანანი

1. ივან ბუნინი (1870-1953) – რუსი მწერალი, ნობელის პრემიის ლაურეატი (1933); 1920 წელს ემიგრაციაში წავიდა და საფრანგეთში ცხოვრობდა.
2. ზონ ანუ [ფრ. Bonne année] – საახალწლო მილოცვა.
3. დავე [რუს. давай] – ა...ე კი.
4. ბუნინი – ქვეყანა აფრიკაში, ყოფილი დაჰომია.

02. 16. 13.

სუფრას შეენს მქმერული და ექმეაძინი და ბავენი, საქართველოს სტუმრადა შეყავს დღეს მიკოლა ბაგანი, ბულგარული ქალბატონიც, რომელსა შეყავა მოგენა... ხოლო გარეთ მანქანაში თელენს მშვიერი ბეგენა.

1. მიკოლა ბაგანი (1904-1983) – უკრაინელი მწერალი, რომელიც წლების მთავრებით, ქართველია მგებობრი.
2. ბოგენა – ავტორისთვისაც კი (მღრ. მე-3 მუხომენს წინა გვერდზე) უცნობი ბულგარული ქალბატონი.
3. ბეგენა – ბეგან დაღიძე რედაქციის მდიოლი.

02. 17. 02.

ისე ვებრძვით რუსებს, როგორც ბრიტანელებს – ბურები, დღეები და პატარები, ერები და ბერები, ჩვენს თავებზეც დაიღენა ნიშნები და ბარები, ამ ენორო გზას შეყავა ქრისტე, ფართო გზას კი – ბარბაბ!

1. ჩვენს თავებზე ნიშნები და ბარები 1989 წლის 9 აპრილს დაიღენა.
2. ავტორის სურს, რომ მკითხველსაც აქ გახსენოს თბილისში, ყოფილ „ქარიზმალას“ სტადიონზე 1990 წლის 26 მაისს ჩატარებულ ერანდოზული მატჩში, რომელზეც ზღადა გამახსურდიათ სახარების ეს ენოროლი სიტყვები გახსენსა.

02. 17. 08.

ამაყობენ კანაფელნი რუსი პაველ ბურეთი, ბეროთი აღყაშია მითი არის თუ ბართია, ბართიშვილს ბიბისმისმ? გაუგზავნა ბართია, საქართველოს კიდევ ერთი სირცხვილია ბართიათ.

1. პაველ ბური (დ. 1971) – რუსი პოეტისტი, მსოფლიო ჩემპიონი (1990); თამაშობს პოეტის ნაციონალურ ლიგაში (კანადის „ფანჯე-ვერ კენკასი“).
2. 1845 წლის 4 სექტემბერს გორგილი ორბელიანიმ თავის დის-შვილს ნიკოლს ბართიაშვილს განუგზავნა გაუგზავნა ბართია, რომელსაც ჩვენამდე ვერ მოაღწია.

3. ბართიაში 1989 წლის 13 ოქტომბერს მოხდა საველო ავტობარია, რომელსაც ემსხვერპლენ საქართველოს ეროვნულ-განმათავიფლებელი მოძრაობის ლიდერები შერას კოსტავა (1939-1989) და ზურაბ ჭავჭავაძე (1953-1990), საქართველოს სხვა სირცხვილები ის დღეას სანიკიძის წინაშე „109 ქართული სირცხვილი“ (თბილისი, 1992).

02. 17. 10.

ბუებს ენოცავით, ოდით სიბრძნის სიმბოლოა ბუ რაკი, ეს ქალაქი, დაქველვი, ჭობია და ბარაკი, ის ქალაქი, დაღებნილი, – მოდერნი და ბარაკო, დევემდენ ურთიერთის როლანდი? და ბერიკა?

1. როლანდი – შუასაუკუნეების ფრანგული საგმრო ეპოსის მთავარი გმირი (ახ. „პიზარა როლანდზე“).
2. ბერიკა – ქართული წარმართული მითოლოგიის პერსონაჟი (მღრ. ბერიაკობა).

02. 17. 13.

წინაუკმო კლდეა ასეკება ანეცეტილი ბორანი, მტკვარზე წისლი განლილია, ჯანდა ანუ ბურანი: აღმოსავლეთს არის ბორნი, დასავლეთში – ბორენი, ლორდი ვახდა კუბერტენი, ბარონი – ბარონი.

1. ჯორჯანი ბორნი (1548-1600) – დასავლელი სწავლული; დაიბადა იტალიაში, ცხოვრობდა საფრანგეთში, რწვლია და გერმანიაში; იტალიურად იმტკიცებდა, დედაბინა მზის გარემოში ბრუნავსო, რის გამოც რომში კოცონზე დაწესეს.
2. ბორენი (ანუ რაიანა მუსამდე ის ამჟამ ალ-ბორენი) (973-1050) – აღმოსავლელი სწავლული; დაიბადა ბორზმში; არაბულად იმტკიცებდა, დედაბინა მზის გარემოში ბრუნავსო, კოცონზე არ დაწვავით.
3. პიერ დე კუბერტენი (1863-1937) – ფრანგი მედაოლი და საზოგადო მოღვაწე, თანამედროვე ოლიმპური მოძრაობის ფუძემდებელი; სწავლული ლორდი, კი არა, ბარონი იყო.
4. ჯორჯ ბარონი (1788-1824) – დიდი ინჟინერი პოეტ; სინამდვილესი ბარონი კი არა, ლორდი იყო.

02. 17. 19.

გაგიზიდამს უცხოეთში ევარცოტი და ბარიტი, ქვიდი გვერდზე დაგიხურამს, კესკაა თუ ბერიტი, ქამარს კოლტი? დაგიკვიდამს, ჯიბეს ვიდევს ბერიტა, აბა კაციც მენ ყოფილხარ ამ ქალაქმა, ბარო, ტო!

1. „კოლტი“ და „ბერიტა“ – ციციქლისროლი იარაღის მარცები.
2. ბარო, ტო – ყოფილ, ბიჭი (სიმბ.).

02. 18. 11.

ბრავო, ნინო! და ილიკო! მას, ნინო! და მის, ილიკო! სულხან-საბა მახსენდება, მახსენდება ბასილი,

და ვასიკო ბესელია³, მოკლედ – ვასილ-ბესელია...
ვრეცხოთ, ვასო, ეს ქვეყანა – აფეიოსის ბოსელია!

- 1-2. ნინო რამაშვილი (დ. 1910) და ილიკო სუბიშვილი (1907-1985) – დიდი ქართველი მოცეკვავეები და ქორეოგრაფები, ქართული ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის დამფუძნებლები: ცოლ-ქმარი.
- 3. სულხან-საბა ორბელიანი (1658-1725) – დიდი ქართველი მწერალი და ლექსიკოგრაფი და მოლენე.
- 4. ადარ მახსოც, რომელი ბასილი მახსენდებოდა ამ ლექსის წერისას ბასილი ეზოსმოდვეარი (201-2011 სს), ბასილი მელიქიძე (1904-1930), თუ სულაც კეხარი ბასილი (1958-1025), ბელგარდის მუსიკრელი.
- 5. ვასილ ბესელია (დ. 1947) – ქართველი პოეტი ცხოვრობს ნოსორში.
- 6. აფეიოსის ბოსელი (გენა – თავლა) – იხ. ვლენერის მითვლი, მოთხრობითი ალექსანდრე მაცქებრიძის ან ნებისმიერი სხვა მთხრობელის მიერ.

02. 18. 17.

– რას იფიქრებ, დაგვიჩიოს ახლა გაკლენ ბისე! რო, მითაღე მიწველი, მხოლოდ – ყელზე მარჯაღიჭის ბისერო?... რას იფიქრებ, რომ ამურმა გტყორცნის უცებ ისარია?! – ეფიქრებ, რომ დრო კვლავ ჩვენი ახალგაზრდობას არიდ!

- 1. გაკლენ ბისე (დ. 1944) – 60-70-იანი წლებს ფრანგი კინოფარსკვლავი; დაიბადა ინგლისში.
- 2. ბისერო – (პარბ.) მხეცა.

02. 19. 10.

ქოში? არა!.. ჩემმა? დიახ!.. ფლოსტი? არა!.. ბოტი? კი!.. აბრეშუმში, შინანქარი, ფერწერა თუ ბატკია... ამ ყველაფერს დასქირადება ერთი კობტა ბუტკია, გემოვნობის შენევენტი, ტყინის აკრობატკია!

02. 19. 13.

ორი ბატონის მსახური, ორი მსახურის ბატონი, ბატა¹ ბატს ბოტებს აზომებს, ბუტყერს ანგრეცს ბეტონი, განითარებად ქვეყნებში ბატაბუტს² გზაუნის ბუტანი, პურსა სჯობია ქადა და ქადას სჯობია ბატონი.

- 1. „ბატა“ – ფესსავმელის ძალაზიითა ქვლი.
- 2. ბატაბუტი – ფლს უფრო პოპკონად იცნობენ.

02. 23. 11.

გინდ იყავ თანაკლასელი, გინდ იყავ თანაბალელი, თუნდ გქონდეს სავე მარანი, თუნდ ცარიელი ბედელი,

ზეგარი შეგენერება და ჯაგენერება ლაღა, ოსური ხაბიზგინები ან ქადა ვარაბაღული.

03. 03. 11.

გურულია თუ ხაბოლი, ვერ გამიგია გოგოლი,
გოგლე-მოგლებით ვაზარდა გიგილომ თვის გოგილო,
მარჯვენა ფრთაზე სარჯლობდა ქართველებს ვარამ
გაგელო¹,
კაფე-თესელი, სხვის ბუფეს კვერცხებით ავებებს გუგული.

- 1. ლაპარაკია არა რუს მწერალ ნიკოლაი გოგოლეზ (1809-1852), არამედ ვერიაში მცხოვრებ გოგოლეზზე, რომელთაგან ერთ-ერთი ნოდარ ფუჭუბასი (1928-1984) „სუფიური ბარბაღების“ პერსონაჟია.
- 2. ვარამ გაგელი (11249 ან 1251) – სამი მეფის – თამარის (1160-1213), ლაშა გიორგისა (1192-1223) და რუსუდანის (1194-1245) მსახურთუხუცენი; 1220 წელს საგამის ველზე მონღოლებთან გამართულ ბრძოლაში სარჯლობდა საქართველოს ლაშქრის მარჯვენი ფრთას.

03. 03. 13.

გავიფართოედა გუგანი:
შენთვის იხვიდა გოგონა...
შენ რუნუარი¹ გვეონა,
თურმე ვოფილა გოგენი²!

- 1. იფოსტ რენუარი (1841-1919) – ფრანგი მხატვარი, იმპრესიონისტი.
- 2. პოლ გოგენი (1847-1903) – ფრანგი მხატვარი, პოსტიმპრესიონისტი.

03. 04. 02.

გზას მე თვითონ ვევიცნებ, არ მჭირდება გიდეები,
არ მჭირდება ხიდების მდინარეზე გადება,
შემოშენისში შორიდან რაღაც უცხო გოდება,
ღრუბლებს დასაფლეთისკენ წაიღებენ გედეები.

03. 04. 04.

ის პარტია¹ დასრულდა, ეს პარტია გადადე,
შენ არავის ელოდი, შენ გელოდა გოდო² და
თუმცა იყო პატარა, შენ ძალიან გედიდა,
სადღერტიმელო გეითმარ და ალაერდი გადადი.

- 1. იფელსმზება სუფიადიკო პარტია, არა სკეპ.
- 2. არაბებელი პერსონაჟი ირლანდიელი დრამატურგის სემუელ ბეცეტის (1906-1989) პიესიდან „აოდის მოლოდინი“; მოელი პიესა ამ ვრლაც გოდის მოლოდინია, მეტა არაფერი. მთების მოლოდინი სხვაა.

მაია სარიძელი

•••
(გაზაფხული)

ძილის ფთილა გაფაცურდება,
შუბლის კანს ქვემოთ კვალს არ დატოვებს.
რომ გამცდება, ნარწივებს მერე ამოიზრდის –
ეს ეკლავი სარწევლა სიტყვებს არ ნაშნავს,
არც არაფერს.
უშუკოთბებვოდ ვუშვებ სულ მუდამ.
სამარცხენოა ეს სიმართლე,
მაგრამ ვერ ემაღავ
ბავშვებს რომ ვზრდიდი,
ნავთებსაც თუბუს ვანოვებდი,
თუმცა უკან ამომინთბის –
აი, ეს თოვლი –
გასაღების ღრიქოდანაც გადის ცხერის ფარ –
ცეცი რძენავით მითქრიალტებს
ეზოებს იქით...
ღამით, შანღალზე, მინდვის გოგო
თავის ნებით ადის და ჯგდება.
ოთახს სრულებით ვერ ანათებს,
არც ხმას არ იღებს.
თითის წვერები მწვანე რომ აქვს,
გულდაგულ შალავს –
მდულარე ანჭალტს
მოამინებით იგებს ფრჩხალტებზე.

•••
ზომ სხებნიც მიტოვებით ნივთებას და ბუნებას,
მაგრამ უხმანოოდ.
ჩემთან კი უთავბოლოდ კარის მოჯახუნებები.
რით არ დასრულდა ეს გაქცევა –
ან რითი შევესიტლეთ ამ სიცივეს –
დამარბულთა ამბები კუხუბად რომაა ამოზრდილი
(მთებს ვეჯულისხობი)
და აქლემბებოვით რომ დააჭუნებლებენ
ჩემი უკაცნიშოლო ქვეყნები.....
როცა ძალიან საშიში ხდება ეს მარტოობა,
ცუდილობ, ყველა რაფესზე მშობიარე
ერთდროულად წარმოიფხვანო,
ავაქცარო კადრი
და დაეინახო პორიზონტალური თოვა –

ბავშვები ფიქტებით რომ ცვილიან დედებიდან
და სულაც არ არიან არავისნი.....

•••
(ნამდვილი ამბავი)

ძიორუასი შალალი ჭიქები
ჯერ დიდხანს იყვნენ გზაში ერთმანეთისაკენ,
მერე ერთმანეთს სწრაფად მოარდებოდნენ.
მერე ისევ თავიდან
და ამ დროს სტუმრების ფეხბთამ
მაგიდის ქვეშ ამოდიოდნენ
მსხვილდეროიანი სარქველები,
რომელშიც მე და ბავშვები
ენვებოდი და ეისმენიანი სევდას.
ხოლო ორ მტკრში
მოძრავი სტრიქონის ვინრო ზოლით
სიტყვების ნაცვლად
კვლავ უსასრულოდ გადიოდნენ და შემოდოდნენ
ტლექიზორის ეკრანზე ქვები.
და ამ ქვებს შორის
უცაბედად დეინახე მატარა ბავშვი.
მისმელ სუნთქავდა და სასწრაფოდ სჭირადებოდა
მეორე ჯგუფის დადებითი რეზუსის სისხლი.
გოგონა იყო, ძლივს შეეპანარი თელი და მორჩა.
ვინრო სტრიქონსა გაეყვანა იგი

სხვა მხარეს.....

•••
(დიტოს)

ყველაფერი, რაც უნდა გითხრა,
ამ თეთრ ფურცელში დევა ღრმად.
გაეთხრო ახლა კალმის წვერიო,
ამოგვირო სიტყვებს,
რომლებიც დამბული სათამაშოებია
და შენ მათ ვერ აღლებ,
ვერ გაფაანყო, ვერ ისერი ვერსად
და ამიტომ გჭოქნი ამ ფურცლიანა –
ჩემი ვადლოთ რომაა ლამინირებული
და ვერასდროს დახვე –
ნახე, ამ ლექსის ჩარჩო
რამწვლა არეული ოთახია.
ნივთებს ველარსად ეპოულობთ ხოლმე,
ლექსები ისე ავირავებთ ორგვლავ ყველაფერს.
როგორ მიგვარნარ.
საკუთარ ღმრისს ზალახივით ვცოხნი და ყველაფერს.
რა მოხდება,
ნურავინ მოხვალთ –
კარზე სულმუდამ კაცუნია ლექსების მერე.
აღუა

იქით ვერ წავალ,
 ყველა მინდორი ერთმანეთზე დგას
 თავის მცენარეებ-მწერებთანად.
 უშუალოდელი პერობარიუმი მზადდება
 იმ ფრანებიანად და თხელ შარფებიანად,
 რომლებიც ამ მინდორებში დაეკარგეთ.
 მწერებზე ერთმანეთზე შემოწრობილ
 მინდორებს შორის ბრტყელფეხიან,
 თავიანთივე ხმებიანა სიფრიფანდებიან,
 ხოლო სხვა მხარეს
 ოცანეები და ნაკადულები –
 ისინიც ერთმანეთზე გადაფენილები –
 ზეცამდე წყალი.
 დიდი თევზები – სიტყვებით,
 ლიფსიტები – სასვენ ნიშნებად,
 რომ წაეკითხო აქეთა უარიც,
 გასასვლელი არსაითაა.
 ზოგან ყველა მთა –
 საკუთარი მზის ჩასვლანა –
 ერთმანეთზე დგას.
 ზოგან – ყველა მგვობარი ერთმანეთზე.
 ეს სიცოცხლეა,
 როცა ირცელე ზეცამდე აქის ყველაფერი,
 ყველა კედელი.
 ახალშობილის თმის ღერაც რომ ვერ გატეცვა,
 ისე ზეცამდე.

 თავსაბურღებით ავხადე
 შენს წერილს ყოველი სიტყვა
 და არაფერია მიღ!

ველარსად წავა –
 დასაბოქ მზედარს
 გასაღები ზურგში აქვს გამხერხილი.
 ისე აღარაფერი ხდება,
 ცეცხლს აფენიე და
 რძეც არ გააშროდის ქვაბიდან არაფრით.
 გარეთ კი ისევე გარეული ვაჭებოვით
 დარბაზს დღეები.
 მზეს ამოსვლას არ აცლიან.
 ურიგოდ, უნესრიგოდ
 შეცვივდებიან ხოლმე ზეცებში,
 შეურხვევენ ფოთლებს,
 ცრუანტელებს იძულებით ურიგებენ
 საითთაოდ.

 სრულიად უსაფუაროა მარტოობა –
 მკერდი, ჭავარწილი, უბში –
 და ასეთი მიყვარს ზოლმე დღეც,
 როცა დრო აღარაა ჩემქვენ.
 ისევე მიწვევია კაბის ფორებიც გადაფიქვტო,
 ფოლადის კონვერტებით დავეზაენი სიტყვები.
 თქვენს ხმებს, კო
 უზილაგი გზები გამკაეთ ოთახებში:
 კედლებიდან – კედლებისაკენ,
 იატაკიდან – ქურისაკენ
 და გზების ზღართების გამოა,
 რომ ვეღარასათი წაეღვი.
 კო აღარ მესმის,
 მხოლოდღა ვგარძნობ თქვენს წინადადებას –
 ჩაიღვიან, აღარაფერს მიტოვებენ
 და მეც ვეღარაფერს ვატან.

ძმონიკა

2008 წლის 31 დეკემბერს 60 წელი შეუსრულებოდა ქართული პროზაის უცმაღ თოფურის, რომელიც 1978 წლის 22 აპრილს, ტრაგიკული შემთხვევის შედეგად წავიდა ამ ჯვერდთან, მგვობის დაბადების დღეზე მოხელას მანტანა ღვაჯაბა.
 ღვაჯა თოფურის გარდაცვალებამდე სულ ათიოდე მცირე ზომის მოთხრობა და უხვი ჰქონდა გამოქვეყნებული ქართულ ლიტერატურულ ჟურნალ-გაზეთებში, თუმცა ამ პირველივე მოთხრობებით საკუთარი, გამორჩეული ადგილი დაიმკვიდრა 70-იანი წლების ქართულ მწერლობაში.
 მწერლის პირველი წიგნი 1979 წელს, მისი გარდაცვალების შემდეგ გამოიცა. მასში შევიდა ზერიფიკაბა დაბეჭდილი მოთხრობები და ღურნალ „ცისკარი“ გამოსაქვეყნებლად წარდგენილი „დოსკურია ზღვაში ჩაიხრული ქალაქია.“ იმავე წელს, „დოსკურას“ მწერლობა კავშირის საუკეთესო მოთხრობის პრემია მიიღო.
 2003 წელს გამოიცა ღვაჯა თოფურის მოთხრობათა სრული კრებული, სახელწოდებით „გაბოქნობები“, რომელიც 11 ძველი და მასამდე დაბეჭდილი მოთხრობა შეუდგა.
 ახლანდელ მკითხველმა თოფურის კიდევ ერთი სრული კრებული, განსხვავებული ფორმატის, ვ.წ. „ჯიბის წიგნი“ მიიღო,

რომლის გამოცემაც მისი მეუღლის, მანანა ღუმაბაძის თანხმობითა და ძალისმეფით გაიმორჩილდა.
 ღვაჯა თოფურის „ჯიბის წიგნის“ პრეზენტაცია 27 თებერვალს, მთავა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში შედგა.
 ღარბაზი მწერლის მდებარეობა და მისი შემოქმედების დამფასებლებს ვერ იტყვია.
 ღონისძიება შესავალი სიტყვით გახსნა ინსტიტუტის დირექტორმა, პროფესორმა ირმა რატაძამ. ღვაჯა თოფურის ცხოვრებისა და შემოქმედების, მისი წიგნების გამოცემათა შესახებ ისაუბრა მანანა ღუმაბაძემ.
 ვრცელი მოხსენება, ღვაჯა თოფურის შემოქმედების შესახებ, წაიკითხა კრიტიკოსმა ანდრო ზუაჩიძემ, რომელიც წიგნის წინათქმის ავტორიც არის სიტყვებით გამოვიდნენ, ღ მწერლის მოთხრობებსა და მისი პროფესიის შესახებ ისაუბრეს ლიტერატურის დოკტორმა, მალაზ კობახიძემ, ზიზა აბსაიძემ, თემურზა მთავარულამ, მალაზ კობახიძემ, პოეტმა ღანაელ ჩარკვიანმა და სხვებმა. ღვაჯა თოფურის მოვიტონს სკოლის მკვლევრებმაც. ღვაჯა თოფურის „ჯიბის წიგნი“ საბჭურად მიიღეს პრეზენტაციაც დამმარტებმა.

ხორხე ლუს პორტისი

შვილი სლამო

პირველი საღამო
„ღვთააპოკრიფი კომედია“

პოლ კლოდელმა ერთხელ დანერა ფრანზა, რომელიც ნამდვილად არ ეკადრებოდა – ის ხილვები, სხეულის სიკეთილი მებრძოვ რომ გველის, უთუოდ განსხვავებულია დანტეს ჟოჯობეთის, სალინიზელისა და სამოთისჯანო კლოდელს ეს სანტტრენო და კორეება სხვა ყოველმხრივ შესანიშნავი სტატიადან შეიძლება ორგვარად აიხსნას.

ჯერ ერთი, სხენებულ ფრანზა ადასტურებს, რომ პოეზის ნაკითხვის შემდეგ ან მისი კითხვისა, ვინცერთ ფიქრს, რომ დანტეს საიტი ზუსტად ისეთი ნარმოუდგენია, როგორადაც ასახავს.

უცილობლად მივდივართ იმ აზართან, რომ სიკვდილის შემდეგ დანტე ან ჟოჯობეთის ამოიკრებულ მოსათან ვარაუდობდა აღმოჩენას, ან სახიზნიზელს ტრანსპეზე, ან სამოთის ორგელო შემოკავებულ ზეცაში; ვარაუდობდა შეზვიდვას არაფილეთთან (ელასიკური ანტიკურობის ან-რადილეთთან) და ელოდა, რომ ზოგერთი მათგანი იტალიური ტერციანებით დაურწყებდა საუბარს.

ეს აქარა უაზრობაა. კლოდელი იმას კი არ გულისხმობს, რაც მკითხველებს სგონიათ (თუმცა, ვარგად რომ დაფიქრდებინა, ხედავთან სტენებელი ფრანზის ამსურდულობას), არამედ – რაც შეიძლება იგრძნონ, და რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოთ სიამონებამი, კითხვით მიღებულ ტემპირატი სიამონებამი.

ამას ფაზირთ მტკიცებულება აქვს. ერთი დანტეს ვაჟს კუთვინის. ის ამბობს, მამაქმნი ჟოჯობეთის სახით ცნობილითა ცხოვრების ასახვას ამრებდა, სალინიზელის სახით – მონანიეთა ცხოვრებისა და სამოთის სახით – ნეტარათა ცხოვრებისა და მინიზებებით გველასარაკებთა. ამას დანტეც უმონებდა კანკარადი დედა სკალასადმი მინერილ ნერიოში, რომელიც ამოკრავდა ითვლება, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, დანტეს სიკვდილთან დიდი ხნის შემდეგ ვერ დაინერებოდა და ეპოქის უტყუარა სხვა. იგი ადასტურებს, რომ არსებობს „კომედია“ ნაკითხვის ოთხი ფორმა: ერთა – სიტყვისიტყვით, მეორე – ალგორითული. უკანასკნელის შესაბამისად, დანტეც ადამიანის სიმბოლოა, ზეატარქე – სიმინდისა და ეერკილუსი – კონკრეტული.

იგია ტექსტისა, რომელიც მრავალჯერაი ნაკითხვის შესაძლებლობას იძლევა, დამახასიათებელია წინააღმდეგობრივისა და რთული შუა საკუთრებისთვის. ამ ეპოქის დანატორგარია ვითორი არტატექტურა, ორლანდოურა საგებო და სქელასტკორი ფილოსოფია, სადაც ვველადფრი კამათის საგანი იყო. ვარგად ამისა, ამ საუკუნეებში ვვიზობა „კომედია“, რომელსაც გამომდებთ ევროპელებით და გამომდებთ გეოციებს; იგი ჩვენს ცხოვრებას გახვევს და სკვლდება, ზეუნს ცხოვრებებს სკვლდება. მკითხველს

ყოველ თაობასთან ერთად სულ უფრო და უფრო მდიდრდება.

აქ უპირაინია გავიხსენოთ იოანე სკოტ ერიუგენა, რომელიც ამბობდა, წმინდა ნერიუს ურციები აზრი აქვს, იგი შეიძლება, შევადაროთ ფარმევანგის გამაღებ ბოლოზე ღვრთა ცვალებადობას.

ებრძოლა კამბლისტები ამტკიცებდნენ, წმინდა ნერიოლი თითოეული მართლმორწმუნისთვისაა შექმნილი; ამას შეიძლება დავეთანხმებით, თუ გავიხსენებთ, რომ ტექსტისა და მკითხველის შემქმნელი ერთია – ღმერთი. დანტესთვის სულაც არ იყო აუცილებელი ვარაუდ, რომ მის მიერ ასახული სურათები შესაბამისაა მიჯვალეებულთა სიამაროს რელიურ სახეს. არა, დანტე ასე ვერ იფიქრებდა.

თუმცა კითხვა გვიტყვებს, რასაც ხელს უწყობს ის მიამბტ აზრი, რომ სარწმუნო ამბავს ეკათხულობთ. ვიცო, პედონისტი-მკითხველის სახელ მივცეს; არამდროს უკითხულობ ნიგნს მთლად სიხველის გამო. ნიგნის კითხვა უთეტკორე სიამონებს სანტქებს, კომენტარებსა და ერთკისა მინცდამაშხვ დიუ ყურადღებას არ ვაქცევ. „კომედიაში“ პირველ ნაკითხვას ისე განიხტავა, რომ ევლარ მოვინგე. ეკითხულობთ ისევე, როგორც სხვა, ნაკლებად ცნობილ ნიგნებს. მინგა, როგორც მველარებს, გაამაოთ (მოგმარათო არა ცველას ერთად, არამედ თითოეულ თქვენთან) „კომედიაში“ ჩემი ნაცნობობის ამბავი.

ეს დიტატურამდე დიდი ხნით ადრე მოხდა. ბიბლიოთეკაში ვემუშაობდი, აღმავროს უბანში. ცუცხოვრობით ლას ერასზე, უეერედონში, და სანამ წრდილოეთში ამ უბნიდან სამხრეთ აღმავრომდე, ავენდა და პლაცარა და კარლოს კალვოზე, ბიბლიოთეკაში მივალნედიო, დიდახს ენდე მეჯავჯავა ზოხინა, ცარიული ტრამვაითა შემთხვევით (თუმცა იმნებ, შემთხვევა არ ყოფილა; იქნებ, ის, რაცა შემთხვევას ედებოთ, იმით აიხსნება, რომ არადურა გაავეცეგა მანუზობრობის შექანიზმისა) სანა პატარა ტომი ჩამოვარდა ხელთ მიტჩიელის მალაზიაში, რომელიც ახლა დაქმარალა და რომელზეც უამრავი მოკონება შემოიწრა.

ეს სამი ტომი (დღეს ერთ-ერთი თოლისმად უნდა წამოიწყო) იყო კარელიების მიერ ინგლისურად თარგმნილი „ჯოჯობეთი“, „სახიზნიზელი“ და „სამოთხე“. ოღონდ არა ტომის კარელითა, რომელზეც შემდეგად მოგახსენებთ. დენტის გამომცემელი, არამეველარებოვად მოგზნებული ნიგნება გახვდათ. ერთი ტომი ჯიბეში მტკიცოდა. ცალ გვერდზე იტალიური ტექსტი დაეცებდათ, მეორეზე – ინგლისური სწავრდული თარგმანი. მე ჯერ ინგლისურად, პიროხად უკითხულობდი მთელ სტროფს, ტერცინს; მერც იმავე სტროფს, ტერცინს – იტალიურად. მერც მთელ სიმღერას ეკითხულობდი ჯერ ინგლისურად, შემდეგ იტალიურად. ამისთანაში შეეხვედი, რომ თარგმანი ორიგინალს ვერ შეეცდის. თარგმანი, საუკეთესო შემთხვევაში, სიმუშალება და ბიძგი, რომ მკითხველს ორიგინალს შეთახლო-

ვოს; ესპანურში ნამდვილად ასეა. თუ არ გვცდები, სერვანტესი „დონ კიხოტში“ სადაღვ ამბობს, ტოსკანურის ორი ოქტავით შეიძლება არიოსტოს გაგება.

ტოსკანური კილოს ამ ორ ოქტავას იტალიურისა და ესპანურის ნათესაურება სიახლოვემ მასობრივ იმპოპულარულ მიზეზად, რომ ლექსი, განსაკუთრებით, დანტეს დიადი ლექსი აზრის გარდა კიდევ ბევრ რამეს შეიცავს. ლექსი ყველაფრის გარდა ინტონაციაცაა, გამობატვია იმისა, რაც არ ითარგმნება. ეს დასაბუთებულ შეფიქრებულ, როცა უკაცრიელ სამოთხეს მივადინებ, სამოთხის მწვერვალს, სადაც ვერგილიუსი დანტეს მიატოვებს, ის კი, მარტო დარჩენილი უხმობს, სწორედ იმ ნუთის ვივარდენი, რომ შემოიღია იტალიური ტექსტი ისე ვიკითხვო, ათასმა ერთხელ ჩავიხედო ინგლისურ ტექსტს. ასე ეკითხულობდი ამ ტექსტს, ტრამპია-ს ვაგონით ტრავით მოგ ხაურობასას. შერე სხვა გამოცემებისაც ვკითხულობდი.

ბევრჯერ გადამიკითხავს „კომედია“. კაცმა რომ თქვას, იტალიური არც ვიცო, სხვა იტალიური, ამის გარდა, რაც ჯერ დანტემ მასწავლა და შერე არიოსტომ, „როლიანო“ რომ ნავიკითხე, კიდევ, რასაკვირველია, ვიცო კროჩეს მსუბუქი ენაც უნდა ვახსენო. კროჩეს თითქმის ყველა ნივთი ნამიკითხავს – და ყველაფერში არ ეუბანებები, თუმცა ვგრძნობ მის მოშიზღველობას. მოშიზღველობა, სტივენსონის თქმით, ერთ-ერთი ძირითადი თვისებაა, რაც მწერალს უნდა ჰქონდეს. მოშიზღველობის გარეშე სხვა ყველაფერი უახრობაა. მრავალჯერ გადამიკითხავს „კომედია“ სხვადასხვა გამოცემებით და დამტკბარავს კომენტარებით, რომელთაგან განსაკუთრებით დამამახსოვრდა მომილიანოსა და ვრამბერის კომენტარები. მახსოვს ისევე პუგო მტკანერის კომენტარები...

ეკითხულობდი ყველა გამოცემას, რაც ხელთ ჩამივარდებოდა, სიამოვნებას მანიჭებდა სხვადასხვაგვარი კომენტარები, ამ რთული ნაწარმოების მრავალგვარი ინტერპრეტაცია. შევამჩნიე, რომ ძველებურ გამოცემებში თიოლოგიური კომენტარი ქარბობდა, XIX საუკუნის წიგნებში – ისტორიული, ახლა კი – ესთეტიკური, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, შევიხიზნოთ თითოეული ლექსის ინტონაცია – დანტეს ერთ-ერთი უდიდესი ღირსება. ხშირად მიღატყმისა და დანტეს ადარებენ ერეკლასთან, მაგრამ მიღატყმისა ერთადერთი მელიოდა იცის, ვერტონოვდებულ „საბალი სტილო“. ეს მელიოდა ყოველთვის ერთი და იგივეა, პერსონაჟთა ვრამბოებისგან დამოუკიდებლად. დანტესთან პირაქით, ისევე, როგორც შექსპირთან, ვრამბობებს მელიოდა მოაყვება. ინტონაცია და ენაზეა – აი, რა არის მთავარი. ყოველი ფრაზა ხმამაღლა უნდა იკითხო. კარგი ლექსი თავს ჩუმად ან უხმოდ არ ნავიკითხება. თუკი ლექსის მდუმარედ კითხვა შეიძლება, იგი ბევრი არადავარი ღირებულა. ლექსი ხმამაღლა კითხვად. ლექსს მუდამ ახსოვს, რომ სანამ წერილობით ხელფრწედ იქცეოდა, ზეპირი ხელოვნება გახლდათ, ახსოვს, რომ სიმღერა იყო.

ამ აზრს ორი ფრაზა ადასტურებს. ერთი პომპრობის ეპითეთის ან იმ ბერძენის, ესაც პომპრობის ეპითეთით. „ოდესგამი“ ნათქვამია: ღმერთები უხელოვრებებს ვეფრზეინან, რათა ხაღბს მომავლი თაობებისთვის სამღერო

ჰქონდეთო. მეორე ფრაზა გავილებით გვიანდელია და მალარმეს ეკუთვნის. ისიც პომპრობის ნათქვამს მიორებს, ოღონდ ისე ლამაზად ვერა. „Tout abouti en un livre“ – „წიგნი ყველაფერს იტევს“. სხვაობა ისაა, რომ ბერძენები ლამაზაკობენ თაობებზე, რომლებიც მიდრიან, მალარმა – საგანზე, ნიუტონი ნიუთია შორს, წიგნზე, მაგრამ აზრი ერთაა: ჩვენ შექმნილი ვართ ხელოვნებისთვის, სხეულისთვის, პოეზიისთვის, და შეიძლება დავიწყებისთვის, მაგრამ არადაც რჩება, და ეს რაღაც ისტორიაა ან პოეზია, ერთმანეთს რომ ემსახურებიან.

კარგილი და სხვა კრიტიკოსები აღნიშნავენ, დანტეს პოემის ნიშანდობლივი თვისება დასაბულობააო. და თუკი პოემის ასობით სიმღერის გათხსენებით, სახსრულად მოკაქვნივინება, რომ ეს დასაბულობა არ კლებულობს. თუმცა „სამონთის“ ზოგიერთ ადგილას ის, რაც პოეტისთვის სინათლეა, ჩვენთვის ჩრდილია. სხვა პოეტთან ასეთ მავალთან ვერ ვინახებ. შეიძლება ეს მხოლოდ შექსპირის ტრადედია „შაკეტო“ იყოს, რომელიც იწებდა სამი კუდიანის ან სამი აღქვას, ან სამი ავბთითი დის გამოცხადებულ და დაძაბულობა ნაშთაც არ კლებულობს.

მე სხვა თვისებაზე მინდა ვთქვა: დანტეს სინატრეზე ჩვენს წარმოსახვაში იგი ყოველთვის მკაცრი, ტყუის სნაეპობის მოყვარული ფლორენციელი პოეტია და გვათხვდება, რომ მიუღი ნაწარმოებზე სავსეა მოშიზღველობით, ნეტარებით, სინაზია. ეს სინაზი ფაბულის ნაწილს წარმოადგენს. მავალითა, გეომეტრიის ერთ-ერთ სახელომდევნელობა დანტეს ნათქვამს, რომ კუბი სხეულთაგან ყველაზე მავალია. ასეთ ჩვეულებრივ შენიშვნაში პოეტური არადავრია, თუმცა დანტე ამას იყენებს, როგორც მეტაფორას ადამიანის, რომელიც ბედის დარტყმებს უნდა გაუძღოს: „Buon tetragono a i colpe di fortuna“ – „ადამიანი ერთი კარგი კუბია“ – მართლაც იმითი განსახლებრება.

მასწავლება ისრის სინატრეესო მეტაფორაც. დანტეს უნდა გვაგრძობიზოს მშეოდლიდან გატყორცნილი და სახანისკენ გაფრენილი ისრის სისწრაფე. ამბობს, ისარი მისანს ჩავს, მშეოდლიდან გამოფრინდა და ღარი მიატყოაო. ადგილებს უწყლებს დასახრუნდა და დასაწყისა, რათა გვაჩვენოს, რა სწრაფად ხდება მოქმედება.

ერთი სტროფი სულ მახსოვს. ესაა „საბალიზების“ პირველი ტება, სადაც ლაპარაკია დილაზე: არაქვეულებრივი დილა საღმინების მოხზე, საშრეტი პოლესზე. ფოფობების სისაძაველიდან, დარდიდან და სამინდებლებიდან გამოსული დანტე ამბობს: „Dolce color d'oriental saffiro“. ლექსი ნელა უნდა იკითხო, ორიცერთად ნაზგასმით წარმოთქვა:

**Dolce color d'oriental saffiro
Che s'accoglieva nel sereno aspetto
del mezzogiorno fino al primo giro.**

აღმოსავლური საფიონონის დამტკბარამა ფერმა, რომელიც ხეცას მონდებოდა გავარარებულს და სხეულისთვის ათინათ ციდან ნასროლი პირველ მარსამდის ცის კაბაჯონს მოაქიდებოდა.

კონსტანტინე განსახორდას თარგმანი

მინდა შევიჩერდე ლექსის საინტერესო მეტანიკაზე, თუმცა სიტყვა „მეუბნება“ ძალზე მინიშნავს საინფორმაციო სფეროს, დანტე გუთავაზობს წყვილ ადამიანს, ადნერს მზის ამოხველას და აიხსნა ეფრის საფირონის ადარება; საფირონს, რომელსაც ადამიანს-ღვთის უწოდებენ. „Dolce color oriental saliro“ სარკეების თამაშს ქმნის, რადგან აღმოსავლეთის ცას საფირონი პეტია, თვით საფირონს კი – აღმოსავლური, ესე იგი, საფირონი გამოდგარებულია სიტყვა „აღმოსავლეთის“ მრავალმნიშვნელოვნებით, „ათას ერთი ღამის“ ამბებით, რომლებიც დანტემ არ იცოდა, მაგრამ უკვე არსებობდნენ.

კიდევ მახსოვს „ჯოჯობების“ მხებთე ქების ცნობილი პოლო ლექსი: „e caddi como corpo morto cade.“ რატომ გვერბის ასეთი ბრაგვანი? სიტყვა „დაცემის“ გამოვრების გამო.

„კოშკია“ სავსეა ამტვარი ნარმატებებით, მაგრამ მისი საყრდენი თხრობითობაა. ჩემს სიტყვებში თხრობითობას მაინცდა-მაინც არ აღასებდნენ, ანტიკლტმ უდახდნენ და ავიწყებოდნენ, რომ პოეზიის ფესვები ეპოსშია, ეპოსი კი ძირითადი პოეტური თხრობითი ფორმაა. ეპოსში არსებობს ფრა, ეპოსში არის „უნინ“, „ახლა“ და „შემდეგ“; ეს ვეღვაფერი არის პოეზიაშიც.

დანტე ალივიერი

მკითხველს ვურჩევდი, დაივიწყოს გველფთა და გაბეღლითა უთანბროებები, სქოლასტიკა, ყურადღება არ მიატოვოს მითოლოგიურ აღუზიხებს და ვერგილოუსის ლექსებს, რომლებიც ლათინურადაც ჩანებულა, დანტე კა, გამეორებისას, ხანდახან აუშუბოესებენ. ყოველ მემთხვევაში, თავიდან თხრობას მივსვს. მე მგონი, მას ვურჩევინ მოსწყდებია.

ასე რომ, ამბის მუდგულში აღმოცნებით და ეს ღამის უდალსურად მოხდება... ახლა ზებუნებრივზე თხრობისას ურწმუნო მწერალს უწევს, მამართოს ურწმუნო მკითხველებს და მოაზრდოს ისინი ამ ზებუნებრივისთვის. დანტეს შიშავის არაფერი სჭირდება: „Nel mezzo del camin di nostra vita mi ritrovai per selva oscura“. ანუ ოცდათხუთმეტი წლის ასაკში „მონიერი ცხოვრების ნახევარი რომ გაეთარი, დაბრუნდ ტივში აღმოვინდი“, რაც შეიძლება, ალფორია იყოს, მაგრამ ჩვენ სიტყვასიტყვით აღვიტვამთ ოცდათხუთმეტი წლისა, რადგან მიზნულია მართლმორწმუნეთა ასაკს სამოცდაათი წლით განსაზღვრეს. მიწნეულია, რომ ამის შემდეგ ვეღვაფერი უდაბნოა. „Black“ ინგლისურად – ნაღვლიანი, მოწვეწილი. ყოველ მემთხვევაში, როცა დანტე წერს „ელ მებზო დელ ცამინი დი ნოსტრა ვიტა“ – ეს არ არის ცარიელი რიტორი-

კა: იგი თავისი ხილვების ზუსტ ფროს ასახელებს – ოცდათხუთმეტი წლის ასაკს.

არა მგონია, დანტე ვინიწერი ყოფილიყოს ხილვა ხანმოკლეა. ხანგრძლივობით „კომედიის“ მსგავსი ხილვა მერქლებელია: უნდა დაგვყვით ავტორის ნებას და პოეტური რწმენით ვაკიხებით. კოდრესი მოაქნა, რომ პოეტურად რწმენა არის ნებაყოფლობით ჩაბნეწა დაუტყვევებლმა. ლიტერატურ ნარმოგებანზე მასულებმა ვიცით, რომ სტენანზე გადაცემული აღამაანები იმეორებენ მესპისრს, იხებენ ამ პირანდლოს, მაგრამ შესაბამის კოსტიუმებში გამოწნობენ და ამოაინებს გადაცემულებზე არ აღვიქვამთ შუასაუკუნეების ტანსაცმელი მემოსილი, დარბაზილრად მონაუბრე ახალგაზრდა კაცი მართლაც დამიის უფლისწულ შამლეტად ნარმოგვადგება. კინემატოგრაფმა ეს კიდევ უფრო საინტერესო მოუღვლია, რადგან ვუყურებთ არა გადაცემულ აღამაინებს, არამედ მათ გამოსახებებსა. თუმცა ეს ხელს არ გვაშლის, რომ სენსის განმეღობაში მათი გვეჯროფეს.

დანტესთან ცველაფერი ცოცხალი და თანდათანობით ვვარაუდობთ, რომ მას ისევე სჯერდებოდა სხვა სამყაროს, როგორც მეცდრეობდა დაგვეჯერებინა გოცენტრული გეოგრაფია და გეოცენტრული (და სხვა არავითარი) ასტრონომია.

ჩვენ კარგად ვიცნობთ დანტეს პოლ გრუსაკის მიერ აღნიშნული გარემოების გამო: „კომედიის“ პირველ პირშია დანერილი, ეს არ არის წმინდა წყლის გრამატიკული მოვლენა, ეს არ არის მხოლოდ „უხედავ“ ფორმის მბარება „ნახს“ ნაცუვლად. ეს ცალიებით მუტს ნიშნავს, სახელომობ, იმას, რომ დანტე „კომედიის“ ერთ-ერთი გმარია, გრუსაკს ეს ახალ თესებზედ მაარწია. ვიცით, რომ დანტემდე წმინდა ავტუბტინემ დანერა „აღსარება“, მაგრამ ეს დადებულნი მტყერმეტყველებით გამოწრული თხზულება ჩვენთვის არ არის დანტეს ნარამოვებელი ახლოსელი, ვინაიდან აფრიკელის გამაოგნებელი ლექსივეური სიმდებრე მდებარეებს მორის – იქითა ის, რისი თქმაც სურს, და აქეთ – ის, რაც გვესმის.

გებრად ქვეული მტყერმეტყველება, სამწუხაროა, არცყოლ იშვიათია. იგი უნდა ნარამოვებდეს საუბრებს, ხერხს, მაგრამ ხანდახან ხელისშემშლელად, ზუღავე იქცევა. ეს შეიწმენვა ისეთ განსხვავებულ მწერლებთან, როგორიცაა არიან სენეკა, კველი, მალტონი ან ლუგონესი. მათად სიტყვები გვამარტებენ.

დანტეს ჩვენ უფრო ახლოს ვიცნობთ, ვიდრე მისი თანამედროვენი. კინაღამ ვთქვამ, ისევე ვიცნობთ, როგორც ვერგილოუსი, რომელსაც სინხმარში ხედავდა-მეთქი. უწვეულია, ცველაზე კარგად დანტეს ბეატრიქე პორტიმარი იცნობდა. ავტორის საკუთარი თავი შეტყავს თხრობაში და მოუღვლიათა მუდგულშია. არამარტო ბედავს მომხდარს,

* „დავით, როგორც მედარის გვაში ვემა“. (იტალი)

არამედ მონანიღობებს კიდევ მასში. ეს მონანიღობა ყოველთვის არ შეემაბებება იმას, რასაც აღწერს.

ხედავთ ფუჯოებით შეშინებულ დანტეს; იგი იმბროსო კი არ არის შეშინებული, რომ ლაზარია, არამედ – მისი მიმი აუცილებელია, რათა ფუჯოებით დაევიჯროთ. დანტე შეშინებულია, შიშსა ჰყავს ატანარია, ნანახს გვიამბობს. ამბავს მისი ნათქვამით კი არ ვიციებთ, არამედ ლექსებით, იმტონაჟით.

აი, მეორე პერსონაჟი. „კომედიაში“ სამი გმირია, ახლა მეორეზე ვლახარაკობ. ეს ვერგილიუსია. დანტემ მიპატიჟა, რომ ვერგილიუსის ორი სახე ჩამოვკვიდილობდა: პირველი – ენეიდასა* და „კეორკეას“ მიხედვით, მეორე – უფრო აბლოგელი, პოეზიით, დანტეს ლეტისმოსავი მოუხიბათა შექმნილი. ერთ-ერთი მთავარი თემა, როგორც ლიტერატურაში, ისევე ცხოვრებაში – მეგობრობაა. მე ვიტყვოდი, რომ მეგობრობა ჩვენი, არგენტინელი ვენებაა. ლიტერატურაში უარსავი მეგობრობა აღწერა, იგი ვაგრძელებულია მეგობრობაში. შევედი, რამდენიმე ჩამოვთვალეთ. როგორ არ ვახსენებთ დონ კახოტი და სანჩო, უფრო სწორად, ალონსო კახანო და სანჩო, რადგან სანჩოსთვის ალონსო კახანო მთლიან ბოლოში ხდება დონ კახოტი. როგორ არ დავასახელოთ ფლორ და კრუსი, საზღვარზე დაღუბული ჩვენი ორი გაულო? როგორ არ მოვიგონოთ ბუენოს აირესისი და ფაბიო კასერესი? მეგობრობა ვაგრძელებული თემაა, მაგრამ მწერლები გველაზე ხშირად ციკლობენ, გამოკვეთონ კონტრასტი მეგობრებს შორის. კინაღამ დამაფიქრებდა – აი, კიდევ ორი, სრულიად განსხვავებული მეგობარი – კომი და ლამა.

დანტესთან უფრო ფაქიზი რამ ხდება. აქ არ არის პირდაპირი კონტრასტი. ევალიუსის მოკრძალება მისი ნინია – დანტე შელავ ეკუთვნის ვერგილიუსს, მაგრამ, ამავდროულად, ვერგილიუსზე მალაა ფგას, რადგან თავი ცხოვრებულა მიაწინა. ფიქრობს, რომ მიტყუებას დამსახურებდა, ან უკვე დამსახურა, რაკილა ხილვა შექნდა. ვერგილიუსი კი, როგორც „ფუჯოებით“ დასაწყისშივე ცნობილია – გზაბნეული სულია, ცოცხალია; რაკა ევერგილიუსი დანტეს ეუბნება, სალხინებლის იეთი ვლავ გამოვყვებით, ვასაგები ხდება, რომ რომელი სამარადისოდ განწირულია სამხელ noble castello-ში დასარტყავ; აქ მეკრებლან ანტიკურობის დედ დამიანია აირადღეი, ვინც ქრისტეს მოძღვრება არ იცოდნენ. სწორედ ამ წუთში დანტე ამბობს: „Tu duca, tu, signore, tu maestro...“ ამ ნაშის ვასალმანებულა დანტე ამაღლებული სიტყვით მოვალეობა ვერგილიუსს და ლახარაკობს თავის ხანგრძლივ მონაფეობაზე, უდიდეს სიყვარულზე, რამაც საბუღავდა მისიცი, ვაკეო ევერგილიუსის მინიწებლობა, ამბობს, რომ ეს ურთიერთობა მათ შორის საბუღავოდ დარჩება. ნაღვლიანი სახით შეკურებას ვერგილიუსს, რომელსაც ემისი, რომ განწირულია საბუღავოდ საცხოვრებლად noble castello-ში, სადაც დღერთი არ არის. დანტეს კი – პირიქით, ნება ეძლევა, ღმერთი იხილოს, ნება ეძლევა, საწყაროს ჩახსდევს.

აი, ეს ორი გმირი. მათ გარდა, კიდევ ათასობით და ასობით პერსონაჟია, რომელთაც ჩვეულებრივ ეპიზოდურებს უწოდებენ, მე კი მარადიულად დაეარქმევი.

თანამედროვე რომანი მოუხედ გმირებს თვითმეტყველებს ვერდიუზე ვაკცონოს, თუკი ვაკცონა მოახლოვდა. დანტეს ანიოლის ნაივრ მოუფიხს. ამ ნაშის პერსონაჟი საბუღავოდ განისაზღვრება. დანტე მევენებლად არჩევს მთავარ მომენტს. ბევრ მოთხრობაში უკადვ ამის ვაჟიურებს და ვაჟაბუნაა. არა საუკუნეებში დანტეს ბუნებში, უნარმა – ერთი მომენტი მარმადეაგინოს მივლი ცხოვრების ნიშნად. დანტესთან პერსონაჟთა ცხოვრება რამდენიმე ტერცინშია ჩატკული. თუკი ეს მარადიული სიკეთეხლა. ისინი ერთ სიტყვაში ცხოვრობენ, ერთ მოქმედებაში; ეს სიმღერის ნაწილია, მაგრამ მარადიული. აგრძელებენ ცხოვრებას და ისევ და ისევ ჩნდებიან ადამიანთა ნარმოსახვამი.

კარლილს მიაწინა, რომ დანტეს ორი დამახასიათებელი თვისება აქვს. არა, რასაკვირველია, მუტი, მაგრამ ორი ძირითადია – სინაზე და სიმკაცრე (არამარტო განსხვავებულა, არამედ ნინაღმეგობრობიც). ერთი მხრივ, ესაა დანტეს ადამიანური სინაზე, ის, რასაც შექმნილი უფებდა „The milk of human Kindness“ – „თანაგრძობისა“, „კულტეილობისა“, მეორე მხრივ ცოდნა, რომ ყველანი შეკარა სამართოს მიკედინი ვარი და არსებობს წესრიგი. ეს ნესრიკი შეესაბამება სხვა, მესამე მოსაუბრეს.

ავილით ორი შავლიანი. ვაგინებოთ „ფუჯოებით“ ვველიუს ცნობილი ეტხოდი მესუთო თუვიან, პალოსა და ფრანკისკას ეტხოზი. არ ვაიკირებ დანტეს მოფილას – ჩემი მხრივ თახვიდობა იქნებოდა, სხვა სიტყვებით ვადმივკა ერთხელ და საბუღავოდ ნათქვამი იტალიურად – მხოლოდ ვარეუბოთა შეხსენება მინდა.

დანტე და ვერგილიუსი მეორე გარსმა ჩაიდან (თუ არ ვეცდები) და ხედავენ მოფუთფუთე სულებს, გრძობენ ცოდვის სიმყარეს, სახვედის სიმყარეს. უსიხარულე ვარეუბოცა. მაგალითად, მინოსი, კუდს სპირალისებურად რომ ვრავნის, რათა ატყუნოს, რომელი წრეში ხედავინ ვანხიერებები. აქ ხაზგასმულია სახიზლობა და ამკარა განება, რომ ფუჯოებით არ შეიძლება, რამე ლამაზი იყოს. იმ ვარსში, სადაც ვარეულები იხევიან – დიდი სახელები არიან. ვაშობი, „დიდი სახელები“, რადგან დანტემ, ამ ტუბის წერა რომ დაიწყო, ვერ კიდევ არ იყო ისეთი სრულყოფილი, რომ პერსონაჟები შეეძენა რადღე უფრო დიდით, კიდრე სახელია. მაგრამ დანტეს ოსტატობა უკვე თავს იჩენს noble castello-ს უსიხადებში. მათ შორისაა მოქროსი, ხელიმ მახვილი ეტხოვდა. ერთმანეთს რამდენიმე სიტყვას ეუბნებიან... ვამეორება არ არის საჭირო, აქ დღემლი ვგმართებებს. ვერადღეი რიშეხაბამე თაყმდებლად მორწმუნებსა საბარე ლომბამი უოფისთვის განწირულებისა, რომელთაც ლეთის სახის ხილვა არ უწიოთ. მესუთო ექვამთ მიდის დანტე თავის დიდებულ აღმართასთან: თურმე შესაძლებელია დიალოგი მიკველებულია სულებსა და მათ შორის, იგი თანავარკმობს ვარადცვლებს და თავისებურად განსხვავ კიდევ. არა, არ ვახსენებ; იცის, რომ მსაჯული თვითონ არ არის. მსაჯული სხვაა, მესამე მოსაუბრე – ლეთისებობა.

* ევილიუსი ცხოველი (იტალია)
** „ბატონო, უფროსო, მასწავლებლო...“ – (იტალია)

ერთი სიტყვით, იქ არამდ ამოჭეროთ, პლატონი, სხვა დღეი ადამიანები. მაგრამ დაწვტე მზერა მიმართულია ორ უცნობზე, არც ისე ცნობილ ადამიანებზე, თავის თინამალოყეებზე: პაოლთან და ფრანჩესკაზე. იცის, როგორ გაუღვივებ შეუფარებულებს, უბნობს და ისინიც ჩნდებიან. დაწვტე გუჯუბნება: „Quali colombe dal disco chiamate“, ჩვენს წინაშე ორი ცოფიული, დაწვტე კი მათ ორ მტრულს ადარებს, სურფილთ რომ მიიღვტიან ერთმანეთისკენ, ვინაიდან ამ სცენაში მთავარი გრწონბა. მოგტს ქალ-ვაგი უახლოფდება და ფრანჩესკა – მხოლოდ ის ლაპარაკობს (პაოლოს არ შეუძლია) – მადლობას უბნის დაწვტეს ადამიანებისთვის და ასეთ გულასამარუებულ სიტყვებს ამბობს: „Se fosse amico il Re dell'universe noi pregheremmo lui per la Tua pace“ – „შე რომ სამფართოს მეუფის მეფობარი ცოფი (ამბობს, სამფართოს მეუფის“, რადგან არ შეუძლია ლმერთის სხენება. ეს სახელი აკრძალულია ჯოჯოხეთისა და სალხინებელში), მენიერი მივიღობს ვთხოვტე, რადგან შენს გულში სიბრძალულია ჩვენი ტანჯვისადმი“. ფრანჩესკა ჰეყება თავის ამბავს. ჰეყება ორჯერ, პირველად – თავმუკატებულად, მაგრამ დაფინებით იმჯორებს, რომ ისეც უფერას პაოლო. ჯოჯოხეთში მონანება აკრძალულია, მას გატწობიერებული აქვს თავიანი ცოფა და ცოფვის ერთადელი ორება, რაც ქალს სიღაფეს სძენს. სამანველება იქნებოდა, რომ მოტწანიებნა, მომდარი ენანა. ფრანჩესკამ იცის, რომ სასჯელი სამართლიანია, ემორჩილება მას და განანგრძობს პაოლოს სიყვარულს.

დაწვტეს უნდა გაკეთოს. Amor condusse noi ad una morte: პაოლო და ფრანჩესკა ერთად მოკლეს. დაწვტე არ აინტერესებს არც მათი კემიონი, არც ის, თუ როგორ იბოჯეს ან მოაკლენეს: მას აინტერესებს უფრო იფდელბა – როგორ მიხედნენ, რომ უყვარი, როგორ შეუყვარდათ, როგორ დაუფგვათ ნაზი ოხერის დრო. იცა კითხება სვამს.

მინდა თემას გადავუბნეო და მეტახსწროთ ლუბოლდო ლუგინგვის ალბათ საუკეთესო და უტყველად „ჯოჯოხეთის“ მეხუთე სიმღერით მთავკენებული სტროფი. ენაა პირველი კუბლტი სინტეზის „მეწიფირა ხული“ კრებულდან „კეროს ხანა“ (1922)....

**Al promediar la tarde aquel dia
Cundo iha mi habitual adios a darte
Fue una vaga congoja de dejarte
Lo que me luzo saber que te queria.**

„იმ საღამოს, გამობოხეებისას, / როცა დაფა დრო, ჩვეულებრივ, მეოქვა „მშვიდობით“, / განპირების ბუნდოვანმა სუფამ / მიმახვედრა, რომ მიყვარხარ.“

მეელი დროის პოეტები ამბობდნენ, რომ ადამიანი ღრმა კემანას გრწონბს ტლთინ გამომშვიდობებისას, და იმითი მავნებზე ნერწყვის. აქ პირქუთი, როცა დაფა დრო, ჩვეულებრივ, მეოქვა „მშვიდობით“ – მოუწელი სტროფიანი, მაგრამ ევ არაფერი, რადგან „შეუღლი მშვიდობით“ ნიშნავს, რომ ისინი სწირად ხვედებიან, – და შემ-

დენ „განმრძების ბუნდოვანმა სუფამ მიმახვედრა, რომ მიყვარხარ“.

არსებითად, იცოფე თემაა, რაც მეხუთე სიმღერაში: ორმა ადამიანმა აღმოჩინა, რომ ერთმანეთი უფეროთ, თუფეცა ეფერა ამსე გეგვებდნენ. სწორედ ამის გავტება სურს დაწვტეს. ფრანჩესკა ჰეყება, იმ დღეს როგორ კითხულობდნენ ლანსელეტის, მისა სიყვარულისგან მოგერილი ტანჯვის ამბავს. მარტონი იყენებ და ეტყვი არაფრისა პერწდათ. სახელოებრ, რისი ეტვი არ პერწდათ? ეტვი არ პერწდათ, რომ ერთმანეთი შეტყვარებოდათ. კითხულობდნენ ერთ-ერთ ნიგნს, პრიტანელებმა საფრანგეთში რომ შეთხზეს საქონითა შემსიყვას შემდეგ, ერთ-ერთ ნიგნს, აღონისა კიხინი რომ მკლელილობამდე მიყვას და პაოლოს და ფრანჩესკას ცოფდნელი ენება გააფინა. ერთი სიტყვით, ფრანჩესკა უბნობს, რომ დროდადრო ნოთდებოდნენ, რომელედაც ნოთში კი „quando leggemo il dislato riso“, „ნათკითხეთ სასურველი ღმამლე“, რომელსაც აკოცა საყვარელი, და მან, ვისაც არასოდეს დაემორადები, მაკოცა, tutto tremante“ (მთელი ტანით აართოლებულმა).

არსებობს რწადე, რაზეც დაწვტე ხმას არ იღებს, მაგრამ იგრწონბა მთელი ეპიზოდის განმავლობაში, და შესაძლებელია, სწორედ ამითაა მჭარფისი კი აფტელი უსადღერო თანაგრწონბით გვიამბობს დაწვტე ამ ორი შეყვარებულის ხეგრებზე და გხვდებით, რომ შურს მათი ბედისწერა, პაოლო და ფრანჩესკა ჯოჯოხეთში არიან, თეითონ კი ხნა ღუას, მაგრამ იმით ერთმანეთი უყვარი, ამანი კი ჰეატარებს სიყვარული ვერ მოამოფა. მათ სიყვარულში დაწვტე გამომჩენის ხედავს, აინტერესებს საკუთრივ მათორე მატარებელსავე. ეს ორი ცოფიელი კი ვანუყვრდენ არიან, ჰეატარებულნი მამკრანამ მამკრანაში თონდაც სწომდად უამჰელო. დაწვტე არც ჩვენ გვაიმეოფებს, რომ მათი ტანჯვა შენჯება, მაგრამ ისინი ერთად არიან. სამუფამოდ ვანუყვრდენ არიან, ერთად არიან ჯოჯოხეთში, დაწვტესთვის კი ეს საინტერო ხვედრია.

გვესმის, რომ ის ძალზე ადღელებულია. გონმისდელი ეტვი.

თითოეული ადამიანი საუკუნოდ განსაზღვრულია თავისი ცხოვრების ერთადერთი ნამში – ნათით, როცა ადამიანი სამუდამოდ ხვედება საკუთარ თავს. მორწულია, რომ დაწვტე ფრანჩესკას კოცავს, სასტკოცა მის მამართ. ასე ფიქრი ნიშნავს, დაფორმე მესამე გმირი. ვისაც „კომედია“ არ ესმის, მამწიფეს, რომ დაწვტე ეს ნანარმოები მტრუბათა ანგარიშვასამორიხლად და მეგობრებს მოსაფერებლად შეურთა. მტწარის სიყრუეა. ნიყუე ამბობს, დაწვტე აფთარია და საუფაყუებს შორის თხზავს ლექსებსო. ლექსების მიხზველი აფთარი – უსაზრო საბეც, ეტვე არ იყოს, დაწვტე ტეკოფილით არ ტკებება. მან იცის, რომ არის მომკეციდინებელი, გამორუხუფველი ცოფდება. თითოეული მოგანბსთვის იცა ორწივს ერთ ადამიანს, ვინც ჩადინა ეს ცოფება, თუნდაც ეს ადამიანი სხვა ყოველმხრივ შესანიშნავი და ჩინებული იყოს. ფრანჩესკა და პაოლო ენებას აპყროლიან, სხვა ცოფდები არ გაანწინათ, მაგრამ ერთად საყმარისია მათ ენასასჯელად.

ასრს მიუნდლომელ ღმერთზე სხვა ნიგნში ეხედავთ, კაცობრობის ერთ-ერთ მთავარ ნიგნში, ოთბის ნიგნში.

* როგორც მტრუბელი ბუფას ტკობ ძახილზე (იტად)

გახსოვთ, როგორ შეამყენებს იობი უფალს, როგორ ამხელენ მტკობრები და ბოლოს, როგორ ლაპარაკობს ღმერთი ქარიშხლიდან, უარყოფს მათ, ვინც იცავს, და მათ, ვინც ბრალს სდებს იობს.

ღმერთი ადამიანთა ნებისმიერ სამაჯვაროზე მაღლა დგას და ამის შეცნობაში რომ დაგვეგზარდოს, ორი უზღუდლო მატყალიან მოქცევა: ვეშაბი და სპილი. მათ არჩევს, რათა გვაპყენონ, რომ ისინი არანაკლებ საზარელია ჩვენთვის, ვიდრე ლევიანები და ბეგემოთი (რომლის სახელიც მრავლობით რიცხვში დგას და ებრაულად ნიშნავს „ბევრ ცხოველს“). ღმერთი ადამიანურ სამაჯვაროზე მაღლა დგას. ამას ამტკიცებს იგი იობის წინაშე. და ადამიანები მის წინაშე მდებარე ხრიან, რადგან გაბედეს მისი განსჯა, მისი გამართლება. ეს არ არის საჭირო. ღმერთი, როგორც ვაჭვე ამბობდა, სიკეთისა და ბოროტების მიღწევა ეს სხვა ნაგებობაა.

დანტე ყოველთვის რომ ეპოხებოდეს წარმოსახვით ღმერთს, შამის გასაგები იქნებოდა, რომ ეს ცრუ ღმერთია, უბრალოდ, დანტეს ასლია. პირიქით, დანტე უნდა მიიღოს ეს ღმერთი, როგორც ის, რომ ზეატრინებს არ უფარს, რომ ფლორენცია უპატრონოა, უნდა მიიღოს დეკლარაცია და საკუთელი რაგენაში უნდა მიიღოს ქვეყნიერების ბოროტება; ქვედა უნდა მიიღოს ღმერთის წინაშე, რომელსაც ვერ ჩანს შეშვება.

არის გმირი, რომელსაც ვერ ნახავთ „კომედიამი“, ვერც ოქტივად, რადგანაც ძალზე ადამიანურია. ეს გმირია იესო. იგი არ არის „კომედიამი“, ისე, როგორც სხვანაირებაა: ადამიანური, სახარებისეული იესო ვერ იქნება მეორე „კომედიის“ სამეგობო.

მინდა, ბოლოსდაბოლოს, გადავიდე მეორე ეპიზოდზე, რომელიც „კომედიის“ მწვერვალად მსჭვინტება. ის ოცდაშვიდეს სიმღერაშია. ესაა ულისეს ეპიზოდი. ოდესღაც დაწერილ სტატია „ულისეს ულიცინა“. გამოთქვენი, მეორე დეკარტე და ახლა მას აღდგენას ვცდილობ. მე გმირი, ეს ყველაზე იუმორული ეპიზოდი „კომედიამი“ და იქნებ ყველაზე ადამიანური თუმცა მწვერვალზე საურთიბას ძელი გასარჩევია, რომელი სჯობს დანარჩენებს, „კომედიამი“ მწვერვალზეთაა საყვებ.

პირველი ლექსისთვის სწორედ „კომედიამი“ ავირჩიე, რადგან ლიტერატორი ვარ და მიმაჩნია, რომ ლიტერატორი და ლიტერატურათმცოდნე „კომედიამი“. ეს არ ნიშნავს არც თანხედრებას მის თეოლოგიასთან, არც თანხმობას მის მითოლოგიასთან. ჩვენ ქრისტიანული მითოლოგია და წარმართული აბდომედა გვაქვს. ლაპარაკი სხვა რამეზე – არც ერთ წიგნს არ მოუხმობია ესოდენ ძლიერი ესთეტიკური ტკობა. ვიმეორებ – მე შედონისტი მითოლოგი ვარ, წიგნებში საიმოყენებას ვეძებ.

„კომედიამი“ არის წიგნი, რომელიც ყველაზე უნდა ნაკითხობთ. ამის გაუკეთებლობა ნიშნავს უარის თქმას ლიტერატორის ძველია მორს საუკეთესოსზე, ცხოვრებას სამში ასტრუტონში. რისთვის უნდა მოვაკლოთ საკუთარ თავს „კომედიის“ ნაკითხვის ბედნიერება? თან ეს ოლი კითხვაა. ძნელი ისაა, რაც კითხვა მოსწავლას: მოსაზრებები, კამათი, მაგრამ წიგნი თავისთავად მრავლითა გამჭვრელია. მისი მთავარი გმირი – დანტე, შეიძლება ყველაზე ცოცხალი პერსონაჟია ლიტერატურაში, არის სხვა

შესანიშნავი სახეებიც. მაგრამ დაუბრუნდეთ ულისეს ეპიზოდს.

დანტე და ვერგილიუსი უახლოვდებიან, მე გმირი, მრევე ხეცს, სადაც მატყურები არიან. თავი იწვევს ვერციის მიწლებით, რომელზეც დანტე ამბობს, ფრთებს მინათა და ცამი სცემს და მის სახელს ჯოჯოხეთში ადგენენ. შემდეგ ზემოდან უარჩევ კოცონს ხედავს, ცველები კი, აღბი, დამალულან მატყურათა ხულები, დამალულან, რადგანაც საიდუმლოდ მოქმედებდნენ. ალი მოძრავია და დანტე კინაღამ ხეში ვარდებდა. მაგრამ ვერგილიუსი ამხნევებს, ვერგილიუსის სიტყვა. იგი ლაპარაკობს მათზე, ვინც ცეცხლშია და ასახელებს ორ ჩინებულ სახელს, ულისესა და დიომედეს. აქ იმისთვის არიან, რომ ტროას ცხენის ოლი მოაგონეს, რამაც ბერძენებს ალყამყორტში ული ქალაქი ააღებინა.

ულისე და დიომედე აქ არიან და დანტეს მათი ვაცინობა სურს. ვერგილიუსს ამცნობს თავის სურვილს, დაეღაპარაოს სიყვლის ამ ორ დიდ აჩრდილს, ამაღლებულ და დიად გმირებს. ვერგილიუსი ამ თხოვნის შესრულებაზე თანახმაა იმ პირობით, რომ დანტემ მას უნდა მიანდოს საუბრის წარმართვა, რადგან ლაპარაკია ორ ქვემაღალ ბერძენზე. აღბათ, ასე სჯობს, რომ დანტე არ ლაპარაკობს. ამას ორჯერადა ხსენია. ტორკვატო ტასოს მიანდა, რომ ვერგილიუსს საკუთარი თავისი მომეორება დასახლება უნდადა. სრულიად უაზრო და უღირსი ვარაუდია, რადგანაც ვერგილიუსმა უმეორა ულისეს და დიომედეს, და თუ დანტემ მათი ამბავი იცნავდა, სწორედ ვერგილიუსის წყალობით. აღბათ უნდა უარყოფი პაპოფხა, რომ შეიძლება დანტემ თავის ბერძენებს ამრეხით შეეხებინა, რაკი ენისის შიამშითავი გახლებდა, ამ რაკი ბარბაროსი იყო. ვერგილიუსი, ისევე, როგორც დიომედე და ულისე – დანტეს გამოხატონია. დანტემ გამოიგონა ისინი. ოღონდ ისეთი სიმღერით, ისე ცოცხლად, რომ შეიძლებადა, ვეფერა, ამ გამოგონილმა გმირებმა (რომელთაც არ გააჩნიათ სხვა ხმა, იმის გარდა, რაც დანტემ უბოძა, რომელთაც არ გააჩნიათ სხვა სახე იმის გარდა, რითაც წარმოადგინა), ჯერო არ ამბობუონო, რადგან თვითონ ჯერ არავინაა, ჯერ თავისი „კომედიამი“ არ დაუწერია.

დანტე ჩვენთვის თამაშიმ ტრთვება: ისიც მოხიბლულია „კომედიით“. ფიქრობს: ესენი სიმღერის ნათელი გმირები არიან, მე კი არავინ, ღველილი რას შეიძლება ნიშნავდეს მათთვის ჩემი თხოვნა? მაშინ ვერგილიუსი გმირებს სთხოვს, თავიანთი სიკეთის ამბავი უამბონ, და გაისმოს უხილავი ულისეს ხმა. ულისე არ ჩნდება, იგი აღბი გახევეულია.

აქ წაანყვებით დანტეს მიერ შექმნილ გასაოცარ ლევენდებს, ლევენდებს, რომელიც სჯამის იმსაც, რაც „ოდიუსას“ და „ოლიადის“ ბოლოსაა, და იმსაც, რაც სხვა წიგნს გულისხმობს; წიგნს, სადაც ულისე სანდბად მრეველურის სახელი ჩნდება – „ათას ერთ ლამეს“.

ლევენდებს დანტე ქმნის სხვადასხვა ვითარებათა გავლენით. აქ, პირველყოფლას, არის რწმენა, რომ ლისაბონი ულისეს დაუფლებულია, რწმენა, რომ ატლანტის ოკეანეში ნეტარი კუნძულები არსებობს. კლტებით ვარაუდობდნენ, რომ ატლანტის ოკეანეში ფანტასტიკური ქვეყნება: კუნძული – მრავალჯერ დასერილი მდინარით, რ-

მეორე სახეობა თვე წილად და გემებით, ხმელეთს რომ არ მი-
ადგებოდა; მარნავეი ციციხელიანი კუნძული; კუნძული,
სადღე ბრინჯაოსფერი მწვერული მისდევნე ციციხელის
პირე არმებს. ტყეობა, ამას დანტეს ჟურადგება მიაპყრო,
პოეტმა ლავრადგებს კეთილშობილებად მებისა.

უღესს ტყეებს პენელეოსს, თავს უფრის მგობრებს და
ეუწინება: თქვენი ფაქტები, არც ისე მკაცრ დრო იცხობ-
რეთ, ათასი ხაფიფად დაბრუნეთ... და სთავაზობს კეთილ-
შობილურ ამოცანას – გაიარონ პერაკლეს სვეტებს, გადაკ-
ვეთონ ზღვა, გამოკველიონ სამხრეთის ნახევარსფერო,
რომელიც, როგორც მაშინ მაინცნად, შილოდ წყლისაგან
შეადგება. არ იცოდნენ, იქ კიდევ რამე იყო თუ არა. ეცა-
ცვას უწოდებს, ეუბნება, ცხობელურა ხეფერისათვის კი არ
დაბადებულხარო, არამედ მამაცობისთვის, ცოდნისაზე-
სო დაბადებულხარო, რათა ცოცხელი და გაიგოთო. იხივე
მიპყვინა და „ნიჩბებს ღრთავს მესამისა“.

საინტერესოა, რომ ეს მეტაფორა „ოდისეოსი“ ვეხადე-
ბა, რაც შეუძლებელია დანტეს სკოდალია. იხივე მიცურა-
ვენ და უკან იტოვებენ სეუტას და სევილიას, გამილ-
წვადი გადთან და მარცხნივ ურევენ. მარცხნივ, მარცხენა
მხარე „კომედიამი“ პოორტებსა ნიშნავს. საღმინებელი
რომ მოხვედ, მარჯვნივ უნდა ნახავდა, ფოჯობეთი რომ
აღმოჩნდ – მარცხნივ ვთ იგი, სიტყვა „sinistro“-ს ორი
მნიშვნელობა აქვს. მერე ნათქაზია: „აქამთ დაჯინაზე ყვე-
ლა ვარსკვლავი მკორე ნახევარსფეროსი“ – ჩვენი, ვარ-
სკვლავებით სავსე ნახევარსფეროსი, დიდი ორსულიელი
პოეტს იტიტი წერს „astarlan sky“, – „ვარსკვლავებით მო-
ქვდილი ცა“. ეს არ ითქმის ჩრდილოეთ ნახევარსფეროზე,
სადაც ჩვენთან მდებარეობს ვარსკვლავები ცოტაა.

ხუთი თვე მიცურავენ და ბოლოს, ხმელეთს ხედავენ.
მორს – მუჟი ფერის მთაა, ველაზე მდელი, რაც კი
ოდაქმნი კაცის თვალს უნახავს. უღესს ამბობს, რომ სინა-
რული ტირილია შეუცალა, რადგანაც ქარიშხალი ამოვარ-
და და ხომალდი დაიშხრა. ეს მთა საღმინებელია, რო-
გორც სხვა ქებაში ირქევა. დანტეს სუჯრა, რომ საღმინე-
ბელი (ისე იქცევა, ვითომ სუჯრა – სუეტური მიხნით) – ან-
ტიპოოდა ქალაქ იერუსალიმისა.

და აი, უღესს უღებობთ ამ საშინელ ეპიზოდს და გვირ-
ნდება კითხვა, რისთვისაა დას-
ჯული უღესი. როგორც ჩანს,
ცხენთან დეკავპორებული ოი-
ნის გამო არა, რადგანაც თავისი
ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს
მომენტში დანტესაც და ჩვენც
სხვა არმეს გვიყვება: დასჯილია
კეთილშობილური და გაბედუ-
ლი მოგ ხაურობისათვის, აგრძა-
ლელის, შეუძლებლის
შეცნობის სურვილისთვის. სა-
კუთხო თავს გვეკითხება, რატომ
გამოარჩევა ეს სიმღერა ასეთი
ძალით. სანამ პასუხს გავცემდებ,
მინდა გაფიხსეხო კადემ ერთი
მოვლენა, რომელიც, რამდენა-
დაც ჩემთვის ცნობილია, დღემ-
დე არავის აღუნიშნავს.

არსებობს კიდევ ერთი დიდი ნიგნა, ჩვენი დროის დიდი
პოეტა, მერმან მელვილის „ჰომი დიკი“. ავტორს „კომე-
დია“ უქტვლად ლონგფელის თარგმანით ეცოდინებოდა.
მეღელივი გვიამბობს, როგორ დასდევს დასახირებული
კაპიტანი აქამთ თორ ვეშას შურის სამძებლად. ბოლოს
ერთმანეთს ხედეებან. ვეშას კაპიტანს აბრჩობს და ვეშე
რომანი მთავრდება ზუატად ისე, როგორც დანტეს სიმ-
ღერა: იხივე ზღვამ ჩავლამა. მეღელის ამ ნოთში „კომე-
დია“ უნდა გახსენებოდა. თუმცა მირწყნია ვიფიქრო,
რომ ნაკიხელეუ პქონდა და იმდენად შეითქია, რომ და-
ვინებავს შედელო „კომედია“ მისი ნაწილი უნდა გამწდა-
რიყო, შემდეგ აღმოაჩინა, რომ მრავალი წლის წინათ ნაუ-
კითხავს, მაგრამ ამაზე ერთი და იგივეა. თუქცა აქვს კე-
თილშობილი სწრაფვა კი არ მოუძლეის წინ, არამედ შუ-
რისძებნის სურული. უღესს კი ადამიანთა შორის უკე-
თილშობილეს არსებობათი იტყევა. და კიდევ: უღესს ასა-
ხელებს თავისი სახეულის ქქმმარტე მიზნს, რომელიც
გონიერებას უკავშირდება.

რა არის ამ ეპიზოდის ტრავმაში? მე მგონია, ამას ერ-
თადერთი ახსნა აქვს. ერთადერთი ღირებული ახსნა და
ის ასეთია: დანტე გრწამდა, რომ უღესს რადეკარად
თვითონაა. არ ვიცი, აცნობიერებს თუ არა, თუქცა ამას
არცა აქვს მნიშვნელობა. „კომედის“ ერთ-ერთ ტრაგედი-
ში ნათქაზია, რომ არავის აქვს ნება, იცოდეს განცენის
მსჯელობა. განცებას წინ ეერ გაუფსნებთ, ვერ გაივებთ,
ვინ გადარება და ვის ელის სასჯელი. დანტემ გაბედა წინ
გაუფსნო (მოეტური სახით) ამ საშხეჯაროსთვის. მას უ-
და სკოდალია, რომ ეს სახედათაა, შეუძლებელია, არ
სკოდალია, რომ წინ უსწრებს ღვთის მიუხედავოდ
მსჯელობა.

სწორედ ამიტომაც უღესს საბე ესოდენ ძლიერი;
უღესს – დანტეს ანარკულია, დანტე გრწამდა, რომ
თითქმის დაწისაბურა ასეთი სასჯელი. პოეტა დაწერი,
მაგრამ ეს თუ რე დაარღვია იფუშალი კაონებო წყედა-
ფისა, ღვთისა, ღვთებრიობისა.

ვამთავრებ. მინდა მხოლოდ გაფიხსორო, რომ არავის
აქვს უფლება, მოიკლოს ეს ბედნიერება – „კომედის“ წა-
კითხვა. მერე იქნება კომენტარები, სურვილი, ვაიგრო, რას
ნიშნავს თითოეული მათოლოგი-
ური მინიშნება, დაიბარო, რო-
გორ ექცევა დანტე ვერკოლეუ-
სის დიდ ღვთისებს და თარგმნი-
სა ლამის აუმიჯობებს კიდევ-
პირველყოფილსა, წიგნი უნდა ნა-
ვითობით ბავშვერა ჩწმინით,
თავდავიწყებით; მერე იგი სო-
ციალისტური ბოლომდე აღარ მოგ-
ვპირდება. მე იმდენი წელიწადია
მას დამეცება, მაგრამ იციო, რომ
ხვალ ვადავშლი და აღმოვაჩენ
მას, რაც დღემდე არ მინახავს.
ვიცი, რომ ეს წიგნი ჩემს დაკვირ-
ვებებზე მეტია. ჩვენზე მეტია.

თარგმნა
ნიკო მკვათიანი

1937 წელი და ქართული მხარლობა

შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში 2008 წლის 5 მარტს სამეცნიერო სესია გაიმართა თემაზე – „1937 წელი და ქართული მწერლობა“. თარიღი საგანგებოდ შერჩეული არ ყოფილა, საინსტიტუტო ტრადიციის თანახმად, სამეცნიერო დონისთვისაა ოპობზაბის დინამიკა, თუმცა რეკორდ სესიაზე იქცა, ხუთი მარტა სტალინის გარდაცვალების დღეა და ეს უნებური დათხროვა სპონორად აღიქმება. სესია განხილავს ინსტიტუტის დირექტორის შავერდელმა შაკა ელბაძემ და სიტყვა მის ორგანიზატორს, ქართული ლიტერატურის განყოფილების ხელმძღვანელს გადაცა.

მანანა კვაჭანტირაძე აღნიშნა, რომ სესიაზე მოხსენებებს ძირითადად, განყოფილების თანამშრომლები წარმოადგენენ, ეს შათი ერთ-ერთი სამეცნიერო პროექტის ნაწილია, სესიის გამართვის იდეა კი ეკუთვნის ქალბატონ ლალი ავალიანს.

გამომსვლელმა დააზუსტა, რომ საკითხის განხილვა ორი მიმართულებით წარმოართმობდა:

1. 1937 არ წარმოადგენს ერთ კალენდარულ წელს, ესაა მიწელი ეპოქის მარცერი, მის ქვეშ შოთაზრებთ ძალადობის გარკვეულ ფორმებს, ციფრთა 1937-ის კვლი ქართული მწერლობაზე, შევეცდებით ისეთი აქცენტები დავაყვანო, რომელიც აქამდე არ დასმულია;

2. ხახუ ვაგინდა გავუყვანო დამოკიდებლობის დამოკიდებულებას 1937 წლისაში. განიკითხოთ ისტორია, არ არის მწიღი, მაგრამ ჩვენ დიდი პასუხისმგებლობა გვაქვს, სუბტიტურად არ შეეხედოთ მას.

37 წელი ილიასთანაც ასოცირდება, მართალია ერთი სასუქური ადრინდელი, მაგრამ 1837 მისი დაბადების თარიღია.

შოთაზრებთ – ტექნიკური მიხედვით, ვითარცა გამოკითხული, გვიჩ იმ დროების ქვეყნი უნდა ჩავუდეს და მე-9 განიკითხოთ თვით დროების შეღწევა, ილია განსხვავებულ დეფინიციას აძლევს დროების შიშლს, ჩვენც ეს კუთხით უნდა დავანახოთ 1937.

პირველი მოხსენება – „ლავრენტი ბერია და კონსტანტინე გამსახურდია“, სოხო სიკვამ წაიკითხა.

კონსტანტინე გამსახურდია ბოლშევიკების ყურადღების არეში 1921 წლიდანვე მოექცა, როცა გახვთ „სოციალისტ-დემოკრატიის“ ფორმებიდან მკაცრად აკრიტიკებდა მოძალადე ხელისუფლებას, მიმართავდა ლენინს, აღნიშნავდა 26 მაისს, შოთაზრებთ საქართველოს დამოუკიდებლობის დაცვას. ჩეკისტები სიტუაციის გულმოდგინედ სწავლობდნენ, თუმცა უკრ უთარაღი ხალხის მიმართ რეპრესიებს არ მიმართავდნენ, შოთაზრებთ შეიძლება და წინააღმდეგობის გაწევა. თუმცა ამას მოჰყვა 20-იან წლებში მწერლის რამდენჯერმე დაპატიმრება.

1927 წლის 15 ივნისს ლავრენტი ბერიაშ უარყოფითი პასუხი გასცა ფილიპე მახარაძის მიმართებას, რომელიც, სხვა კომუნისტების მხარდებით, კონსტანტინე გამსახურდიას შეწყალების იხოზავდა. ლავრენტი ბერია საქართველოს კომპარტიის ცეკას პირველი მდივანი 1931 წელს გახდა, 1932 წლიდან კი, საკავშირო ცეკას დადგენილებით, მწერლებისაშივე დამოკიდებულება შეიცვალა, დანყოფილება შეიქმნა, ნიჭიერი მწერლების გადამოსაზრებლად. სტალინის ლოზუნგია – „ვადრები წყვეტენ ველოფერს“ ლიტერატურაზეც გავრცელდა. მომხსენებელმა წინარდებ ამ ფაქტით ახსნა ბერიას დამოკიდებულებას შეცვლა გამსახურდიას მიმართ. მან ბერიას მხრიდან კონსტანტინე გამსახურდიას მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების რამდენიმე ფაქტიც გაიხსენა, მოიტანა ამონარიდი ბერიას ვაყის, სერგო ბერიას მოგონებებიდან, მამარტენი ორჯერ სიყვედიდან ახსნა კონსტანტინე, ის წვენი ოჯახის სასოფელი სტუმარი იყო. 1933-1946 წლებს გამსახურდიას შემოქმედებითი აღზავლობის ხანა, რაშიც, მომხსენებლის აზრით, ხელისუფლების თანხდგომაც მნიშვნელოვანი ფაქტორია, მთავრდება, დეტატორულ ქვეყანაში. გამოშვებულმა 30-იანი წლების ქერიმეტებზე დაწერილებით ისაუბრა, ეცოცია და ბერიას გართობილული ურთიერთობაც მამოიხილა.

თუ სოხო სიყვანა გამოსვლა ქართველი მწერლის ბედს მიეძღვნა ტოტალიტარულ სახელმწიფოში, შაკა ჯობაძის მოხსენების თემა მხატვრული ნაწარმოების პერსონაჟების ბედი გახლდათ, კერძოდ, ზარა ასისწინებლის რომანს – „არქევიზის“ პერსონაჟებსა. ახლა, მოვსება დიტერატურა გამოვიდა ანდერგარდნიდან, დიდი ოსტატობაა სტაფორ, რეპრესიების პერიოდს იცე მოიხსენი საეტიკით თავისუფალი მსაყარის მეთიხებლის, გული აწუფო. ავტორი აღწერს, რეპრესიების უშიშმეს პერიოდში, რა ბედი ეწია ქართული ოპორის თეატრს. მეთიხებელი დასაწყისშივე გრწნობს, რომ მის თეატრს დიდი ადამიანი გრწნობები და ტრავმებიც გათამაშებდა და მისი მოლოდინი არ ცრუდებდა.

მანანა კვაჭანტირაძის მოხსენების თემა იყო „1937 წელი და ქართული ემიგრანტული პრესა“. მომხსენებელს უსარგებელია თბილისის უნივერსიტეტთან არსებულ ემიგრაციის მუზეუმში დავილი პერიოდი, სადაც 1937-39 წლებში გამოცემული, სულ 14 დასახელების ტურნალი-ვახეთი იხატება. „დასამოკიდებელი საქართველო“, „ახალი იერარა“, „აკავასა“ და „ქართოლოში“ მომხსენებელმა იმ პრინციპით შეარჩია, რომ სხვადასხვა პოლიტკური მიმართულების ორგანიზაცია იყო და განსხვავებული იდეოლოგიის ხალხის დამოკიდებულებას გამოსატყავდა სსრკ-ში და კერძოდ საქართველოში მიმდინარე რეპრესიების მიმართ. გამომსვლელმა ასიც აღნიშნა, რომ ემიგრანტი ქართველები სატყების უმეტესობად ფსევდონიმებით წერდნენ, რადგან საქართველოში დარჩენილ ახლობლებს უფრთხილდებოდნენ.

სტატიაშიც ავტორებს სათაურებზე მმადრო შეურჩევიანთ, – „დახვრეტები საქართველოში“, „ხვრეტა თბილისში“... ეროვნულ-დემოკრატიის ახალგაზრდული ფრთის ორგანიზატი – „ახალ იერარაში“ დახვრეტული სტატიის ავტორი ბუდე მდიუნის დახვრეტის წინ ნათქვამ სიტყვებს

ალეგორიანი ნიშნები – გადავიტოვო სტალინს, რომ დანტონის შემდეგ რომესპერის ჯერი დადგაო. თბილისი მოსკოვი არ არის, ქართველთა რასიული თავისებურება კი ისაა, რომ დიდ და უბედურების დროს სოციალისტებშიც კი პრინციპის ძალას ეროვნული იმპულსი, თორემ ზოგადად სოციალიზმი, თავისი არსით, სრულიად ანტიეროვნულიაო, – ეს უკვე ავტორის კომენტარიდან გახლავთ.

მომხსენებელმა განსახილველ მასალა ორ ევლუად დაყო: რეპრესიების შესახებ დანერული სტატეგია და რეპრესირებულებისადმი მიძღვნილი ლექსები.

გომა კუჭუხიძის გამოცხად „ჯაყოს პროტოკოლი?“ „ჯაყოს ხიზნების“ მთავარი პერსონაჟის სახელის ეტიმოლოგიას მიეძღვნა. ცნობილია, რომ ჯავახიშვილი სავანეებში აღარცაა სახელდება... სახელი ჯაფო არ არსებობს, – იგი მხოლოდ ჯავახიშვილმა გამოიგონა. ჯაფო ჯუღას შვაესა და, მომხსენებლის ფიქრით, ეს შემოხვედით არ არის, გვარად ჯიჯაშვილიც ნაივანეს ბუღაძის გვარს. რომანი 1924 წელს არის დანერული, შეუძლებელია 1937 წლამდე გაკეთებული ადრეტ ეს მსგავსება ჩასაფრებულ ადამიანებს შეუმჩნეველი დარჩენილიყო. სახელ „ჯუღას“ უარყოფით კონტექსტში ხმარება რომ სასიკეთლო სამომორობის ტოლფასი იყო, ამის დასამტკიცებლად მომხსენებელმა გრადოლ რომაძისძის „ქაჯულუი სულიდან“ ერთი ეპიზოდი გაიხსენა რომანის მთავარი გმირი დოსტოევსკის რომანზე ასეთ მიმანერს აკეთებს. „ჯუღას სხვა ჯიშისაა. უტყორი? არა, უშმაკის არცერთი ქმნილება ასე სრულყოფილი არ ყოფილა...“ საინტერესოა, რომ გრადოლ რომაძისძის პერსონაჟი დიატოხიანას თავს იმით იწარულებს, რომ ეს მიმანერს წიგნს 1920 წელს, არუ მაშინ გაუკეთა, როგვასაც სტალინი ჯერ კიდევ არ იყო ბეღელი.

მომხსენებლის საბოლოო დანსკეკი ეს ასეთია: თუნდაც სტალინიც მინიშნება არ ყოფილაო მიხელო ჯავახიშვილის მიზანი, დაუჯერებელია, მწერალს ის მიანიც ვერ შეეძინა, რომ მისი გამოიგონილი სახელი „ჯაფო“ „ჯუღას“ შვაესა, ეს მის საოცარ გაბეჭდულობაზე, უშიშარ ხასიათზე მეტყველებს.

ლალი ავალიანის მოხსენებმა – „პაოლო ნაპოული და 1937 წელი“ პრონოლოგიური სიხსტეტი გახლავთ აღმდებნილი პაოლო იაშვილის საცოცხლის უკანასკნელი დღეები, იმდროინდელი მოვლენები. მომხსენებელმა მადლობა გადაუხადა რეჟისორ კერენჩილას, რომლის ნიცივც ძალიან დაებმარა.

აუცილს აქვს 300 გვერდიანი ნივნი, საიდანაც შეიტკვეტი, რომ იმ პერიოდში მხოლოდ პაოლოს აქვს თავი მოკლული, აღნიშნა ლალი ავალიანმა და იქვე დახსენა, ჩაითლებუბა თი თითოშეკლებუბად, ნამების მიშის ნინამე ზადეხილი ეს აქტიო!

მაია ჯალაიშვილიმა გრიგოლ რომაძისძის „ქაჯულუი სულზე“ საბუროსას მთავარი აქცენტტი გააკეთა იმაზე, თუ რას იწვევს უღმერთობა. მომხსენებლის აზრით, რომანი მიანიც სინაღონი მთავარდება, რადგან მთავარი გმირი გაიზარებს საკუთარ შეცდომებში.

მარლოტა კვანტალიანის მოხსენების თემა იყო „1937 წელი რეჟისორ თეარაძის მხატვრულ-დოკუმენტურ ნაწარმოებში „მოგონებათა წიგნი“.

ეს ნივნი ნივნის მანძილზე, ნაწილ-ნაწილ იმეჭდებოდა მომხსენებლის რედაქტორიოში გამოშვებულ გაზეთ „ქალმასობის“ ფურცლებზე და უკანასკნელი წერილიც, მეორე ნივნის დასაწყისი, მხოლოდ გახლეს შემოკრები. ამ მხატვრულ-დოკუმენტურ ტექსტში რეპრესირების ექვსი განსაკუთრებული ადგელი ეთმობა. იგი თეარაძეებსა და ნივნიამებებს (ძველი რევოლუციონერი, რეჟისორ თეარაძის მამიდას ემარ) თუახებისთვის 20-იანი წლებიდან, ბერისათან უბედულო შეხვედრით იწვება და მისი საგვალალო შედეგები ორ ათეულ წელს გასტანს.

საღამოს სბდომა რეჟისორ კერენჩილადის მოხსენებით გაიხსენა. 1937 წელი და საქართველოს მწერალთა კავშირი“.

ამ თემაზე, არაერთი დოკუმენტური მასალის მიხმობით, დანერულითა არის საუბარი რ. კერენჩილადის საკუთარ ხელტეხიან წიგნში. ამჟამად გამოშვებულმა განსაკუთრებული ყურადღება სტალინის შესახებ დღემდე არსებულ ლეგენდაზე გაამბილა, თითქოს მან არ იცოდა ქვეყანის მიმდინარე რეპრესიების შესახებ, მიხელო ჯავახიშვილს დახვეტეტიდან ცოტა ხნის შემდეგ ასიცი უკითხავს, ის კაცი სად არის, კარგი რომანი რომ დანერა [არსებო მარბადლო“ მოწონებია], ახალს არიფიცი წერილს“. სინამდვილეს დასახველთა სიხშირე ცენტრალურ კომიტეტში იგზავნებოდა კატეგორიებად დაყოფილი. პირველ კატეგორიას დასახვეტეტიდან განწარულებული მიეკუთნებოდნენ, მეორე კატეგორიას გადასახვეტეტი ელოდა. ამ სიხშირე ყოველთვის პირადად სტალინი ანერდა ხელს. სწორედ ასეთი, ბუღაძის ხელმოწერილი სიაში მიხილო ჯავახიშვილის სახელოც.

გამომხლელის კრიტიკა იმ ადამიანებზედაც დაიმასხერეს, რომლებსაც დღემდედელი გადასახვეტეტიდან ლაერენტი ბერილა პატრონებად ეწვენიებათ:

– როცა ამბობენ დღეს, ბერისა საქართველოსათვის სიკეთე უნდაყო, მთავარიცხებათთვის უნდადა სიკეთე? ხომ იცოდა, საქართველოსათვის რას წარმოადგენდნენ პაოლო, ტიციანი და გრიგოლ ნერვიული, ვახტანგ კოტეტიშვილი, სხვები და სხვებო...“

ზოია ცხადიას მოხსენებმა „1937 წელი და ქართული პრესის“ გახუბების – „ლტეტრატურული საქართველოსა“ და „კომუნისტის“, გურნად „პრობოის“ 1937 წლის პუბლიკაციების შავლითურ საყოველთაო შიშისა და ეთიორიის ტიპის სურათი დაბატა. გამოშვებულმა მიმოხილი სტალინის, ბერისა მოხსენებლები, მწერალთა კავშირის პლენუმებისა და კრებების მასალები, იქ გამოშვებულ მწერალთა და კრიტიკოსთა როგორც პერიოდიკაში დახვეტეტილი სიტყვებო, ისე სტენოგრაფიული ჩანაწერები, იმას საჩვენებლად, რამდენად ადექვატური იყო სიაში გამოქვეყნებულ რეალურ გამოშვებობათ.

თეამირაზ დოიაშვილიმა მოხსენება „ვალაკტორი ტაბიძე და 1937 წელი“ – იმას აღნიშნებით დახლო, რომ სამეხნილო სესიის საგანი ლიტერატურათმცოდნეობის სფეროს სცოლებდა და ეთიორიას და მატორიის სფეროში გადადის. საქიროა მოიძებნოს კრიტიკოები, რომლებიც ლტეტკოდნიობით თემდე აქცევის ამ დისკუსიას. პრობლე-

მა აღტრიატურა და ხელისუფლება", იდეოლოგია, რო-
მელიც პოლიტიკებმა მოიტანეს. შემოქმედებით სფერო
დღენიმა ორად დაყო ჩვენები და სხვები. შემოქმედი ხა-
ზოგადობის გარეშე არ არსებობს, დემოკრატიული სფ-
ერაცმა ეს აღქმება როგორც აზრთა სხვადასხვაობა, ერ-
თგვარი პოლიტიკა.

მომხსენებლის კვლევის მიზანი იმას დაგვანა, როგორ
იქცევა შემოქმედი ამ სიტუაციაში. ეს რეპრესიების პირო-
ბებში. შეინარჩუნა თავისი იდეალი, უარყო თუ მიაგრყო იგი
ეთიკურად. ეს უკვე ტექსტია და შეიძლება ლიტერატურულ-
ბის საგნად იქცეს. გადატვირთონ „ერის მამის“ იდეალებიდან
ეერ შეხედვათ, როგორც ალას, მისი შემოქმედება არის
ის, რასაც პელონებმა ხელოვნებისათვის – ვეახით. შექ-
ლი თუ არა მან „მინდა პოეზის“ იდეალს შექვიდებოდა.
როგორ უარყოვდა მას, ამ კუთხით არის საინტერესო გა-
ლატვიანი 30-იან წლებში. რაც შეეხება პოეტის კონზერ-
ვტიული ლექსები, ეპოქის მდინარის ქადაგი.

მომხსენებლის საბოლოო ვერდიქტი კი ასეთია: გა-
ლატვიანმა იდეის ერთგულება ლირიული განცდილის
გზით მოახერხა, მის შემოქმედებამ მთავარია „მინდა
პოეზის“ სამასხურის ხაზი.

წინა კუპრეშივალმა რეპრესირებულნი ვახტანგ კო-
ტეტიშვილის შეახებ საუბრობას აღნიშნა, რომ უფრო მე-
ტიად ცნობილია, კოტეტიშვილი – ქართული ლიტერატურ-
ის ისტორიკოსი და ფოლკლორისტი, ხოლო მისი, რო-
გორც ეროვნული ერთეულის შემქმნელისა და რევოლუცი-
ონის უდიდესი დეანო, ნაყოფება ახსოვთ.

ქართული კულტურის განახლების პროცესში, რომე-
ლიც XX საუკუნის 10-იანი წლებიდან დაიწყო, იგი ოდნე
მოვიანებით ჩართა და მოდერნიზმის ამ ეტაპის წარმო-
მადგენელი გახდა, როდესაც უკვე გამოცალბებულ იყო
გრიგოლ რომაძის მიერ „ახალ რენესანსად მოხდული
მოდერნიზაციის პროცესის არა მარტო თეორიული სა-
ფუძვლები, არამედ განხორციელებული – „მატერული
პრაქტიკაც“. ვახტანგ კოტეტიშვილი, როგორც არჩილ
ფურცაძის ფილოსოფიურ-ესთეტიკური და პოლიტიკური
იდეების შემქმნელი, ყურადღებას ამახვილებს არა იმედ-
ნად რომელიმე მამართლებლის ან სკოლის ერთგულება-
ზე, რამდენადაც ხელოვნების იდეაზე, განახლების პა-
თოსზე, რომელიც უმთავრესი იყო ესთეტიკში. ამასთან,
იგი ლებულობს გერონტი ტყეშის მიერ ჩამოყალიბებულ
ახალ კულტუროლოგიურ ფორმულას: ენა, ეროვნება, ეს-
თეტიკური კულტურა“. უაღრესად მნიშვნელოვანი ძეგ-
ლები, რომლებიც ახალი პოეტიკას, ესეისტური კრიტიკა
და, განსაკუთრებით, სიტყვის განმარტებელი ფუნქციის
აქცენტორებას აღდგა, უფროა იქნა შეჩერებული. მომ-
ხსენებლის რწმენით, 1937 წლის რეპრესიულმა მანქანამ
ვახტანგ კოტეტიშვილი მკვეთრი ინდივიდუალობისა და
აღმა განსაზღვრების გამო შეიწირა.

წინა კუპრეშივალში ერთ საქართველო საკითხსაც
შევიხ:

– მასხოვს, როდესაც ახალგაზრდა ვუფავი, უფროსი
თათბის ლიტერატორებს უზაროდით ამა თუ იმ რეპრესი-
რებული მწერლის წინაშე გამოვხადე, თუნდაც საღმრთო-
ვო წინასიტყვაობა. მნიშვნელოვანი იყო ავტორის ტექ-
სტი. ვახტანგ კოტეტიშვილის თხზულებათა შემთხვევაში

კი სწორედ ავტორის ტექსტია უზრუნველყო მტველილი და
დამბინჯებელი. იმდროინდელ პრესაში მათი ორიგინა-
ლური ვარიანტების მოძიება და უცვლელად გამოქვეყნე-
ბა თანამედროვე ლიტერატურის მკვლევართა ვალა.

კიდევ ერთი მოხსენება შევიხ მსხვილ ჯგუფშიველი
და 1937-ს. ამდროვე, ავტორი იდეა წიქარიშვილი გახ-
ლდით, განიხილვის საგანი კი – ჯგუფშიველის ახლანამ გა-
მოსული უბის წინაგათა ჩანაწერები. გამოისვლელის აზ-
როთ, კიდევ უფრო საინტერესო იქნებოდა ეს გამოცემა,
ლიტერატურის ინსტიტუტის მიერ მომზადებული, სათან-
ადო კომენტარებით და სამეცნიერო აპარატით აღჭურ-
ვლილი.

მწერალი პოლიტიკიდან მოვიდა ლიტერატურაში. ცი-
ურთიანება „არიფონის“ შესახებ ჩანაწერიდან ჩანს, რომ
არაფი მისთვის არის ინტელექტუალური, მწერალი ადამიანი,
რომელიც ვოლფენგანგს შიდაც ემსხვერპლდის იდეალს.
თითონაც შიდა იყო, 1937 წელი მსხვილ ჯგუფშიველის
ცხოვრებაში არ დამდგარა მოულოდნელად, ის ოპოცი-
ონის მიმართ დადებითი დამოკიდებით, დაუმორჩილებლობის
აზროვნის წლის ლოგიკური დასასრულია. 1934 წელს დას-
ტამებულ თხზულებათა თხზომებში „ჯაყოს ხაზნაბი“
შეტანას ფაქტივ ავასტურებს, რომ მწერალმა ვერ დაუშ-
ვა კომპრომისი არსებულ რეჟიმთან.

ამ გამოსვლაშიც ყურადღება იქნა გამახვილებული
სიტყვა „ჯუღაბ“ მნიშვნელობაზე. მწერალს ერთ-ერთ
უბის წინაგაბი ჩაუნთავსა ჯუღა, ჯუღლა – ტულდრო,
ფულუ კაკი, ასეთვე მნიშვნელობით არის გამოყენებუ-
ლი ის რომაში „ქალის ტვირთი“ (ჯუღა ზურდა).

მომხსენებელმა სხვა არაფერ ჩანაწერზეც უსაუბრა:
აღვსი ძალის ბეგი სჯობია ქართული მწერლის ზედ-
ხე“, ისეთი ფრაზები იმატებს და კიდევ უფრო ძლიერავ-
ბა ეს ემოსია 1934-35 წლებში. ბოლოს კი, თხზულებათა
ტომში, „ქალის ტვირთთან“ ერთად გამოქვეყნებული
ლექსის ტიპის ჩანაწერი გაიხილეს, სადაც მწერალი ით-
ხოვს: დაატადონ, ვერ მოლოდენ არ უთქვამს სათქმელი.
აქ არის შეტყობნება იმისა, რომ სიმართლეს თქმას აუცი-
ლელად მოჰყვება რეპრესიები და დასჯა.

1937 წელს დაწერილი ძალიან კომპრომისული სიტატი-
აც – „სიკეთელი მუხანათურ მტრებს“ – ამ მოლოდინის
შედეგი ჩანს. გამოისვლელის აზრით, ეს კომპრომისი
ეროვნული ნიშნით არის დამკვეთული, ანუ ის ხალხი, ვისაც
გამოდა, არ იყვნენ ქართული ენისთვის წარმომადგენლე-
ბი, თანაც უკვე რეპრესირებულნი გამოაცხადა მტრებად.
მაგრამ მანამდე ბევრი ისეთი რამ ჰქონდა ნათქვამი, ექრა-
ეთიანი კომპრომისი ვეღარ უშველიდა.

ლელა წიქარიშვილი კონფერენციის პოლო მომხსენე-
ბელი გახლდა და ერთგვარ დასკვნას წარმოადგინდა
მის მიერ მოტანილი ამერიკული სოციოლოგის მოყარვ
განდერსის სიტყვები – რეპრესიული რეჟიმი არ იფუ-
ტებს საინტელექტუალს, ის არაა მოულოდნელი. პირველ რიგ-
ში მას ამნიფებს აცდენა სოციუმსა და მოხლეობის შორის,
პროფესიული მუშაობისთვის იმ ადგილებთან, რომელ-
საც ეს მოხლეობები იკავებენ. აქ იბადება და მწიფდება
რეპრესიები.

მოსხმელებს დარბაზის კომენტარები მოჰყვა:
ლევან ბრეგვაძემ იტალიურ ფაშისმა და გერმანულ ნაციზმს შორის განსხვავება გაიხსენა: იტალიაში, ფაშისმას ვამს, ჯერმანიისგან განსხვავებით, არცერთი „აღმოსი“ არ დაბნურდა. მიუხედავად იმისა, რომ ქართველებს იტალიელებს გვამსჯავსებენ ბევრი რაშით, ამ შემთხვევაში გერმანიელების მსგავსი უფრო აღმოჩნდითო.

თამაზ ვასაძემ შენიშნა, ასეთი სასტიკი დამოკიდებულება ბელოჯანთა მიმართ, როგორც კომუნისტურ რეჟიმს შეიძლება, არცერთ ეპოქას არ ახსოვსო.

მანანა კვაჭანტირაძემ აღნიშნა, – როდესაც სიტყვის თავისუფლების ვაში დადგა, რუს დისიდენტებს უამრავი ტყუპიტი აღმოაჩნდათ უკრებში გადამალული, ქართულ ტყვეობაში ასეთი რაში ან არ ყოფილა, ან ჯერჯერობით არ ჩანსო. მანვე, ლიტერატორებს შესთავაზა, იქნებ უზრუნველ, ჩაკეტული ლექსები მოეძიოთ, ერთ წიგნად შეე-

შუარღველია ერთი ასა-
ფასათის საგანგებო ვერა-
დება არ შეიძლებაო.

ქართული ლიტერატურის ამსტიტუტის გამარჯულ – მრავალ-
შრომ მნიშვნელოვან – სამცხერო კონფერენციას ის მოსსსრ-
შიც გაიშა (და რეპორტაჟშიც აიხსნა), წესის მწიკრებს „უკრები
ტყუპიტი“ რომანები თუ მოთხრობები არ აღმოაჩნდა, და მალე
მეფილმა ლექსებზე ამაყობენ, იქნებ ისინი მაინც მოკრებიანო.

როდესაც ასე წიხებს გამოუთქვამს, ავტობიგვლია, ცო-
ტ უფრო ღამე უყოფი ჩახვედნილი იმ ტრაგიკულ რეალობასა
და სალიტერატურო პროცესში, რომელსაც საბჭოთა ეპოქის
ქართული მწიკრის განსამხილავ ცხოვრება და ბედი შექცა.

თუცა ამ თვალსაზრის ატარებს დეფიკტებს, მაშინ უნ-
და ვაღიარო, რომ არ არსებობს არც თითარ წიხედის რომანზე
„ცორომლინი“ და „კამოიხებები“, არც ვიყო მდურარაის
„უკრები“, არც თინა დონეაშვილის „კონფესორი“, არც აკაი

რადამიის მინანარი

ბაქრაძის დოკუმენტური რო-
მანი „მწერლობის მოთხრო-
ბება“, არ არსებობს კონსტან-
ტინე გამსახურდიას ვრცელი მოთხრობა ამტრების მკვლამო-
ბა“, არც ჯანში კამას „მარტოქა“, არც გუგამი რძეულმეფი-
ლის ნიფელა შ მარტოზე თუ ზეიად გამსახურდიას დოკუმენტუ-
რი მოთხრობა მსს ციხეებში პატიმართა ნამებაზე... არ არსე-
ბობს გამარჯულ ჯამუშაურის პოემა სტალინზე... არ არსე-
ბობს არაერთი მემუარული თხზულება, დოკუმენტური პიო-
სის ჩინებული ნიმუშები. თვალსაზრისობისათვის ჯერ მარტო
გერონტი ქიქოძის მემუარების დასახვედრებაც ემარა... თითქმის
არც იატაკებზე ვერსილები არსებობდა...

ქართული ანტიგრაფიები გაცილებით მეტ პატივისცემის
იმსახურებს, ვიდრე სურველ განცხადებანიანო.

თუ შესაძლებელი ვერ შევლესანებადი, დამიცვებას მაინც
რას ვგმარდებოდა.

მალხაზ ივანიძე

გალაკტიონოლოგიის რუკაზე
ფარცხანალი აინიძე

ზარბაგულის სადგური... საქართველოს რკინიგზაზე
ბევრი სვედიანი სანახაობა შეგხვდებათ, მაგრამ ასეთი,
ამგვარი, ამასთანავე მეორე არ არის. არათუ სადგურის ტყე-
ღებური მურობა, სვედიანია გორაკი, ტყეც და ადამიანე-
ბიც. გალაკტიონმა აღმოაჩინა, ამოიღო ეს სვედა და საშუ-
დამო ლიტმობოტეად დაუფრო აქაურობას:

მახსოვს ხორბაგულის
სვედიანი სადგური,
მისი ყრუ სამკაული –
ავტობიგვლი აბური.

სამონღელი სვედა ანუხებდა, როცა 1910 წლის გაზაფ-
ხულის ერთ მშვენიერ დღეს ხარაგაულის სადგურიდან

ერთ, ეს ქართული მწერლობის ერთგვარი რეაბილიტა-
ციაც იქნებოდა.

სამცხერო სხდომის შედეგება ამჯერად გახლდათ:
1930-იანი წლები იმტომი თუ განსაკუთრებით სასტი-
კა, რომ ძალიან მოკლე დროში დაყოლივია, ცნობიერება
უნდა შეეცვალებოდა, ახალი ადამიანი უნდა შეეცქნობო. ამ
მანის მალწევა იოლი არ ყოფილა.

დასვენებულ მსოფლიოში მეთოდები უფრო დაიხვეწა,
თავისუფლების შეცვეცა, ღვაწი, რეპრესიების ახალი მე-
თოდით – უსახლდრო თავისუფლების გამო თავის დაკარ-
გვით – შეიკვლია.

1937 წლის გამოცდებზე იმიოთა ღირებულო, რაღაც
სამომავლედ გაეითვალისწინოთ.

სამცხერო სენის მიზანც ვიყო.

სოფელ ფარცხანლისაკენ მიმავალ გზას გაუფეცა. იმ წელს
სუმიანარა მიატოვა, თუცაში დიდი უსიამოვნება შეგდა,
გასაჭირონი ჩავადგა, აღარ იცოდა, საით წასულიყო, საით
იქნებნა გაბნეული. აფეცა და თხოვნით მიმართა სკოლე-
ბის მთავარ მეთვალყურეს, ცნობილ ისტორიკოსს თედო
კორდანიას, სადმე მასწავლებლად გაემეცა.

სოფელ ფარცხანლის დაწყებით სკოლაში გამოყოცბ-
ნეს მედაგოგის აფეცილა.

წელსაფი და ორი თვე დაყო ამ სოფელში და მერე
ასეე გაუფეცა თავისი ცხოვრების სვედიანი გზას.

გალაკტიონის ზიორაფის ფარცხანლის ეპიზოდი
შესანიშნავად აქვს აღწერილი იზა ვუფხაძეს წიგნში „გა-
ლაკტიონის ნატურფალები“, რომელც მარშან ქუთაისის
საგამომცემლო ცენტრში გამოსცა.

შეადგება ითქვას, რომ ფარცხანალი განსაკუთრებულად ადვილია მყოფე საუკუნის ქართული მეცნიერების ისტორიაში – აქ დამბადა ოთხი აკადემიკოსი და ორმოცამდე პროფესორი. შესაძლოა ვალაკტიონე რაღაც უხილავმა ინტელექტუალურმა ანდამატმა მოიხიდა აქეთ.

გამოცემის თანახმად, ფარცხანალი სოლომონ შვირის საზაფხულო რეზიდენცია უფოლია. ვაღმა-ვაგომღმა დღევსაც არის ადგილები, რომლებსაც უწოდებენ „მეფის ნახახარს“, „მეფის სადგომს“, „მეფის ხავეზარს“.

თამარის დროს ვახორის მალღ მთაზე წმინდა გიორგის სალოცივე აუფიათ, მეცხრამეტე საუკუნეში კი – ნაცხოერის სახელობის ეკლესია.

რას ნიშნავს ტომონიმი „ფარცხანალი“?

სოფლის მეციფრნი მოვითბობენ: უხხოფარ დროს სოფელში შვეი ტირი გაქწილია და მონახლეობის ვანადგურებით დამუქრებია. ღვაადე-ბულთათვის სოფლის განაბირას ფარცხანალი მოუნწავთ და იქ ანდიფენენ საჭირო ნივთებსა და სურსათს. როცა ებადემას ვადაუვლია, ვადარჩენილ მოსახლეობას ფარცხანლის სიმრავლის გამოს და ვარდაცვლილთა ხსოვნის უკუდავსა-ყოფად სოფლისთვის „ფარცხანალი“ უწოდებია; არის შვირე, ჩვენი აზრით, უფრო სარწმუნო ვერსია, რომელსაც თორმე ვალაკტიონე უფრედა შარს – სოფლის სახელწოდება უნდა მომდინარეობდეს სასოფლო-სამეურნეო იარაღთან, რომელსაც ფარცხანალი და იყენებენ ხნულის ბელტის დანასაშლელად და მინის ვასაფხერებლად.

ვალაკტიონს ბინა სოფლის ზემო უბანში, დიმიტრი ხარაძისგან უქრავია. ეს უბანი საკმაოდ შორს იყო სკოლიდან, მაგრამ 19 წლის მანაველებლისთვის მანძილი არაფერი იყო იმასთან შედარებით, რა სიღამაზეც აქედან იღლება.

ვალაკტიონი ენათუ ზიანშითა შესადგომია პედაგოგურ საქმიანობას, ხშირად აწყობდა ლიტერატურულ საღამოებს, ლექციებს კითხვას, საუბრებს. ფარცხანლის დინეობით სკოლის სახელობით სოფლის მასწავლებელთა კრილობაზეც გამოსულა ჭუთაისში და ასეთი რამ უოქვამს: „სკოლებში ქართული ენის სწავლება არაფერი საჭირო არ არისო, გვეუბნებიან და ამას ჩვენ ვითმენი, ხოლო – ქართვე-

ლობა რად გინდათო, ვინმემ რომ გვითხრას, აღბათ ცოცხალი ვერ ვადავიკრებია. ეს ზომ ერთი და იგივე, ქართული ენა თუ არ გვეუბნება, არც ქართველები ვიქნებით“.

ფარცხანალის დანდებითი სკოლის ენობი, რომელშიც წმინდა კვირიკეს სახელობის ეკლესია დგას, შემორჩენილია ერთი უზარმაზარი, ფესვმავარი ხე – „ვალაკტიონის ცაცხვი“. ეს ცაცხვი მართლაც ვალაკტიონის ვადავიკრებია ვრიგალის დროს, ფეხზე დაუყენებია, სარზე ვაუ-მარგებია და, სანამ ფარცხანალი იყო, მოვლია-პატრონობა არ დაუვლია.

თობთმეტა თვე გამლო ფარცხანალი და მერწაიდა, სევედამ არ დაეყენა. თანაც მიხედა, რომ ვე-დავგომა არ იყო მისი საქმე. კიდევ ერთხელ მიადგა ხარავაულის სადგურს, კიდევ ერთხელ აიგო ვული სევეით და წაიდა, უკანმოხუცდავად გაუყვა ზახს. თვალმუფ-გამი სიმაღლეებისკენ მიწრედა ვული, მაგრამ აღბათ მიარც ვერ წარმოიფენდა, რომ 96 წლის შემდეგ აქ მოვიდოდნენ ვალაკტიონილოცივი და მეშორიალურ ოთახს ვახსნიდნენ მის ნაცხოერებ ოთახში.

2007 წლის 21 ნოემბერს ფარცხანალი, დიმიტრი ხარაძისეულ სახლში, რომელშიც ამჟამად ელგუჯა და ნატო ხარაძეებს ოჯახი ცხოვრობს, ვახსნა ვალაკტიონ ტაბიძის ოთახი-მუზეუმი.

ამ მოვლენის აღსანიშნავად დაბა ხარავაული, ბორჯომ-ხარავაულის ეროვნული ტტე-სპარკის ოფისის ხაკონფერენციო დარბაზში ვაგმართა საზეიმო სხდომა, რომელსაც ეხსენებოდნენ შოთა რუსთაველის სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტის ვალაკტიონილოცივის ვანყოფილების წევრები რისტომ ჩხივიძე (ვანყოფილების ხელმძღვანელი), დავით წერედიანი, თეიმურაზ დოიაშვილი, ემზარ კუტაიმიველი, ლევან ბრეგვაძე, მამუკა შელეგია, ამავე ინსტიტუტის თანამშრომელი ივანე ამირხანიშვილი, მწერალი ელგუჯა თავებრიძე და სხვები.

სხდომა ვახსნა ქალბატონმა იზა ვუფუცაქემ, რომელმაც ითაუბრა ახალგაზრდა ვალაკტიონის ვადარცხანლის პერიოდზე და იმის შესახებ, თუ რაოფენ დიდი კულტურული მნიშვნელობა აქვს მისი მეშორილის ვახსნას მთელი რაიონისთვის.

ვალაკტიონის ცაცხვითან

ამ სახლში ვახსნა ვალაკტიონის მეშორიალური ოთახი

რამორბატი

როსტომ ჩხვიძემ ისაუბრა გალაქტიონ ტაბიძის პოეზიის თავყანისმცემელთა და საერთოდ ლიტერატურის მოყვარულთა გავრთიანების აუცილებლობაზე. შიხა აზროთ, ამ ერთიანობამ უნდა შექმნას მადლიანი და სწორი ნაშრომები ამ ქართულ გზაზე, რომელიც გაკვეთა ილია ქაჭავაძემ და რომელსაც განაგრძობდა გალაქტიონ ტაბიძე.

გალაქტიონის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე ისაუბრეს თეიმურაზ დოიაშვილმა და ლევან ბრეგვაძემ; ვინაიდან პოეტთან მუხევედრები გაიხსენეს დათო ნერვიანმა და ენზარ კვიციანიშვილმა; ელგუჯა თავბერიძემ წამოაყენა წინადადება, რომ ქუთაისშიც გაიხსნას გალაქტიონოლოგიის ცენტრი.

სტუმრებს მიესალმნენ და გალაქტიონის მეორიადის გახსნის მნიშვნელობაზე ისაუბრეს ხარაძეულის ესტორიული მუზეუმის დირექტორმა ევა მველიძემ, ხარაძეულის მუსიკურ საჯარო სკოლის დირექტორმა ვალერი გოგინაძემ, პედაგოგებმა: მერი გიორგიძემ და იზოლდა ოკრობელაშვილმა.

ზეიმმა ფარცხანაძე გადინაცვლა. გალაქტიონის პოეზიის თავყანისმცემელებმა მოინახულეს წმინდა კვირიკეს სახელობის ეკლესია, რომლის ეზოშიც იყო ფარცხანაძის დაკრძავი ადგილი. დიდი პოეტის უკვდავ სულს გვაგონებინებს ეს მშვენიერი და დადებული გარემო, ეკლესიის კედლები, გოგინაძური ტაძრები, სურნელების მფრქვეველი ტყე-ველი და თბილი თემსმარები.

ხარაძეების ორსართულიან სახლს ამერიკიდან ესწრებოდა გამოარჩევს: „1910-1911 წლებში ამ სახლში ცხოვრობდა გალაქტიონ ტაბიძე“.

ლენტის თეიმურაზ დოიაშვილი ქრის და იხსნება პოეტის მუზეუმში. გალაქტიონი ფარცხანაძე დაბრუნდა.

ეკილი საძმის მუხობა და ზელუმენოვს ვეღლაზე კარგად საქმე წარმოაჩენს, მაგრამ მაინც, თავს უფლებას მიუცემს, მადლობა ვუთხარა ჩვენს გულითად მასპინძლებსა და ეთოუზისატებს – იხა ეველხაძეს, ვალერი გოგინაძეს, ელგუჯა და ნატო ხარაძეებს, აგრეთვე ფურნალიტ ნათია მებრეველსა და ყველას, ვინც წვლილი შეიტანა ფარცხანაძის მუზეუმის დაარსებაში.

გალაქტიონს აქვს ერთი უთარაო ლექსი, რომელიც ფარცხანაძის პერიოდზე უნდა იყოს დაწერილი:

აი, ფანჯარა იმ სახლის,
დაფენიარა ფანჯარა,
რომელია ფლავი სახლის
ჩემს გულში არა დარჩა რა.
სამუდმოდ ამიერიდან
დახურულია ის კარი,
სიადამ მველიც და ნათელა
ამომავალი ცნაკარი!

1911 წელს დახურული ფანჯარა 2007 წლის 21 ნოემბერს გაიღო. გალაქტიონოლოგიის რუკაზე ფარცხანაძე აინთო.

კრიტიკა

როსტომ ჩხვიძე

მთვარის სხივების იგბაზი

ზაირა არსენიშვილის
ახალი რომანი

ზოგი ქორი მარტუბელია.

უხსოვარი დროიდან მოაქვება საუკუნეებს ეს გონიერი და პარადოქსული დაკვირება და იყვება ახალ-ახალი დამადრეკებელი მავალითებით. კვლავაც შეიქცემა და ამიტომაცაა ასეთი გაუჭუნარი და სიციხვლისუნარიანი.

ახალ-ახალი მავალითებითი და: ერთ-ერთი დადასტურება ზაირა არსენიშვილის მწერლური ბედიც აღმოჩნდა.

ღანა ლოლობერიძის ფილმების სცენარისტობა მას დაკლებოდა და იმაც ერთგულად ეწეოდა ამ უმადურ ტაპანს – რას იზამ, ასეა, ნაკლებ აინტერესებს სცენარისტის

ვინაობა მავრებელს, რეჟისორი და მახობობა ამბობიერდება უპირველესად და წარმატებასაც იმინი იმანლე-ბენ, ხოლო მოზონებასა და ტაბის გრალიში იკარგება და უწინარდება სცენარისტის წელიწადი და ამ გარდულელობას იმთავითვე შეეუბნებან ამ ზელობის მიმოფიქნი. ამიტომაც კმარობენ უჩინარ როლს, კმაყოფილი იმითაც, რომ უიმთაოდ ფილმი ვერ იარსებებდა.

ზაირა არსენიშვილიც კმარობდა და უფრო მეტზე იქნებ არც არასოდეს ეფიქრა.

მაგრამ დაფეა ხანა, როდენაც უკადურესად გაუქმელდა თავის შეწარწუნება ქართულ კინემატოგრაფის, რეჟისორების ისე კვლარ უზერდებოდათ ფილმების გადაღება და ამ საერთო უოჭამ ღანა ლოლობერიძის სარტესორი კარტრასაც დააჩინა თავისი ფილი.

აი, ცხადია, სცენარისტობა ეღვარაფერში წავადგებოდა.

ეგრანვე კინოსცენარის გაყოფილება მეტწილმეტად სათუო გახლდათ.

გამოქვეყნებულს შეიხვეული ნაკლებ გამოქონდებოდა.

და თუ ნერაზე ხელის აღება არ გენება, სხვა ტანს უნდა მოაკვივებოდა.

ასე გამოჩნდებოდა ქართულ ლიტერატურულ სინამდვილში ზაირა არსენიშვილის ჯერ ერთი რომანიც „რუკიციმი ბანის, სოპრანოსა და შეიდი ინსტრუმენტისთვის ანუ ახალგაზრდა მთხვეელის პორტრეტი“ – 1937 წლის

ტრაგედიაზე; მერე შიორე: აეა, სოფელო...“ – 1924 წლის ტრაგედიაზე; და ახლა მისამდე: „კოლატი მთვარის შუქქე“ – ბაგრატიონთა ტახტის ანუ საქართველოს დამოუკიდებლობის გაუმკნებლად ტრაგედიაზე. უმთავრესი ტკივილი ესაა ამ რომანიში და მისი სიღრმეების განსაზღვრელობა, თუმცა ფორმალურად ის მხოლოდ ერთი თვეს თუ ერთ წაკითხვას, რადგანაც „კოლატი მთვარის შუქქე“ ისტორიული პარალელის მონაცვლეობის კომპოზიციითაა აგებული.

„კოლატი“ შედარებით მოკრძალებული დანობობრივი განსაზღვრებაა იმ კომპოზიციური სტრუქტურისა, რომელსაც ისტორიული პარალელის მონაცვლეობა უფრო შეუფერის.

ბუნებრივტული ქმნილების ამგვარმა არქიტექტონიკამ კარგა ხანია დაკარგა მთლიანდრობის ეფექტი – აღარც მხატვრულ ხერხად ვიკვირს, აღარც მეთოდად, აღარც სისტემად, ის კი არა, ერთ საუკუნეში უკვე კლასიკადაც გადაიქცა კომპოზიციის ასეთი აგებულება. მთავარი ისაა, რაოდენ სიცოცხლესუნარიანი ნაკადი მიედინება ამ ყალბობის. სიცოცხლესუნარიანი კი მაშინ იწებება, თუ – კომპოზიციის აგებულების კანონთა ცოდნასთან ერთად – ბუნებრივთა, მინაგანად განვლილი და სადავო და სიბიქი სამყაროთა საზღვარზე მოზორობაღ – და გარდასულ ადამიანთა აზრდებების გამოცხადება ასეთი ხელშეხებით ხდება, ევლარც გაკარჩევია, რეალისტური ხილვია თუ ოცნების ანარქია.

ეს განაცხად მინაგან მოტივად გამოსდევს თბრობას და იმ პასაჟში, მოხუცი ელიო შილის აზრდის რომ შეუფერება, ზედაპირზეც ამოდის, როგორც მინაგანი მოტივის გამკაფიოებელი:

„ამას ნიებზე, მთვარიანი ღამით რომ გამომცხადად, მისისთანა კეთილ სულებს თურქი მთვარიანი ღამე უყვართ... ჩვენი ბურჟუის თავზე იყო დახრბინებული ბაჟრი მთვარე... მთვარის შუბით იყო გათხრებული აიენის ფილაცქანი, მთვარის ათინით თითქოს რაღაც ცოდნაღებობითა და მოლოდინით იყო სავსე და სწორედ ამ დროს ჩრდილივით რაღაც მოადგა სწორედ ჩემი ფანჯრისის პირდამირ, დიდ სვეტს... ლოცნიმი წამოვუკვიცი, გაუთიანე, მაშინვე ტიგრძინი, რომ შენი ჩრდილი იყო და გიხილვ კიდევ, შენი ჭირონი... აგრე მცონია, შუბნდო სიკვდილიანად ვეჭდვარ იყავი გაუმრეტლად და მენთლის მუწურებში... მწიკრისა ეს კოსტუმი გეცეა, ისე ეს თეთრი პერანგ... გიფრებიდი და სიხარულის ცრემლები ჩამომიღოდა დასაღებობით...“

მთვარის სხივების ემბლემის ამოვლელთა პერსონაჟთა ყოფა და რომანის სახელწოდებაც ამას მიკვანიშნებს, რომ ეს არ არის ერთი ეპიზოდისა თუ ერთი სურათის განსჯობილება, სწორედამ გამჭორილი მოტივი, რომანის ფსიქოლოგურად გარემოს განმსაზღვრავიც და კომპოზიციური სტრუქტურის მომანქნარებელიც.

და როდესაც ჩაამთავრებ ზაირს არსენიშვილის ამ ახალ რომანს, დაბეჯითობით რწმუნდები, მწერლურ ხელნელებს როგორ შეუძლია ექსპრესია და გაუნდებელი მუხტი შენარჩუნების ორი ეპოსის პარალელური მონაცვლეობის გადასახედდთან ნარმოსახულ ქვეყნის უბედობას – თავისუფლების დაკარგვის წუთებიდან იმ ჩანაცრებულ, გაყინულ რეალობამდე, სადაც გარეგნულად შედგე-

ბუღბარ სახელმწიფობებრობის განსციფვას, სულეირად კი კლავაც მოგდებს გაუტრულებლის ოინ და იმედი დაკრეტვლის ამოგება.

თიკო აბელიმეილი წერს ისტორიული მოთხრობის ციკლს მუფე ერეკლეს აღსაზრება და სამეფოს გაუმრებაზე და თვითონაცაა თხრობების პერსონაჟი.

ესეც ისტორიული პარალელის მონაცვლეობა. წერს და მისი თავგადასავალიც თავისთავად ფრამატულია, ალგა-ალგ შეზავებული ბუნებრივი რომანისაა თუ დეტეტცივის ელემენტებით და, რაც მთავარია, ფსიქოლოგიურად ბუნებრივი და დამაჯერებელი. ამის აღნიშვნა აუცილებელი ხდება, რადგანაც ქართული სინამდვილისა და ლიტერატურისათვის არ არის ჩვეული მოვლენა თავდათვინებულობის სიყვარული ახალგაზრდა ქალსა და... მაშის თანატოლსა და უახლოეს მეგობარს შორის. ასეთ დროს წიდება საფრთხე თუ ცდუნება, გადაამეტო თბრობის სახლებსა და შენი რომანიც დამაგვიანო ქართული მწერლობის იმ ნაკვდს, ელმობრივშია და ამორალიზმში რომ ახრობა და ადრე თუ გვიან თავს ამოიჭამს, ცეა, საეალალოდ აზიანება საზოგადოების – განსაკუთრებით ახალგაზრდობის – ცნობიერებას. ცდუნება ცდუნება, მაგრამ მწერალი ისე გარიდებია თბრობის ამ ნაწილში ბანალურობას, ვერსად იმეონით გადაცდომას ზომიერებშიდან.

მთავარი ეს ზომიერებაა იმ თვითმინებური ნატურალიზება, თორც ნატურალიზმს რომ არ გაუბრბის, თიკო აბელიშვილის ისტორიული მოთხრობების ზოგადი ფონი და მხატვრული კონცეფცია ყველაზე ხელნეშებად ათვალსაზრისებს. ის კი არა, რომანისტი ერთხანვანი ორინათაც გადასკრავს გადაამეტებულ პურიტიზმში. და ეს მაშინ, როდესაც თიკოს მაშის, თელავის განთქმული ეპიბის ნიკო აბელიშვილის შთაბეჭდილებებს, უფრო ზუსტად, იმედგაცრუებას აცნობს მეთივლებს შილის ნაწერების მალულად ჩათავიერებისას: „... წერო ერეკლეზე, ვითომ მოთხრობა, თუ რომანი, თუ ვინ იცის რა, და როგორც მოგვიპირანოს ისე წერო? თუ გათვინა ასეთი ერეკლე, ვინა? თუ ისტორიულ პირზე სწერ, თანაც ისეთ მეფეზე, რომლის მიმართ სიყვარული და პოპულარობა დავით აღმაშენებლისას თუ შეედრება, ვანა შეიძლება, რაც მთავარია, იმანე არ დაწერო და ერთ რაღაც მომუნებე ჩამწერო და ისეთს? რა არის ეს, რა ლექსია, ჩემს ტახტსა და გვირგვინს შეეპარა სამარის ქიაო... რს გავს ეს, რასა? ეგეთი განხილვა ერეკლეზე და ეგეთი ჩამოყამება?!“ – ან კიდევ: „მერე ნიჭი იმას ნიშნავს, რომ ისტორიული პირი, ისეთი გმირი, როგორიც ერეკლე მეფეა, ასე გააბედათებულად გამოიყვანოს, უნდოდა და უღიჯოდა? რიცა იგივე კრიანისივე ერეკლეს წარმოდგენილ მამაცობაზე მოითითებს, არ შეუძრავ იმოდენა მტერს და შეება! ამ ნაწერში კიდევ ეს ვინ არის, ვინ ერეკლე!“

მაშა მოშობს, რომ თანადროული რედაქტორები და კრიტიკა არ იყაბულებს ასეთ ერეკლეს, რადგანაც საბჭოური ისტორიოგრაფიისა და პუბლიცისტისკის გაუფედელებია ეს მამაცი და ტრაგიკული მეფე რუსეთის წინაშე მფარველობის ძიებისა და იმ საბედისწერო ტრაქტატზე ხელისმომწერისათვის, ცამდე აუზიდავს და მის მიმართ მკრთალ კრიტიკულ მოსაზრებებსაც არ შეინყნარებს.

თვით კონსტიტუციურ გამსახურების არ ამატირებდნენ ერეკლე მეორეზე თავმოკავებული, მინიმუმებით აუფას თქმას და დამწყებ პროზაიკოსს ვინ შეარჩენს...

მაგრამ, ამასთან, ორი მხატვრული გემოვნებად ეუბანება ერთმანეთს.

თანადროული პოლიტიკური რეალობის შიშით რომ არა, ნიკოს იქნებ დამოუკიდებელ ქვეყანაში ცხოვრების დროსაც არ მოსწონებოდა სახელგანთქმის სიკვდილისწინა წუთების, სხეულის სრული დეაბუნებისა და აცონის არამცთუ ასეთი ნატურალისტური, რეალისტური აღწერაც კი, და ყოველი მწერლისაგან მოეთხოვა ერეკლეს გამოხატვა პერსონის გამს.

ვერ შევუვებოდა ეროვნული ნიშლისწინ თუნდ ანარქელს.

მაგრამ მეორე მხატვრული გემოვნება დამამყრებულს ვერაფერს ხედავს სიკვდილისწინა აცონის წარმოსახვაში, თუკი მართლა ეროვნული ნიშლისწინ არ ჩავითრევს და ასეთ ფსიქოლოგიურ განწყობილებას მოქოვ მის ირგვლივ, რომ პიროვნებისა და ქვეყნის ტრაგიკულს გადმოძლია შეუფერადებელ სურათებად და ამ მდგომარეობაში პიკეტის სახელგანთქმის კაცის მოწოდებულობასაც და იმედოვნების ნიშნისაც.

წუღარზე განცდებში, გულგანა და დატორებაში ტრიალების რომანის განწყობილებანი, ისეთი სიხვედით წარმოსახულ, თითქოს მართლაც შენივთებულა ორი განსხვავებული დრო და თიკოც და მისი შორეული წინაპარი ტრინივტი ერთ არსებად ამტკობაც ქვეყლანო.

რას იხამ - მეფის მცდელობა პოლიტიკურმა არჩევანმა და ხორციელმა უწყობამ გადაწყვიტა ქართლის ზედა და არა და აღარ ამოგახებდა სამზოივც, და მითუფრო ერთ უწყებებს დამანანაკებულა, უფრო ერეკლეს მწარე, უწყვეტო ყოფისათვის თვალის მიდევნება, რომ მას დამოღობ სხუელს, განდა-არ ვინდა, ქვეყნის სიმბოლურ სახედ აღიქვამ.

დავით ბატონიშვილის ქედმობრაც დავიმატა - რწხეთოს იმპერატორის წინაშე - ითვდა გამსაფრული ქვეყნის ყოფის, დაემატა ერეკლეს ძეოთა ურთიერთმშობლობაც და საზოგადოების დეაფოცა დასქედა და... ეს ისტორიული რეალობაც შეაფრთხ აირეკლება რომანში; თუმც ბატონიშვილთა მესლი-შემობლის სიყვანა თავს იქნეს ერთგვარი ბანაღურება და, არამარტო ისტორიული სიმართლე ირლევია, არამედ ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობაც ხელიდან გავსხლტება.

რამდენ განრისხებულნიც უნდა იყვნენ მეფის ძენი - საერთოდაც და ამჯერადაც - როგორც უნდა დაშკარგენ წინაშეობობა და ასეთი რამ აკადრო ერთმანეთს, რაც მათ წარმომბობს არ შეკატერის, რაღაც ხედავს მინიც არ გადამაბიჯებენ - გნებავთ შეგნებულად, გნებავთ არაღმობიერად.

მეფის ძე ვერაფრისადეგებით ვერ იქცევა პლებოდ - სხვა ვარსში ვერ გადასახლებება, და ყოველგვარ გარემო-

ში ისევე რწება უფლისწულად, როგორც მარც ტვენის რომანის „უფლისწული და მათხოვარი“ მთავარი გმირი, ვისთვისაც მათხოვრის ფლასები მხოლოდ გარეგნული საშოსა და თუნდ ერთხანს იმ ყოფაში იძირება, მისი სულიერი ბირთვი გაუშზარავი რწება.

ეს იმ ქვეყნებშიც, სადაც სრულად დამორბობდა ერთმანეთს სამეფო კარი და საზოგადოების საქედა ფენები, და რა უნდა ითქვას საქართველოზე, სადაც გლუბობაც კი თავადიშვილურად შეტყვევებდა.

ერეკლე მეფის ვაგები, ცხადია, არც და გრც ილაპარაკებდნენ... ჩვენი თანამედროვე ფარგონული გამოთქმებით ზოგიერთი სიტყვა უც გამოთქმა მამხმეღლ გლუბებსაც კი არ უნდა მიაგნო.

გაცილებით დარბაისლურად გამოფრტვება ვიტტორ პოეგოს რომანში „თბილისელები და მტრელები“ საში ბელადის, საში მკელეოვასა და მტრელების, საში სახელმწიფო დამანაგებს - დანტონის, როსტოპკინისა და მარატის - ცხარე კამათი, ვიდრე ქართველ ბატონიშვილთა პაექრობა.

ესე ბეერაც კი არაღერი - ამ თვალთ გადახედვა სჭირდება ხელახლა უფლისწულთა დაგა-კამათის სცენას და ელექტულ პასაჟია ჩისუფლიანაც. და ეს სახეებით სკამარის იქნება. ისეთ დროს დედად ნაადევნა ყველა მწერალს ალექსანდრე ორბელიანის მხატვრულ-ფოკუმენტურ თხზულებათა გადაკითხვა და იმ განწყობილებებში განმსქეალება. იქ უშუალოდ არამადა ბატონიშვილთა ცხარე შეკრებების სურათი? ანკი რა აუცილებელია - მთავარი სწორედ ის განწყობილებანია, ეპოქის ის სული, მტყყველების ის ზოგადი მანერა, რაც ეკარანახებს ზუსტი კამერტონის არჩევას.

ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ალექსანდრეს მამა - ვახტანგ ორბელიანი - იმ სიტყვებს შეგინოა, კახელ მემამბოხს რომ მამართა რუსული დროის ქვეშ მებრძოლმა შე ასეთო, შე ისეთოო, - რაც იმხანად ფელეზზე დიდ ლანდლა-განებდა მონიროვია და ვერ ამატებდნენ.

სამეცოდრო, გენერალ ლახანტაის აღასრულია დედოფალ მარიამის მხელეზბლს ხელით არამარტო რომანის ერთი საუკეთესო ფურცლებია, არამედ დამოუკიდებელი მოთხრობაც, რომელიც ცალკე შეიღობება ქვეყნებშია-დეს ანთოლოგიური ვადის გამოცემებში „გენერალ ლახანტაის უკანასკნელი ღაბის“ სახელწოდებით, ისევე, როგორც ვეარსლან ბაკურციხელის ტრაგიკულმა თავგადასავალმა დიდად დამამეყნა გრიგოლ აბაშიძის რომანი ცოტნე დადიანზე, თითქმის გამოირჩა მთლიანობიდან და ამტკობაც აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდნენ მეოცე საუკუნის ქართული მოთხრობის ანთოლოგის შემდგენელი.

რეალობა გენერლის თვალთაა წარმოსახული, მისი მრანამოსა და სწრაფის ვეალობაზე.

თან რა საშინელებაა, ირველე სულ ქართული ესმის,

არადა რა მოუტრებებელი ენაა, რა ძნელად გამოსაძებელი თანხმობები... თითონ კი ისინება, ისინება, საჭირო იყო და ისინება, მაგრამ, ცეკვი არ ეპარება, შემდეგ და შემდეგ, აქ ჩამოსახლებულ რუს ჩინოვნიკებს ადარ თვითრადე-დათ ქართულს სანება, რადგან ესენი უკვე ათწიონ ისინებალიან რუსულს, აბა, როგორ, იმპერიის ენა, ჩვენი დიდებულ ენა... სახლებები ფართოვდება და ფართოვდება, კიდევ რამდენი მილიონი ილბარაკებს მათ უნაბეჭდი ესენი კი რა, ერთი მუქა ხალხი, ძალიან ადვილი შესაძლებელია გადაამხნეს კიდევ მათი ენა გზაც იქითა პქონია!"

მაგრამ გზა გადაშენებისაგან რომ ამ პქონადეს არც ამ ენას და არც ამ ქვეყანას, ქართული მოდგმის დაუშობ-მინებაელი, დაუმორჩილებელი ხელი სოლომონ ლიონიძემ უნდა განსახიეროს, ნიკოლოზ პარათაშვილის პოეზია [პოეტი ქართლია!] დადგენილი ტრადიციის წყალობით ქვეყნის თავისუფლების, სახელმწიფოებრიობის გადარჩენის სიმბოლოდ რომ აღიარებოდა.

ამ ტრადიციული იური წინდა რომის ფურცლებზეც და თბრობას გამოხდებს მისი და რუსი გვირგვინის შეურჩებელი ჭიადი, რასაც ვერ ადკვთის მჭირს მსაჯულის გამოშწყვედეა დიდებმა, რადგანაც ბიბლიური წინანარმეტყველით ამოქუქის იქიდან სოლომონ ლიონიძის შკაცირი მუნათი და გაფრთხილება: ჯერაცმულის მად-ლება, ილბაბა ქვედანა უცილობალა.

ეგრე დიდები ამომხინებს და ეგრე განდევნა ლახსი-ქითა მშარეში, რადგანაც ქედურებლის სულით განუმს-სტვალავს ქართლ-კახეთის მოქრნახლებული და გვერდ-ლის ბედი განადრეალი აღსასიფისკენაც იმტომ მივან-გნება, მდელეპირ ფიქრება და კომპარული ზმანება საბე-დისმარად რომ უნდა აუცხადავს.

რეალობა გენერლის თვალითა წარმოსახული... თავისთავად არც ენა სახილვ ჩვენი მწერლობისათვის - მტრის, მოძულის გონებისა და მზუნამი გადატყვევს შუნი ყოფი, მისმა მივინებარებამ და უღმობებობამ განსახ-ლებურს თბრობის სტილისტიკა... სახილვ არაა, მაგრამ ძალზე საფრთხილი კი არის ეს არქივანი და დიდიგრანული დასვენას მოითხოვს წარმატებული გააზრებისათვის.

ასეთივე დახვეწას გულისხმობდა კვიძის ვახსნა თბრობის მეორე ნაკადში - ის უჩვეულო მოვლენა ჩვენი სინამდვილასა და ლიტერატურისათვის.

მინც როგორ შეიძლება დასრულდეს ახალგაზრდა ქალისა და მამის თანატოლისა და უახლოესი მეგობრის სიყვარული?

სიუჟეტი იძაბება.

მამა უკვე რაღაცას ეჭვობს.

და ისედაც - როდემდე დამიბლება?!

ასეთ დრის ყველაზე იოლი გამოსავალი კაცის მოუ-ლდენილი დალუგა იქნებოდა - თავის გამობნის ასეთე-ნაირი ხერხი მძაფრი კონფლიქტის გადასაჭრელად, უფ-რო კი... მისაფუჭებლად.

და... რომანი რაღა ხდება?!

კაცი მართლაც იღუპება - მოულოდნელად, ვარცენუ-ლად არ უნდად მშვიდ ვითარებში.

გაუიროლებია და ეგვა საქმე მწერალს, დაუდრეკია კონ-ფლიქტის სიმწვავეს, შორდებია მის გაღრმავებასა და ისე ვახსნას, ყველაზე შემპერელი რომ აღმოჩნდებოდა.

მაგრამ ხელალებით ნუ განვსჯით მწერლის არჩევანს, რაც ერთი შეხედვით იწინებ მიფუჭებლასაც ჰგავდეს, ისეთი ფსიქოლოგიური სიმართლითა და დამატებლობით, ისეთი ნიუანსობრივობითა წარმოსახული, გარკვეულად მშვიდი ვარცენი ისე თანდათანობით იმუტატება სა-შობრობითა და ავეკობის მოსალოდნელი აქტით, უკვე აღარც მალეა წინანარმეტყველური სიზმარი გვექცნება ამოვარდნილი თბრობის მჭინარეობიდან და, მითაფრო, სიზმრის საბედისწერო ახდება.

გამჭიკრავლე მინიმნებანი, შემდეგ კი ბოლოთქმა მი-ახვედრებს მკითხველს პერსონაჟის დიდების მიზეზს - საბჭოური სინამდვილისათვის ნიშანდობლივი დანაშაუ-ლის აწყობილი სისტემის ერთ რტვას - უნებურ მომწეს ცოცხალს რომ არ გაუშვებს.

უფრო კი ის, რომ მალეა სინდისის ისეთ ქენჯნის გი-ნიცდის, ისე შეუძლება გულისტკიდილს, ცოცხალად ჩამოიშხველეთა, საბედისწერო ტტვია რომ ამ მიხ-ვედროდა.

მითავარი მინც ისაა, რომ გმირის მეველეობა მხატ-ურულად ლეგალურია და ისტორიულ პარალელის მო-ნიაცვებლის ბუნებრივი დამატარევენიცელიც.

ბოლოთქმა აშკვეთრებს რომანის დოკუმენტურ ფონს და იმ მტკიცე კომპოზიციურ ჩარჩოში მოაქვევს თბრო-ბას, რასაც განსაკუთრებით მოითხოვს ამ არქიტექტონი-კის თხულებიანი, რათა სიბრველს ამორტულობის თუ უშმარობის განცდა არ დაუტოვოს აცდენილმა სიუჟე-ტურმა ხაზებმა.

აცდენილმა, თორემ იმ გემოვნების მკითხველთა საყ-ვედურს უნდა შევეგუოთ: ვინ გაიგონა ასეთი ერცყლე, ვი-ნა?!

განა შეიძლება, რაც მითავარი, იმხვე და დანერა და ერთ რაღაც მოწუნენე წანწარედ დასახოო?!

მის დადი თვალები აქვს და, როდესაც მწერლური სი-ახლის მოსაბატობა, სინამდვილემ კი გლობალიზმის სა-სუფრალის მისაბატობად იოლად ნამოკარევენ ხოლმე ხელს ჩვენს ისტორიულ წარსულსა და დიდებულ სახე-ლებს, იქნებ გულანსამით ეღვარც ჩაუკვრივ მეფე ერეკ-ლეს ბედისწერის მანქანამანც ამ თვალსაზრდითი წარ-მოსახვის მოტტვას და ვარემობებს, მაგრამ პროფესიონა-ლი მკითხველი მინც არასოდეს ენდობა ერთმან მთა-ბეჭდობებსა და ხელახალი მიბრუნება კი სასესბით დაარ-წუნებს შუის ხასიათის მონუმენტურობამაც და იმე-დოვნობამ ამ ძარღვის გადარჩენამაც, ჩვენს თვალწინ რომ მყოფდება, მყოფდება, იღვია, ლამის უშინეოვდება, მაგრამ გაქრობით არა ქრება.

ქვეყანაც დაიბრუნებს ძალ-ღონეს, ქართული კინემა-ტოგრაფსაც ვეშვლება და ზარა არსენიშვილის სცენა-რებმაც დაისაჭიროებს... ძველი გზა არც დიდდება... მაგრამ რომანსაც ვეღარ გამოუხსნება, რადგანაც წო-გიერთა ხელსაწყოე სწორედ მისი ხელით მოელის ამოე-სებას.

რამდენი რამ კრთის მაცდურად ჯერ მარტო ამ რომა-ნებში, უფრო ღრმა დაკვირვებისა და მხატვრული გააზ-რებისაგან რომ ვიწვევს - თემბეც, მოტტვები, ხასიათე-ბიც, ვარცემობა-გაღრმავებას რომ ითხოვენ ავტორისა-გან და არც მოეშვებიან, ვიდრე ახალ სიცოცხლეს არ პპო-ვებენ.

ნიწი სადღობელაშვილი

მარგორა – სიტყვის დედაქალაქი

**დავით-დავით გომიზადაშვილის
რომანის „დილა სასაბუღალბის ნინო“ გავი**

„გავიშენა კაცმა ქალაქი და უწოდა ამ ქალაქს შილის სახელი“ (დაბ. 4:17). პირველი ქალაქი, რომელსაც ზიბლია ახსენებს, სწორედ კაცმა (მკვლელს) უკეთებდა. ქალაქი თავისუფლების სიმბოლოა, იგი იდეალების მაძიებელია თავისუფალურა, მოხეტიალე მოდემოს მარადიული გზა. კაცობრიობამ მინათმომცემიდან ქალაქთა შენებისკენ იწყოს სვლა და ეს მისი საბედისწერო არჩევანია.

ქალაქი – ახალი სამყოფელია, სადაც ადამიანურ ენებათა ქვილიში, გამარჯვებულსა და დამარცხებულს, ცოცხლის და მადლის რომიტრიალი, კაცობრიული სული იწრობათ და ანბანურ გზას გადას – სამყაროს ანიჭან სამყაროს მოემდეგ...

„ლიტერატურულ“ ქალაქებზე საუბარი ცხოველი ინტერესის საგანია და, ჩვენს შიგაგარე სათქმელს შესაძლოა დაგვაშროს კიდევ. თანაც, ასე გგონია, ვერლა ნამდვილ მკითხველს თავისი ქალაქი აქვს, რომელიც, სამყაროს ცენტრად თუ არა, საკუთარი წარმოსახვის, სწრაფვის იდეალად მინც ესახება და, ამასი ვეღარაგინ შეეცილებ... მითუმეტეს, თუ ამ ქალაქთა უმეტესობა გეოგრაფიული რუკაზეცაა მონიშნული და არამოლოდ მწერლის ფანტაზიის ღაბაჩანთებში...

ქართულ ლიტერატურაში კი, ქალაქი ცოტა უცნაური ცნებაა და, ესეც, დიდი ღიქრის და გახსენის წგაროა. „სეენი“ ქალაქების დიდი ნაწილი ან სრულიად გამოგონილია, ან იმდენად მითოლოგიზირებული, რომ წმინდა ქალაქური ყოფიერების იდეის გარდა, უხილავ, ღრმა შრებში გადაკავებარ და უშეტესად, თითოხვე იქვეცა პერსონაჟად. ქართულ მწერლობში ქალაქი არაა სოფელითუ ჰარმონიულად განსაცხელი (თუმცა, ეს ბუნებრივად, სოფელი ხომ, ერთი დიდი მწერლის არ იყოს – სულწმინდის სამყოფელია და, იქ, სადაც სულიწმინდა სუფევს, ჰარმონია უკვე მიღწეულია). ქართული ლიტერატურული სოფელია და, იქ, მარგორა, ნუთისოფლის ავ-კარვის მთლიანად დამტევა და თავისთავში მამბრუნებელი. იქ

ზედწერებაც და უბედურებაც დიდი სამყაროული კანონითაა გამართლებული და საკაცობრიო სიბრძნით ნაკარნახევი. სოფლის აღწერისას თითქოს ავტორიც და მკითხველიც თანხარად სუნთქავენ და მარმონია აქაც დიდებულ ზეგარჩეა!

ქალაქი კი – უფრ მარტო სახელი, თუნდაც: „კანუფოსი“, ან რომელიმე სხვა, რომელიც სახელიან-ქუტუბიანად ღრმად დააჩნდა ფიქრში მკითხველს და თვის მის თავის-სულ მოქალაქედაც წარმოადგენინა...

როგორც ჩანს, „გამოგონილ“ ქალაქს თავისი განიკუთრებული ხიზლი აქვს, თავისი იდეული სულიერი არქიტექტურა, და რა მშვენიერი განცდაა, როცასაც კიდევ იბადებიან ანგვარ ქალაქთა არქიტექტორები და მათი წყალობით კი, ჩნდებიან ნივრები, სრულიად ორიგინალური „სამოქალაქო კანონმდებლობით“ და თანამედროვეობის მველიანული განცდით.

ახალი ნიწია „დილა სასაბუღალბის ნინო“. მისი ავტორია კი – დავით-დავით გომიზადაშვილი.

წიგნი 2004 წელს გამოსცა გამომცემლობა „საბარმა“. მკითხველმა ატყავეს, როგორც „პოპულარულ“ ავტორის ნაწარმოები, თუმცა, ისევე მოქმედენ, როგორც ყოველთვის, ჩვენს უცნაურ სინამდვილეში, „პოპულარული“ ავტორებს წვეტიანად ექვეითა ხოლმე – უხვში ცოცხანის ატრიალეს, ინფანტილური კეთილგანწყობით განზე (ან თაროზე) გადაადეს და, მომავლისთვის, გაბრჩეს.

თუმცა, მარგორა (ნიწის შიგაგარე ქალაქი) ზედასიწრია ქალაქა და, სხვა თუ არავინა, ის ზედასიწრელი მარტილი შეინახავს მომავლისთვის. მომავალი კი, ვფიქრობ, ამ ნიწის მშვენიერი აქვს, რადგან ის სწორედ იმასა, რასედაც საერთოდ, დედაბინაზე წიგნები იწერება.

საკულისშია, რომ „დილა სასაბუღალბის ნინო“ სწორედ რადაც ამგვარი, „სამომავლო“ ფიქრით იწყება:

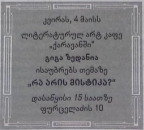
„თუ წიგნმა თქვენამდე მოაღწია და ახლა ჩემს გზაგონლს კითხულობთ, ნიწამა, რომ ამდროისთვის უკვე ცოცხალი აღარ ვარ და იმ მხარეს, რომელსაც აქ აღწერილი ამბებში გაეღო მივსაგენი, ცაზე ვარსკვლავად ნანახი უკანასკნელი სახეენი ნიწამა ამხელს.

არქივარეული სერფიტიც ქალაქი მარგორაა.

დილა სასაბუღალბის ნინო“.

მარგორაზე როცა ვფიქრობ, სულ მინდა ხოლმე, წარმოვიდგინო იგი ზევიდან, გადმოვხედო მას და ვიხილო. რატომღაც მგონია, რომ ზევიდან ის ანბანა მეგობრებსა და მისთვის მტკიცე კანონზომიერებით დალაგებულ რომელიღაც ძველ ანბანს, და ზღვას ყოველი მიცევა-მოქვეითისას მისზე ახალი წელთაღრიცხვები იწერება...

სრულიად არამოეტურად და უბრალოდ კი, მარგორა არის ქალაქი სიტყვაში, პირველყოფილი ცოცხლია და მადლითაც; დაწერილის და დაწერელის სრულყოფილება. მარგორა არის ქალაქი, საიდანაც

შეგიძლია ვარსკვლავებში (დუმილის სიბრძნეში) გადახტე.

ერთ ინტერვიუში ცხაზეთა „ერზონანსი“, 2004 წ. 16 აპრილი. ღელა ორბაჩი, დავით-დუფი გოგონდამილი ასე განმარტავს: ეს რომანი თავისი უმარტივესი ქსოვილით შე მომაგონებს ძველი ელნური, ასურული ფორმების ტექსტების, გენზაზეთ, ვილკამეის ექითი გადმოწამის ჩვენამდე – ავიღე ფაბულა, მტკაფიხიკური ტერიტორიისთვის შესარჩევი გარემო, რომელსაც ქალაქი მარგორა დავაძევი და განვათავსე აბსოლუტურად რეალურ გარემოში, ფიზიკურ გეოგრაფიაში, რომლის უსუსტი აღწერაა ნიგნის არსებობის ესაა დღევანდელი რეკონსტრუქციის ტერიტორიაზე, ძველი ღელაიკა...
ასე რომ, ნამდვილმა მკითხველმა შე-

დავით-დუფი გოგონდამილი
ღელა სახსნაულებების წინ

საძლოა თითოე კო დაადის რაუჯე ქალაქს, რომელსაც ნიგნის მარგორა ჰქვია და, ბავშვივით გახაბოს, რადგან ეს, თურმე, მართლა არის! საერთოდაც, ეს ბავშური აღტაცების განცდა გავრცელებად თან დააკვება დევის ნიგნებს. ეს განცდა არის მწერალშიც და მის ნამკითხველშიც, ორივე მარადიულად აღმოჩენათა ზღვარზე, გულწრფელად ახარებს და და ბოლომდე უნანიღებს სხვებს... ამიტომაც არაა ალბათ მასი ნიგნები გამორჩეულად პუბლიკურები და, თავიანთი კეთილშობილებით გაარშემოყრთა ვაპაკეთილობილებიც...
ნიგნის მთავარი გმირები – არტეგაროუნი სერაფიტე და ჰატარა კოლხი ზიქუნა ბაჩანი – აღმოჩნის ამ საყოველთაო სიხარულის ორი სახეობა. ერთი – ასაკითვ და გულთხაც – ბავშვი, მეორე კო, ჭირნახული ცხოვრების, ფიროთ ნატანჯი ცნობიერების მიუხედავად, მანაც დიდი ბავშვი და, შესაბამისად, ამ ბავშვობის დამბაფეხელი მამაც. მათი თანაცხოვრების გზაზე თითქოს საშუაროს უგრძესი გზა გადის, შეივსდაფხურაინი გზა – შუდი მომაკედარბელები ცოფით და მასთან ჭაფლით. ნიგნის შვიდი გმირი (შვიდი თობიბა) ამ ცოფითა თითო თვისებას ატარებს, ესაა – მეტრიდიფეს შრისახინება, აურროს ანგარება, გაყის ამპარტანება, ახურონის შური, ფატალიანის გარეწმენება და გობთის ნაყროვნება – სულიწმინდის გმობის შვიდი უპატელებელი საქციელი, რომელსაც თითოეული მათგანი შეუპტრია.

ბაჩანი ამ მოდგმის შუილია. მას წილად შემიფიცი ცოფეა – მიმონქლავი, ანუ ცნობისმოყვარეობა ერგო.
მარგორა კო ასე ქალაქია, სადაც შუსა და მტკერში, მოცილებს და დაბებში ეს თაობები მიმოიღინ, ცხოვრობენ, სძულთ და უფყარ, იბავებინან და ბოლოს მტკერად იქცევიან... ისევე, როგორც ყველაფერი ნარმაგალა ამქვეყნაზე. რადგან, ისე არსად არაა გაცხადებული ნარმაგალეობის ამას სიბრძნე, როგორც ქალაქში.
და, რადგან ნიგნის არქიტექტურა ძველი ანბანის თარგზეა ნაგები, ცხადია, ყოველფეს ან თავისი ნათელი სიმბოლო აქვს – მტკერსაც კი ქსელაქტური ყოფილობის ასე სახასიათო), შვიი მტკერი თეთრ შინაზე – არას სიტყვა, შავად მოხაზული სიტყვა, თეთრზე ნაწერი. აქ ყველგან ტექ-

სტი რეიტება, საცქიერებშიც და საციქრებშიც, და მთავარი აღმოჩენაც აქედან იწებება: რეენ გველანი ნიგნის გმირები არაა, და ეს ნიგნიც, ადღლა სახსნაულებების წინ“, სწორედ ახლა, ჩვენს თვალწინ იწებება... ჩვენზე გონება ხაზავს შავ ასოებს თეთრზე (ბაჩანას სწორედ თეთრი პურანაკი აცვია), დროდადრო მლის რალაცებს, ახნორებს, მლის – ახნორებს... და წერის პროცესი გრძელდება ბოლოსწინა ფურცელამდე, მარგორას კარბიზე – სასცენ ნიშნამდე, სადაც ჩვენი არჩევანის, ჩვენი მოლოდინის და საქციელების უხილავი ხაზები კვეთენ ერთმანეთს, სადაცაც ახალი ნელაილრცხვა უნდა დაიწყოს...
სერაფიტე ფლობს ამ აბოლოსწინა ფურცლის“ ცოდნას, თმეცა, როგორც ყოველთვის კაცობრიობის ისტორიაში,

ბრბო მას არ იღებს. ეს ცოდნა განმარტავს.
როდესაც ადღლა სახსნაულებს წინ“ პირველად ნავიკითხე, შტონდა განცდა, რომ მას რამდენჯერუნე უნდა მიფრებრებოდი და, ხანდახან არამხოლოდ მკითხველის მტკიცე არჩევანით, არამედ უნებლეთ... რადაც უხილავი, აღმოჩენის სახსნაულები მიმარბრუნება მასთან.

ცოტახნის წინ კი, ერთმა ჩემმა მეგობარმა, ვასაც ჩემი გაოცების დიდი ძუსჩეხს, მაჩვენა წერილი, ერთ საზოგადოებრივ ფურნალში დაბეჭდილი. წერილი პოეტე მამუკა სალუქვაძის ეკუთვნის და მასმა ავტორი ქართულ სიტყვაში „მარ“ ფუძის სემანტიკაზე საუბრობს.

არ შტონდა, დეფი მიანდემიანოც ძველქართული სიტყვების ისტორიაზე ენიბედა, როცა უნებურად, ჩვენსა (სწორედ ჩვენსა) და თვისი ნიგნის ქალაქი მარგორა დაარქვა. აი სიტყვები, რომელსაც ფუძე „მარ“ სუფიქსი უდევს – ტუმშორტება, სიხმარა, საშარე, მარცალიტი, მარტვილი, მარანი, მარბე, სიმარტაეც და ა.შ. – მამუკა სალუქვაძე იმასაც ვარაუდობს, რომ ფუძე „მარ“ უძველესი ქართული ღვთაების „გა“-ს („გამარ“) სახელსკან მოდის და ის ღმერთს, ღვთაებას ნიშნავს („გერეილენა“, 2000.)

თუკი ეს ასეა, მაშინ მწერლის ინტუიციაც ტუმშორტე არჩევნის სიავაზობა მკითხველს და, ქალაქი მარ-გორაც სხვა ადრეფი, თუ არა მარადისობის, კაცობრიული ნინსლის და ნარმაგალეობის სამარე-ქალაქია... ეს ნიშნავს, რომ ნიგნიშიც და მას გარეთაც, აფელაფერი რიგზეა“ და, როგორც ერთი დიდი ნიგნის პურსონატი იტყვოდა, სამეარში სწორედ ის საათია, რომელიც კაცობრიობის იცნებათა დროს ემთხვევა...
მარგორას მარადისობის კო ბაჩანი აერძელებს. ვარსკვლავებში გაფაშტარია და გადარჩენილი ბაჩანი, რომელიც ბავშვურად, ალბანი უბრალოდ, ნიგნის ბოლო ფურცელზე, ზღვაში კნქტებით თამაშზე ფიქრობს...

სულ ბოლოს კი, სიბრალეით ვიტყვი, რომ გამომცემლობა „ცა“ დავით-დუფი გოგონდამილის დანარჩენ რომანებთან ერთად, სულ მალე ადღლა სახსნაულებების წინ“ საც გამოქვინებს. მოკლედ, ზღვის ზღვანალი მოქცევა და, მარგორა ისევე გვაშოვნინებს თავისთავს. მარგორა – სიტყვის დედაქალაქი.

მარიამ კარბელაშვილი

„სული გვასლდა შოთაღსი...“

**შუაგონებაში
აკაკი შანიძის
პორტრეტისათვის**

ბ-ნ აკაკის 80 წელი რომ შეუსრულდა, ჩვენმა ინსტიტუტმა ეს იუბილე საზეიმო სხდომითა და ბანკეტით აღნიშნა. მრავალი მესამინიწიე, სიყვარულით და პატივისცემით საესე სიტყვა წარმოითქვა. მცე მავშართე ბ-ნ აკაკის, გამოსთქვი ჩემე დიდი და გულწრფელი სიყვარული და პატივისცემა მას - მეცნიერისა და პოოცუნების - მიმართ და დაეცარსრული ჩემი ერთ-ერთი საყვარელი მწერლის ანატოლ ფრანსის პერსონაჟს - პროფესორ სილვესტრ ბონარის სიტყვებით, რომლებიც, ჩემი ფიქრით, უდგამოქროლია ბ-ნი აკაკისთვის: „დაბ, მე ბელნიწიე ვარ, სიტყვები კი ჩემი ჭეჭეჭეჭოში არიან, და როგორც კარგი ბელნიწიე, მე მით ვწირავ ჩემს სიცოცხლეს...“

ბ-ნი აკაკი კეთილი მეუღე იყო თავისი სამწესისი და როგორც დროულმა მეუღემ, მათ შესწირა თავისი სიცოცხლე, განა ასე არ არის?

ჩემთვის ძვირფასი განძია ბ-ნი აკაკის მიერ ნაშუქარი წიგნები მისი გულთბილი წარწერებით:

„ძვირფას ცილა კარბელაშვილს, ეფესისტყაოსნის ხელნაწერთა მოქირანახელს აეტორისაგან. 15.I.1963 წ.“

„ძვირფას ცილა კარბელაშვილს, ორი ასულის დედას მილოცვით. აეტორისაგან. 18.III.1965“

„ძვირფას ცილა კარბელაშვილს, „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი გამოცემის ერთ-ერთ ბურჯეს. აეტორისაგან. 25.I.1966“

როდესაც ეფესისტყაოსნის მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტი გამოქვეყნდა, ახალგაზოცებული ნიგნის ერთი ეგ-ზემსლარი ასეთი წარწერით მაჩუქა:

„ძვირფას თანამშრომელს ამ ვარიანტებითი „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემის საქმეში ცილა კარბელაშვილს ა. შანიძისაგან. 6. IX.1966“

იმედ დღეს მარტეა მისი ახალგაზოცებული ნიწი „ვეფხისტყაოსნის საკოთხები“:

„ძვირფას თანამშრომელს ვარიანტებთან „ვეფხისტყაოსნის გამოცემის საქმეში ცილა კარბელაშვილს ძღწივად აეტორისაგან. 6.IX.1966“

1970 წლიდან ბ-ნი აკაკის მიერ ნაშუქარი წიგნებზე წარწერები მრგვლოვანი ასომთავრულით არის დამწეწეწებული:

„ქ-ნი ცილა კარბელაშვილს, ეფესისტყაოსნის ტექსტის დადგენის საკოთხებზე მომუშავეს, აეტორისაგან. 5.XI.1970“

„ქ-ნი ცილა კარბელაშვილს სახაოურად ა. შანიძისაგან. 7.IV.1975“

1977 წლის მიწურულს, ჩემთვის მძამე დღეებში, ბ-ნი აკაკიმ თავისი ურადღეება მის მიერ აღდგენილი ეახტან-გისტეული ეფესისტყაოსნის გამოცემის გამოგზავნით გამონათბა:

„ეფესისტყაოსნის საკოთხების მექლევეარს ქ-ნი ცილა კარბელაშვილს გულთბიდი მოკოთხებით ა. შანიძისაგან. 22.XI.1977“

ვითარეწათა და ვითარებათა გამო გულგატეხილობის ეწმა ბ-ნი აკაკის ამ წარწერებს არაერთხელ გავუმწინევებივარ. გმადლობთ, ბ-ნი აკაკი!

სხდომებზე ბორის დარჩისა და მე ხშირად ვეინდებო-და ბ-ნი აკაკის მიერ გამოცემულ „ვეფხისტყაოსნის სიმგონიანი“ ამა თუ იმ სიტყვის მოეწენა, ამას კი საკმაო დრო მაქქონდა.

გადაეწევეტე, „სიმფონის“ ჩემი გეგმებლარისათვის ფრეცეცელთა ძტვიდეზე ანბანწერი საძიებელი გამეცე-თებთან: გადაეხოზე ფურცლის სიგრძე, გაეყავო 33-ზე და მჭარელი სამართლებელი კიბე-კიბე ამოექერი. თუშეგა ბასრმა „პრიტვიამ“ ითიებე უმონყალოდ დამი-სურა, საქმეს მაინც არ მოეწეშე, წინა დღეს დანყეებული საქმე სხდომანზეც გაეაგრძედე. ბ-მა აკაკიმ ერთხანს მიფურა, შემდედე კი - „ჩემს წიგნს რატომ აფუტებენო“, ბრძანა. „-არ ეაფუტებ, ბ-ნი აკაკი, მინდა გეგრძედე ან-ბანური საძიებელი გაეცეკოთ, როგორც კარგ უცხოურ ლექსიკონებშია. უფრო სწრაფად ეიპოვით საჭირო სიტყვას“.

აღარაფერი უტეკამს, ამგვარმა საძიებელმა კი საქმე გააადეულა და მეუშობაც უფრო სწრაფად წივიდა.

რამდენჯერმე გადაეწევეტე ამ ჩანაწერის ამოღება, მაგრამ ბოლოს გადაეწევეტე: წარმოდგინეთ, როგორი სამუშაო ტომისევერო უნდა ყოფილიყო მექმნილი, რა დიდი უნდა ყოფილიყო მუშაობის სურვილი, რომ მე ამ საკრიტიკო საქმის გაკოთხება მომსვლილმა აზრად.

ამსობამი ერთი „აღმოქმეც“ გაეკვეთე: ეფესისტყაოსნის ლექსიკონი ყველა სხვა ასოს მ-ანზე დანყეებული სიტყვები ქარბობს!

ეს „სიმფონია“ დღესაც ჩემი სამაგიდე წიგნია.

ეფესისტყაოსანში არის ტეკეპი:
„სამბოელი გაიყარა, ზრდა დაგვინყეს მე და ქალს“ (325, 1).

- სამბოელი - დაბადების დღეა. ვარც სიტყვაა, დღე-საც უნდა ეამბობდეთ - ბრძანა ბ-მა აკაკიმ.

დასასრული. ობ. „ჩვენი მწერლობა“ №7

ჩვენი ინსტიტუტის თანამშრომელმა, შესანიშნავმა პიროვნებამ, ცნობილმა ტექსტოლოგმა ლასარა ვეარამაძემ გადმოგვცა:

1962 წელს, როცა ბ-ნ აკაკი შანიძის ტექსტოლოგიური ხასიათის შრომებს შეესაბამებოდა, შევხვედი ბ-ნ აკაკის, რომ ჩემი ჩანაწერები მიტევენებოდა. ბ-მა აკაკიმ გადახედა მასალებს და მითხრა: „რატომ არ განიხილავთ ჩემს ტექსტოლოგიურ ნაშრომს „ვეფხისტყაოსნის“ გარემოში? ვუპასუხე ვერ შეგებდე მასალას, რადგან შესაფერისი მომზადების, ცოდნის გარეშე ვუფხისტყაოსანზე დანერვილი გამოკვლევების შესაძლებლობა და შეფასება გამიჭირდება-მეთქი. მაშინ ბ-მა აკაკიმ მიპოძინა: „ჩემს მოწოდებას, ქ-ნ ციხლა კარგელაშვილს მიმართეთ, უზიაროთ მას, რომ მე შეურს მან დაწეროს გამოკვლევა „ვეფხისტყაოსანზე“ ჩემი ტექსტოლოგიური ნაშრომების შესახებ“, მე მაშინვე გადავიცე ქ-ნ ციხლას ბ-ნი აკაკის სურვილი, მაგრამ ჩემი წინაგაყის გამოსვლის დროისთვის ამის განხორციელება არ მოხერხდა“.

ერთი თაბახის მოცულობის მასალა ერთ თვეში უნდა ნარეგულია. უნდა გამოვუტყდე: იმ გეგმით, რომელიც დავუასახე - ბ-ნი აკაკის მიერ ვეფხისტყაოსნის ტექსტში შეტანილი ყოველი განმარტების ხელნაწერთა გარიახტებთან შედარება, კლასიფიკაცია და ანალიზი - მასალას ვერ მოვუტყე, ამასთან, ერთ ფორმამაც ვერ ჩავეტყედი, უზარალო მიმოხილვითი სტატისის დაწერა კი არ მოვიხდომე, მე ვაღმა ვარ ბ-ნი აკაკის წინაშე.

ბ-ნი აკაკის მრავალ პიროვნულ ღონისძიებათაგან საგანგებოდ აღსანიშნავია მისი მეცნიერული დემოკრატიზმი (არ ვიცი, სხვაგვარად როგორ ვუწოდებ ამ თვისებას): აკადემიური ქედმაღლობა თუნდაც დაწყებული მეცნიერი თანამშრომლის მიმართ მისთვის მოუღებელი იყო.

ურახედ, 1962 წლის 18 დეკემბრის სხდომაზე დიდი კამათი გამოიწვია ვეფხისტყაოსნის 1957 წლის გამოცემის 793-ე სტროფის შესახებ ტაგების სართომო სიტყვამ, რომელიც პოეტის ხელნაწერებში შეიღი სხვადასხვა ვარიანტითაა ნარეგულირებული და გამოცემებშიც ეს ტაგები დიდი სიჭრელით გამოირჩევა. „სამეფო სახლის“ ხელნაწერებში ეს ტაგები ამრედადაა:

თელთა ტურფა საჭურვტელი ყველა რამე ეშდინების (793).

სადაც სართომო სიტყვას უნაცვლება ვარიანტები: უზიარების, უზიარების, ეშდინების, დაშენების, უშდინების, იამების.

რედაქტორებმა სამეფო ხელნაწერებში ნარეგულირებული „ეშდინების“ საჭეფოდ მოიჩიეს და მაშინ ვებედე ხმას ამოღება: ჩემთვის, გენტიკური ქართულ-კახელითვის, „ეშდინების“ სრულიად ბუნებრივი ქართული სიტყვა იყო. ადრეული ბავშვობიდან ჩამჩნა შესხილვებში ჩემი აღზრდილი ბებიის მარიაშ ივანეს ასული ეფთმელის ფრაზა: „კარგი ვერ ეშდინა“... და ვცაფე ამ სიტყვის დაყვანის შემდეგ ბ-მა აკაკიმ და ბ-მა ალექსანდრე ტაგების საკითხი ღიად დატოვს და ბ-მა აკაკიმ მომიხოვა შემდეგი სხდომისთვის დასაბუთება ნარეგულირება.

შემდეგი სხდომა 22 დეკემბრის უნდა შემდგარიყო, მაშასადამე, დასაბუთების საბოვნელად მოლოდ სამა დღე მოწეოდა. ეს სიტყვა ილია ქაჭუვაძის და არაფორ ეფთმელის თსუფლებზეა მიფულებოდა, დაძებები ვაფრე მათ გადაკითხვაში, მაგრამ... ვერ ვნახე. ვუთხე ლექსიკონებში, რა თქმა უნდა, ჩავეხდე არაფორ ეფთმელის ნაწონ დავით რუხიაშვილის ლექსიკონში პირველ გამოცემასაც, ჩემს ერთ-ერთ შემკვადრეობით განთავანის - ეს სიტყვა არც იქ იყო. შევწუხდი და დაელოდი, დასაბუთების პოეტის იმედი დაქარგე და სწორედ მაშინ - ღმერთო ჩემო, აქამდე რატომ ვერ მოუფიქრე? - წიგნის თაროზე თვალში მომხედა სტეფანე ვენტემაშვილის „ქიზიყური ლექსიკონი“; გადავხალე და ვებედე: შედგნა, მოთმენა, ატანა, შეთვისება; შედგნულობს, ითვისებს, იტანს“. როგორ გავიხარე!

რა თქმა უნდა, დასაბუთება არ დამხენდა - დილით სხდომაზე სტეფანე ვენტემაშვილის ლექსიკონი მიუიტანეს. საბუთო საქმარისი აღმორნა: ვეფხისტყაოსნის სხენდერულ-კრიტიკულ გამოცემაში რედაქტორებმა ამ ეშდინო სახლის“ ხელნაწერთა ტექსტი შეიტანეს:

თელთა ტურფა საჭურვტელი ყველა რამე ე შ დ ი ნ ე ბ ი ს ი

ეს ფაქტი მეცნიერული დემოკრატიზმის შესანიშნავი ნიშნებია.

1990 წელს ამ ჩანაწერების გამოქვეყნება გადავწყვიტე და ამიტომაც ბ-ნი აკაკის ქართული ეროვნული პიონი თ დამტკუნებელი. კვითხე ჩემს კარგ მეგობარს, ცნობილ ტექსტოლოგს იოსებ ღონთიფანიძეს, სად იყო დაბეჭდილი; ცოტა ხანში დაგიზუსტებო, შემპირდა. იუზას აღარ დაველოდე, პროფესორ იოსებ მეგრულიძის დაფურეკე და ვკითხე ამ პიონის შესახებ. ბ-მა სოხომ ზუსტად ვერ გაიხსენა, სად დაიბეჭდა, მაგრამ თავისი რიხიანი ხმით ზემორად მითხრა რამდენიმე სტროფი ამ პიონისა - „შეგარდინებები“ მწყობრში სიარულისას ემლოდიოთ“.

ბოლოს ჩვენი რუსთველილოც, ბ-ნ გაიხონ იმედაშვილს დაფურეკე: პასუხი მოკლე იყო: ხეალ პირველი საათისთვის მოდი და დაგახედედებო. შორე დღეს, 1990 წლის 4 მაისს, ბ-ნ გაიხონ მე და ჩვენი ინსტიტუტის ერთ-ერთი პირველი თანამშრომელი, ბ-ნი გაიხონის მეგობარი, ცნობილ ტექსტოლოგი ვაჟრ შარაშენიძე უწეოე.

ბ-ნი გაიხონის უამრავი ნიგნებთა საესე კაბრეტები, საწერ მაგიაზე ურნალი „პრომოე“ იდო, 1918 წლის პირველი ნომერი, გვერდით ქაბალდის სუფთა ფურეკლები და კალამი. ბ-ნი აკაკის ეს პიონი მაშინ გადმოეწერე, 1990 წლის 4 მაისს.

ბ-ნი აკაკის ქართული ეროვნული პიონი რუსთველური მალაღი შართი არის დაწერილი. მასში ეროვნული კონცეფცია მოდენინარებელი ნაიკითხუ და ნახავთ, როგორი სოცოტლის დამამკედრებელი ოპტიმისტური განწყობილებით დაშუბებული ლექსია - მისი ენერგიული რიტმი აფიოლებოთ და იმებს. ჩაგებახეთ, საკუთარი ძალებს რწმენას გაგაძილერებო.

როგორც უკვე ვთქვით, ბ-მა აკაკის რადიკალური მიზანმიმართული ღონისძიებები შექმნა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც რამდენიმე დეკემბრის ან იანვრის თვის პატივსაცემი შეიღობულა ლაპარაკობდა.

ერთ დღეს, კომისიის სხდომის დანერგვის შემდეგ, ბ-მა აკაკიმ პორტუგალიური კონტრეპტი ამოიღო, შიგნით ჩადო, მისამართი დააწერა და გაეცა ხანა ბორის დარჩენის სახელით; თან დაეცა:

“ იქვე, თბილისში ვუგზავნი ჩემს პატივსაცემს შეიღობულს. ღვთაებრივად დაეუფრეთ – თბილისად ნუ იცვამთ, თორემ სითბოს შეგუწევით და ადგილად გაცდებებით შეიქცა. ვერ არც ნერს-კითხვა იცან და არც რაცმა, ბებია აცმევეთ თბილისად, მარამ არ მინდა თავად ვუთხრა, უცებ უწყნოს. ამიტომ ვწერ ბავშვებს – წერილს ხომ მინდა ბებია წაუკითხავთ...”

ბ-ნი აკაკი საოცარი სულიერი სიმტკიცის – მე ვიტყვი, უმამარი – პირველი იყო. მე ვიცი შემთხვევა, როდესაც მარტინდუარტომ სტალინური სიმშვიდით ჩახედა სიკვდილს თვალში და საკუთარ თავზე კი არა, პირველ რიგში თავის უსაცვარელს ადამიანთა სულიერ სიმშვიდევზე იხრებდა. ერთ დღეს სხდომაზე მოსულმა გვითხრა:

– არ მგონია, რომ დღეს თქვენთან მოვიდოდი. წუხელ აბაზანში ძლიერ ცუდად შევიქცეი, წვეამ აინია, მავონა სიკვდილი მქნია. მეტად გვიან იყო და შვილებს აღარ დავურეკე – არ მინდოდა შემშინებინა. მერე რომ არ ედარდათ, წერული დაუწერე, რა და როგორ დამემართა და მაგადაზე დაუტრევე – შემდეგ წნევის ნამლები დაეღლე და დაენეჭა; არ მგონია, დღამდე თუ გაატანდა, მაგრამ ძალიან კარგად შევიქცეი და, ხომ ხედავთ, მოვედი. ის წერილი კი დაჯიხე –

ბ-ნი აკაკი აღტაცებული იყო 1962 წლის ქალთა მსოფლიო ჩემპიონატზე ქ-ნი ნონა გაფრინდამიელიის ტრიუმფალური წარმატებით. „გუმინჯ გუასახელა ნონამ“, გვატყუოდა გახარებული, როგორც კი შემოაღებდა კარს. მას აღტაცების გვერდა, რომ ქართველი ქალი მსოფლიოს დეოლოფალი იყო ყველაზე ინტელექტუალურ მუჯიბში. „ნონა ქართველებსთვის დიდ საქმეს აკეთებო“, არაერთხელ უთქვამს; საქართველოს ისტორიადან ყველაზე ცნობილ ქალბატონებს ადარებდა და მათ გვერდით აყენებდა.

როდესაც ქადაგაოს დედიოფალი თბილისში დაბრუნდა, ბ-მა აკაკიმ თავისთან მიიწვია და „პატრი“ მოაწყო, რომელიც საბატო ყაიმით დასრულდა...

ერთხელ ბ-მა აკაკიმ, როდესაც მისთან სახლში ვმუშაობდი, ტელეფონის ნომრის აკრეფა დამავალა და ზეპირად მიკარნახა კოხტოვადიხუთმეტი – მებრუნებული – ორმოცდარიო, თან გამომცდელად შემიძინა, მივუხედა, მივუხედა თუ არა.

აკაკი: 95-59-42.

გვამოფილმა ჩაიღია და ყურმილი გამომართა.

საოცარია მისი ანალიტიკური გონება ტელეფონის ნომრების არალეგალურ მეთხვეთობასაც კი ლოგიკური ნერსივის ჩარჩოებს უძებნიდა. ამ თითქოსდა უმნიშვნელო ყოფილი ფაქტით კი გამოჩნდა მისი სისტემატიზატორული გონება.

ერთხელ ბ-მა აკაკი თავისი სახელის შესახებ პრძანა:

– აკაკი ბერძნული სახელია. ჩვენში ამოკლებენ ამ სახელს და კაკოს ამბობენ. ბერძნულად „აკაკოს“ ნიშნავს ბორცვს, ან უარყოფის ნიშნავს, ე. ი. აკაკოს ანუ უბოროტო, შემოკლებულად კი, პირიქით, ბოროტი გამოიხს...

კომისიის სხდომებზე აკადემიკოსებს არაერთხელ აღუნიშნავთ, რომ ზოგიერთი რუსთველოლოგი, განსაკუთრებით აღმოსავლეთშიცოდნე, გადაჭარბებულ მნიშვნელობას ანიჭებს პოემის სიტყვიერ ქაოთლში სარსულ თუ არაბულ ენებთან დეკავარებულ ლექსიკურ ერთეულებს პოემის სიტყვის წარმომადგომის კვლევისას. ვეფხისტყაოსანში რუსთველმა ავთანდილს ათქმევინა:

ვერ დაგვიხედა ცრემლთა მისთა, ვეწონია თვალთა მდინდეს... (749).

ჯერონ ანუ ვეზინი ამა-გარისა არაბული სახელწოდება; ბ-მა აკაკიმ იხუმრა:

– მოდი, ჩვენერთი „რონიცა თვალთა მდინდეს“ ...

ჩამინერია ბ-ნი აკაკის რუმლიკები ამა თუ იმ სტროფთან დეკავარებით;

სტროფი (1550): რითმა „იქება იქ ება“ – „СТО НЕ ПОСЯИ“.

სტროფი (1576): „უფელადო“ რა არის, არ ვიცი. არც „უფელადო“ ვიცი... „მებაჩანება“ უნდა... „უფელადოსა“ ე. ი. პატარა მინდორს; თუ უფადოსა, 80 000 კაცი როგორ დეტრუდა, თუ დავერთ „უფადოსსა“, რითმა აღარ გამოვა“.

ინტროპოლაციებს ასე აფესიებდა: „Ско это ерундашка пошла“, ანდა: „ეს სულ საეჭუო ამბებია, ერთი სიტყვით, ნაჯახირებია“.

აკაკი მანიაკი

ტექსტის განმარტება და დაგვიჩვენა რომ განძიდვლებოდა ხომარე, იტყვება: „Нос выташил, хвост унес; хвост выташил - нос унес“, ანუ: „Одно неизвестное другим неизвестным объяснить нельзя“.

ბ-ნ აკაკისთან სახლში რამდენჯერმე შეხვედი ბ-ნ ვარლამ კალანდაძეს, რომელმაც მათემატიკური პრინციპის გამოყენებით შეადგინა „კალენდარი მედმეი და უნივერსალური“. ბ-მა აკაკიმ ამ კალენდრის მიზანი დიდი ინტერესი გამოიჩინა: იგი მისი რედაქტორობითა და წინასიტყვაობით 1973 წელს დაისტამბა. ერთი მე მაჩუქა. ამ კალენდრის ბ-მა აკაკიმ „კალანდადის სისტემის კალენდარი“ (იი მშვენიერი კალამბური) უწავა და აქვდა, რომ სხვა შვავეს კალენდართანგან სიმარტოთი გამოირჩევა და მეტად პრაქტიკული ძველი თარიღების დასადგენად და დასაზუსტებლად.

1963 წელს კათალიკოსმა ვერემ მეორემ, მოუხდავად მთავრობის სასტიკი წინააღმდეგობისა, დიდი ტრიალით გამოსცა „ახალი აღთქმა უფლისა მუდმივი და უნივერსალური“. ეს გამოცემა კათალიკოსის თხოვნით ენობრივი თვალსაზრისით ბ-ნი აკაკის მიერ არის რედაქტირებული, თუმცა გამოცემაში არ არის აღნიშნული. ერთი წიგნი მე მაჩუქა და მაშინ მაყენა.

მე განრისხებული ბ-ნი აკაკი მინახავს; რისხვად გენრალური იცოდა – ბობოქრობდა, მიყვიროდა, რისხვის არგუმენტებს მაყრიდა სულმოუთქმულად, თითქოს მე შეგნებულად ვუგულბებდვარე მის მიერ არჩეული რედაქცია კუფხისტყაოსნის ძირითადი ტექსტისა და ბ-ნი ალექსანდრეს ვარაიტი ჩავინიშნე: ბ-ნი ალექსანდრეს ფარულ მწარდამატურად ჩაითიშე, მე კი დამამავე კი ვიყავი...

წინა დღეს, სხდომაზე, ერთი ტაგების გარჩევას ბ-მა აკაკიმ და ბ-მა ალექსანდრემ დიდხანს იტყვის, მაგრამ ძირითად ტექტზე ვერ შეთანხმდნენ ტექსტი ინტერპრეტაციისას სხვადასხვა ვარაიანტებს აძლევდნენ უპირატესობას. კამათი ძალიან დიდხანს გაგრძელდა, ვეღვა დავალაუთ. ვუფხისტყაოსნის ჩემს ეგზემპლარში ორივე ვარაიანტი ჩავინიშნე, რომ შემდეგ დამეზუსტებინა, რომელი შევიდოდა ძირითად ტექტში, რათა ვარაიანტები შემედგინა.

მეორე დღეს დილით ინსტრუქტორი მოვიდა და სამუშაოდ მოვუწმადე, მოულოდნელად ბ-ნი აკაკი დამაგება თავს; გამოკვირდა, იმ დღეს არ უნდა მიზომანებულყო. მომხიბლა წინა დღეს დადგენილი ტექსტი მქრეწნებინა. ვუფხისტყაოსნის ჩემი ცხუშმალარი გადავიღე და ბ-ნ აკაკის თვალში პირველად ბ-ნი ალექსანდრის მიერ შეჩვენული ვარაიანტი მოხდა... მაშინ დავიწყე, რაც დაიწყე ხმის ამოდებაზე კი ვერ მოვასწარი, რომ გამხიზისხდა და მერე როგორმ სიტყვის შეზრუნებას როგორ ვაგარეზობდი ოდები კედლის არკული, ვაოგნებდი, დაფუშებული და მის დაწყნარებას ველოდებოდი. ვული მტკიოდა და მხოლოდ ის მა-

წებებდა, რომ ჩემ საყვარელ ბ-ნ აკაკის ვანყენნი, თუნდაც უწებლგოი აბობოქრების შემდეგ ერთბაშად დაწყნარდა – ექნებ იმან იმყოშედა, რომ არ შევამსუღებვიარ.

შემდეგ ველოდური გიარკი. მამედური სხდომაზე ბ-ნი აკაკი განსაკუთრებული ღმობირებთი შეცტეოდა.

P.S. ეს ჩანანერი სამი ათეული თუ მეტი წნის წინა გამოცეხული თავის დროზე ერთბაშად, დაუფიქრებლად დამინერია განრისხებვაც გენიალური იცოდა – მუთქი. ახლან ბ-ნი რომ დაუფიქრებლად ფრანზის „გენიალურის“ სხვა სიტყვით შეველა ვცადა, ჩავნერე „არჩვეულებრივი“, „საოცარი“... არდერი არ გამომივიდა, არც ერთი არ გამოვდა და არ მოერგო. ცხვედროდი, რომ სწორედ „გენიალური“ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ რატომ, ვერ ამეხსნა. ახსნა გვიან მოვიდა: განრისხება, ჩვეულებრივი, როგორც წესი, შეურაცხმყოფელი მისთვის, ენაც ვაჭრისხდებოდა. ბ-ნი აკაკის მრისხანება შეურაცხმყოფელი არ იყო. ამაში იყო ამ მრისხანების გენიალობა.

ბ-მა აკაკიმ საკუთარი სახლი გაყიდა და ერთხანს ნაქირავებ ბინამ ცხოვრობდა, ლეო ქააქელის ქუჩაზე შემომწრა მისი მამიველი ტელეფონის ნომერი. ვარაზისხდემი, კორნული კეცელის ქუჩაზე, შენდებოდა სახლი, სადაც ბ-ნი აკაკი უნდა დაბინავებულიყო.

1962 თუ 1963 წელს ბინის მშენებლობასთან დაკავშირებით მამიველმა მთავრობამ, უფრო ზუსტად, პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა ბ-ნ აკაკის დიდი უსამიოვნება შიავნა: საკუთარი სახლის გათავის გამო ეცეს ბოროტზე დათბარეს და ისიც მივიდა. იმ „ცეკას ბოროტზე“ მაშინ საქმისწებად წოხებულ პირთა სწამები იგვა დღის წესრიგში და ბ-ნი აკაკის იქ, მათთან ერთად დაბარება იმდროინდელი ცხოვრებისეული აბსურდის თეატრის ვულისმომცველელი მავალითა.

ვეკასთვის დამახასიათებელი თავებდური ჩვევის თანახმად ბოროტ ბ-ნი აკაკისთვის „ნოტაციები ნაუკთხავი“ იმ მიერეს, მასთან დალაპარაკების ღონისძი რომ არ იყენენი მართლაც მარადიულია დანიელი პირიცის სიტყვები: „მურყანყოფა ღონისძიების უღონისაგან“... ბ-ნი აკაკი, რა თქმა უნდა, შეურაცხყოფილი იყო, მაგრამ კომბინის სხდომაზე მინც თავისებური ოუმორით ვგვიამო, რა და როგორ იყო, შემდეგ კი, თითქოს თავს იმართლებს, დაყოლა:

– ტფილსში რომ დავრნი საბოლოოდ საცხოვრებლად, მამარქმა სოფლიდან შემომთოხლა: იცოდა, კაცი სადაც ცხოვრობს, საკუთარი სახლი უნდა შენდესკა...

(თუკი სმნითი მესსიერება ხანგრძლივია, სმნით ასე შემომწრა, რომ ბ-ნი აკაკი ვოცდეთვის აბზობად „ტფილსის“ და არა „თბილისის“; ეს შთაბეჭდილება ამ წოთში, ბ-ნი აკაკის ფრანზის დაწერისას ამოტვეტოდა – თითქოს ბ-ნი ხმა ვაქვებოდა.)

ეს ფაქტი ოფიციალურად დაფიქრებული არ არის, რადგან პრესაში – სახელდობრ, ვახუთ „კომუნისტში“ – გამოქვეყნებულ ინფორმაციაში ცეკას ბოროტის სხდომის შესახებ ბ-ნი აკაკი მონსწენიებული არ არის; ჩანს ვილაცის ეყო გონიერება და ბ-ნი აკაკის ვაერი ინფორმაციოდან ამოალე-

ბინა, მაგრამ ცუკას ზოურობზე ბ-ნი აკაკის დაბარების ამბავი კი წამეფიქვია.

ურამი ჩემმა მეგობარმა, შესანიშნავმა ფილოლოგმა, მაიმნოც

- სტუდენტობის დროს ძალიან მიჭირდა. სტუდენტობაში ცუცხვრობდა, ოჯახიც ვერ მესმარებოდა, სტიპენდიის ამბავი ფუკი... ერთხელ ბ-მა აკაკიმ ფული მომიცა, უარი არ გამოვიდა - სტუდენტები ხარ, ნიგნების საყიდლად დაჯიბრდებარო. შემდეგ, როდესაც უკვე კანდიდატი ვაგებო, ვცაადე ამ ფულს დაბარუნება, მაგრამ არ გამომართვა: ადებო და შენც ვინმე სტუდენტს მიეცო...

ბ-მა აკაკიმ თავის შიშობლურ სოფელს ბიბლიოთეკა აუქმნა. ერთ სხდომაზე შეკრებილი მოვიდა, გვიხიზა:

- სოფლიდან შემტკობინენ, ბიბლიოთეკის სახურავი დაზიანებულია და ნივთი ჩასვლა, ნიგნები ნაუბდენია. სახურავის შესაკეთებლად სასწრაფოდ ფული უნდა გავუზღავდნო...

სხდომის დროს, როგორც ნების, ბ-ნი აკაკი ცხელ ჩაის მიიტომივდა ზოღენ. უშაქროდ უკამდა.

ერთხელ მისებური ტკბილი დიმილით თქვა: - ზაემთობაში სულ შაქრთან ჩაის ვნატრობდი, მაგრამ შაქრის ფული არ ვგებრდა. ახლა აკადემიკოსი ვარ, ფული მაქვს და შაქრის ვიდვა შემიძლია, მაგრამ შაქარი აღარ შეიძლება ჩემთვის...

ბ-ნი აკაკისა და ბ-ნი ალექსანდრეს მიერ მომზადებული მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტი ვეფხისტყაოსნისა ახალი გამოხული იყო, როდესაც ჩვენი ინსტიტუტის იმდროინდელი კუთვლიშობლური აურის ერთ-ერთი შემოქმედი, ქართული პოეზიის შესანიშნავი მყოფდე და შევლევარი დათვინყარი გრიგოლ-ქიკია ხერხეულიძე შემომხედა ინსტიტუტის კიბეზე:

- ბ-ნი აკაკი სამჯერ გახსენებს თავის წინასიტყვაობაში („დმერთო ჩემო, დაუთვლია კიდეე“ - გამოივდა გონებაში), იცო, ეს რას ნიშნავს? - მის ხმაში გულწრფელი კოლეგიალური შექების ნოტები დეღრდა.

მასუბად გაუღლიმე, მაღლობა გადაეუხადე, გულში კი გავოფორენ: „ვიცი, ვიცი, რასაც ნიშნავს - უღიფეს პასუხისმგებლობას!“

ერთ სხდომაზე სიტყვამ მოიტანა და ბ-ნი აკაკისა და ბ-ნი ალექსანდრეს შორის გასაბტოურამდე ანუ რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიამდე საქართველობის არსებულ პარტიკებზე ჩამოყარდა სიტყვა, იმანზე, თუ ვინ რომელ პარტიკას ვუფიქროდა, კაკი ნერეთლისა და კარლო ჩხიძის დიდ

პოპულარობაზე და გურულთა განსაკუთრებულ აქტურობაზე პარტიკულ საქონიობაში.

ბ-მა აკაკიმ ერთი ანეკდოტა გეგამბო:

გურული ცუიობებ კიბელს:

- ძამა, გურულებმა ხომ მოგახდინეთ ცხრასახეთის რეფოლუტო...
- მოახდინეთ...
- გურულებმა ხომ ჩამოგადეთ ნაკოლოზა?
- ჩამოგადეთ...
- თებრულის რეფოლუტაციაც ხომ ჩვენ მოგახდინეთ?
- მოახდინეთ...
- ხომ გავყარეთ მუნშევეკები?
- გაყარეთ...
- ხომ მოუყარეთ ზოღმევეკები?
- მოყარეთ...

- აბა, ანი, ძამა, პანა თქვენც განმძრეთ ხელი! დიდი ტრობის დრო, როცა ამგეთი ანეკდოტისთვის ხალხს აბატიზრებდნენ და ისახლებდნენ, დიდი ხნის ჩივლილი იყო; მართალია, ე.წ. ხრუშჩოვის „თინიში“ ანუ ხრუშჩოვის დროინდელი „დათობის“ დრო იდვა, მაგრამ მაშინაც ამგვარ პოლიტიკურ ანექცილტს მხოლოდ ძალიან ახლობლად მიჩნეულ ადამიანებთან თუ იტყოდა კაცი...

ბ-ნი აკაკი ვეფხისტყაოსნის 1966 წლის მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტის გამოცემას პოემის ტექსტის დადგენის მისული კონცეფციის განხორციელებამ თელადა. როდესაც ვაადემიის პრეზიდენტი 1969 წლის ნოემბერში ვეფხისტყაოსნის აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიისა და კომისიის შთავარი რედაქციის შემდგენლობა გადაახალისა, ბ-ნი აკაკის შთავარ რედაქციამი მირგვეის დამლობატიური მისიის შესრულება ბ-ნი ალექსანდრე ბარამიძეს საბოვცა, მაგრამ ბ-ნი აკაკიმ უარი შეუთვალა. მე ჩემი „ვეფხისტყაოსანი“ უკვე გამოვეცი, თქვანისა თვენი იციით. მე სხვაც ბევრი საქმე მაქვს მასახეობა“.

„მეორე კომისიის“ თანამშრომლებმა ეს ამბავი თავად ბ-ნი აკაკისა და ბ-ნი ალექსანდრესგან შევიტყვეო.

სამშენბარი მხოლოდ ის არის, რომ 1966 წელს გამოცემული მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტი, რომელსაც ეს დიდი რუსთველილოგი „თავის“ ვეფხისტყაოსნად თელადა და რუსთველის პოემის ტექსტის დადგენის თელასზრისით ქემშარტად საეტპაო მინიშნელობისა, კატასტროფულად უმცირესი ტირაფით გამოიცა - მხოლოდ 1000 (ერთი ათასი) ცალი...

ბ-ნი აკაკი მხოლოდ მნიშვნელობის მეცნიერი ბრძანდებოდა. მოვიყვან მისი მსოფლიო აღიარების ერთ მაგალითს. 1965 წლის მაისში ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ჩიკაგოში ჩატარდა ლინგვისტიკა საკონაპირისო კონფერენცია, რომლის ქართველურ და კავკასიურ ენათა სექციონში შესანიშნავი აღმანახი უღებდა ქართული მეცნიერების, მშრომლები ქართულ და კავკასიურ ლინგვისტიკაში სა-

ჩუქრად აკაკი შანიძეს". ამ აღმანახში ნარმოდგენილია ცნობილი უცხოელი ქართველოლოგების – პოეტიკი არონ-სონის, როლანდ ბალმეიტერის, ეტიტორ ფრანკმანის, ალისა პარისის და სხვათა – გამოკვლევება. აღმანახი ხსენება პოეტად არონ-სონის ბანი აკაკისადმი მოძღვნილი წერილითა, საიდანაც რამდენიმე ფრაზას მოვიყვანო: „თუ კავკასია ენათა შთა არის, მაშინ საქართველო „ლინგვისტთა ერი“ უნდა იყოს. იმეიათა, რომ მეორე ასეთივე მტკიერე ურმა ამდენი შესანიშნავი ლინგვისტი მოგვეცეს. შათ მორის აკაკი შანიძის საბელი პირველ ადგილზე უნდა დაეაყენოთ. არავის გაუკეთება იმდენი ქართული გრამატიკის სირთულეთა სისტემატიზაციასთვის, როგორც სინქრონულად, ისე დიაქრონულად; იგი შართლაც ეროვნული გმირია თავის ნიშნულერ საქართველოში ამ მეცნიერთა შორის ერთ-ერთი ყველაზე უფორ პატივცემული საბჭოთა კავშირში, მაგრამ საბჭოთა, რომ წრდილოეთ ამერიკისა და დასავლეთ ევროპის ლინგვისტებმაც გამოხატონ თავიანთი პატივისცემა ამ გოლიათი მეცნიერისადმი... ყველა გამოკვლევა ამ ტომში მცირედი გამოხატულებაა ჩვენი გრწმობებისა ბანი აკაკის მიმართ: პატივისცემისა, მადლობისა, აღტაცებისა და სიყვარულისა“.

აკადემიკოსი აკაკი შანიძე 100 წლისთავის თუბილზე მრავალწლიანი მეცნიერული მოღვაწეობისა და მეცნიერების წინაშე უდიდესი დამსახურებისათვის საბჭოთა ხელისუფლებამ ყოველად ტრივიალური, ყოველად რიკითი, ყოველად არაკომპეტენტული „სახატოო ნიშნი“ ორდენით „დაავადებულად“, თუცა კი იმ დროს დადგენილი საბჭოურ-იმერული წესით და რიკით შას „საქიალისტური შრომის გმირის“ ნიშნება, ოქტობის ვარსკვლავის ორდენი და შესაბამისი პრივილეგიები ეკუთვნოდა.

რატომ? – „ქართული ეროვნული ჰიმნი“ გაუხსენეს და იმტომ...

და მე ვფიქრობ: იქნებ ბანი აკაკისთვის უდიდესა ჯილდო სწორედ ისაა, რომ იგი არ სცნენ „შეოთხე რომის“ – სსრკ-დ წოდებული იმპერიის – უმაღლესი ჯილდოს ღირსად?

ბანი აკაკი ბიბლიურ ასაკში – 100 წლისა მოიცვალა და ბოლო დღეებამდე კალამი ხელიდან არ გაუგდია...

30 წლის ასაკში დაწერილი „ქართული ეროვნული ჰიმნის“ იდეები და იდეალები მთელი მისი ხანგრძლივი, ქართული ერის თავდადებულ მსახურებაში გაღებული ცხოვრების პერპეტუუმ მოზილენ იყო, მიმართული სამშობლოს მომავლისაკენ.

ბანი აკაკი შანიძე საქართველოს ისტორიაში დაგრძება არა მხოლოდ როგორც მსოფლიო მნიშვნელობის უდიდესი მეცნიერი და ქართული უნივერსიტეტის ერთ-ერთი დამაარსებელი, არამედ როგორც პირველი ქართული ეროვნული ჰიმნის ავტორიც. ამიტომ ამ ჩანაწერებს ბანი აკაკის ამ პირობით დავისრულებ.

აკაკი შანიძე

ქართული ეროვნული ჰიმნი
(„ალიფაბსი“ ბმეზე)

აბა, ფიზიკად ქართველებო! მიეპყვეთ მამა-პაპათ კვალსა! ნარსულს გრძობით ვიგონებდეთ, ჩაუფიქრდეთ მოსულსა! ცალი თვალი პონტოსაკენ, ნუ ვამორებთ გურგანს ცალსა! და ვური უგდოთ გურჯი-ბოლახს და ნუ ვაღებთ დარიალსა!

მოსონჯათ და ახლაც მოსწონთ ჩვენი ქვეყნის შთა და ველი მზით დამწვარი პიჯახელი, გაყინული ჩრდილოელი, სპარსი, თურქი, ლეკ-მონღოლი, ბერძენი თუ რომელიო, და ყველა ჩვენსკენ ისწარფოდა, ყველა, მამრიე-მალრიბელი.

იყო დრო, რომ მშართველობა, სამართალი გვეკონდა სხვისი, ბაღდადსა და ყარაყორუმს გზები გვედო ათას დღისა. მტრისგან ბეგრჯულ დაზრებულა ტფილისი და ქუთაისი, და იმედს შინც არ ვეპარგადეთო, – სული გვახლდა შოთაისი.

სად არ დგებულა ჩვენი ფეხი? სასხლი სად არ დაგვიღვრია? ურანს, თურანს, ავღანისტანს ვეღვგან ჩვენი ძელები პურია. ფიცხელ ომში გახურებულთ ეფორტ-ფიჯლა დაგვიშურია, და ჩვენის სასხლით შეღებულა ვისლა დღესაც არი მღურია.

ოთხი დღი საბუნშიყო მოგვიქამ-გაკვიციეითა: სადლა არი ძველი რომა, ან ძლიერი სპარსეთისა? არაბების ძლიერება, ამბობენ, დღეს ხელის წვეთია. და ვის ახსოვან მონღოლები? სხვების ბედიც აცეთია!

სამი ათას წელზე მეტი გვიცხოვრია, როგორც ერსა. მრავალ შავს დღეს მოვსწრებივართ, მაგრამ ბევერსაც ბედნიერსა, უსიკვდილოდ არვის ეუთამობთ ჩვენს სამშობლოს მშენიერსა, და გვიმღერნია, კვლავაც ვიშლერთ ჩვენს ტკილის მრავალდამიერსა.

სანამ იდენს აღაზანი, ქორობი და რიონ-მტკვარი, სანამ თავზე მცველად გვაფგას ციფ-გომბორი, ლიხ-მყინვარი, არ მომკვდარა, არც მოკვდება საქართველო მოცინარი, და მეტად აღარ შემვიორდება მისი სიფრცე, შიას მზლვარი.

აბა, ფიზიკად ქართველებო! მიეპყვეთ მამა-პაპათ კვალსა! ნარსულს გრძობით ვიგონებდეთ, ჩაუფიქრდეთ მომავალსა! ცალი თვალი პონტოსაკენ, ნუ ვამორებთ გურგანს ცალსა! და ვური უგდოთ გურჯი-ბოლახს, ნუ, ნუ ვაღებთ დარიალსა!

ვკა ბუფაიაშვილი

„ნანაი“ – ქართული სვდა

იგმა 90-იანი წლები, მნიშვნელოვანი ფურცელი ანერგებოდა დიდი იმპერიის წინა დიდი ქვეყნების ისტორიაში.

გახსნილა სახელები... ახალი გზები... უცხო დამსუბუქი... ეს ყველაფერი თავმჯდომეველი სინაზილი შემოქმედოდა იმ დროს, თუ ვაგზა-ბანველ ჩვენს ყოფაში, გახსნილა კარგი-ბიძან შემოქმედოდა ვაგზა ვა უცხო, უცხო-საფარი, უჩვეულო სურნელი შემოქმედოდა და თავისივე იხილავდა ადამიანებს.

ახალ ფურცელზე ახალ კალამს აწერდნენ და მუშაობდნენ და ბევრი ჩვენგანის ცხოვრვამაც ამის მიხედვით იცვალა.

თურქული ენის სპეცილიტეტი, ვა-ვახაშვილის უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის თურქული ენის კათედრის პედაგოგმა ნანა კაჭარაძემ ანკარის უნივერსიტეტის კარი პირველად კვლევითი რეზიუმის კურსების რეკორდით პროგრამით შეიღო. შემდეგ, სამშობლოში დაბრუნებულს, კვლავ მოუწია ამ გზის გაღება – ამჯერად თურქეთის ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული უმაღლესი სასწავლებლის, ბილქენტის უნივერსიტეტის მიხედვით და იქ ჩასვლამა უცხო მინაზე ცხრა საინტერესო წელი გაატარა.

ჭაბუკბილი ნანა ახლა ამ ყველაფერის შესახებ ვკამობს.

მისი თქმით, საქმე ის არის, რომ 90-იან წლებამდე თურქეთის არცერთ უნივერსიტეტში არ ისწავლებოდა თეატრალური რეჟისურა.

ხომ უცხადურია – XX საუკუნის დასასრულია, XXI მიჯნაზე ქვეყანა და ასეთი ფაქტორები არ აქვს. თურქეთის თეატრებში მხოლოდ სახელმწიფო განათლებამიღებულ რეჟისორები მუშაობენ.

და იმ, თურქეთის ერთ-ერთი ცნობილი ფაგურა, ძალზე დიდი მასშტაბების ადამიანი თეატრალური სამყაროში ჯგუფით გოქჩენი გადაწყვეტს ამ თვალსაზრისით საკუთარი კადრები გამოუზარდოს თავის კულტურას და პროექტის განხორციელებაში დასახმარებლად საქართველოს მიმართავს. თვისი მოაზრების, აზერბაიჯანელი რეჟისორის ეფლატუნ ნეიმეთზადეს მეშვეობით და საქართველოს კულტურის მინისტრის მოადგილის გიგი გუნასის დახმარებით, გაცნობის ქართული თეატრალური კულტურის, ტრადიციების, დონის, თბილისში სტუმრად ჩამოსული რუსთაველის თეატრის მადლამც ეხიარება და თურქეთში, ბილქენტის უნივერსიტეტში

გახსნილ სარეჟისორო ფაქტორებზე სამუშაოდ იწვევს ბატონ რობერტ სტურუას.

1996 წელს ანკარაში, ბატონი რობერტი, ანდრო ენუ-ტიმქთან ერთად, პირველ მოსვლზე გამოცდებს ატარებს და საკმაოდ დიდი კონკურსიდან ოთხ საუკეთესოს ირჩევს.

რეგმა ლექციები, რომლის სათარგმნადაც საქართველოდან თურქოლოგი ნანა კაჭარაძე მიდის.

...
– ეს იყო ძალზე საინტერესო წლები, – მიაზობს იგი, – მერც, სწავლების პროცესში, როცა მეც გავხედი ამ ყველაფერის მონაწილე, მივხვდი, რომ ნარმოდგენაც არ შექმნათ, რას ნიშნავს თეატრის რეჟისორი. მათ მიანდათ, რომ როცა მსახიობი მთელი ცხოვრება ემსახურება სცენას, უკვე ახაკში, წლები და გამომდილება აძლევს საშუალებას, რომ ამ ამბულაშიც გამოსცადოს თავი. ნარმოდგენით, კადრების გამოზრდის შემდეგაც კი, რეჟისორის შტატის მუშაობა თეატრში არცთუ იოლი რამ აღმოჩნდა.

საერთოდ თეატრული თურქეთში, განსაკუთრებით ექრამ, საკმაოდ მაღალი ღონისაა. რობერტ სტურუამ სტამბოლში ანტოლოგი დადგა, რამდენიმე წლის შემდეგ კი, თურქეთის სახელმწიფო თეატრების გენერალური დირექტორის, ლეში ბილქენტის მიხედვით ანკარაში „სამხელეტი“ გააგოცხლა სამ თემა (ბეჭდვით თეინახეფარი როლზე მან განილიდა და მსახიობების შერჩევის დაფორდა თურქულ). მოცულობითი, საერთაშორისო ყოველწლიური თურქული – „ბიდი“ გამოცეცებულ ანტოლოგი (2004. 4. თარგმანი ნანა კაჭარაძის) ბატონი რობერტი ასეთ რამეს ამბობს:

– მინდა გითხრა, რომ ის სპექტაკლი ძალიან მოკლე დროში დაეფი და მიმინდა კი, როცა თითქოს ბევრი დრო გაქვს, მთელ გავლენას ის ერთი რეპეტაცია, აქ კი, სამწუხაროდ, მინდი ერთი ვიკა დაშავდება...

ძალიან ეკაყოფილი ვარ, შეიძლება ითქვას, პირდაპირ გაკუთრებულად თურქულ მსახიობებთან. მაგალითისთვის, ახლა სპექტაკლს გერმანიაში ერთ თემა ვერ დაეფამდო...

სპექტაკლები მუშაობისაა ბატონ რობერტს თავისი შერჩეული ჯგუფიდან ერთ-ერთი სტუდენტი მიყვება ასისტენტად. ჯუნეთი გოქჩენმაც კათედრა სწორედ ამ ახალგაზრდას დაატოვა. ხომ საინტერესოა – ბალქენტის უნივერსიტეტში სარეჟისორო ფაკულტეტის ქართული რეჟისორების მიერ გამოზრდილი კადრი ხელმძღვანელობს.

მემთვის, როგორც თარგმანისთვის, ძალზე საინტერესო იყო ეს პროცესი. შიშობდა ითქვას, მე ამ სტუდენტებთან ერთად ესწავლებდი, ვმონაწილეობდი სპექტაკ-

ლების დადგენაში. ცხრა წლის მანძილზე ეს უკრის ორჯერ გავიარე თუმცა იმდენად მრავალფეროვანი იყო ლექსები, რომ მოსაწყენი სულაც არ ვიყოლა...

- ხომ არ გადაწყვიტავ რევისურაშიც გვიადიო ბულო, ქალბატონო ნანა?

= ცხადია, არა, თუმცა... რა ვიტყვ... უნებ არც გამოიჭრდეს. (იცინის)

ბილქეთის უნივერსიტეტი...

ეს არის ძალზე პროგრესული, ევროპეიზებული, მონეტარული, თანამედროვე ინფორმაციული მქონე უმაღლესი სასწავლებელი, რომელშიც შედარებით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან მოწვეული სპეციალისტები მუშაობენ. უნივერსიტეტს უკავია უზარმაზარი ტრანსპორტი, აქვს საერთო საცხოვრებლები, სტამბა, საკუთარი გაზეთი, საერთო ცენტრი, ჰყავს მალაღობ დონის სიმფონიური ორკესტრი...

საერთოდ ორ კულტურას შორის შუამავლობა იოლი საქმე არ არის, ის უცხო ტრადიციები, ცხოვრების წესი შენს რატმასა და მდინარეებშიც შემოდის (და რაღაც ფორმი მქონდადგება კიდევ), მაგრამ მე ისეთ ევროპეიზებულ გარემოში მომინია ვიფიქრო, რომ ვაკუცხოება არ მაგრძენია. ეხერხებოდა კიდევ, რომ მე მოვხედა კომუნისში...

- კარგი ახრის ყოფილხარი კომუნისშიც...

= იცი, რასაც ჩვენ მთელი ცხოვრება გვიქადაგებდნენ, როგორ ყოფიასაც გვიპრადებოდნენ, რასაც იდგამი გვაშენებინებდნენ, ეს ყველაფერი მე იქ რაღაღებული ენაა...

ცხადია, ამის მიღწეას უნივერსიტეტის ბელმძღვანელობა იმ სტუდენტების ფულით ახერხებს, რომლებიც არცთუ მეორე საფასურს იხდიან ბილქეთის სწავლასათვის. ეს ფუფუნებაა, რომელიც წილად ხედავთ, ძირითადად, მალაღობისათვისა შეიღებს. ამ უნივერსიტეტში აკრძალულია თავსაფრებით სარგული, მაგრამ დღევანდელი თურქეთის ბელისუფლებს დიდი ნაწილი ისლამისტი ფუნდამენტალისტია, მათი ოჯახები მკაცრად იცავენ რელიგიურ წესებს, ასე იოლად ვერ ამბობენ უარს ტრადიციებზე, ამიტომ მათი შეიღების სასწავლებელი ბელმძღვანერი თმით დადგან (ასე ფარავენ საკუთარ თმას და ყურის ძირს).

სწავლების პროცესი ბილქეთის ინვლისურენოვანია, ოღონდ ბელმძღვანელებს და კულტურის თურქულად ასწავლიან, რადგან მაინათი, რომ საკუთარ ტრადიციებს ისინი დედაენაზე უნდა ენათარ, ეს კიდევ ერთი დასტურია ამისა, რომ თურქები თავიანთი კულტურას დიდ პატივს მიაკებენ.

უნივერსიტეტიც ეკუთვნის ფონდს, რომლის პატრონია იპსან დიდრამაფი. მისი ვაჟი - ალი კი სასწავლებლის რექტორია.

ეს კამპუსი, თავიანი შედარაგებით და სტუდენტებით, გამოჩრეული ვიფიქრო და ურთიერთობებით განსხვავებული სამყაროა, რომელიც საკუთარი კანონებით ცხოვრობს.

და ეს ცხოვრება ძალიან, ძალიან, ძალიან საინტერესოა.

უნივერსიტეტი... ***

უნივერსიტეტი... ***

უნივერსიტეტი... ***

უნივერსიტეტი... ***

- ოღონდ მეჩუთის გვერდით ნუ მაცხოვრებო, - ასე გეტყვიო თურქეთში მცხოვრებ უცხოელთა უმრავლესობა. დღემი ხუთჯერ მოლა ეზანს კოხხულობს და გამყინავი ხით მოუზმობს ისლამის მამდევრით ლოცვისაკენ.

ძვილად, გულად ვერხე, მოლას უნივერსიტეტი-თის მინარეუღე და თავად ასრულებდა ამ რიტუალს, ახლა კი, საჭირო დროს ფირი ირთობდა და გამაძლიერებლდებით მთელს ქალაქში ისმის ეს ხმა.

თურქეთი ცხოვრობს ამ ხმასთან ერთად. და ეს ყველაფერი რაღაცნაირი, აღმოსავლური იდეალებით აესებს იქაურებს.

ერთხელ სტამბოლში ჩავედი ქართველების ჯგუფის წევრები. დადებული აია-სოფია დაჯთავალიერეთი. ამ დროს იქვე, ახლოს, სულთან ამჰმეთის ცისფერი მეჩეთი-და (რომელიც თავის დროს აია-სოფიას მეტოქედ ამჟინდა) მოლას ხმა გაისმა.

- რა მონდობით კითხულობს ეზანსო, - ჩაილაპარაკა ერთ-ერთმა ზეზანმა.

უცებ ქართულად გამოვევლიაპარაკა ვიღაც:

= იცი, ამ მეჩეთის მოლა ჩემი ბიძაშვილიაო. უნივერსიტეტშია და გვეუფლა - წამოდი დავიხეთ, თურქეთში, ვეღაზე დიდი და საკრალური მეჩეთის მინა-

რეიდიან ქართულეთა შთამომავალი მოუხმობს სალოცავად ახლამის მიმდევარა.

საერთოდ იცით რა შეეჩინე იქ? უცხო ტომისა და ესტორულად სხვა რელიგიის მქონე ადამიანები, რომლებმაც თურქეთში სარწმუნოება გამოიკვავეს, უფრო შეტაცდნენ მორწმუნეები არიან და საოცარა თვადღებია ენა-ხერგებთან ახალ რჯულს.

სულ მეტრეგიშია ჭეუნს თანამემამულეებს რომ ეხედებოდი. იმაზე ფიქრობდი, რამდენია ვიქნებოდით, როგორ გაძლიერდებოდა ქართული ჯიში და გენი, ეს ანბელალობო, ჭეუნს ფესვებს მონდგეტილი ამოფენა შტო კელავ საქართველოს ნაწილი რომ ვოცილიყო. მათ ჰყავთ არაჩვეულებრივი მწერლები, ბევრი ნაოცრეებული ქართველი დედ ნარმატებს აღწევს სამხედრო იერარქიაშიც...

ახლა რომ მკითხოთ, სიტყვები არ მცოდნა იმის ახალბერად, რას გვრწმობდი, როცა ქუჩაში მიმავალს უცერხად ვიღაც გამომელაპარაკებოდა:

– ქართველი ხარ?
– ქართული ვარ-მეთქი, – ვახსულობდი და შერე არ წყდებოდა კითხვები:
– რაგია ხარ?.. კარგია ხარ?.. ნენია როგორ არის?..

მიყვარს მათი ქართული – იქნებ ცოტა გაუცხოებული, თურქიზმებით დატვირთული, მაგრამ მაინც ასეთი ახლობელი, ტყვილისმომგვრელი, ცრემლისმომგვრელი... თითქოს ამ ბგერებში ჭეუნი ესტორიული ნარსული დაგანებულა თავისი ქარტახილებით...

თითქოს უჩვეულო სიბოთხი და ტყვილით ნარმოთქმული ეს სიტყვა – „ნენია“ – მხოლოდ დედას კი არ გულისხმობს, სამშობლოსაც იტყვი...
– მათ ძალზე კარგი თვალები აქვთ. ერთ-ერთმა მათგანმა მითხრა:

– ახალ ქართველები (ნამდვილი ქართველები) ჭეუნ ვართო.

დად ქალაქებში ევროპიზებული ოჯახებიც ცხოვრობენ. სოფლებში კი უფრო მეტად აქვთ შემონახული ენაც, ერთნული საზნარეულოც, ესტორიული ტრადიციებიც... სხვათა შორის, თურქეთშიც ძალზე თვალმსაცემია მიგრაცია ქალაქებისკენ. ძირითადი მიზეზი ამასა მაინც შეილებსისათვის კარგი განათლებას მიცემა, თუმცა ამ პროცესის მოუხედავად ისინი იმასაც ახერხებენ, რომ ფსევტი შეინარჩუნონ, სოფელს არ მოწოდნენ.

ჩემი თაობის იქურმა ქართველებმა ჯერ კიდევ იციან ენა, აი, მათ შეილებს კი თანდთან ავირდებოთ. ბევრსა მაიხრას თურქულად საუბარი შევიდი წლისამ დაივიწყე – სკოლაში რომ მივიდი მაშინ, თორემ ენა ქართულად ავიდგო.

ფურხალ „ფიროსმანის“ გამოცემული შეროლ თაბანი ბავშვობას ასე იხსენებს:

– ჭეუნი მასწავლებლები, მოუხედავად იმისა, რომ მშვენიერად საუბრობდნენ ქართულად, სკოლაში ამ ენაზე ლაპარაკს ვეზილიდნენ, რადგან, როგორც წესი, განათლება აქ თურქულად უნდა მიღებოდა. ბევრი ბავშვისთვის სკოლაში წასვლა რაღაც ახლის დასაწყისს ნიშნავს, გაზაფხულს მავას, მაგრამ ჩემთვის ასე არ იყო. ის პედაგოგები, რომლებიც, ჭეულებრივ, ორლობენ შეხვედრისას თიხზე ხელს მასეამდნენ, ქართულად შეუცრებოდნენ, სკოლის ზღურბლი იქით სხვაგვარი პირქუტები ხდებოდნენ – რაღაცნაირად გაუცხოებულები, მხოლოდ თურქულად მოლაპარაკები და იმ კედლებში განსხვავებულ, ჩემთვის მანამდე უცნობ საწყაროს ქვნიდნენო...

ჩანს ეს პროცესი თანდათანობით გაეწმინდა. ალბათ ნელ-ნელა გაუფრულებდა თურქეთში მცხოვრები ქართული გენიც... და მხოლოდ სიტყვად დარჩება მათთვის საქართველო, ესტორიული სამშობლო...

ნანა კაკაბაძე

ქალბატონი ნანა თურქულში გამოცემული ფურხალ „ფიროსმანის“ მანქედს.

ფურქვალე... ყურაადღებებს ასევე შეროლ თაბანის ნერილი იმპრობს (თარგმანი ნანა კაკაბაძისა):

„შე მისის, შუალემს თეთმფრინავებს რომ ჩავეტეკი, ბედნიერი და ადელეუბული ვიყავი, საქართველოში ზომ პირველად მივემზავრებოდი. გამაზნობისას თბილისის აეროპორტში დავეშევი... ეიფერ ავტობუსში ავიდოდი, ერთი ღერი ბაღები მოვგლოჯე. ბაღები, მაგრამ ასე უზნომიშეულოდ გვერებს ვერ ჩავეულოდი.“

„საქართველოში ყოფნისას ეს სტუმრობა აღმოჩნდა ჩემთვის ვეღაცა მნიშვნელოვანი... არ ვიცი ვინმე მიხვდა თუ არა, რა ბედნიერი ვიყავი მე? ამ ქართულ ოჯახში ხინკალი და ხახუაური მივირთვა. ღერი არ შევიძლება? რაც თბილისში ფეხი დავდგო, იმ დღიდან დაღევა რა მოსატანა, ღვინო არც კი დამიწნოსავს – გუბჯიით, რომ უღანბოში წყალმომწერებულოვით ვიყავი და დანარჩენს თვითონ მიხვდიო.“

გულს მოწუხებს ეს ჩანანერი სათაური: „ბატარა, მაგრამ ცრემლისმომგვრელი ხუმრობა“:

„ღერიო „ფიროსმანის“ საყიფლად გავეშურეთ. ერთ-ერთი ღვინის სარდაფში მოხუცმა ქალმა გვარი და სახელი გვეკითხა. მუსტაფამ უპასუხა, რომ ხიმშიაშვილი იყო, მე კი ვიხუმრე:

– მხოლოდ ვარ, არაფერ მყავს, დედ-მამა არ მახსოვს. აქ ნათესაბების სამეზბნელად ჩამოვუდი და თუ ვინმეს ვიპოვო, ძალიან გამიხარდება-მეთქი.“

ნეტავ არ მეთქვას ქალმა ცხარე ცრემლით იტირა, მე-
რე ლეონის თასი გვარუქა და გამომწიფობებისას, ვიდრე
თავის არ მივეფარეთ, ხელს გვიქცედა“.

და კიდევ:
„თბილისს ევროპული გარეგნობა აქვს. ზოგიერთი
სახლი შეეცაბა საჭიროებს. მართალია ცენტრალური
პროსპექტები შენობებითაა გადატვირთული, მაგრამ პა-
რალელური ქუჩები სულ მშენებება ჩაფლული. დედაბა-
ლაქის ცენტრში, თავისუფლების მოედანზე, იქ, სადაც
წინათ ლენინის ძეგლი იდგა, ახლა წმინდა გიორგის
ბრწყინვალე მონუმენტი აღმართულა, მოპარჯაბარე შა-
რეს კი უნარმაზარა, უბერიო „ოკა-კოლას“ ხარეკლაში
პანო კიდა“.

ესეც წერილის ფინალია
„ორდღიანი მოგზაუ-
რობა საქართველოში ჩე-
თვის იყო კავკასიური
ფუტკრის თთვლის ერთი
ხელის ფანტაზია; თაღლიში
ჩაურული თითის გემოს გა-
სანჯდა“.

აკი სტატიაშიაც სწორედ
ამ სათაურით მიიქცია ვუ-
რადღება: „ერთი თთვის
ამოიღება კავკასიური
თაღლი“... ამ შედეგი ვუ-
რადღის თვალჩირებას და
კითხვას, კინაღამ სტუმარი
დამაინერდა. გამოცემის
განზე ვებე და ისევ ქალბა-
ტონ ნანას ვებრუნებები:

– ვარდა იმისა, რომ სასწაილო პროცესს ეთარგმნიდი,
ფურნალ კაცებურებთან ერთამწირობაში, – თბრობას
აგრძელებს იგი, – ურთიერთობა მქონდა თურქ ლინგვის-
ტთა საზოგადოებასთანაც. ამ საზოგადოების თავმჯდომე-
რის მოაფგლე პაშაზ ზულფიქარი ძალზე კეთილგანწყობი-
ლია ქართველებს და საქართველოს მიწარი. აქედან ჩა-
სულ ჩვენს თანამგამბულებს ფულადური უმარბობდა,
აკვალინებდა, მფარველობდა. ხშირად ხუმრობდა: მე ხომ
თქვენა ქვეყნის წარმომადგენელ ვარ თურქეთშიო. სხვათა
შორის წელს აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი საქარ-
თველოში თურქოლოგის ფუნქციებზე, სერგი ჯიქას
დაბადებობად 110-ე წლისთავის აღნიშვნას გვემავს და
გვერდა ეს პროექტზეაც მოიწვიოთ იუბილეზე“.

დღასთ ლექციების თარგმნა მონედა, საღამოს – რე-
პეტციების, ამტომ ძირითადად იმ წარამოებებს ვთარ-
გმნიდი, რომელსაც სტუდენტები იმრევედენ სადბილო-
მოდ, განსახილველად თუ ფასადგმელად.

– თურქულ დრამატურგიაზე შევეჭმნებოდათ შთა-
ბეჭდილება...

– საკმაოდ კარგი დონეა. გამოიკა მრავალფეროვნე-
ბამ და სიუჟეტმ. იცით, ამ დარგში, ძირითადად, უკვე შემ-
დგარი, აღიარებული მწერლები ცდიან ბედს და, ამდენად,
მიტუბი კარგ შთაბეჭდილებას ტოვებს.

ერთხანს დრამატურგიაში ძალზე აქტიურად ნამოვი-
და ეროვნული ხაზი. პირდაპირი მითითება იყო ხელისუფ-
ლებიდან, რომ თურქული თეატრების სცენებზე მაქაბა-
ლურად ეროვნული სამექტაკლები დადგმულიყო...
დადი პრობნისთვის იქ ვერ მოვადავლე... სხვა რატმე-
ბით მინედა ცხოვრება თუმცა ახლა, როცა საქართვე-
ლოში დავბრუნედი, თარგმანზე, ამ თვალსაზრისით, აღ-
ბათ უფრო აქტიურად ვიმუშავებ...

დავბრუნდი იმიტომ, რომ დისერტაცია უნდა დამეცეა.
ხომ იცით, რეფორმებმა ამ სფეროშიც ბევრი რამ შეეცა-
ლა, ამიტომ ვიჭებარე და
ცვლილებებს სულზე ჩა-
მოყვსნარი.

თემა გრამატიკიდან
აივრჩიე: „სამი ლექსემის:
„თავის“, „თვლის“ და „ხე-
ლის“ სიტყვანარმოვითი
შესაძლებლობანი (ანუ
კორპორალური ლექსიკა)
თურქულში“.

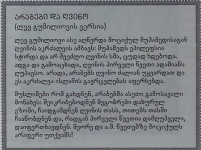
ახლახან საზოგადოებ-
რიე არხზე დაინყო ახალი
პროექტი: „ქართული ენა
თურქებისთვის“, რომლის
ავტორიც მე ვარ.

ფურნალ „ფორმალმა-
თან“ თანამწირობლობას
ვავრძელებ. მისი რედაქ-
ტორის, ფარნა ქილაძის
მითხრობები ვთარ-
გმნი და ახლა ლექსების მწკრივს ვაქართულებ. გა-
მომეცემა „არტანუჯი“ ძალიან ზრუნავს თურქეთში
მცხოვრები ქართველების შემოქმედების პოპულარი-
ზაციასზე.

ვაგობრე ქტევეან ხანთაძის (ქვესერ რუხის) ნოველ-
ბას კუბულიც ვთარგმნი.
ეცდილობ კავბარი არ განწყვიტო მათთან, იმ სამყა-
როსთან...

„ქართველი ხარ?“
„არავი ხარ?“
„კარგაი ხარ?“
„ნენტი როგორ არის?“ თითქოს ჩამტუბას ეს კითხვე-
ბი, რელაცინარი სითბოთი და სვედით, ისტორიული, იჭებ
თვალთუნსახვი სამშობლოს მონატრებთი ხავეი, თით-
ქოს გაუცხოებული, შორეული საუკუნეებიდან მომდინარე,
თურქობშეთაც დატვირთული... მაგვრამ მინეც ასე-
თი აბლბული, ჩემს, თქვენს, მათ წარსულს რომ იტყეს,
სამშობლოს რომ იტყეს...

და გრძნობ, რომ საკეთილ ფესვისა და გვეს უცხო მინა-
ზე რომ იპოვნი, მერე გიჭირს მასთან განშორება, ცდი-
ლობ შეინარჩუნო, რომ სასოლოოდ არ დაკარგო... და ეს
ისეთი რამაა, ისეთია...
აი, როგორ გითხრათ... ცხოვრება ამავე ღირს.

ტავი გამრეკელი

პარლსენი, რომელიც ცხოვრობს... ჭადრაკისნათვის ანუ სახალი ფიშარი

გარკვა ხანია საქართველოს (ამ დროისათვის) უძლიერესი მოჭადრაკის ბაზაურ ჯობავას გულშემატკივარი ვარ. ჯერ კიდევ იმავამ, როცა იგი ვინჩილი იყო და გაიღვი ტხოვრობდა, შემდეგ ხარკოვში რომ გადასახლდა, უკვე პრესით ვაფერებდი თვალს. ახლა, თბილისში რომ ცხოვრობს, უკვე სამუალებს მატებს ბადავურის ტურნირებს დავესწრო, მას პარტიები ამოვიწერო, და, თუ გნებავთ, კოლექცია შევადგინო. ჯობავა 24 წლიანა (დაიბადა 1983 წლის 26 ნოემბერს) და დიდი იმედიები გვაქვს, რომ გარკვეული ხნის შემდეგ ე.წ. ასუპერდიდოსტატთა რიგებში მოხვდება. აქ მსოფლიოს დაბლივით 8-10 უძლიერესი მოჭადრაკი იცულისწმება, სულ „ექსტრემის“ კი, როგორც გარკვად მოცესენებათ, ვიფანათან ანანდი, ელადიშირ კრამნიკი და ევხლინ ტომაშევი არიან.

ჯობავა მილი წლის განმავლობაში განუწყვეტელი თამაშობს, რაც დღეისათვის მის ასაკში აუცილებლობად ითვლება (თუმცა იდეალად მხოლოდ ბოტვინიკი ამბობდა, მოჭადრაკედ წელიდანამ მს პარტიად მუტი არ უნდა ითამაშოს. „რა დროს ბოტვინიკა“ – შეიძლება გავაგებინო მუტიერმა კრტიკოსებმა). რაც შეეხება გულშემატკივარს, მას, ცხადია, აინტერესებს, სად და როდეს, ფისთან თამაშობს ბადავრი და რა შედეგები აქვს. მსოფლიოს სხვადასხვა მხარეში გათამაშებული შეჯიბრებები სრულ ცხრილებს მშვენიერ სერბული ტურნალი „შახოვსკი ინფორმაციონი“ ბეჭდვას.

და აი, სკანდერბორგის (დანიის) საერთაშორისო საჭადრაკო ტურნირში (2005 წლის ოქტომბერი) ჯობავამ 10 დიდოსტატს შორის ბრწყინვალედ დაიკავა პირველი ადგილი, მსოფლიოს ერთ-ერთმა უძლიერესმა მოჭადრაკემ დასილი იფანჩუკმა კი, რომელიც პრესა „ღუფად გერინოს“ (კრკა მუტი ხომ არ მოსდით?) უწოდებს, მე-6-მე-7 ადგილები გაიყო. აქ ბადავრმა მხოლოდ ერთი პარტია წააგო, მერვე ადგილზე გასულ უცნობ (ყოველ შემთხვევაში, წესითაც) მაგურს კარლსენთან. ვინ იყო, საიდან, რამდენი წლისა? ამ მომენტში არ ვიცოდი. ცხადია, შემთხვევითი წააგება-მეთქი. „არცოდნა არცოდნა“ – იტყვის ქართველი. სინამდვილე კი არცოდნა დიდი ცოდნაა, რამაც ვეღლა ჩვენგანი არავრთხის დარწმუნებულა.

ისე კი გვარა კარლსენი დავიხსობორე, ხოლო ვინ იყო და რას ნარმოადგენდა, სულ მალე ვაივინე, უფრო სწორად, ვაივინე კი არა, ვაგაგებინა... თვითონ კარლსენმა.

სკანდერბორგის ასპარეზობიდან სულ ერთი თვე იყო გასული, როცა ქალაქ ზანტა-მანსიისში (რუსეთში) მსოფლიო თასის გათამაშება გაიმართა. ვინ აღარ თამაშობდა იქ – მსოფლიოს ნაშვეან დიდოსტატებთან ერთად შეენებო: ზურბა ანშიაფრაძე, ბადავრი ჯობავა, ზუბაიდ იზორია, ლევან ფანკულაია, ვოფლი თბილისელი, ახლა „სლოვაკი“ სერგო მოვსესიანი.

პირველივე წრეში (ბედი არ გინდა!) ანშიაფრაძეული კარლსენს შეხვდა და, პირი, საკვირველებად, ნაყო ანგარინით 1:3 კარლსენი, რომელიც დიდოსტატი კიდევ უფრო ადრე გახდა, ვიდრე ფიშარი 15 წლისაც არ იყო (ერთი სიტყვით, ფიშარის რკორებს გადააჭარბა), დაბოდა 1990 წლის 30 ნოემბერს. აი, ამ შეჯიბრის შემდეგ ველა მასზე აღაპარკვდა. მჭორ წრეში მოუტო რუს ანონათოვს (1,5,0,5), მესამეში – ბულგარულ რეპარინოს (3:1), მეოთხეში კი ნაყო (1,5,2,5) შრავალნაცად რუს ევეგნი ბარევეთან (მას გამწვლი ნორვეგიელი შემდეგომ ტურნირებში შეე დებს დაკარს). საბოლოო ადგილის გამოსარკვევად მაგურს (როგორი სახელი შექვია ლათ. „უდიდესი“) კარლსენმა მოუტო ფრანდ ლოტენს (1,5,0,1), რუს მაღაბოვს (3,5,2,5) და მხოლოდ შემოდეგ წრეში ამერიკულ ვატა კამსკისთან (9-10 ადგილების ბედი ორკეოდა) მოუტოდა დათმობა (1:3).

შეიძლება თამაშად ითქვას, ასეთ ასაკში ასეთი წარმატება ჭადრაკის ისტორიაში არავის, თვით ფიშარსაც კი არა ჰქონია. ისე კი გვინალურ ამერიკულ მოჭადრაკეებთან მაგურის შედარება ჩვენ კიდევ არავრთვლის მოვინდებდა.

დადეგა 2006 წელი. კარლსენი განუწყვეტელი თამაშობდა. ბუერი „ურტვეს“, მაგარი ცხადი იყო, რომ მისთან თამაში სულ უფრო ძელი ხდებოდა. აქვე ფიშარი მოუტოგონით – ხომ გახსოვი, რამდენი „ურტვეს“ საბჭოთა მოჭადრაკეებმა ბობის, ვიდრე ამერიკელი ვადოქარი“ თვის მოუტოდა მათ და სათითადე აგასილაქებდა“. ერთი რამ შეიშნოდა – ცალკეულ შეხვედრებში კარლსენს უკვე შეეძლო საჭადრაკო კორიფებთან თამაშად, წარმატებით თამაში, თუმცა მათ ხშირად ვერ ეპეექობოდა. ამისათვის საჭირო იყო ე.წ. ასუპერტურნირებში მონევეა, იქ კი არა-მეტი მოგასტეგებს, თუკი შეტად მაღალი რეიტინგი არ გააანია. ისე კი, ცნობისათვის, ასუპერტურნირი“ სულ ოთხიხა: ევე-ან-ზეე (იანვარში), ლნარესი (თებერვალ-მარტში), ბულგარად (მაისში) და დორტმუნდი (ივლისში).

ვიდრე მაგურს კარლსენი შედარებით მჭორებარისხოვან ტურნირებში ქულის ქულაზე აგრეგებდა და რეტინგის იმალედა, რათა უწინმეველეთა შეჯიბრებებში მონაწილეობის უფლება მოუტოვებინა, საჭადრაკო სამყაროში დიდი ამბები ხდებოდა: ვერ იყო და თამაში თავი დაანება ვარი კასპაროვს, შემდეგ მსოფლიოს პირველი მოჭადრაკე გინდა ევსელინ ტომაშევი, რომელიც მოციანებით მატენი დაამარცხა ელადიშირ კრამნიკმა. 2007 წელს კი მსოფლიოს შეთხვემეტი ჩემპიონი გახდა ვიშანიანიანი.

2007 წელი ქაბუკი ნორვეგიელის ცხოვრებაში პირველი იყო, როცა მან შეტოლა, როგორც თანასწორმა თანასწორებთან, ებრძოლა საჭადრაკო კორიფებთან.

თქვენ თვითონ განსაჯეთ – ყველაზე ძლიერი, 21-ე კატეგორიის ტურნირი ამჯერად მორელაში (შეტსკა) ინცებოდა, შემდეგ კი მონაწილეები ლინარეში (ესპანეთი) გადამოინაცვლებდნენ. ამ არამეტელებრივად ძლიერ შეჯიბრებებში, სადაც მხოლოდ მსოფლიო ჩემპიონი კრამნიკი არ თამაშობდა, კარლსენმა 14 შეხაბულებლიდან 7-ს ქულით მეორე-მესამე ადგილები გაიყა (აღუქანდარ მორიზევიჩთან), მხოლოდ ანანდს ჩამორჩა, რაც უდიდესი ნარმატიკა იყო. სულ ცოტა ხანში, 16 წლისამ პრეტენდენტების ტურნირში ითამაშა და სულ იოლად დაამტკიცა, რომ მსოფლიოს უძლიერეს მოჭადრაკეთა პირველ ათეულში თამაშად ეკუთვნოდა ადგილი.

გამოიტყვიანებთ, ამ წერილის დაწერას ჯერ კიდევ დეკემბრის გაპირებები, რათა ნორვეგიელი ეუნდერკანდისათვის, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ხოტბა შეემესა, მაგრამ რატომღაც შეეცავე თვით. არ ვიცი, რამდენად სწორი ვიფიქრე, როცა ასე ფიქრობდი: ჯერ ვეკა-ან-ზეტში ითამაშოს, სადაც ერთხელ კიდევ მოიგოს თავს მსოფლიოს 14 უძლიერესი დიდოსტატი, და მერე ვხახოთ-მეთქი.

ინფორმის კი, აი, რა მოხდა: თამაშობდა ყველა, თვით კრამნიკიც კი, რომელიც ძალზე გაამხინჯა ნოემბერში, მხოლოდ ტალის მეომრიალში გაპარვებამ. 17 იანვრისათვის, როცა კარლსენი პარტიას პარტიანზე იგებდა და თვით კრამნიკიც კი დაამარცხა, მოვიდა სამხრუხარო ცნობა რეკიაიკში რობერტ ფიშერის გარდაცვალების შესახებ. საქადრაკო სამყარომ ეს განუპირობებელი ხელთახანი გამოიტარა, თუმცა ზოგმა იჩქარა აღენიშნა, რომ დანიარედა „ახალი ფიშერა“ – მაგნუს კარლსენი, რომელმაც ვეკა-ან-ზეტში გაიმარჯვა კიდევ.

თუ საორტული შედეგებით (შესაბამის ასაკში, ცხადია) ვიმსჯელებთ, ფიშერსა და კარლსენის შედარება სასუბებით შესაძლებელია, მეტიც, ნორვეგიელს მეტა ნარმატიკებზეც კი აქვს. აი, შემოქმედებით მხარზეც კი ჯერ ნუ ვისაუბრებთ, ეს ხაკიხიხ სჯობს რამდენიმე წლით გადავიდის.

ხომ საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ფიშერს ადარებდნენ შექსპირს (არამეტელებრივ საქადრაკო მოვია და ფინტაზია), მიქელანჯელოს (მონუმენტურობა) და ბეთჰოვენს (სიღრმე, უდიდესი სიღრმე). აი, როგორ კალიანდა უნდა გაეკეთებოს მაგნუს კარლსენი, ჯერ მხოლოდ 17 წლის რომ არის!

ჩვენ კი სჯობს საუბარი ნორვეგიელს უკანასკნელ შეჯიბრებაზე გაავარდელით.

იანვრის ვეკა-ან-ზეტს შემდეგ ხომ მორელია – ლინარესის ჯერი დადგა. ესეც 21-ე კატეგორიის ტურნირი გახლდათ, ოღონდ კოტა განსხვავებული სისტემით ტარდებოდა: 8 დღისტატი ერთმანეთს ორ წრედ ეჯიბრებოდა. კვლავ თამაშობდა ყველა უძლიერესი, კრამნიკს გარდა, რომელმაც გააღანყოდა ვეკა-ან-ზეტში მიყენებული ქრილოზები „მოქმედებინა“ – შემოგვამაზე ხომ ანანდთან მსოფლიო პირველობაზე მატრი მოვლეს (მოვით, გაეუნროთ მოვლენებს და გამოითქვათ სურვილი, რომ შემდეგ მატჩს მსოფლიო პირველობაზე, 2010 წელს უკვე მაგნუს კარლსენი ითამაშებს. იგი ხომ მაშინ 19 წლისა იქნება. ფიშერმა თვით ორთახარძოდა ბორის სპასკისთან 1972 წელს რეკიაიკში 29 წლისამ გამართა).

ამჯერად ეუნდერკინფმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ მსოფლიო ატორიტეტებით საქადრაკო სამყაროში არ არსებობენ. შიშის გრძობა საერთოდ არ გააჩნია და გაიბნებას ძალიან ურიდება (რას იზამ, თუ დაფაზე აღარაფერიღა რჩება), ისევე, როგორც მისი დიდი ნინამორბედი. იანვრის ნარმატიკებით გამხინჯებული (თუმცა მეტი რაღა გამხინჯება სჭირდებოდა) „ეკიანგი“ მხოლოდ პირველი ადგილის მოსაპოვებლად მიისწრაფოდა და სულ ცოტა დააკლდა.

გადაფიქროთ საბოლოო ცხრილს. 14 შესაძლებლიდან 6-ს ქულით პირველ ადგილზე გამოვიდა მსოფლიო ჩემპიონი ანანდო, რომელთანაც წვენი გმირი ჯერჯერობით პირად შეხვედრებში ვერაფერს აწყობს, რამდენიმე პარტია ნავაო და ერთხელაც არ გაუბრჯუია. თვით კარლსენმა კიდევ ერთ დიდ ნარმატიკას მიადანა – 8 ქულით მეორე ადგილზე გამოვიდა. 7,5-7,5 ქულით მესამე-მეოთხე ადგილები გაიყვეს ვესელენ ტომალოვმა და ლევის არონიანმა (აღერ რომ ლევი არონოვის სახელით იყო ცნობილი). სამეტრეცხა, რომ კარლსენმა ერთი დაამარცხა და მეორეც, ერთხარის ანგარიშით 1,5-0,5. თუიმურ რაჯაბოვმა 7 ქულით მესამე ადგილი დაიკავა. 6,5 მოავროვა ვასილ ივანოვმა, 5,5-5,5 კი – ალექსეი შიროვმა და პეტერ ლეკო. აი, თანაგარს კვლავედვი ამას შექია!

ცხადია, კარლსენი ჩვეულებრივამერ მთელი წლის განმავლობაში გაწუნეკუტელი ითამაშებს, გულშემატკივრები კი დაძაბულად, ინტერესით ადევნებენ თვალს მის გამოსვლებს, აგროვებენ კიდევ ნორვეგიელის პარტიებს, რომლებიც, ცხადია, მემეიორი ხანაბავია, ან კი როგორ შეიძლებოდა სხვაანარად!

ერთი სიტყვით, მაგნუს კარლსენმა საქადრაკო სამყაროს დიდი ინტრიკა შესძინა. ენახოთ, როგორ გამაროვდება ეს იმედები!

მაგნუს კარლსენი

გურამ ბათიაშვილი

სახეები და სიტუაციები

ბევრი დიდებული სპექტაკლი მიწახავს თბილისში, თუ უცხოეთში. მათგან დაფიქსირება ჯორჯო პეტრუცის სპექტაკლები: ე. გოლდონის „ორი ბატონის მსახური“ და მარინოს „მონათა კუნძული“, პირველი – „ორი ბატონის მსახური“ ის სცენური ქმნილებაა, რომლისგანაც მიღებული სასიამოვნო განცდა სპექტაკლის ნახვის შემდეგ გაუნდებლად თან მიდის. ამას გარდა, ეს არის თეატლარჩიო სახელმძღვანელო ამისა, თუ როგორი უნდა იყოს „დედ არტეს“ სპექტაკლი, როგორია ვამპირების ხერხები. 72 წლის მსახიობი ფერუჩი კი კლასიკური ნიმუშია „დედ არტეს“ პრინციპით მოთამაშე – მოთამაშე მსახიობისა. ფერუჩის არდუკინი ასე მოძრაობდა სცენაზე, პლასტიკის, აკრობატიკის, მტკვრელების ასეთ სიამაღლოვებებს ავლენდა, 22 წლის ქაბუკსაც კი შემურყვებოდა. პრინციპული ხერხების ასეთი ფლობა ფერუჩის არდუკინის სახის ფიგურულად წარმოსახვის საშუალებას აძლევდა.

„ორი ბატონის მსახური“ ა. ჩეხოვის საერთაშორისო თეატრალურ ფესტივალზე წახვე მოსკოვში. იტალიელები მცირე თეატრში თამაშობდნენ. სპექტაკლის შემდეგ ფერუჩის დიფხანს, ძალიან დიფხანს უყრავდნენ ტამბაქლოდამხენებში რომ დაცხრა, მსახიობი კოტე მახარაძე და მუ სასტუმროსაკენ გამოვედურეთ. სასტუმრო „მოსკოვ“ იქვე იყო, ალბათ, 300-400 მეტრი თუ გავმოვრბოდა, მაგრამ კოტეს სენი უკვე ერიოდა და სიარული უჭირდა, ღამის ყოველი 10-15 ნაბიჯის გადის შემდეგ იხსენებდა, თუ დასაყვამს ნახავდა, ჩამოვდებოდა, თუ არადა, მხარზე შეყრდნობოდა. მძიმე იყო ამის განცდა, რომ ადამიანს საყუთარი სხეულის ტარება უჭირდა, მაგრამ ჩამოვდებოდა თუ არა, აღარაფერა ეტყობოდა – ათასჯინს ნაწახი კოტე იყო – კარგი მოუბარი, ანალტიკოსი. მისსავე ასაკის ფერუჩომ მასზე დიდი მოაბტქვილება მოხდაცა. სასტუმრო „სპეტროპოლითან“ უზარმაზარი აბზე კრანის ერთ-ერთ შემაერთებელ მიღზე რომ ჩამოვდა, თქვა:

- საოცარი... არა, საოცრებაა, არადა, აშკარია, რომ დიდი ხელოვნება... ყველაფერს უნდა გადავხედო... ყველაფერს... კარგად უნდა დაფიქროვო დიდი მოაბტქვილებაზე.

ჩემთვის სრულიად ვაკავებდა გახლავთ კოტეს ასეთი განცდა – იგი თვინს ხელოვნების სიტყვის განცდაზე, დეკლამაციანე აცებდა. მისთვის ზემოქმედების საშუა-

ლება იყო დეკლამაცია, ინტონაცია. ფერუჩის აქტიორული ზემოქმედების არსენალი კი ყველაფერს მოიცავდა – აქტიორული გამოხატვის ყოველ საშუალებას – მინაგან გარდასახვას, მოძრაობას, პლასტიკისცხადია, დეკლამაციასაც.

ზამთარია, დეკემბერი იღვია, ცივა, ანტიერუჩის ქუჩებში თოვლი დევს, ვინავს. ნელა, აუჩქარებლად მივუდევქუჩი ქუჩას. იმდენ ციციოთან (თეთრი ლურჯხოლებიანი ქსოვილი, ტრავლები ლოცვისას რომ მოხსაბენ) ადამიანს რომ ვხვდები, თავი იგრუსალაში, „მეა შეარამზე“ მგონია. ციციოთი პალატოზე მოუსხამთ, შეკრდთან ქინძითავეთ მეუტრავთ. ნელა, აუჩქარებლად დადიან. ამ სურათის შემყურეს, თან მიდის ფიქრი: რა საჭიროა ციციოთის ასეთი დემონსტრაციული ფრიალი, რა საჭიროა ასეთი ხახვასში იმისა, რომ შენ ლოცულობ. ლოცვა ხომ ადამიანის სულელი მდგომარეობა – სულის ნედლი, ადამიანის ემქოთითან კავშირის თაბაბზე სტეებს უნდა უბოძო? შენ ხომ ანთი მიულ ქვეყნიერებას ვუბნები აი, მე თუდეველი ვარ და ელოცულობ. რასაკვირველია, უნდა ილოცო, ღმერთის ხობტას, მადლობას უნდა მოახსენებდე, მაგრამ აუცილებელია ამას მთელი ანტიერუჩი შესტეროდე?

ანტიერუჩელები ევ არაფერი. დღეს ევროპაში ძალიან ბევრი მუსიკაა – აგრესიულად განწყობილი მისა. ევროპაში სწორედ ამითი გამოხატობით აზეროთა ანტიერუჩეტიზმის ტალღა ევროპას ესენი ბრადელუზოფენ ანტი-სემიტაბზმმა. ღირს კი ამითი ფაბრეზე ქუჩებში ციციოთი სიარული – ცეცხლთან თამაში?

ერთი არცთუ დიდი ღირსებით შემქულში, მაგრამ პოპულარულმა (არა ევროპე, ესე მოხალარობა პატივისცემის დასტური იყოს, თუმცა, ისიც მინახავს როგორი სცენაკონიტი ვებებთან ხოლმე), კაცმა სატელევიზიო ფისკუსაში ებრავლები აუგად მოხსენია („ურჯული ებრავლები“). ახალგაზრდა ოლეგანმა ნიკა ჟანგუციამ იმ კაცს მისსვე მოხსენოდა ახლადე, აქვე, მოხაბდე ზოდში ებრავლების მურსაცხფოსითისო. იმ კაცს, საბარლოს, ებრავლები მაროლა ურჯული მგონია. ალბათ, ათასჯინს უთქვამს – ევ ურჯულინი, ევრონი და ხელი აქინია, რას ამბობ, ზოდში რისთვის უნდა მოუხაბდო. ნიკა ჟანგუციამ, გულმხურვალე ახალგაზრდა, ერთთ კარგი ოლეგანის რესპუბლიკის მქონე ადამიანმა, მწეიხიად თქვა:

- თუ ახლადე ზოდშია არ მოხიბეთ, სტუდიას დაეტკოვებ, მე ვერ ვინაბურებ იმ ადამიანთან, რომელიც სხვა კონფიციონს ადამიანს ასე ხსენებებს.

იმ კაცმა, გურგალმა, რომელსაც ებრავლები ურჯულინი მგონია (ოუშცა, ეს ხელს არ უზღის ებრავლებთან იქითვის). ზოგერთი ყვეერი ებრავლი კი თავს უხადებურს კაცად თვლის, თუ ეს გენერალ სურგალე ერევეა, ეს კაცი ხომ თავად ევროპური შილი ტრისტიანია, რადგან ისიც არ იცის, რომ იმ რწმენის სათავეში, რომელსაც ე-

თომდა მსახურებს, უბრალებიც დგანან. ისევ აიქნია ხელი - თავისი უბრალო თანაშენისებების პატივისცემის მიზნადაც კი არ მიიზიდა ბოღიმი. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ უბრალებთან მეგობრობა კი არ აკავშირდება, არამედ - მერკანტილური გრძობები. ეს უბრალები კი, კაი ბოჭიაო და სუფრებს ისე უხვად უშლიდნენ, თითოს ფულს ტანჯავთ-უბნებთ კი არ მოულოდნელნი, ქუჩაში ხეტულებდნენ...

ახალგაზრდა ოფიცერი, ნიკა ჯანჯღავამ სტუდია დატოვა - არ ისურვა უბრაულობის განმქცეველ გენერალთან საუბარი.

ვინ არის ოფიცერი ჯანჯღავა? ნამდვილ, მამაც ქართველთა მემკვიდრე, ეპიკატური შემართების ქაბუკი, ქართული ღირსებით შემკული კაცი. აღბათ, ასეთი იყო საბა კლდიაშვილი, ასეთი იყვნენ ის ქართველი ინტელექტუალები, ებრაელი რომ იცავდნენ. ნ. ჯანჯღავამ ღირსებულ ქართველთა მარადილი განაგრძო და ამით გზად მათი ღირსი. ეს ქაბუკი ადრეც - ქართული არმიის რეორგანიზაციის საკითხებზე დისკუსიასაც შეემაჩნე, დამამახასოვრდა, როგორც ჩინებულად მოახროვნენ.

გუმინ კი... გუმინ შევიტყვე, რომ იგი ჩემი მგლობრის ვედა ჯანჯღავას შვილი ყოფილა.

ვაგა სენაკიში ღირსეული მიჭი იყო - ოდიშური თავაზიანობითა და ღირსებით შემკული.

აღურდნ, ჩემო ვაჟა!

დრამატურგი გუგა ნახუცრიშვილი გამოირჩეოდა პიროვნება იყო - მომღიბარი, კეთილისმეტყველი, დრამატული ხელოვნების მესაიფუმლე, ერთობ განათლებული. როგორც ბევრი ინტელიგენტი, თვითირობის ნიჭით და-ვირდობოდა - საკუთარ თავს ისე ეკამპენილადა (თუმცა, არაფერი გასაკენლავი არ ჰქონდა), ღიმილი გვერდოდა. ქაფარაკის თამაში უყვარდა ძლიერ მოვიდოდა მწერალთა კავშირში, ან თეატრალურ საზოგადოებაში და საათობით თამაშობდა. მისი პიესები საქართველოში ხომ დამის ყოველი თეატრის რეპერტუარში იყო, საბჭოთა კავშირის ბევრ თეატრშიც თამაშდნენ. ბოლო წლებში ევროპის ქვეყნებთანაც კი მოხდოდა პონორარი. მოვიდოდა, გაშლიდა აფიშას, ან ფეშებს და ღმილით ამბობდა:

- ა, კაცო, შეხედე ამას! სად ნასულა ჩემი შვითან ხოხო, ტინტრავას უფრე შენ, საიდან მაგ ზაენის ფულს, შეხედე, ერთი, ამას შეხედე!

მაგრამ რუსთაველის თეატრში სექტაკლის დადგმა, ევროპის ყველა თეატრს ერთი - უყვარდა რუსთაველის თეატრი.

ბატონ გუგასთან ერთობ თბილი ურთიერთობა მქონდა. „თეატრი და ცხოვრების“ რედაქციაში ხშირად მოდიოდა ხოლმე, დროადერო რუსული პრესის ჩვენთვის საჭირო მასალებსაც კი გვითარებინდა.

ერთმა შემთხვევამ კი ეს პიროვნება ჩემთვის დაუფინცარი, ერთობ ძვირფასი გახადა, კიდევ ერთხელ დამანახა გუგა ნახუცრიშვილის თათბის ქართული ინტელიგენციის სულიერი სანჯაო.

ეს საქმე კი ასე იყო: მოსკოვის ნ. გოგოლის სახ. სახელმწიფო თეატრში კარგა ხანს უტრიალებდნენ ჩემს პიესას „ლული, სიყვარული და სხვები“. ვერ გადუმეწყობით დადგათ თუ არა. სამხატვრო საბჭოს წევრებს კარგა ხნის ფიქრის, მსჯელობის, კამათის, შემდეგ გადაწყვეტილი მიესხმებოდა. ეს ძალიან სასიხარულო იყო. თეატრის მთავარმა რეჟისორმა ბორის გოლდმისკიმ წერილით მადნაყ.

იმდროინდელი წესის მიხედვით, თეატრმა სსრკ კულტურის სამინისტროს სთხოვა, ეს პიესა რეპერტუარში შეეღატანეთ და ათარგმნინეთო. (მანამდე პიესის პნკარედულ თარგმანს ეცნობოდნენ, რომელიც თბილისში მზადდებოდა და უბრალებს შემთხვევამ, საუკეთესო იყო). სსრკ კულტურის სამინისტროს პიესის სათარგმნელი ხელშეკრულება ვინმე როდინი ფედორი-ნოვინი გაუფორმებია. ეს ფედორი-ნოვინი იმ წლებში მოსკოვს თეატრალურ წრეებში მოდური დრამატურგი ყოფილა. თუმცა, მე არც რამ გამეგო მასზე და არც მისი პიესა ნამეცნობია.

თეატრი პიესის თარგმანს ელოდა, მე - თეატრში რეპტიციების დაწყებას. რასაკერაიყლია, დიდი მღელვარები, სიხარული. ამასობაში გავიდა ორი-სამი თვე. ფედორი-ნოვინი პიესა უთარგმნია და ისევ იმდროინდელი წეს-სამბერ სამინისტროს საბჭოს წევრებს ეკლავ დაურთავდათ, ისევ მიიწვეს საბჭოს სხდომა და... ერთ დღეს თეატრის იმვე მთავარი რეჟისორის წერილმა მადნაყ, თქვენი პიესის დადგმას საბჭოს მხოლოდ ორმა წევრმა დაუჭირა მხარი, დანარჩენებმა პიესის დადგმაც უარი თქვესო. ეს მაშინ, როცა პნკარედულ თარგმანის განხილვისას საბჭოს ყველა წევრმა მისცაო ხმა.

ბატონი გუგა რომ ჩემს ოთახში მისთვის დამახასიათებელი ღმილით შემოვიდა, მე შუბლშეკრილი „ლული, სიყვარული და სხვები“ რ. ფედორი-ნოვინის თარგმანს ვითხოვლობდი. ჩემს ნანარამებს ვეღარ ვცნობდი - ეს ფედორი-ნოვინი იმ ზნით ნასულა, რაც ზოგიერთ რუს მთარგმნელს ახასიათებს - ნანარამობის მოტივებზე ხე ახალ, თავიანთ ნანარამობებს წერენ.

ერთობ დაუღებულად გახლდით. მოსკოვი დიდი თეატრალური კულტურის, ტრადიციის ქალაქია. ამ ქალაქში პიესის დადგმა დრამატურგის ცხოვრებაში დიდად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო და არის. მიუღი საბჭოთა კავშირის თეატრული პიესებს მოსკოვს ნამებელოობით ორეკედნენ. რამდენიმე ქართველი დრამატურგი თუ დაუფინცარი მოსკოვის თეატრებს: ნოდარ დუმბაძე, ოტია ოსელიანი, ალექსანდრე შაიძე, თავად ბატონი გუგა. მე კი ვინმე ფედორი-ნოვინი გამო ეს შანია ხელიდან შევტელობდი.

- პა, გერ რამ მაგალირა, ჯელო?! - ჩვეული ღმილით მეგითობდა ბატონი გუგა ნახუცრიშვილი.

ბატონ გუგას ყველაფერი წეროდა ვუამბე. განაგონი არ უთამოვია. ტყნია:

- ეგ როგორ იქნება, თეატრს დადგმა ენადოს და... სინანულით თქვა. მიცერ პაუზის შემდეგ კი მუუზნება - აბა, ერთი დამანახე!

პიესის თარგმანი წინ დავეუდე. აუქარებლად კითხულობდა, დროადერო თავის უმეყოფილად გააქნევდა. მიესას კარგად იცნობდა, დედანში ნავითობ, რამდენიმე

თეატრში ენახა). ოთხი-ხუთი გვერდი ჩაივთხა, პიესა განზე გადასხმო და ჩაილაპარაკა:

- სულ ტყავი უნდა გააძრო, სხვებზე უმჯობესი რომ ვყოფილიყავი!

მერე ორივენი კარგა ხანს უხმოდ ეისხებიან - მე გულს ვარამბერილილი, პატრიონ გუგა - ფიტმორეული. ბოლოს თქვა:

- იყო რა, მოდი, ეგრე ექნათ, სად არი ქართული ვარიანტი? მომცია! - იქვე მქონდა, წინ დაუდო - მე ვთარგმნი ამ პიესას.

- კი, მაგრამ... კულტურის სამინისტრომ ფეფიუნოსს დაუფო ხელშეკრულება, ალბათ, ფულიც...

- მე ვთარგმნი პიესას რუსულად, შენ მხოლოდ ქალღელე მომეცე, ქალღელი არა მამქეს სახელი - პიესა აიღო და წავიდა.

ბ.მა გუგამ ჩინებელი რუსული იყოფა, რამდენადაც მასხოს, ერთ დროს სსრკ უმალეს საბჭოში ოფიციალურ დოკუმენტებს თარგმნიდა. ოთხი-ხუთი დღის შემდეგ - კარგად მასხოსეს, პარასკევი იყო - მოვიდა. პიესის თარგმნი გაეხრულებინა - იისფერი შეღწიან, დადი, უხარმზარი ასოებით იყო წაწერი. 50 გვერდიანი პიესა ღამის 200 გვერდზეც არ ეტეოდა.

- ამა, შენ გადააბეჭდეწი, მე შეგის ფული სადა მამქეს - დომინი მიზნარ და წავიდა.

პიესა საჩქაროდ გადაებეჭდებინ და მოსკოვს გაეგზავნა.

იმ დღიდან სამი კვირის თავზე დაეპომა მოვიდ, არა წერილი, დეკამა მთავარი რეჟისორისა. პიესის დადგმას საბჭოურ საბჭოს ველა წევრმა დაუჭირა მხარი.

ალბათ, მამიბუფი, ძვირფასი მკითხველი, რაოფენი სხარული განვიცადე. მომდევნო წელს სექტაკლი დაიფა. ალელი, სევერული და სხვები კარგა ხანს იყო მოსკოვის ნ. გოგოლის სახ. სახელწიფო თეატრის რეპერტუარში. ამ თეატრის შემდეგ ის პიესა სსრკ სხვა ქალაქების თეატრებშიც დაიფა.

მოუბეჭდა და ისეთი სასაოფრო ფაქტისა, ამ ამბავს ერთი საბჭოური, ბიუროკრატიული სოფიტეც აბლავს: სსრკ კულტურის სამინისტრომ მთარგმნელის მთელი პონორიონი ფეფიუნოსს მასცა. მე კი მოვითხოვედი ფეფიუნოსს ამ თარგმნითან არა-რა ხელი არა აქვს, აფამაზეც, პრიგრამაში მხოლოდ გუგა მხატვრობიელი უნდა იყოს-მეთქი. კულტურის სამინისტრო ციე უარზე იყო, არაო, ჩვენ ხელშეკრულება ფეფიუნოსს დაფუფილო. ბ.ნი გუგამ ჩვეულებრივებრი ილიბოდა და ამბობდა: აქეშივი, გვილი, ცვენი თავისას არ დილილიან.

ცხადია, იმით მავუბოეს, თუმცა, იმას მაინც მოეფენე, რომ პიესის მთარგმნელად ფეფიუნოსის გვერდით ბ.ნი გუგაც მოხსენიებოდა. ეს კი იმას ნაშნავა, რომ სექტაკლების შემოსავლიდან პონორიონს იღებდა.

ასე ართმედა ვინმე ფეფიუნოსი ფულს გუგამ ნახუც-რეშიელს.

მაგრამ მე წინე მერუხარისხოვანი ამბავია. მთავარი ის არის, ნამდვილი ქართული მწერლები, ადამიანები როგორ ზრუნავდნენ ახალგაზრდებზე. დღეს ჩემს ახალგაზრდა მგობრებს - დამწებ, თუ ახალგაზრდა დრამატურგებს რომ შეეცქერი, ბ.ნი გუგა მაგონდება.

ადამიანთა უმეტესობას ერთი სიბრძნე თეფლსა და ხელს შუა განიფილავს: იმას უფრო დაეძებენ, თუ რა ამორეში თრამბინისაგან, ან რა პარისპირებთ ერთმანეთთან, ვიდრე იმას, თუ რა ახლებოთ.

ამოუბეჭდა იმისა, რომ იესო ზოგჯერ ერთობ მწვევედ აკრიტიკებდა იუდაიზმის თავისი დროის ამა თუ იმ ტენდენციას, ეს კრიტიკა ყოველთვის იყო იმანენტური და სათავეს თავისი ხალხის სიყვარულში იღებდა. - წერდა დ. ფულესკრი ნამროში „ქრისტიანობის წარმოშობა იუდაიზმისაგან“ (გვ. 424). საეცებთ ვეამხნებთ ფულესკრს, რადგან შეუძლებელია ეზრაველი ერის ტრადიციებზე აღზრდილს, ხალხის ყველა ტკიფილის მატარებელს, რომეფი დამპყრობელთაგან ისევე სულშეძრულს, როგორც მთელი იუდეა, არ ვეარებოდა თავისა ხალხი.

იოსებ ფლეიუნის სიტყვებზე არ მაინყვება ქრისტე ერთობ ბრძენი ადამიანი იყო, თუმცა, იმასაც ვამხნებ - თუ შეიძლება იგი ადამიანად მივიჩნიო. სწორია ფულესკრის ბრძენი თავის ხალხს ნაკლებ იმტომ მყოფიფებს, რომ უფავს და მის სრულყოფას ენარაფვის.

ფულესკრი იმასაც იგონებს, თუ რას მოფონდებდა იესო მოწაფებს: მცნებანი დაიციეოთ. ეს ის მცნებანი გახებდა, რომლებიც ეზრავლობას სწინას მითს ძირას მიილი. მოსეს მიერ ეზრავლი ხალხისათვის წამოტანილი ათი მცნება მოგვიანებით ქრისტიანული საწყაროსათვის ისეთივე ორგანული, თეფიდაივი გახდა, როგორც იყო და ისინი ეზრავლობისათვის. მე რომ ერთ მწვენიერ დღეს სახარებთ, სხვა ქრისტიანული ტექსტების ის მონაკვეთები მივიჩნიერო, რომლებშიც იუდაიზმთან სისახლეე ვასტრუფება, ძალიან გრძელი ამონაწერი გამომიფა.

განსხვავებულობა, გაუცხოება კი იმ დღეს დაიწყო, როცა თაქონელი საბჭოს - ახალე რელიგიის (ქრისტიანობის) დაუთინებელი მტერი, რომეფელია სამსახურში მდგარი მთელი (საეფი) დამსკოთი გაგზავნეს იუდეო-ქრისტიანების შესაფროებად. მანდ ეგვიტე მრავლებიონ და დაატყვევეო. მაულის (საეფის) გზაზე მკედრეთიან აღმდგარი იესო ხეფდა. იესოსთან შეხებდრა მთლიანად ცვლის მაულის მთეფმეფელობას და საეფი პაფელი გარდაიქმნება. ამ დღის შემდეგ ხეფდა იგი ქრისტიანობის ფეფიერებელი. დაეკარადით, იესო არსად არ ქადაგებს ახალ რელიგიას, მთელი მასი მოღვეანება იქითაა მიმართული, რომ დაუფელი აქვას მცნებათა სწინიდე. ამბობს კიდეც კანონთა არა დასარეფებად, შესასრულელად მოეფი. ალბათ, ამითაც უნდა აიხსნას ის, რომ იუდეველთა შორის ასე მომრადდნენ ქრისტიანე მხარდამცვენი, რომეფოაც შემდეგ იუდეო-ქრისტიანები ენოდათ და რეწელთაფრისაც იესოს მიმდერობა, უნანარესად, მათი რელიგიის - იუდაიზმის დაცივის, სწინმდისიათვის ბრძოლა იყო. ე.ი. იმინი თავს იუდაიზმს გუმატებად მიჩნევენენ.

[დასასრული შემდეგ ნომერში]

გი დე მოხასანი

ლორი მორენი

ეულებანი ბ-ნ უდინოს

– მეგობარო, – ვეუბნებნი ლაბარბს, – შენ ისევ ახსენე „ლორი მორენი“. ერთი გამაგებინე, რისი ბრალია, რომ მის გვარს ისე არავინ ახსენებს, ნინ თუ „ლორი“ არ ნაუძმღეა-რის?

– ლაბარბმა, რომელიც ამჟამად დეპუტატია, გაკორცე-ბით შემომხედა:

– როგორ, მორენის ამბავი არ იცო და თავი ლარომე-ლელი გგონია?

– რაღას ეიზამდე, ეალიარე, რომ მორენის ამბავზე არა-ფერი მსმენოდა. ლაბარბმა ხელეში მოაფიქრებია და დაიწ-ყო:

– მორენს აღბათ იცნობდი; მისი საგაღვინტროო მალა-ზიაც ვემხსსორება ლარომელის სანაპიროზე.

– რა თქმა უნდა, მახსოვს.

– ზოდა, ეს ჩვენი მორენი, 1862 თუ 63 წელს ორიოდე კვირით პარიზს გაემგზავრა საკუთარი საბიზნესებისა თუ საბიზნესებისათვის, თუცა კი მიზეზად ახალი საქონლის შეძენა მოიღო. ხომ ნარმოყიდვენი, რა არის პროფინციე-ლი კომერსანტისათვის ორი კვირით პარიზში ყოფნა უო-დედ სადამის სპექტაკლებს, ქალების სახალციხო აქრო-ლებული სისხლი, აღგზნებული გონება... ერთი სიტყვით, გააფიქრებდე ერთი საბიჯია. გარშემო მხოლოდ ტრაკომი გამოკვართოდ მოცეკვავებენ, ჟეოლოგია მსახიობებმა, სახეზე მხარება და მრავალ ბარბატებს ზედა; ასე გგონია, ოდნავი ხელის გარდენა და ეს ქვედაფერი შენი იქნება. მაგრამ, საუბერდროდ, გამხედობა არ გყოფნის და ხაზამ-შრალი ჩრები. შეიძლება, ერთი-ორჯერ რაღაცას გაუსინ-ჯო კეფი, მაგრამ ნაფაღლი, რა თქმა უნდა, სასურველი ხა-რისებისა არ იქნება. ამასობაში ეს ორი კვირაც გაიბრუნს და ბრუნდები უკან ჯერ კიდევ აფორიატებული, ამღერებული სულით და კოცნივან ავღტნებული ტუჩებით.

აჰ, ასეთ მდგომარეობაში იყო ჩვენი მორენი, როდესაც ლარომელის სადამოს ექსპრესის ბილით შეიძინა და პა-რისიზთან ვაიმორების სინანულით დამძიმებული ორდე-ლის რკინიგზის სადგურის დიდ დარბაზში დასჯინობდა. უცხად, აღტაცებისაგან ნაბიჯის გადადგმა ვეღარ მოახერ-გა: მის ნინ უღამაზესი ახალგაზრდა ქალი მოხუც ქალბა-ტონს ემეჭიდებებოდა. ქალმა ვუალი აინია და ენაჩაგარ-დნლი მორენი გონზე მოვიდა: „ემსამება ლაღახეროსი რა ქალია!“

როდესაც ქალი მოხუც ქალბატონს გამოემეჭიდობა, მისაცვლდ დარბაზში შევიდა, მორენიც გაკვირა, ქალი ბა-ქანზე გადო; მორენი ერთი ნაბიჯითაც არ მორდებოდა; მერე მშვენიერი არსება ცარიელ ვაგონში ავიდა და ჩვენი დონ უფანია, რა თქმა უნდა, არ ჩამოვარდა.

ექსპრესის კვალობაზე ცოტა მგზავრი იყო. ორთქლმა-ვალმა დაუბატონა და მატარებელი დაიძრა. ახალგაზრდა

ქალი და მორენი ვაგონში მარტონი იდგნენ. მორენი თანამგზავრს თვალებით ცამდა. ქალი 19-20 წლისა იუნებოდა; მალაი იყო, ქე-რათმიანი, თამამი მიხრა-მიხრა ჰქონდა. ლამაზმანმა სამგზავრომ დაევი ფეხზე-ზე გადაიფარა და დასაძი-ნებლად მოწყნარ. მორენს კი მოსვენება დაეკარგა. „ბე-ტაევი ვინ არის?“ – ფიქრობ-და საბარბო კომერსანტა-ათასი ვარაუდით და გვემა-ურტობდა თანება: „სახლი უამრად რამეს პევება მიტა-რებლით მგზავრობაზე. თურმე რაღას არ შეიძლება გადა-ახედეს კაცო. ვინ იცის, ეს იქნებ ზუსტად საჩემო მემბიე-ვაა? ვარე ამბავიც ხომ მოულოდნელად აღტდება და მი-ანს თავს?!“ იქნებ მხოლოდ ცოტა გამხედობაა საჭირო? განა დანტონი არ ამბობდა: „გამხედობა, გამხედობა და კიდევ გამხედობა?“ თუ დანტონი არა, მირაბო მირიც, თუცა, რა მინუნელობა აქვს! კი, ასეა, მაგრამ მე რომ გამხედობით ვერ დავიკვებნი? აი, ამამია უბედურება! ოო, ღმერთო ჩემო! ადამიანს ფიქრების ნაკითხვა რომ შეიძლებოდა! დარწმუნებული ვარ, რომ ადამიანს ყო-ველდღე უამრავი მანის ეწლევა, ის კი ისე ჩაუვლის გვერ-დით, რომ ვერც კი ამჩნევს. ხომ შეიძლება ერთი პატარა ფესტონი, ერთი თითის დაქნული მანისმოს, რომ ნინაიდ-მდევი არ იქნებოდა თუ...“

მორენს უამრავი ვარიანტი მოეფიქრა, რაც მისი აზ-რით, გამარჯვებამდე მოყოლიდა. მათ შორის გაღანტრო-რანდელი ვერნაც არ გამოირჩება: ნარმოიდგინა, რო-გორ გაეუღედა მზეოთნაბავს სხვადასხვა პატარა სამა-ზურს, როგორ გააბამდნენ სასიამოვნო საუბარს, რომე-ლიც ბოლოს და ბოლოს, დამთავრდებოდა იმით... რითაც შეე ფიქრობ.

სანამ მორენი ოცნებებში იყო გარაული, ქალს ჟინა და ევრც კი ნარმოედგინა რას უპირებდა თანამგზავრი. გაათვდა. მისი პირველი სიბები მინარე ლამაზმანს სა-ხედავად იდგნო.

ქალმა გაიღვიძა, ნამოყდა, ფანჯრიდან სოფელს გახე-და, მერე მორენს მოხედა და გაუღვიძა. მორენს მოეჩვენა, რომ ქალმა სამოქმედოდ ნაქეცხა და მოულოდნელობის-და მშეკრა. რა თქმა უნდა, არავითარი ეჭვი აღარ იყო: ეს ლამილ მას ცუთთვინოდა და მორცხვი, ნაოცნებარა მიზა-ტივების ნინამს იყო. ღიმილი ამქარად ეუბნებოდა: „სუთუ ატივით ბრავი და მოუხედრელი ხართ? მთელი ღამე, აქ მარტომდამოტოვ იფათი ჩემთან და ვერაფერი გაბედეთ! შემომხედეთ, განა მიზიდველი არა ვარ? რა სარგავად-ფაშაუცივით ზიხართ? ნამდვილი დოღლაბია ყოფილ-ხართ!“

ქალი ეკლავ ღიმილით უყურებდა. თითქმის უკვე იცო-ნოდა, მორენს კი თვაი ჩაეჭინებდა და ასეთი უზრავველი-სათვის შესაფერის სიტყვას ეძებდა, მაგრამ ვერაფერს ახერხებდა და ამასოდ წეალებოდა. მოულოდნელად, მხედა-ლისთვის გამახასიათებელი უცვარი გაბედულებით ატი-ვებულმა დაამოყრა: „მოთ უარესი, რაც იქნება, იქნება!“

და გაუფრთხილებლად წამოიჭრა. ხელმძღვანელი, ფან-მორელი, ტურნამაცხერებელი ქაღალს ეცა.

ქალი გულდასაკებელით წამოხტა, შიშისაგან გაგვიტეპულმა იკივლა „მიშველით!“ და ფანჯარა გამოიღო; ხელს იქნევდა, ცდილობდა გადაეხტარყო. ამ დროს კი, გონდაკარგული მორენი, რომელიც დარწმუნებული იყო, რომ ქალი გადახტებოდა, ქვედაპირობზე ებღეუტებოდა და ლულულუბდა: „ქაღალბატონო... ო... ქაღალბატონო...“

მატარებელმა სვლა შეანელა და გაჩერდა. სასონარკვეთელ ქალთან რკინიგზის ორმა მოსამხატვრემ მოიპოვნა. ქალი მათ ხელეღმირა დაუდგა: „ამ კაცს უნდოდა... უნდოდა... ჩემი... ჩემი...“ ნაიბუტბუტა და გული წაუფიქრა. მოხუც სადგურზე იდგნენ. მორივე ენადარმმა მორენს დაამატებდა. როდესაც თავდასხმას მსხვერპლი გონზე მოვიდა, ჩვენება მისცა. ოქმი შეუდგა. სამართალი გალანტურმა საღამოსდა მიადნია ხახუს საზოგადოებრივ ადგილზე მართლდენსრის დარღვევის პრადღებით დამამიერებელმა.

II

იმ დროს „შარანტის მუტურის“ მთავარი რედაქტორი ვიყავი და მორენს სოველ სადაზოს „კომპრეტის კავშირ“ ეხვედოდა.

იმ ამბის მეორე დღესვე მომაკობნა. ჯვარისაგან აფამიანს აღარ შეგადა. ჩემს აზრს არ დამიზალავა: „ნამშვიდლო ღარი ხარ! რა უნდა გელაპარაკო ასე ვინ იცეკვა?“ – მისვალე პირდაპირ.

ტარდა, შემომიწვილა, ცოლმა მიცემო, დარწმუნებულ იყო, რომ ვაჭრობა ჩაუტარებდა, სახლს გაუტყდებოდა, ღირსება შეუღებებოდა და შეურაცხველი მემკობრებოც აღარ მისვალეზომოდნენ. ბოლოს, იმდენი ქნა, რომ თავი შემაკობდა. რაღას ვიზამდი, ჩემს თანამშრომელ რივეს ეუბნე. პატარა ტანის, გალული კაცი იყო, მაგრამ ქუცა-გონება უჭირდა და კარვს რჩევას მოცემაც შეეძლო. მირჩია, მთავარი პროკურორი მენახა, რომელიც ჩემს მეგობარი იყო. მორენს სახლში გავუშვი, მე კი პროკურორთან გავემართე.

გვიგეგ, რომ შეურაცხველი ქალი იყო ახალგაზრდა გოგონა მამუაზუნელ ანრიტ ბონელი. მას თურმე იმ დღეებში პარიზის მისწავლელის დილოში ადო და ზინადან დედა-მამა აღარ ჰყავდა, არდადეგების გასატარებლად მოზემა მიძასთან და ბაცოლასთან მდიდოდა. მორენის მგომარობის ის ამბიშუდა, რომ მიძას საჩივარი უკვე შეეტანა. საზოგადოებრივი სამხმსტრო თანხმმა იყო საქმე ადებურა თუ საჩივარს უკან გამოიტანდნენ. აი, ამ საქმის მოგვარება იყო საქმრო.

მორენთან ნავედი, გადატანილი ემოციებისა და დარღისაგან ლოგინად ჩაყარდნილიყო. მისი ცოლი, შობა, კუნთშავარი, წყუროსანი დედაკაცი ოთხბილი გადა-გამოდოდა და შეუბრალებლად ღრმბლავდა. ქმართან შემობღევა და ყვირლით მოშვართა: „ლორე მორენს სახსაბაეზ მოხედავთ? აგერ ისიც, არაკაცი!“ შერე დონიჯი შემოიყარა და საჩივარს წინ დაატრქო. ცოლ-ქმარს საქმის ვითარება გავაცანი. მორენი შევედრებოდა, ნავსულეფავი და

ოჯახი მინა. მისი საკმაოდ დელეკატური იყო, მაგრამ მინივ დავთანხმდი. უბედური ერთსა და იმავეს მიმოურბდა: „გარმხმუნებ, მორე არც კი მიკუნდა; ხელივ არ მიხალა, გულივინ!“

– რა მიმხმუნებოდა აქვს, მინივ ღარი ხარ! – ვუპასუხე და 1000 ფრანკი გამოვართვა, რომელიც ისე უნდა გამომეცინებინა, როგორც საქმროდ ჩავთვლიდა. გოგონას ნათესავებთან მარტო მისვლესა მინივ მერედებოდა და რივეს ვიხვედი წამყოლივ. დამეთანხმმა, მაგრამ იმ პირობით, რომ მიმხმუნე გავემგზავრებოდათ, რადგან მეორე დღეს ღარიშულმა აუღლებელი საქმე უკონდა.

ორივე საათის შემდეგ სოფლის კობტა კარ-მადამოს მივადექით და კარზე ხარი დავრეკეთ. ღამისმა გოგონამ გავიღო. ეს იყო აღბათ მატარების ღამისხმანი. რივეს გადავუღებავარა: „უშმაქმა დაღახების მჭირი უკვე შესის მიმერჩინა!“

ზის, პატრონი ტონული, „შარანტის მუტურის“ ხელმომხრნი და მგზნებარე პოლიტკური მომხრე აღმოჩნდა. გულმხლად შევჯვებმა, გახუთი და მისი კურსი შევფიქო, დიდხმს ენერგოლად გეაროხედა ზელს. აღტაცებული იყო, რომ მისი სავარელი გახუთის ორი რედაქტორა მასთან სახლში იმყოფებოდა. რივემ წამოწმრულა: „იმ ღარი მორენს საქმეს აღბათ მოვაგვარებთ!“

გოგონამ დაეტყუა. დრო ვიხვეთე და საჩითარი ამბავი ვახსენე. ხუანდალს მასმტამი მომიხვედი, ძალიან გახეზავდე გოგონას სახლზე საქმის განმხარების შესაძლო ზემოქმედება, ვინაიდან არავინ დაიჯერებდა, რომ ღამისარე იყო მხოლოდ ერთ უზარდო კონცნაზე და მტზე არადერზე.

ზისა უფროარი კაცი წინდა, მაგრამ ცოლის გარშემო ვერაფერს გადაწყვეტდა. მეუღლე კი, როგორც აღმოჩნდა, სხვაგან იყო ნასული და გვიანობამდე არ დაბრუნებებოდა. ბნ ტონულივს თავში შექანაშევა აზრი მოუვიდა: „შომსმინეთ, ბატონებო! ძალიან ვთხოვთ, ამაღამ აქ დარჩით. ერთად ვიგამშობი, ვისაუბრო. მერე მოისვენეთ. ჩემი ცოლის დაბრუნების შემდეგ კი, იმედო, მოვარგებთ!“

რივეს დარჩენა არ უნდოდა, მაგრამ იმდენად სურდა იმ ღარი მორენს გატარებებთან ამოყვანა, რომ ბოლოს გადაწყვიტა და მიზატყუების დავთანხმდით.

დილით ზისა შესანიშნავ გუნებაზე ადგა, გოგონას დაუღლით და ბაღში გასვრინება შემოგვთავაზა. თან გავგეფრთხილავ: „სეროზული საქმეების საღამოსთვის გადავფლოთ.“

ბნმა ტონულივმ და რივემ პოლიტიკაზე გააბნეს საუბარა. მე რამეწინა მნახეთი უკან აღმოჩნდა, გოგონას გვერდით. მართლაც რომ ღამისი იყო, ძალიან ღამისა! ფრთხილად აფურცე „იმ“ საქმეზე ღამისაკა; მინდოდა, ჩემკენ ვადმომხმინებინა, მაგრამ გოგონა სულაც არ იყო დარეგნული. ის მისმენდა, რომ როგორც წინდა, ეს ამავეთ ძალიან ართობდა. „აა, ნარმოფიგინეთ, მამუაზუნელ, – ვუუბნებოდა მე, – რამდენი უსიამოვნება გელით სხვას რომ თავი დავებოთ, სასამართლოს წინამე მოგინეთ წარდაგობა, რამდენი ტინიკური შერვა უნდა აიტანოთ. განა აფილია ვაგონში მომხდარი ამბის სახალხოდ მოყვარე! ისე, სიმართლე რომ ეთქვით, განა არ გვერჩი-

ნათ, ხმა არ ამოგვლოთ, ეს გარყვნილი მორენი თავის ადგილზე მოგესვით, თქვენ კი უხანალოდ, სხვა ეკატონში გადასულიყავით?"

გოგონამ სიცილე დაიწყო: „მართლაც ამბობთ, მაგრამ ჩემიც ხომ გესმით? ძალიან შემიშინდა და როცა გემინია, რა სუსობია და რა არ სჯობია, მაგაზე აღარ ფიქრობ. როცა მიწვდით, რამეც იყო საძებნე, ჩემი ნივლე-კივილი ძალიან უინანე, მაგრამ უკვე გვიან იყო. თანაც, ის დამთხვეული გოგონით მეტა, ხმაზე არ ამოვლია, შემილილი მეგონა. ისიც კი არ ვიცოდი, ჩემგან რა უნდაოდა“.

გოგონა პირდაპირ თვალებში მიფურებდა ყოველგვარი მღელვარებისა და დარცხვენის გარეშე. „ყოალიც გოგონა ის ღორი მორენი ამქარად შეედა“ – გაფიქრებულ ცოტა არ იყოს შეტუბუნებულმა.

მერე ვითომ ხუმრობით განვაგრძე: „ველით, მადმუხაზე, მაგრამ ისიც აღიარეთ, რომ მორენსაც შეიძლება გავუგოთ, რადგან წარმოუდგენელია კაცის თქვენი ნაირი ღვანძი ქალის წინაშე პირისპირ აღმოჩნდეს და არ დაუფიქროს სრულიად კანონიერი სურვილი თქვენი კონცხისა“.

გოგონამ ხმაშიღლია გადაიკისკისა: „კი, მაგრამ, ბატონო ჩემო, სურვილსა და მოქმედებას შორის პატვიცხცე-მითხრისაცა ადვილი“.

ფრანკსასავალიოდ და ცოტა არ იყოს, ბუნდოვნად მომჭრენია და უცებ ვკითხე: „მაა, იხლა შე რომ მეკონდა, რას იზამდით?“

შეჩერდა, ამხედა-ამხედა და წყნარად მთხრა: „ოო, თქვენ ხუღ სხვა ხართ!“

რა თქმა უნდა, ციციად, რომ მე „სხვა“ ვიყავი, რადგან ყველა ლამაზ ღვანძის“ შეძახდა, თანაც 30 წლის ვიყავი. მაგრამ მაინც ვკითხე: „ვითომ რა ვაწესებებთა?“ მხრები აიჩქა და მიპასუხა: „როგორ თუ რა განსხვავებთა? თქვენ მასავით ბრძევი არა ხართ“. შემდეგ ქვემოდა ამომხედა და დასძინა: „და არც მასავით უწინ“.

სანამ აზრზე მოვიდოდა და გამეცეკვოდა, ლოყაზე მაგრად ეკოცე. გვერდზე გადახტა, მაგრამ უკვე გვიან იყო. მერე კი მითხრა: „არც თქვენ ყოფილხართ ძალიან მორადებულნი. მაგრამ წელარ იცდებდით“.

მორჩილი იერი მივიღე და ხმადაბლა უთხარი: „ოო, მადმუხაზე, რაც შემიხება მე, ჩემი ერთადერთი ნატვრია წარმედგე სასამართლოს წინაშე იმავე მიზეზით, რითაც მორჩილ“.

ახლა უკვე მისი შეთხოვის ჯერი დადგა: „ვითომ რატომ?“ თვალბრწყინ ჩაეხედე და უთხარი: „იმიტომ, რომ თქვენ ერთ-ერთი ამ უღამასზე არსებობათგანი ხართ, რომლებიც რა ოდენმე მინახავს; იმიტომ, რომ თქვენზე ძალიანობს სურვილი ჩემთვის ოქვბა ჯალდო, ტრტული, სახელი და დიდება; იმიტომ, რომ თქვენი ნაბიჯი შემიდგე ოქვიანი: „ახია ღვანძიზე რაც დავმართა, მაგრამ მაინც ბუდი ჰქონია“.

გოგონამ გულიანად გაიციან: „ხუმრობთ, არა?“ სიტყვა დამააფრებელი არ ქონდა, რომ მკლავებში მოვიმწყვილე და გამაშავებით დაუწყო კოცნა ყველგან, სადაც კი მოწინადა: თანაც, შუბლზე, თვალებში, მიგადახტე ტუჩებში, ლოყებზე. ცდილობდა სახე ხელებით დაეფარა, მაგრამ მე არა ბულები დამამდგებოდა წინ?!“

ბოლოს, როგორც იქნა, გამომხსნია განათლებული და ნანანნი: „თქვენც კი ურცხვო ყოფილხართ. უკვე ვნანობ, რომ მოვიცხმინეთ“.

ხელი დაუჭირე და ცოტა არ იყოს, დარცხვენილმა ნაწილებზეტუტე „აოდიში, მადმუხაზე, მამატიეთ... მე თქვენ განვიწყნო... მართალი ხართ... უხეხადა მოიქციეცი ძალიან ვთხოვთ, ნუ მამატიეთ... თქვენ რომ იყოფოდ...“ ამოიდევებდი თავის გასამარბლებელ სიტყვებს.

გოგონა ცოტა ხანს ხმას არ იღებდა, მერე კი მითხრა: „ნეტავი გამაგებინა, რა უნდა ვიყოდე?“

ბრწყინვალე აზრმა გაბიეღვა თავში და წამოუძახე: „მადმუხაზე, აგერ უკვე მათილი ერთი წელია, რაც გავიყვებითა მიყვარხართ!“

გულწრფელად გაუჯვორდა და შემომხედა. მე კი განვაგრძე: „დაბა, მადმუხაზე, ასეა სიმართლეს გეტყვითა მორენს საფართოდ არ ვიციან და არც მისი საქმისათვის მოესულვარ აქ. სულაც არ შედარდება ციხეში წავა თუ სასამართლოს წინაშე წარსადგება. მე თქვენ პარველად არ, აქ დავინახეთ ერთი წლის წინ, ამ ოდებთან იდეკით. თქვენმა დანახვამ ქველად გადამიყვანა და მის შემდეგ თქვენი სახე გულიდან ვეღარ ამოვიდგე. თქვენი ნებაა, გინდათ დაიჯვორე ჩემი სიტყვები და გინდათ ნუ დაიჯვრებთ; ჩემთვის ამას უკვე მნიშვნელობა აღარა აქვს. თქვენმა სიღამაზემ გამაოცა. ის პირველი შემხებდა მთელი წელია თან მდგეს. თქვენს ნახვას ვლამობდი და აგერ, მომეცა კიდევ მიყვებოდი შემთხვევა: ის უტყრო მორენს საბახად მოვიდა და თქვენ წინაშე აღმოჩნდი. ბუდნიერებამ ქუთა დამაგარგინა და ცოტა არ იყოს, შორს შევტოვე. მამატიეთ, გემუდარებთ, თუ შეგაძლიათ, მამატიეთ!“

ცდილობდა ჩემს თვალებში ამოეკითხა, მართლაც ვამბობდი თუ ეტყუებდი, ღიმილს იკავებდა; ბოლოს, ჩაღლა-პარკა: „ნამდვილი ერუენტიელი ხართ“.

ხელი ავნიე და გულწრფელად (ახლიც მჯერა, რომ გულწრფელი ვიყავი) უთხარი: „გფიციებით, არაფერს გატყუებთ“. „არც, არ ვინდათ“ – მითხრა ბოლოს.

მარტო ვიყავით. ზინა და რიცე მახეველ-მოხეველ ხეივანში დეოდადრო ჩნდებოდნენ და ისიც თვალს მიეფარებოდნენ ხოლმე. გოგონას სიყვარული აფუსხენი, დიდხანს ველაპარაკებოდი, მისი ხელი მჭურა და თითებზე ნახად ვფერებოდი, ეკოცინიდი. ის კი ისე იღებდა ამ ვეღლავურს, როგორც სასიამოვნო ახალ ამბავს და ჯერ გარკვეულიყო, უნდა დაიჯვრებინა თუ არა.

იმდერი ველაპარაკე, რომ ბოლოს, ჩემმა სიტყვებმა მე თეთრონვე ამალედა, ფერ დავკვარე, კანკალმა ამიტანა, ძღვესლა ესუნითქავდი; დრო ვიხელთე და ნელზე შემოვხევი ხელი. ტურები ყურთიან ახლს მივუტანე. კუფაზე დახევედი ნახ, ზუჭებ თმებზე ველაპარაკებოდი და ხმადაბლა ვერქურთულებოდი. ისე დაიბნა, რომ ხმას ვეღარ იღებდა. ჩვენი ხელები ერთმანეთს შეხვდა. მოვხედავ და განმრცხვას საშუალება აღარ მივეცა. მღელვარებისგან ორივენი ეკანკალბდით. უცებ, ჩემი ტურები, ყოველგვარი ძალიანობის გარეშე, მის ტურებს შეხვდა. ეს იყო ხანგრძლივი, ენებანი კოცნა და ვინ იცის როდის დამთავრდებოდა, ჩემს ზურგსკუან ჩახველების ხმა რომ არ გამეგო.

გოგონა ხეთა ტყვერში გაჭრინარდა, შემოებრუნდი და ჩემკენ მომავალი როვე დავიჩახუ.

შეჭერდა და სრულად სერიოზული სახით მითხრა: „კომპ ასე აგვარებ იმ ღორი შორენის საქმეს?“

კმაყოფილა ვუქანებუ: „რას ვიხამით? ვისაც რა შეუძლია, იმას აკეთებს. აბა, ბიძის საქმე როგორღაა? გამოიდას რამე? შენ მაგას მიხედუ, გოგონა ჩემზე იყო!“

როვამ გამომიცხადა: „რა ვითხრა, ბიძასთან ლამაზაკს მგავალი შედევრებია არ მოუწიებია“.

ხელი გამოვიდე და სახლისკენ გადავბართო.

III

სადილმა საბოლოოდ დამაქარგინა თავი. გოგონა ზემს გვერდით იჯდა და მცავდის ქვეშ ჩაწილი ხელები ნაზდაუნურ ერთმანეთს ხედებოდა, ზეხით ფეხზე ტყვებოდა, თვიალები ერთმანეთისკენ გაგვიზრობდა.

სადილის შემდეგ მთავრით განათებულ ბაღში გავესიკრიეთ. გოგონას თავსგავარ სავალერსო სიტყვას ჩავერჩეულედა, ხელი მის ნელზე მკონდა შემოხვეული, ვოველ წუთას ვკოცნიდი. როვე და ბიძანი მდიობდნენ და გაუთავებლად რაღაცაზე მსჯელობდნენ.

სახლში დაებრუნდით. ფოსტას მსახურმა მადამ ტონელიეს დეემესა მოიტანა, რომელიც ოჯახს ამცნობდა, რომ იმ საღამოს ჩამოსვლას ვერ ახერხებდა და მეორე დღეს, ადლის 7 საათზე პირველივე მატარებლით ჩამოვიდოდა.

„ძალიან კარგი, - თქვა ბიძამ, - ახლა კი, ანრიტა, დროა ეს ბატონები თავიანთ ოთახებში გააკლო“.

სტუმართმოყვარე მსახიბრებს ხელი ჩამოკართოთი, ღამე ნებისა ვუსურვეთი და მეორე საღიულზე ავედი. ანრიტამ იჯერ როვეს ოთახისაკენ ნაგვიყვანა. როვემ ჩუმად გადმოიღობაპარაკა: „რა თქმა უნდა, იმის სამშორებია არ იყო, რომ ჯერ შენ დაეინიხეებინე“. ანრიტა ზემს ხანოლში შემხლდა. როგორც კი მარტო დაერჩით, მკლაუბში მოგომხლადი და შევეცადე მისი წინააღმდეგობის ბოლო სუბტი ბარიერიც დაშორეო. მაგრამ როგორც ვ მიხედუ, რას ვაპირებდი, ძალა მოუკრიბა და გამეცეცა.

დავანტი. ძალიან აღუღვებული ვიყავი. საკუთარ თავზე ისრაზობდი. ვიციდა, იმ დღეს ოთახს ვერ მივხვტებდი იმიტომ მასში გაუშვი ხელები, რასაც ზემს თავს ვერასოდეს ვამატებდი. უცებ, კარს ვიღაცა ფრთხილად მოსწავ.

„- ვინ არსა?“ - ვიკითხე ხმადაბლა.
„- მე ვარ“.

სასწრაფოდ ჩავივტი და გაველუ. ანრიტა შემოვიდა და მკითხა: „დამაქინებდა შეკითხვა, ფილით რას მითრთმეითი მოკლავდი, ჩიის თუ ყვას?“

ხელში მარნუბებიოთი შემოვხვიე. გამამგებელი ვკოცნიდი და ვუღუღუღებდი: „ადილით მიერთმე... მიერთმე... მიერთმე...“ მაგრამ უცებ ხელიდან დამიძვრა, საწითელს ხული შეუბერა, ჩამიქრო და გაუჩინარდა.

დავრჩი სიბნელეში ვაგიტუბული, აქტი-ოქით ვანგდე-ბოფი, ახანის ვერებდი, რა თქმა უნდა, ვერ ვპოულობდი. ბოლოს, როგორც იქნა, ეკოპი და ვაცოფებული კოროდორში გავეპარდი.

რის გაკეთებას ვაპირებდი, ამაზე არ ვფიქრობდი. მისი პოვნა მინდოდა, ის მინდოდა და მეტი არაფერი გონდაკარგულმა რამდენიმე ნაიჩივი გადავადგი. უცებ თავში გამოვლეთა: „კი, მაგრამ, ბიძის ოთახში რომ აღმოვჩნდე, რა ვქნა? რა ვუთხრა, რა მინდა-მივთქო? გაუნძრევლად ვიჯდეთი, თავში არანაირი აზრი არ მომფიქოდა, საკუთარი გულსაცემის ხმა მესმოდა. უცებ, მოლოფიქრე ექმმაქნა მთაახერსო ვეტიყვი, რომ როვესთან მინდოდა შეხელა რაღაც საქმეზე მოსალამაპარაკებლად და ოთახი შემეშალა“.

მატყარი თამარ მინაშელი

კარებს ურადღებობთ ვაკვირდებოდი და ვცდილობდი მისი ოთახი გამოვცნო. მაგრამ ჯეღლა კარი ერთნაირი იყო. აღაღებუზე ერთი სახელური გადავატრიო-ვლე, შევიღე და შევიღე... საწილზე ნაიომქდარი ანრიტა შეტეხუნებული მიყურებდა. ურდული ნელა გავწე-მას საწილს მივუახლოვდი და ვუთხარი: „მადმუხაზელ, დამაფხენდა თქვენთვის რაიმე ნასაკითხი მეთოხვა“. როგორც შეძლო თავს იცავდა. მაგრამ მალე გადავიშალე ნიგნი, რომელსაც ვერებდი. საათაურს, რა თქმა უნდა, არ გეტყვი. ეს ფიო ერთ-ერთი უმეცნიერესაი რომანი და უბრწუნავლესი ლექსი, რომელიც რი ოფსზე ხელში ჩამეპარდნა. პირველი გვერდი რომ გადავშალე, დანარჩენზე უკვე უარა აღარ უთქვამს. მეც რაღა მინდოდა, იმდენი თავი ნავყოფიდი, რომ საწილები ბოლომდე ჩაწევა.

მეგრე მინდოდა გადავხაოდე და ქრდელი ნაიოგებობი ზემი ოთახისკენ გადავპარე. უცებ მხარზე ვიკითხის მაგარი ხელი ვიგრძენი და როვეს ხმაე ჩამესმა: „ჯერ ვერ შორჩი იმ ღორი შორენის საქმეს მოგვარებას?“

დღის 7 საათზე ანრიტკამ თვითონ შემომიტანა ცხელი მოკლადი. მსგავსი არაფერი დამილეცია. ისეთი მოკლადი იყო, სკვდის მოვანატრებდა: სურნელდენი, ხავერდოვანი, დამაბრუნებელი. ერთი სიტყვით, ფინჯანის ტურქის ვლადარ ვნავეტბა.

გოგონა გავიდა თუ არა, რივე დამაფეხა თავზე. რაღაც განერეოლეული მერყენა, ასე გადმანებულ იყო, ამკარად ეტვობოდა, ღამე თერთად გაათენა. პარქშივე მითხრა: „თუ ასე ვააგრძელებ, იმ ღორი მორენის საქმეს საბოლოოდ ვააფუტებ“.

რვა საათზე მადამ ტონლეუე მოვიდა. საქმის განხილვა მალე დამთავრდა. ეს კეთილი ადამიანები სპივიარს გამოიტანდნენ და ჩემს მიერ შეთავაზებული 500 ფრანკით იქნურ ღარიბებს განიკითხებდნენ. მასპინძლებს უნდოდათ ის დღეც მათთან გაეტეტარებინა. ძველი ისტორიული ნანგრევების დასათვალიერებლად შევკვირდნენ წყნაბანს. ბიძა-ბიცილას ზურგებს ამოფარებული ანრიტკამ მანინიშედა დარჩინა. მე, რა თქმა უნდა, სანინააღმდეგო არაფერი მქონდა, მაგრამ რივეს არაფრის გაგონება არ უნდოდა.

განსეხვათ: ბევრი ვიხიერებ ვეშუდარე: ჰემოი პატარა, რა მობედაა ჩემი გულსათვის ერთი დამეც რომ დარჩე! მაგრამ ჩემმა სიტყვებმა უფრო გააღიზიანა. „გაიცი, ბოლოს და ბოლოს, რომ ყელმა ამომიჭია და იმ ღორი მორენის საქმეც თავი განაშენე!“ რაღას ვინამადა, იძულებული ვყოფი, გაემუშებულყავი. იქაურობის დაყოფაა ჩემი ცხოვრების ერთ-ერთი უმსმეტი მომენტია იყო. თანახმა ვიყავი, მთელი სიცოცხლე ეს საქმე მეტარებინა.

მასპინძლეთან თბილი და ხანგრძლივი გამომიფიქრობების შემდეგ ვაგონებ ასულმა, რივეს უფროსი: „დედო გუგუბარა ვინმე ყოფილხარ!“ მან კი გაავიქნა შემომბოლარა: „ახლა კი უკვე უხედილი მოგონს“.

სამსახურში რომ მივედი, მთელი რედაქცია ფეხზე დაგებდა: მესულეზიც არ ვიყავი, რომ ყველა თავზე დაგვეყმა: „ახლა, რა ტენით, მოაგვარეთ იმ ღორი მორენის საქმე?“ გურნებაზე მოსულმა რივემ აფორიკებულთა თანამშრომლები სცივლით დაინყნარა: „კი, ლაბარბის ნყალომით ვეღლაფერი კარგავა“.

სალამის მორენთან ნავედით. საგარეო ურთიერთობების დეპარტამენტი, ფეხებზე მდოგვის საყენები ედო, თავზე – ცივი წელის კამბრის; დარდიისგან ფეხზე ვერ დგებოდა; თან

განუწყვეტლად სუსტი ხმით ახველებდა ავიონაში მყოფი ადამიანით, ოღონდ გაურკვეველი იყო სად გაყვოდა. ცოლი მუცულებდა ვუფრებდა და მზად იყო, იქვე დაეღუფლითა.

როგორც კი დავგინახა, ერთიანად აკანკალდა. ღვაძამ-შეიფე: „ვევლადურმა ჩაიარა, არამზადავ, მაგრამ იცოდე, რეგით რამ აღარ გააფორე“. ერთი უნდა დავგინახო საბარალო მორენი ძვლები ადგა, გაჭირვებით სურნებავდა, ხელები დამიჭირა და კოცნა დამიწყო, ტრობოდა, კინაღამ გოცნება დაეკარგა, რივეს ვადაბეცია, ისე გათამამდა, რომ ცოლსაც კი ნაეტქანა ხაკოცუნლად, მან კი ერთი ხელი შეკრა და კვლავ საგარეო ურთიერთობების დეპარტამენტი მოსროლდა.

მაგრამ მორენი იმდენად შეკრა ამ ამბავმა და ისე ინტრიველდა, რომ მდგომარეობიდან ვეღარ გამოვიდა. ყველა უკვე „ღორი მორენს“ ეხაზდა. სიტყვა „ღორის“ ყოველი გაგონება გულში ლახავარითი ქსობოდა. მდგომარეობის მხარე ხეშმობებს ხომ ბოლო აღარ უქანდა. რიკა ერთად სადილოდნენ და ღორს შევეცუოდნენ, ცეთობებდნენ: „ეს შენი ხორცია, არა?“

მორენის ამ ტანჯვამ დედაბნის აღარ გასტანა. ორი წლის შემდეგ გარდაიცვალა.

1875 წელს ჩემი კანდიდატურა დეპუტატობაზე წარმადგინებდა სტატისკის ნიტაროესს მდებარე ბელონკლს ვაწერი ეთობტად ნიტაროესს ტანადა, შევეთერი ქალბატონი აღმობნდა.

- ვერ მივანია, ბატონო ლაბარბე? - მთავრა მან.
- გაკურებოდა შედეგზე?
- ვუწარ... არა... ქალბატონო.
- ანრიტკამ ბონელი ვარ.

უხერხულობის ნატამალი არ ეტვობოდა და დომილით მიყრებოდა. როგორც კი მის ქმართან მარტო დარჩი, მან ხელი მაღლირების ნომად გულთადად ჩამომართვა: „უკვე რამდენი ხანია, ბატონო ჩემო, თქვენი ნახვა მსურს. ჩემი ცოლი ხშირად მელამარკება თქვენზე. ვიცი, მისთვის რა მშენე ეთარებამი გაციანით იგი, ისიც ვიცე, რა შესანიშნავად გვეთრით თავი, რა ტაქტიკა, დელეკატურობა და ერთადედად გამოიჩინეთ ამ საქმის...“ მერე შეყოფინა და და ხმას დაუნია, თითქმის უცნაურად სიტყვის თქმას აპირებსო: „... იმ ღორი მორენის საქმის მოგვარებაში“.

ფრანგულიდან თარგმანა
თინა ლარიაშვილი

ქართული

11 აპრილს გამოქვეყნდა „ინტელექტში“ გამართა ნაგვის „განსვენებული მატა მასკალის“ პრეზენტაცია, რომელს ავტორი ცნობილი ინტელი მწერალი და ხმალია პრემიის ღარიბიკი რივე პირადელოა. წყნის ქართულად ცნობილი მთარგმნელი მერი ტიტინიშვილი თარგმნა.

სადაც ვახსნი გამოქვეყნდა „ინტელექტში“ ხელმძღვანელმა კახიჭ კუდაიამ, რომელმაც აღნიშნა: მთლიანად 100-ზე მეტი ნოველები არის. „ინტელექტმა“ გადაიცვალა გამოსაცემს ყველა ლიწონება 1 ტომი. უკვე გამოვიდა 25 ნოველი, იმეფება და მათში გამოიყენა კიდევ ხუთი, რომელთა პრეზენტაციოდ დიდების საგაიფიქრო დარჩანაში შეეცადა.

მოსტყვის წაითხა ქალბატონმა დელი ფანდუკიძემ, რომელმაც ასაუბრა მერი ტიტინიშვილის შემოქმედებაზე, აგრეთვე რამდენიმე ფრანგულმა წაითხა მის ჩინებული თარგმანად.

სტუმრებს შორის იყო იტალიის საერის დრომადევენილი რიტა ანდრეანილი, რომელმაც აღნიშნა: იტალიისა და საქართველოს შორის კულტურულ ურთიერთობებს მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია აქვს და სასიხარულოა, რომ ეს ურთიერთობები დღევანდელ ერაქტორზე... და აქვე დასძინა: საქართველოში ძალიან მცირე იტალიური ნაწარმოებია ნათარგმნი, აგრეთვე ქართულ მწერლობასაც არ იცნობს იტალიელი მკითხველი, ამისათვის სადღეს დელამარად შეუცდება, რათა მოახდინოს როგორც ქართული, აგრეთვე იტალიური ნაწარმოებთა პოპულარიზაცია ამ ქვეყნებს შორის.

სადაც ტარებდნენ მერი ტიტინიშვილის სტუმრებები, რომლებზეც სიყვარულითა და მოწონებით ასაუბრეს თავიანთი შეფასების შემოქმედებაზე და მაღლობა დააფიქრებ მას იმ ლეანოსისათვის, რასაც ის ეწევა მათთვის, აგრეთვე საზოგადოებრივად.

სახელწოდანი ქართველი კინორეჟისორი ვია დანელია, მშვენიერა და საამაფე „სოსფილმსა“, თავის მხარარულ მე-მუარებში, „ჩიტო-გრეტო“ რომ ჰქვია (კორექტურა არ გვეროთ, რუსები ვერ ამზობენ „ავრიტოს“), თავისი უცნაური უიღბლობის ამბავსაც მოვითხრობს.

შალტიისა და აზიის ქვეყნების კინოფესტივალზე (ანამაში) ვიორის წვერი ვოფილა. როდესაც ატობუ-სიდან გადმოვდით და კინოფესტივალისკენ გავემარეთ, მაყურებლებმა ცოცხალი ელფარ რიაზანოვი რომ დინახეს, ერთსულვინად შემოვხვივნენ, აქტოგრაფებს სახოვ-დნენო.

დანელია განზე იდგა მსახობ მისინასან ერთად, დარცხენილი იმით, რომ ურთაფლებას არავინ აქცევდა.

ერთი კაცი მინც მომადგვოს, ფიქრობდა მზარე.

და ხეცამ ურო აახოვა ევფერ-ბას. მიუხალოვდა ინტილოვიტური მუხახედაობის ქალბატონი და უთ-ბრა, ვიცანითო; დანი ხანია კოცნ-ბობ თქვენი ნახება, ნეტავი ივო-დეთ, როგორ მაყვარს თქვენი ფლ-მებათ.

გახარებულმა დანელიამ მად-ლობა სტყორცნა ხიმპათორ ქალ-ბატონის და ამაყად გადახედა თანამ-გზარის.

– ნუ გვეყანებათ, რომ აღფრო-ვანებული ბრბო ამ შემოგერტყათ. სამუხაროდ, თქვენი ღრმანზროვანი და დახვეწილი ფლმები გველას-თვის როდია ვასავთ.

– მართალი ბრძანდებით, ყვე-ლას ვურ ასიამოვნებ.

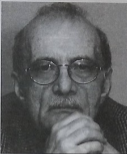
– ეს არცა გჭირდებათ. მთავარი ისაა, რომ ფეფერიკო ფელინი აღბაცებული ყოფილა თქვენი ფლმებით.

ინტილივიტური მუხახედაობის ქალბატონმა მოკ-რძალვებით გაურთავა ფესტივალის პროგრამა და სახოვია: – რამე ნამინერეთ სამახსოვროდ, მარლენ მარტინო-უიჩი!

„ფუჰ, ისე ვჭამე“ – მზარედ ჩაეცინა დანელიას. რო-დესაც ვინმე მუხახება, მიფარს თქვენი ღრმანზროვანი კინო, ეს იმას ნიშნავს, რომ ხუციყვი ავირეო.

სოჭის ფესტივალზე სასტუმროს ვესტიბოლში ორ-მოცდაათი დოღარი უნდა გადაეცეკავა. მოღარემ მოს-თხოვა პასპორტი, რომელაც ნამფრში დამარინოდა. შე-თერთმეტე სართულზე ბინადრობდა. ორი ლიფტი არ მუ-შაობდა, შესამეზე უზარმაზარი რიგი იდგა.

თქვენი რაა, რომ ახმხმანობ

ვია დანელია

მარლენ შულცე

მოღარეს უთხრა, კინო-რეჟისორი ვია დანელია ვა-რო.

– საიდან ვიცა, რომ რეჟისორი პრძანებდით? მუღზე რომ არ გა-ნერიათ?!

მამინ დანელიამ მიმართა ეილაც ახალგაზრდას, რომელსაც ფესტი-ვალის პართი ეკვდა მვერზე.

- მაპატიეთ, მე მიცნობთ?
- რა თქმა უნდა, ვიცნობთ.
- ერთი სათხევარი მაქვს, უთხა-რით მოღარეს, ენდა ვარ.
- მარლენ შულცეა, – განუცხა-და მოღარეს ახალგაზრდა.
- აკი დანელია ვარო?! – აღმოფო-და მოღარე.

უზარებოდა რიგში დგომა და ფე-ხით გაეშურა მეთერთმეტე სარ-თულზე. და მთელი ვხა ფიქრობდა: „პო, მეც ტანმოირილი ვარ და ისიც, მეც უღუვამა ვარ და ისიც, მეც სათ-ვალისი ვარ და ისიც, მაგრამ მე ხომ მვლელი ვარ, ხუციყვი კი გრუზა თია ადგეს თავზე, ნუთუ ასე ძველია დახამსოვრება?!“

ერთხელაც კინოს სახლში ექვა-რებოდა და მოსკოველი „ჭიტიკო“ გაუჩრეხია. „ჭიტიკო“ მგზავრობის საფაურს არ ართმევდა, როგორ გვაპარებოდა, მე თქვენ ვიცნობთ და თქვენი ფლმები გავითვბათ მი-ყვარსო.

მეშინებულ დანელიას აღარ უკოხავს, რატომ ვეყვარსო. იფიქ-რა, ვართუ მითხრას: ბატონო მარ-ლენ, ღრმანზროვანია და იმატომო.

და აი, ფინალური კადრი ვია და-ნელიას მომავალი ფლმიდან აშუ და ხუციყვი: „მეღმეღილამა ვაჩეიო მომარტუნინა. პირველ გვერდზე სტატია დაუბეჭდათ ჩემზე – ფოტოსურათითურთ, რომელზეც გამოსახულია მარლენ შულცი“.

კაცმა რომ თქვას, ამ რუხვასაც ვერ გამაჩტურებს. იმფე-ნი უნიტორესი ვართუელი ამწვერებს ჩვენს დამღუპელს მრდლოვთსა, რომ ეს უბედურთი თელას ვურ სუდათ და ერთიმეორეში ერევათ: სტალინი და ბერია (ორივე სის-ხლისმსმელი იყო), ჭიარული და გლეხენი (ორივეს მამა ერქვა), მეტრეველი და მენბი (ორივე ფეხბურთის თამაშობ-და), კოკაბიძე და გვერდნითელი (ორივე მღერის) და ა.შ.

რუხვების დაუდევრობით ღრმად დამწურებულე ქარ-თველი რეჟისორი კი ასე უნდა ვანუგეზობთ (ამედა, არ გვენწყნს დამალიარობას?) ვია-ჯან, არ დაიადრდო, ხუცი-ყვეუე რომ დაიბეჭდებდა სტატია, ალაბათ, მენს ფოტკას გა-მოჭმადვენ და ბარი-ბარში იქნებოთ.

როგორც ფრუნზია იტოვია: ია ტაქ დემიაო!

მოგონებანი

დუქანში შევიდი და ლუბი შევუკვეთე, გვიამბობს ტომი ატკინი (პრინციპული ჯარისკაცი) კრებითი სახელია, შედეგ- წინ მიიხრია ჯარისკაცებს არ შეუძლებოდათ, დახლთან მდგომ ვიყოფოხი ბუტყდომი, ქუჩაში გასული ჯარისკაცი კი თავისთვის ფიქრობდა: ტომი, შე ატკინი და ისეთი, შენი ნაფიქრობი ვრცხვირებათ, მაგრამ სამხედრო მარშუმი რომ აფლურებდა, მამრულ მდებარეობას, მისტერ ატკინს, გვემახებოდა!

თუკომი მისულს პარტიკმა არ შეუშე- ბენ, შენა აფიკალი ჯანდარაზე არის, მაგრამ იმა რომ გამოხდადგება, მისტერ ატკინს, პრინციპული პარტიკმა მიმარსადიათ!

ტომი, შე ატკინი და ისეთი, მაგრამ ქუ- მეტები რომ აფიკალია, სამამობლოს მისწილა შენა ხარ!

როგორც ვეხებოთ, ისე იყოს, მაგრამ ტომი სულად არ არის სულელი და გველა- ფერს კარგად ხედავს.

ზემოთქმული ტექსტი დამოწმებულია რედაქციის (1865-1936) ლექსადან, რომელიც შეუი ტომი.

... ინგლისის რესპუბლიკური საზოგადოების თავიდანვე არ ექსპლუატობდა შორეული ინდივიდები მამობელი ახალგაზრდა ჯარისკაცები, მწერლად რომ მოვლენას სამამობლოს და თავისი უბრალოდ საპატიო მიიღებს, თავისი უბრალოდ ეხებოდა მოგვას.

როგორც აღნიშნავენ, არაფერი ამის მხარეს ინგლისის არსო- ფეს ნაკითხის სტრუქტურა და მანამდე ახალი ერა - ურდული და ლამის კაფორი შეუმოქმედებს კოლენიას ასახავდა არაფერ ინგლისელთა ყოველდღიურ ყოფი-ცხოვრებას სატრადიციო ისტორიებს, სამხედრო ლაშქრობებს, ნაწარმ შეხვედრებს, სისას და მისებს, თავარი მის და უღმირად ქოლენას ახალგაზრდა აფ- ტორი არამოტურით თიხანდ ქარსავდა უსაღესესი რისკის პიერბას. ცხოვრებას მისი თამაშად შეკარგავდა ლექსში, ხოლო პრინციპული ინგლისელი პოეტური ნაკლებობა შერეული. კის არ შეეცდებოდა კომპოზიციის ლექსებში: გვიმს კაპიტანი თუ ეპიკოს, მესამეზე თუ ვაჟიშვი, გრანდოზები თუ კონტრანანდეს- ტი, აქლანს ტომის მხედრი თუ დასამხრებელი მახობრივი.

მოხებებმა კომპოზიციის ნაყოფიერი პოეტის „სოსტე“ შევადგინე და ნატიფი ტექსტისა.

ის, ვინ უდავლად აღიარებდა კომპოზიციის დიდ ტალანტს, მაგრამ ამავე დროს არაპროტორი“ შეარქვა სწორიუპირა მწერალს.

რიხარდ კახიანი

ქერი ჯეიში, მეგობარი კომპოზიციის, აღტაცებული იყო მისი ასოლოგურად ზესეხე- რივი ტალანტით“, მაგრამ შე- ნისნავდა: ვერ ვიტან კომპოზიციის მფორი, მასფრავ პატრიოტულ ლექსებს. საერთოდ ასე შეჩინა, რომ ნაციონალისტური იდეის გამოცენება მფორი არ განსხვავდება იმის- ვან, რომ ნამდვილმ იფიკო დედასა თუ კოლენის სახელია.

კომპოზიციის გარიცხვა განაპყრობებოდა შესამჩნევი გახდა გასული საუკუნის ოცი- ნი წლებიდან. პირველი მსოფლიო ომის ქარცხენებში გამოვლილი - დეკარგული თა- იობა“, ცხადია, ახლოსაც არ ვიკარებება იმისა და გაეცდებოდა მსწერებზე ამოლო- გებას. ამ მხრივ ძალზე შექვემდებარეული ცვალებადობა გვიმოხმობს, გვლახავდა რამ აღიარა ვერ კიდევ უსახელი მწერალ- მა ვორც ორდელმა, რომელიც მფორ მსოფლიო ომის შემდეგ შეიხსნა პირვე- ლად ფიქსის“ და „1984“-ს, ანტისამტყუარ- პირის მწვერვალებს.

1936 წელს კომპოზიციის ნეკროლოგიი ორეული წერდა: „ცამეტი წლისა რომ ვიყავი, კომპოზიციის ვაღ- მტრობებდი. ჩვილები წლისა შემიხვდა, იგი წლისა და- ჟრობებოდა კომპოზიციის. იუდაზიას წლისა მფორზე- მობდა. ახლა კვლავ მისი გავლენის ქვეშ ვარ და არ ძალძობს თავი დაივიწყოს ჯადოსანს“ (იმგონად თქვამდა მწერალი წლისა იგი).

ავანგარდისტების დაქრობული პქარდა ინგლისური ლიტე- რატურის ბავსებზე. ჩაკეტებული თავიანი იფიხად ნატყვისი არაფრად ატყობდნენ მწერალს, რომელიც ვლასკარებოდა მა- ლოსებს და ლამარა კობეა მილიონთა სახელით.

ტომის დატყობი წერდა: „მისტერ კომპოზიცი - ესაა უდაფინო ლაურეატი, დაფრეული სახელი. მისი ლექსების მორიგე გე- მულის გამოცემა ორტისაფნაა ლელვახივ კი არ გამოიწვევს ჩვენს ინტელექტუალთა სიტყვების ზღვაში“.

მაგრამ 1940 წლის შემოღობიდან, რადესაც პოეტურის აგია- ცია უფორეალიდ ბომბავდა ინგლისის ქალაქებს და ქვეყნის ბედი მენზე ვკავდა, მამრულ გაახსენდათ კომპოზიცი.

ავანგარდისტების მარტინის და ტომის ატკინისთვის იმისა ომ- ში უკუფიცი სული პოეტისა.

ესა სწორედ მისტერ ვლასკამ განმოსცა კომპოზიციის რწვეული ლექსების მორიგი კრებული და საკუთარი სწოტისა დაფორი, სადაც ხიტებს ასახავდა აფაინეცებულ სახელს“.

ბიოგრაფია

არტკი კავდა „ჭარბიანის“ კვირის ტრადიციული დარბაზობა მ ამ- რისდა ვლასკამ შეიქმნა პოეტი დაფორი. სადაც ურეულად წარ- რამართა. ვლასკამ მისი მორიგელები მისათვის გამო ურე- ტესამა ლექსებისა უფორი-ფორი მისი მისის, თუცა მსოფლიო- ლებსა გახლავდა აფიციული ცოცხალი, ამაღლებული, ეპიკურიად გათამაშებო, მწველი, როგორად რწმუნა პოეტს ქალის ლექსები მკითხველის ცნობიერებაში გამოიწვევრებოდას - დღევან-

საღამოს უდებებოდა ვიორგი ლობჯანიძე. მან ვლასკამი- ლის მოსახლე თამარ ბარბაქაძეს, მან კომპოზიციის მისებზე გათამა- ხიდა ვრდადებდა. სიტყვით გასწორდნენ ფილოლოგები - მწო- ვიკოტურნი და ლი მტრეველი, მწერალი ზარიანის მისწავლი,

ქართული ენისა და ლიტერატურის მანამდებელი ელმირა პატკ- რიძე, ექმის სონა მანდლოშვილი.

თუცა, რომ ვლასკამი ვიორგი სკოლარი მისი, საკუთარი ზღვარის პოეტია. მისი ლექსები ძალდაუტანებლად იმერობს მკითხველის გულს, აფხიზლებს, იწვევს ესთეტიზმს, სიღვირ სო- ფიკატს.

საღამოს ნაციონალის ვიორგი კონტრამიულის და თამარ მისტერის ნერიულები, ისინი ვერ ეწვივნენ ამ ლონსიტებს, თუ- ცა უღიფთო თანადგომა ნიჭური პოეტისაფში, იწვევს და სიყვარ- რული ექსპლუატაციის დაფაინეცებულს.

პოეტის საღამოს ესმარტობდა ბელგეული ჭარბიველოფი იწერიდ ფერსად, ვრცლად აღიარებულ ენაზე ამბობდას დაფორი- ანუფილს არაერთი ლექსი.

ქუთაისი გარედან ჩანს სტატიკური, თორემ შინაგანად უკვე საკმაოდ მოძრავი და აქტიურია. „შინაგანადო“, რომ ვამბობთ, უბირველეს ყოვლისა, ვგულისხმობთ ადამიანურ, კერძოდ კი სააზროვნო მხარეს, რაც ამ ქალაქს არასოდეს აკლდა, მაგრამ სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის გამო, ნახევრად დატარიღებულ გარემოში, ძნელი იყო ტრადიციული კულტურული კლიმატის შენარჩუნება. მოკლედ, ქუთაისში სააზროვნო სიტუაცია უკეთესობისკენ იცვლება და ამის ერთ-ერთი დასტურია აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ შესამუდმ ჩატარებული საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია — „ამერიკული ლიტერატურა და ქართულ-ამერიკული ურთიერთობები“.

ჩვენს ხელთაა კონფერენციის მასალების კრებული, რომელიც ქუთაისის უნივერსიტეტის გამოცემულ-ლობამ გამოსცა 2006 წელს. კრებულს უძღვის აკაკი წერეთლის სახელობის უნივერსიტეტის ამერიკის შესწავლის ცენტრის დირექტორის, ჯონ დოს პასოსის საქართველოს ასოციაციის თავმჯდომარის, ამავე უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორის ვახტანგ ამბღლოძელის წინასიტყვაობა, რომელშიც მოკლედ და საქმიანად არის დახასიათებული საქართველო-ამერიკის კულტურულ-სამეცნიერო ურთიერთობები.

კრებულში გამოქვეყნებულია ორმოცდარვა ავტორის ორმოცდაექვსი სტატია. ძირითადი თემებია ამერიკული ლიტერატურა და ქართულ-ამერიკული ურთიერთობები — ენა, ლიტერატურა, თარგმანი, პოლიტიკა, ისტორია, განათლება, ხელოვნება, კულტურა. ავტორები: სოფიო ბაზაძე, ნინო ბალანჩივაძე, ნანა გუბელაძე, მარიამ გოდუაძე, ნათელა დოლონაძე, მირიან ებახოიძე, ზურაბ ზვიბაძე, ნანული კაკაურიძე, ნინო კვიციანიძე, თემურ კობახიძე, თამარ კობეშვიძე, ბაია კოლუაშვილი, ირაიდა კროტენკო, ტაირუს მილერი, ეკატერინე მგავანიძე, ნატალია ორლოვსკაია, როსტომ ჩხეიძე, ირაკლი ცხვედიანი, გრიგოლ ჯოხაძე, თამარ ჭვიშვილი, დელა აბდუშელიშვილი, ვახტანგ ამბღლოძე, თინათინ ბიჭოლაშვილი, გიორგი გოცირიძე, რუსუდან დაუშვილი, პეტრე ვაჭრიძე, ნინო ზაალიშვილი, ია იაშვილი, ვასილ კაჭარავა, ზეინაბ კიკვიძე, ნესტან კუტივაძე, მარინე კუხალაშვილი, თამარ ლომთაძე, დავით მახაშვილი, ელენე შქემარიაშვილი, მანანა შიქაძე, მარინე ქაცარავა, ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, ოთარ ნიკოლეიშვილი, რუსუდან ნიშნიანიძე, ირინა სარუხანოვა, რუსუდან სალინაძე, ქრისტიან ფონ რაიპერტი, გიორგი ლავთაძე, გვანცა ღვინჯილია, თამარ შიოშვილი, პაატა ჩხეიძე, ნაზი ხელია.

კრებულში მეტიმეტად მრავალფეროვანია, კონფერენციის პროფილიდან გამომდინარე ასეც უნდა ყოფილიყო, თუმცა მთავარ, რაც ყურადღებას იმყრობს, ეს არის ნარმოდგენილი კვლევების სიღრმე და კვალიფიციურობა.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ მეოცე საუკუნის ქართული და ამერიკული ლიტერატურების ვერცერთი მკვლევარი ამ კრებულს გვერდს ვერ აუვლის.

ISSN 1522-89-51

AMERICAN LITERATURE AND GEORGIAN-AMERICAN RELATIONS

ამერიკის შესწავლის საკავშირისაშენი მიმდევარა III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები

Conference proceedings of the III International scientific conference on american studies

ბ 9/18

8036530

ზუგო ნამბაშვილი